

لودی پستانہ

عبدالشکور رشاد

تالیف

پستو تولد

اهداء

دا کتاب د پښتانه او لس هغو ننگيالو او دردمندو

خلمو ته چه د پښتنو له هر م سره لېو لور مينه لري

وراندی کوم .

پله پسی لمبر (۱۳۸)

لودی پښتانه

د

عبدالشکور رشاد

تالیف

(۱۰۰۰) جلد

د چاپ شمېر

همنه

ددې کتاب د عکس و په را غونډو لو کښې د ښا غلی
 انوار الحق گران او د لځینو یادداشتو (چه په متن کښې
 لځای په لځای ښاره ورته شوې ده) په تمیه کښې د ښا غلی
 خان غازي زیار او توجه د یادونې حق لری .
 زه په دې توگه د دوی د وار و له دې مر ستو څخه

تشکر کوم «رشاد»

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

له دې پلټنې

د پښتنو تاريخ پخ د پسر و خپرونو نه اړدی او د پښتنو پوهانو د پوره
درنه وظيفه همدغه ده چه خپل تاريخ روڼ او روښانه کړی.

ددې اولس د پري کار نامې او د پوره حالونه د زمانې په تيار و کښې پټ
پاته دی او په همدغه وجه زمونږ آشنائي له ماضي سره د پوره کمه ده.
په دغسې پلټنو کښې طبعاً مخينې سهوې هم پېښېږي اولیکوال په مخينو
موار دو کښې کله کله له اشتباهاتو سره مخامخ کيږي مگر بيا هم د پوره
حالونو او پېښو پلټنه د پوره لوړ قيمت لری او پوهان ورته په د پوره درانه نظر
کوری.

د مجهولاتو خر کندونه او د معلوماتو زیاتونه که په ابتدائي ډول هموی
د پوهې په وده او خپرونه کښې د پوره اغېزه لری او پدې کتاب کښې خو له
د پوره خپرنې او تحقیق نه کار اخستل شوی دی.

ښاغلی عبدالشکور «رشاد» د پښتو ټولنې مرستیال له پري مود دی نه
دلودیانو په باب په مطالعه بوخت ؤ او کله چه د پښتو ټولنې په همکارانو

(ب)

ددې کتاب له ماخذونو څخه هم څرگندېږي، چه د قاريځي پېښو په
لتون کښې ښاغلي ليکونکي ډير زيار کښلي او ډېري پانځي ئې اړولې
را اړولې دي.

څنگه چه ددغسې کتابو نو د ليکلو دود او دستور دا تقاضا لري چه هره
څېره بايد سند او حواله ولري ده؛ هم دغه رويه غوره کړې ده او ځای په
ځای ئې خپل ماخذونه ښودلي دي.

هيله ده چه دا کتاب به خپل اهميت پخپله ښه څرگند کړي او دنورو
نارېځي ليکنو دپاره به يو ښه ماخذ شي.

ددې کتاب په سينه کښې د معلوماتو او تحقيقاتو ډيره ښه ذخيره موجوده
ده چه هر څوک به ورته په ښه نظر وگوري او يومفيداثر به ئې وگڼي
مگر څه شي چه دغه افاده لږ غوندې گرانوي، هغه به د پښتو د سپېڅلو لغاتو
تاثيروي، ځکه چه ښاغلي «رشاد» په پښتو ليکلو کښې دغسې لغاتو ته زيات مایل
دي او د پخوانو په شان ځينې زايده لغات په زايده ډول استعمالوي، دا کار
د ځينو مړو يا نمير واندو لغاتو د ژوندي کولو د پاره ښه دي او ده پکښې
همدغه گټه ليدلې ده، زه دا کتاب يو دروند اثر گڼم او خپل ملگري ته
ددغه برياليتوب تبريك وایم.

گل پاڼا الفت پښتو ټولنې

(ج)

لودی پښتانه

که چېرته د هند (۱) و افغان تاریخ له سر نه تر پایه پورې مطالعه کړی شې؛ نو ښکاره به شې چه د دغو دوو ولسونو ترمنځ تاریخی ارتباط او تعلقات له بلخ نه د آریا نیا نود مهاجرت له نېټې نه (۲۵۰۰-۱۵۰۰ ق م) شروع کيږي او تر دې وروستيو پېړيو پورې رسېږي .

په دغو مړه موده کېږي د هندو افغان تاریخی اړیکو او مناسباتو کله یو رنگ او کله بل رنگ غوره کړی دی

کله دیو ه افغان او خوشحالی د بل دخوابدی ر موجب شوی او کله بیا افغانان سره مشترک گڼل شوی دی ، چه د تاریخ پانې دغه ټولې خوږې او ترڅې خاطرې د همېشه دپاره محض پدې منظور په یادگار ساتلې؛ چه اوستو نګسې ته د اوسپنې چه د هندو افغان تاریخ سره مشترک دی اودا دوه ولسونو سره لېرې او بېلګانه نه دی اودا تاریخی خواخوږه او ترڅه خاطرات د زمانې دایجا با تو سره سم همېشه پخپلو منځو کېږي اود ګاونډیانو سره پېښېږي ، نه د نورو لیرو او بېلګا نګانو سره .

دغه تاریخی مناسبات او تعلقات یا خواخوږه او ترڅه خاطرات چه په مسلسل او متناوب ډول منځ ته راغلي ؛ زښت زیات دی ، چه د دغو له جملې نه هغه څه چه دېر ستر او دلته د مثال په توګه د یادونې وړ دی مونږ ئې پدغو دوه لویو برخو وېشو:

الف، فلسفې او مذهبي او نور اجتماعي مناسبات او تعلقات:

پدغه لړ کېږي:

(۵)

۳- بودیزم، چه په هند کېني و زېږېد او په آريانا کېني ئې وده وکړه .

۴- اسلاميزم : چه د افغانانو له خوا په هند کېني خپور شو .

ب : اقتصادي او سياسي مناسبات او تعلقات:

دهندو افغان اقتصادي او تجارتي مناسبات چه له ډېرې پخوا زمانې نه شروع شوي او تر نن ورځې پورې ادامه لري، څرنگه چه دهندو افغان د اجتماعي او فلسفي او سياسي او نورو ټولو مناسباتو او اړيکو اساس او منشاء گڼل کېږي؛ نو د تاريخي مثالونو له تڼد کر نه ئې دلته د کلام د اوز د ډډوله وېرې صرف نظر کوو او يوازې د سياسي او نظامي مناسباتو او روابطو يو څو ستر مثالونه پدې ډول راوړو:

۱- د (۱۲۰ نه تر ۱۶۰ ق م) کال پورې ټول شما لي هند دودند يا تر غر و د لوی کنيشکا (د آريانا امپراتور) له خوا اداره کېده.

۲- د سلطان محمود غزنوي (۹۹۸-۱۰۳۰ م) فتوحات په هند کېني او بيا دهغه داخلافت دوا کمڼۍ دوره.

۳- د پښتون سلطان شهاب الدين غوري (۱۲۰۲-۱۲۰۶ م) فتوحات په هند کېني او دهغه داخلافت دوا کمڼۍ زمانه .

۴- د لوديانو دوا کمڼۍ لومړۍ او دوهمه دوره، چه دهند دزياتي برخې واک تر ډېره وخته ددوی پلاس کېني ؤ چه تفصيل ئې پدې کتاب کېني شته .

۵- بابر مغل (۱۵۰۶ - ۱۵۳۳ م) چه دهندوستان او افغانستان د چارو واکي ئې پلاس کېنيو تلې وې .

۶- د (۱۵۳۳ - ۲۵۴۸ م) کالو په شاوخوا کېني د پښتون سوري شېر شاه دوا کمڼۍ دوره په هند کېني .

(۵)

فنون ، صنائع ، رسوم ، عادات ، طرز تفکر ، دژوندانه سبک او معتقدات او نور یوبل ته سره نقل او مبادله کړي، او په نتیجه کې یې پوښتنې ټولې کلتور او یو مشترک مدنیت منځ ته راوړي .

لکه څرنگه چې دمخه مو وویل ، دهند و افغان تاریخ زیاتره مشترک او یوډل مټم او مکمل دی ، نولدی کېله هغه څوک چې غواړي دهند تاریخ ولیکي او یانې ولولي ، هغه مجبور دی چې د افغان تاریخ هم و سپړي او ویني لولي ، او برعکس که څوک د افغان تاریخ لیکي او یانې لولي ، هغه دهند د تاریخ له څېړنې او مطالعې نه په هیڅ صورت نشي مستغنی او بې نیازه کیدای .

دهند و افغان د مشترک تاریخ له هغو مشترک کو نسلونو نه یو هم په هند کېنې د لودی تیر دوا کمڼۍ دوره ده ، چې له یو خوا دهند و ستان اوله بلې خوا د افغانستان د پاره د افتخار او مباحات وړ گڼل کېږي .

دهند د پاره خو لکه د افتخار وړ ده ، چې یو خودغه تیر دیومهاجر په حیث ، هند ته تللي او هلته مېشت شوي دي ، نه دیومهاجر او برغلگر په حیث ، چې پدې اساس دهند و لس دوی اود دوی ښه او بد ټول د ځان گڼي .

بل دا چې دغه تیر یوې اندازې پورې دهند واره واره مستقل حکومته په دهند و لس کې په دیر و کړو چنیو بڼو ویشل شوي ، له منځه یو وړل او سیاسي بحرانونو اوار و دورو ته یې حتی الوسع خا نمه وړ کړه او تقریباً یو مقتدر مرکزي حکومت یې منځ ته راوړ او هلې وځل یې تأمین کړ .

اوسر پېره په دې ، کوم اصلاحات چې د دغه تیر دوا کمڼۍ په دوره کېنې دهند و لس

هلته مېشت شويدي . او په تيره بيا هغه وخت چه دوی ته دهند دزياني برخي
دحکومت واکي په لاس ورغلي ، پښتني کلتور او ثقافت ئي هلته په ښه شان
خپور کړ ، چه دپښتني کلتور او ثقافت ښه دهغه وخت په معماري او حجاري
او نورو مستظرفه صنائعو ، رسوم او عاداتو او ادبياتو او حتي په معتقداتو کښي پوره
څرگندي دي .

اوبل دا چه دوی ښکاره کړه چه پښتانه دزمانې او دهغې داوضا عو په نبض
او د مملکتونو په اداره او سياست ښه پوهېږي او کولای شي چه يو دېر لوی ملک
او زيات شمېر وگړي او متعدد او مختلف اقوام او متضاد طبقات هم ديو زيات
وخت دپاره په ښه وجه اداره کړي ، نو بيا پدغو پورته ذکر شوې دلائلو حق اړ وچه ووايو :
دلوديانو دواکمني دوره په هند کښي د هندو افغان په تاريخ کښي يو مشترک فصل
او يو مشترک تاريخي افتخار دی .

ددغې شاندارې دورې ټول تاريخي تضمن و شمول او کم و کيف په مفصل
او مستند ډول تر اوسه پورې په تېره بيا په پښتو ژبه په مستقل ډول چا نه وليکلي ،
خوله ښه مرغه ، لس کاله دمخه ښاغلي عبدالشکور «رشاد» قندهاري « ارا ده
و کړه چه دلوديانو او په هند کښي دهغو دواکمني په متعلق څېړنه او تحقيق
و کړي او ثقه اسناد او وثائق په لاس راوړي او بيا له هغونه ددغه ټبر يو مفصل
تاريخ ترکيب او تاليف کړي ، بالاخره ښاغلي «رشاد» خپل دغه معقول پښتني
عزم و اراده تر سره کړه او وروسته له لسو کالو پرله پسې تحقيق او پلټنې
نه دادې د (لودي پښتانه) په نامه ئي يو ثقه او مستنده تاريخ وليکه او پښتو تواني
چه په افغانستان کښي دپښتني افتخاراتو دروښانه کولو او ژوندی کولو يوه
مسئله موسسه ، ده هم دتاريخ او ادبياتو دڅانگي په تصحيح او اهتمام چاپ او پښتني

(ز)

مؤلف، لپاره ددې چه يو ثقه اومستنده اثر ئې منځ ته راوړی وی؛ لکه څنگه
چه دماخذو له فهرست نه ئې هم څر گندېږي، تقریباً له (۷۰) مختلفو آثارو
اومنابعو نه چه په پښتو، پارسي، اردو، هندي، انگلیسي او عربی ژبو کښې لیکل
شوی وو؛ استفاده کړې ده.

پدغه کتاب کښې دلودی تېراودهغو دواکمنی په متعلق په کافی اندازه
اسناد اومواد راټول شوي دي اودهغه چا دپاره چه غواړی په آینده کښې دلودی
تېر دواکمنی په وخت کښې دهند دوگړو اقتصادي او اجتماعي اوضاع
اوشرايط تحليل اوتفسير کړی؛ دیو جمع او کامل ماخذ په حیث ور سره پوره
پوره مرسته کولای شی.

سرېره پدې دغه کتاب په خپل ذات کښې هم دهغو ښاغلیو دپاره چه له
پښتنی افتخاراتو سره مينه اوعلاقه لری او غواړی چه دپښتنی تاریخي عظمت
او جلال رښتینې کیسې اونکلونه واورى، او یا دهند وافغان په سیاسي
او کلتوري تاریخي روابطو او مناسباتو باندې ځان پوه کړی، دېره ښه مرسته
کوی.

محمد حسن «سایي» دادیاتو او تاریخ
دمد یریت کفیل

ساعاتی بعد از شام در ارشد

لمړۍ خبرې

په نړۍ کې چې له لرغونو دودونو څخه د پلوه ، کورنۍ ،
او حتی شخصیتونو لورې نړۍ ، خوږې نړۍ ، وډانې نړۍ ، وراپې نړۍ ، لوڼې نړۍ ، وړې نړۍ
واک مومي ، پېوا که کېږي ، ژوند مومي او محدود کېږي ،
د اولي او پښتنې (تغیرات) ځانته سمبولونه اری ددغو سیمو پلوه او کروڼه
اودهنو د اغېزو او نتايجو څېړل او شنل د تاريخ غاړه ده (۱)
د يوناني مورخ (تېومې د اېدز) (۴۷۱-۴۰۱ ق م) ددې نظریې پر اساس چې وائي:
«د پخوانيو پېښو پوهنې ته ځکه اړېر چې داسې پېښود بيا پېښېد او او بېرته
راگرزېدل او بشپړ امکان شته (۲)» .

باید ژوندی نساو نه پر دغو سیمو نوغورو کوی اودهنو په رڼا کې دز مانې
له غوښتنو سره سم پرمخ وځو ځی .

ځکه نو مادهمدغه فکر له مخې د پښتانه درا نه او لس دیوه واړه تېر
د لومړیو حالات سره راغونډ کړل . د انېر (لودی) دی ، ددې تېر مېړنیو زامنو
لمړی ځل په (ملتان) کې نیمه پېړۍ یا چې اړله چې دغزای دستر تولواک
(سلطان محمود) (۳۸۷-۴۲۱ هـ) له خوا په ۴۰۱ هـ کال وړانه کړه شوه .

بیا یې له نوموړي سلطان سره د اسلام دخپرو لارو له پاره د هندوستان په غزاو
کې د (لودی ملک سلیمان) تر مشرتابه لاندې د ستاینې وړ توری ووهلی .
دغور زمري (سلطان شهاب الدین) چې پر هندوستان لښکری وروښولې هم

د نوموړی (سلطان شهاب الدین) غنیمت لار چلېدل (خلجی بختیار) چه پر آسام او نېټ بربدونه و کړل هم د (اودیو) لوی بهیر وړ سره د (۱) داتمی هجری پېړۍ په پای کې د ملتان د پاچاهۍ کورنۍ اخلا فو پر ملتان او (دهلی) واک و موند او د گوډ نیمور (۷۷۱-۸۰۷ هـ) پر غلو نونه یی خپل تېرو نه سپر کړل. بیا (شاهو خپل سلطان بهلول) د لومې هجری پېړۍ په نیما یی کې د هندوستان په شمالی سیمو (دهلی) کې د (۸۳) یا (۷۸) کلنۍ درنۍ پاچهۍ تر نېزه کېښودله، چه (بارمغل) د لکه کره. ددغی کورنۍ یو پاچا (سلطان سکندر) له بنکاله څخه تر ملتان په پوری بردرست شمالی هندوستان هسی درنه پاچهۍ وکړه چه دنیا و (عدل) او سیاست نغ بی تر ډېرو ملک و پوری ولاړ او تاریخونه بی په ضبط دک شول.

بیا په دغه تېر کې (دلودی خان جهان) کورنۍ راووتله چه په هندوستان کې ئې په (۱۱) هجری پېړۍ کې پر بابری مغلو ډېری شپې و رځې میاشتی او کلونه تر څه تېر کړل او د پښتنۍ پاچهۍ د بیا درواو په نیامت (قصد) ئې لخوا ونه سپلنې کړل.

په دې درانه او نومیالی تېر کې هر کله هسی ښاغلی مېړونه زبېرېدلی دی چه د پښتنو نارېنخ بی په برم، مېړانه، توره او تدبیر باید وویاړی او د ژوند حالاتو ته یی په منظم او مفصل ډول سره په ډېره مینه په زړه کې ځای ورکړی. ژوندی نسل ته بویه ددی تېر پراوسنۍ بی نومو ښانه ورځ غورو کړی چه د اولی ۱۲۲۱ او د (ابن خلدون) د اجتماعی حرکت د اسیر چه:

د هر کام په لمرۍ دوره کې د بدویت ژوند لری، په دوهمه دوره کې د پاچهۍ تر نېزه کېښودلی. له قانونه خبرشی، لځان لره نظام جوړ کړی او په درېیمه دوره کې د مغلو یو او مرییو کامو اخلاق غوره کاندې، منع

(۱) دانوم په راوردوسته کښې (حسین) شویدی (اوسونې) Uswinee په مؤنث صورت په سانسکریت کښې هغه امری ستوری ته وایی چه د سپوږمۍ په مدار کښې واقع دی اود سبه زمیږ امری مزله ته هم وایی (دلیل ساطع ۲۱، ۲۳ مخ)

(۲) په سانسکریت کښې بت Bhutt دواشمند، فاضل، اوبت Bhut دیهلوان اوسرباز په معنی رالحی په پښتنو کښې (پېټ) د قوت الظهر او (پېټه) د غره دلنۍ په معنی اوس هم شته. اود پټه گوته (انگشت زر) اوبوټکی (مراهن) په الفاظو کښې ئې په ضمنی صورت د لوی او غټ معنی هم مضمره ده.

(۳) مت n'alt په سانسکریت کښې دمست، نشه، پېڅود په معنی رالحی (سانسکریت د کشری ۶۵۲ مخ)

(۴) دانوم تر اسلام دوه درې زره کاله پخوا معمول و، په عبراني کېږي (ابراهیم)

لودی اوسامیت

د لومړۍ هجري پېړۍ په اواسطو کښې عربي لیکري پښتو نڅوانه راوړسېدلې ورو، ورودا اسلام دین خپرېده اوددې اولس د ژوندانه پر هره څانګه ئې لکه ثقافت، ذوق، ذهنیت، دود و دستور، ژبې، کلتور او ادب خپل اثرات اچول — په زیاتره بیا کله چه تر نلې عربي حاکم (اموی یا مخزومی خالد بن عبدالله) (۱) له خپلې کورنۍ او تا بعا نو سره د مشهور ظالم (حجاج) له پېړۍ په پښتنو نفووت اوله پښتنو سره ئې جنسي او اجتماعي تعلقات قائم کړل (۲) دا اثرات څه پسي غښتلې شول په تېره بیا پر اعلامي څرګندۍ اغېزې وکړې د فواح او مذهبي رهنما کام، نومونه هم لکه نور اثرات په پښتنو کښې باب شول خو تر یو وخته پورې د عربي اعلام علاوه پر محیطي اسماو تا کل کېدل لکه قیس عبدالرشید، محمد سام (شهاب الدین) او نور

ورور و زیاتره محیطي نومونه له منځه ولاړل او لځای ئې بوالځي عربي نومونه ور پرېښود حتی چه د غوڅو او ومجر د ژور عربي اعلامو لکه محمد، حمید، نصر او ...

لځینې مورخین د پښتنې شخصیتو په ضبط کښې مسترد د کړل او مرحوم سید سلیمان ئې اړېوست چه پخپل کتاب (عرب و هند کې تعلقات) کښې د ملتان د څلورمې هجري پېړۍ (لودۍ یا چې) سامي او قریشي وګڼي.

که څه هم نو موری محقق مولف ددغه کتاب په ۳۰۷ مخ کښې دا بن

« ابن خلدون غوندى منلى اولخيرك مؤرخ دخپل تاريخ دلو مېرى جلد
يه ۳۲۴ مخ اودخلورم جلدبه ۹۳ مخ كښى د(بنو سام) يا (بنو سامه) نسبت
قريشونه جمل كړيدى . اوليكى چه هيڅ نساب اوباد انسابو كتاب په قريشو
كښى (بنو سام) يا (بنو سامه) پښه نه ده بنوولې »

خوبيا هم زه لاندنۍ شرح پسوزيا نوم چه ښه تر ا د (سام) او (قرشى)
تورى تحليل شى :

بقي خزاني چه ددغى لودى كورنۍ پښتو اشعار ضبط كړيدى . تاريخ
فرشته اوقاموس المشاهير چه ئې په صراحت سره (لودى افغان) ليكي ، لوى
احمدشاه بابا چه په پښتنى نومياليو كښى (حميد لودى) ستا بى (۱) شوكت
افغان چه په لوديو كښى دغه كورنۍ (وسف خپل) كښى دابه نول هيسته
پرېز دو اوددغى لودى كورنۍ دمعاصر مؤرخ اوجغرافيه ليكونكى بيان او
نورو ته به رجوع وكړو چه هغه څه وايي ؟ او څرنگه دده تورى ددې

اشتباه سبب گرځېدلى دى ؟

د حدودالعالم مؤلف په ۳۷۲ هـ كال ليكلى دى :

« د ملتان پاچا اوس قرشى او د سام له زامنو څخه دى »

سام .

سره ددې چه د عربو دمشرنيكه نوم (سام) دى بيا هم په دوى كښى د سام
(مذكر) اوسامه (مؤنث) تورى بوخورا كېزلى ، بدمرغه ، شوم اوزهرلرونكى
(۲) تورى دى دمرگ ، هلاك (۳) او ناروغۍ (۴) معناوى ئې عموميت او
شهرت لرى . دومره مطروداومتروك دى چه د صحابه كرامونيه (۹۵۰۰) مضبوطو
نومو كښى يو (سام) لاهم نه موندل كېږي (۵)

په علم دمنځنۍ اشما به آر پائمانو كښى (سام) يو مقدس ، ښكېلمرغه

څنگه. چه روغه اردوستی خوږه او محبوبه ده هغومره ئې نوری هم پر کران
 اوبه زړه پوری وو. په زردشتیانو کښې ئې د اور غوندې مقدس معبود معنی
 لرله (۲) اوبه بودائیانو کښې د (وید) غوندې متبرک کتاب د 'دزیم ټوک
 (سام وید) نوم ؤ (۳) هغه د پیل ونه ئې هم (سام بدهی) بلله چه مهاتما بده
 (۶۰۰-۸۰۰ ق م) ئې په سیوری کښې د بودائیانو د عقیدې سره سم پیغمبری
 ته ورسېد (۳) دغې ونې ته بودائیانو په ډېره درنه سترگه کتل د (مکد ه)
 تر ټولو مشهور او مقتدر پاچا (راجا اشوک) ئې په (۲۶۰ ق م) کال زیارت ته
 ورغی (۴) او کله چه ئې لنډکانه د لنکا د پاچا او د بودائیت د مبلغی دای
 د مشر (شهراده مهندر) په غوښتنه د دغې ونې یوه څانګه لېږزله پخپله
 (راجا اشوک) له یوه اعزازی فوغ سره د (نرالیتی) تر بندره ورسره ولاړ، هلته
 چه ئې په بهرې کښې په خورا اهتمام او درناوی کښېښووله او خپله کرانه
 لور (سنگموترا) ئې هم ورسره کړه (۵) هغه وخت پرېږده! اوس هم هغه
 څانګه په لنکا کښې شته! تراوسه ئې هر کال په لکو بودائیان زیارت ته
 ورځي (۶) دا دوه نیم زره کاله و شول چه د (سام بدهی) نوم لاله خولو ته
 دی لوېدلی او هغسی په احترام ورته کته کېږي.

په سانسکریت کښې (سیام) د هندوانو د مشهور او محبوب پیغمبر
 (سری کرشنا) له اوصافو څخه یو وصف دی او (سیاما) د (شیوا) د مایني
 د (کالیکا) یا (کالی) یوه صفت ته هم ویل کېږي. هندوان دغه (کالی)
 عبادت کوي اوله ډېره محبته څخه ئې انسانان د دروې لپاره و ژبي (۷)

کښې د (سام اربمان) له لرغونو زمانو څخه د سلطان شهاب الدين غازي (محمد سام) تر زمانې (شپږمې هجري پېړۍ) پورې ژوندی وساته - د سلطان شهاب الدين (رح) د نيکه نوم سام بن قطب الدين بن عباس غوري 'دده دا پخپله (محمد سام) او دلمسي دائي (سام بن سلطان محمود بن سلطان غياث الدين غوري) ضبط شوی دی (۱) - له دې څخه چه (سام) د يوې کورنۍ په مضبوطو پښتو (نساو) کښې درې پلا تکرار شوی دی په پښتو نځوا کښې ددې نامه د محبوبيت 'عموميت او رواج اندازه ښه تراثر کړېدلای شي. علاوه پردې چه له دومره عموميت او محبوبيت سره تړلي ده چه د (لودي) په سلسله النسب کښې به ډېر نوميالی نيکه گان د (سام) په نامه تېر شوی وي. پخپله د (لوديو) د متسوب اليه نيکه (براهيم) بوزوی سيان (سيام-سام) نوميد، چه د لوديو سياني (سامي) پښه هغه ته منسوبه ده (۲) د (شوکت افغان) په شهادت د (سلطان حميد لودي) کورنۍ د (براهيم لودي) په اولاده کښې سيانۍ (سامي) وه (۳) او يقيناً چه محدود العالم د مؤلف (بنو سام) نسبت له همدغه امله ؤ چه په راوړوسته وختو کښې د نورو مطالبو له پاره استخدام شو، وفتوح السلاطين مؤلف عصامي هم د ساميانو او بنو سام په نامه دعوريو کورنۍ ياده کړېده:

غياث الدين آن شاه عالم نماند	بښه عالم بېجز جای مانم نماند
نهی ماند بی ذات او تخت غور	کنون ساميان را بود زرنه زور
ز کپتی سفر کرد آن (پور سام)	که بو دست در دو دمان نور سام

قرشی:

دانوري د محدود العالم مؤلف (قرشی) ضبط کړېدی، نه (قریشی) او دا

له اصله څخه پکښې راوستلی دی لکه : سرود (سردسیر) (۱) جروم (گرمسیر)
 (۲) مستنچ (مستنک) سجستان (ساگزستان) سجزی (ساگززی) قهستان
 (کوهستان) میرواعظ (مهرویس) ضحک (سهاک) لپو گرد (لوگر) ارغستان
 (ارغسان) بریج (بریخ) نوغی (نوخ) قرملی (پرملی) قرمیل (پرمل) اوداسی نور...
 لکه څنگه چه مو دمخه و اوستل په قریشو کښی خو (ابن حلدون) د (بنو سام)
 قبیلې له موجود بته څخه کرت امار کړی دی مکرپه پښتو کښی (غرشین)
 د (ساکن الجبل) په معنی تر اوسه پوری ژوندی او په پښتنو کښی معمول او
 متداول توری دی یوې خاصې قبیلې ته هم (غرشین) وایه شی. مخزن افغانی
 (غرشین) د (خرشبون) دزوی (میان) په اولاده کښی راوړی (سلیمان غرشین)
 دسلطان ابراهیم لودی له لویو امیرانو څخه د (دیشین) د (غرشین) توری مقابل
 دی چه د (ساکن المصرو القری) په معنی رالحی قوی امکان شته چه یو وخت دې
 د (غرشین) توری تلفظ (کرشین) او (کرشین) هم وځکه (غر) د (کر) او (کر) مبدل
 دی او د کرصپ (کرفس) کرپوری (چلیاسه کوهی) کرود (نوعی ازبونه کوهی)
 کرشپه، کرسی او کرکښی (کیاه کوهی) کرره گرند (درخت و گیاه کوهی)
 کرپوه (پشته) کرېج کرېچاه (کوهستان) کرنگ (لابش کوه) کردر (راشه
 کوه) اوداسی نورو الفاظو کښی ئی تغیر ارنطور له ورا په څر کس دی په (ی)
 سره د (ک) د (گ) او (غ) اړوندی په دی مثالو کښی و کوری: کندهارا
 (قندهار) کندهارا (قندهار) ابر کوه (ابرقوه) لغمان (لمقان) پغمان (بمقان)
 فیروز کهنه (فیروزقند) کهاره (قتاله) کرن پهل (قرنفل) ساگززی (اسحاق
 ززی) کهنه (کهنه) قند (کوهستان) (قهستان) له دغو مثالو څخه ددی استنتاج

پښتانه او ملتان

دلمړۍ هجري پېړۍ په وروستيو لسو کلونو کې د مشهور (حجاج) وراړه او زوم (ثقفی محمد بن قاسم) (سند) او (ملتان) ونيو تر (قنوج) پورې ولاړ. مگر درېمه هجري پېړۍ لاندې رانوی شوي چې (غازي محمد بن قاسم) له سند څخه ولاړ او دده په ننگ سره د سند غښتلو اوله برمه لوېدلو يا چاهي کورنيو دخپلو خپلو سيمو د ښار ښار او کلي کلي ديوانيو لوله پاره لېڅي راوغښتلې او ددې سيمو د عربو مفتوحې مخکې ورو ورو بيرته د کفارو په لاس کښېوتلې. يواځې کسې غره ته څرمه ملتان او د سند په منځ کې منصوره دوه داسې رياستونه پاته شول چې تر څلرمې هجري پېړۍ پورې د کفارو لاس پر بيرته شو. (۱)

لږښي مورخين په ملتان کې ددغه اسلامي حکومت د پاتې کېدلو سبب داسې ليکي:

د په ملتان کې د حاج جوړو نکو او مسکرانو د بازارو تر منځ د هندوانو يوه څورا منلې پتخانه وه چې په کال کې يې يو پلار بارت ته ور تلل هندوانو پر ځان لازم بلل او ددوی خورا مشهور (بت) (موتان) يا (چکر سوم) هلته و هر کله چې به هندو را جاگانو پر ملتان بريد وکړ؛ مسلمانانو به دوی د نو موري پتخانې په نړولو او د بت په سوځولو او ماتولو وپېرول مهاجمو راجاگانو به هم له دغې پېړۍ بيرته پر خپله تړه تر شا تر بلل او بيا به يې هيڅ د زور او قوت نوم نه اخيست. (۲)

پرفانجو عربوسره واوغور خیدل لځکه چه دفانجو عربو ارتباط له خپل مرګر خلافت سره دیرضعیف شوی او مرګر خلافت پخپلاربخو لو (مصایبو) کښی د وېو عرب ولخپل شول' خو پښتنو دری نه پناه ورکړه او ددوی ملایبی وټرله (۱) ویلای شو چه په ملتان کښی ترڅلرمی هجری پېری پوری داسلامی حکومت دپاته کیدلو سبب دپښتنو حمایت و او غالباً له همدغه امله پښتانه په دوهمه هجری پېری کښی د کسی غره له لمنو څخه داباسین امرلو بد یزی غاری نه راوڅخیدل. دلهور دراجا سره بی په پښتو میاشنو کښی ۷۰ بریالی جنگونه وکړل' دبرشار (پیشور) کرماج اوشنوران بنارونه اوسیمي ټی ځنی ونیولی او تر لغمانه پوری ټی خپل بوخیلو اک حکومت دلهور په راجا ومانه (۲)

سلطان حمیدلودی

دڅلرمی هجری پېری په نیمایی کښی د(دره) او(کسی غره) امرختیز پلونه د(راجا جیپال) پاچهی له کشمیره څخه د(ملتان) دپاچهی تر سرحده اوله چنا به څخه تر کابل (۳) یا لغمانه پوری (۴) رااوژده شوی او یا پښت ټی (وېمند) و(۵)

په (ملتان) کښی دقرمطی جلم باجیلیم بن شیبان دجورګری حکومت نفاذ وهله کېد له (۶) تر پنجاب لږ کښته د(بهاتیه) حکومت چه دهغه رخت یوه خور اوا کمڼه پاچهی وه پیرغوله رییدل او د(سند) په منځ منصوره (برهمن آباد) کښی دهباری کورنی اسلامي حکومت قائم و(۷)

امر او بدیز پلونه بی په ۸۳۵۱ کال په (غزنی) کښی چه د(زابلستان)

دغز نو یانو داوژدی او درنی پاچهی نیزه کښېښووله دغه (الیتکین) دماوراء
النهر دسامانی پاچا (رشید عبدالملک بن نوح) (۳۴۳-۳۵۰ هـ) له خوا په
۳۴۹ هـ کال دخراسان سپهسالار شو (۱)

پو کال وروسته (رشید عبدالملک) و مړ او پر خای یی ورور (منصور)
(۳۵۰-۳۶۵ هـ) کښېښوست لځکه چه (الیتکین) دنوموړی رشید عبدالملک دزوی
دپاچا کېدلو پیرسیله ولاړؤ نوئی لځکه دا منصور) په پاچهی کښی ټپک ونه کړای
شو اغزنی) نهراعی اودا سیمی یی د(امیرانوک) یا (امیر ابو بکر لوبک) له
لاسه وکښلې (۲)

(الیتکین) چه په غزای کښی اوک ټینګ کړ خو خله یی خپلی لښکری
دخیل سپهسالار (سبکتکین) تر مشر تابه لاندی دملتان اولقماداتو دسیمو نیولو
لر و لېږ دو لی د (الیتکین) دې بریدونو پښتانه ډیرو لځیل اوز ښت یی
وځورول .

پښتانه مشران چه سرچر که شول د(الیتکین) دمنظمو لښکرو مقابلي
اره ئی دیوه منظم تشکیل ضرورت حس کړ اوددی چارې دفرسره کېدلو
له پاره یی د(ویهند) پاچا (راجا جیپال) نه سړی ولېږل (راجا جیپال) پخپله
لځکه ددوی مرسته نشوای کولای چه دپنجاب لښکرو دپښتونخوا په سړو غرو
کښی ژوند شو. کولای اودملتان په هغه وختنی پاچاهۍ پوری ئی هم خپله
دفاع لایشره نه لیدله لځکه ئی دود (بهاتیی) دراجا به سلا له ملتان څخه تر
افغانانو پوری دقول روه او کسم، عره دارنی لټی اوملک واک دپښتنو دیو .
ستر اومنلی مشر (شیخ حمید لودی) په غاړه کښی راچاوه (۳) بدې نو که
دغو پاچا هېو له بوی خوا څخه دپښتنو دسیمو ساننه اودفاع دپښتنو پر خپله

خود را تینکه کلار او کرزوله چه دینتنو دآزادی طلبی، حریت یسندی
 همت او نور بالیتوب له اجزاو شخه جوړه شوې وه. شیخ حمید اودی چه دینتنو
 دېوې خورا ارنی لتي له ملتان نه شخه تر افغانانو پوری ساقه پر غاړه واخیستله
 په هر هر لځای کښي ئې له خپلي خوا حاکمان وټاکل دینتنو یوه منظمه پاچاهی
 ئې جوړه کړه (۱) او ملتان ئې پایتخت کړ.

دالپتکین په ژوند دملتان او غزني دپاچاهيو مناسبات سره ښه نه و مگر
 کله چه سېکتکین دغزني پاچاشو؛ سلطان حمید چه نور دمناسباتو وړانی
 اوجنگ او جگړې دخپل یوه مسلمان حکومت سره ورته بللې؛ دغه برید دتړون
 هیله ئې لځني وکړه (۲)

د دوستی او بنور وابطو تړون

دالپتکین (او ابواسحاق) زوی ترمریزي وروسته ئې دغزني پاچهي په ۳۶۶
 هـ (۳) یا ۳۶۷ هـ (۴) کال سېکتکین سپهسالار اوزومته ورسید له شیخ حمید لودی
 (سلطان حمید) چه په خبرشو استاخی ئې ورو لیږل او دا پغام ئې بلاس
 ورکړ:

موږ او ناسی مسلمانان وروته یو هیله کړو کله چه ستاسی لشکري
 هندوستان ته دبرغل له پاره بهریني دلاری پرېښتنو دې پرېدونه نه کوی او نه
 دې ئې خوږوی (۵) سېکتکین دده داهيله ومنله او په ملتان کښي ئې دسلطان
 حمید پاچهي تسلیم کړه (۶) دسلطان حمید پنخوا لاله شرقی ورو پورو پاچهيو

(۱) تاریخ فرشته لومړی ټوک ۱۸ مخ

(۲) تاریخ فرشته لومړی ټوک ۱۸ مخ

سره مناسبات ښه وو. دې روغې ئې له غربي خوا يمني دغزني له پاچهۍ سره هم مناسبات ښه کړل او تر څوچه ناصرالدين سيکتکين ژوندۍ و دملتان پر پاچهۍ دغزني دپاچهۍ له خوا کوم بريد نارېښونه دي راوړي بلکه دجپيال سره تردوهم جنگ وروسته ۶۶۷ هـ چه غالباً به دسلطان حميد تر ترون وروسته وي پښتنو دسلطان ناصرالدين سيکتکين کلکه ملاو تر له اهر کله به چه مرستې ته اړ شو که به دملک په دندېو جنگو او که به د هند په غزاو کښي و دپښتنو په زرو سپاره به يې په مرسته ورنلې اودده تربيرغ لاندې به جنگېدل (۱) دملتان پاچهۍ دسلطان حميد لودي په کورنۍ کښي تر ۴۰۱ هـ کاله پوري خود ناصرالدين سيکتکين زوی سلطان محمود دده (سلطان حميد) د لمسی له لاسه کبله پاته وه.

دملتان دپاچاهۍ حدود

دسلطان حميد دملتان دپاچهۍ (ک ا حد) شمالاً او جنوباً له لمفانه تر ملتان و دملتان په هغو وختو کښي يواځې ديوه ښار نوم نه و بلکه يوه ارته اته اويدلوی رياست (پاچهۍ) يې په نامه يادېدل چه يواځو شل کلې يې لرل (۲) دملتان داتې لمر لويديز پلونه ښوگ (ښو) شمال مغرب ته قالهل (قل) پروت و (۳)

دملتان دښار غربي پلونه والس (سيوی) لس مزله ليري (۴) او جنوب غرت ته ئې الور (الروډ) ښارچه د(منصوري) په پاچهۍ پوري تړلی و پنځه مزله ليري پروت و (۵)

دملتان دښار ختيځه خوا (۶) دښار ختيځه خوا (۶) دښار ختيځه خوا (۶)

د هندوستان له لویو ښارو څخه شمېرل کېده او ښه دفاعی ټینګار یې درلود
یا چا به یې تر ښار د باندې به (چندوار) یا (چندرو) یا (چندراور) نوم یې لخوا
کښی چه تقریبا نیم فرسخ له ښاره لیری یوه عسکری چوڼۍ راوړه او د
ښار و اوسېد (۱)

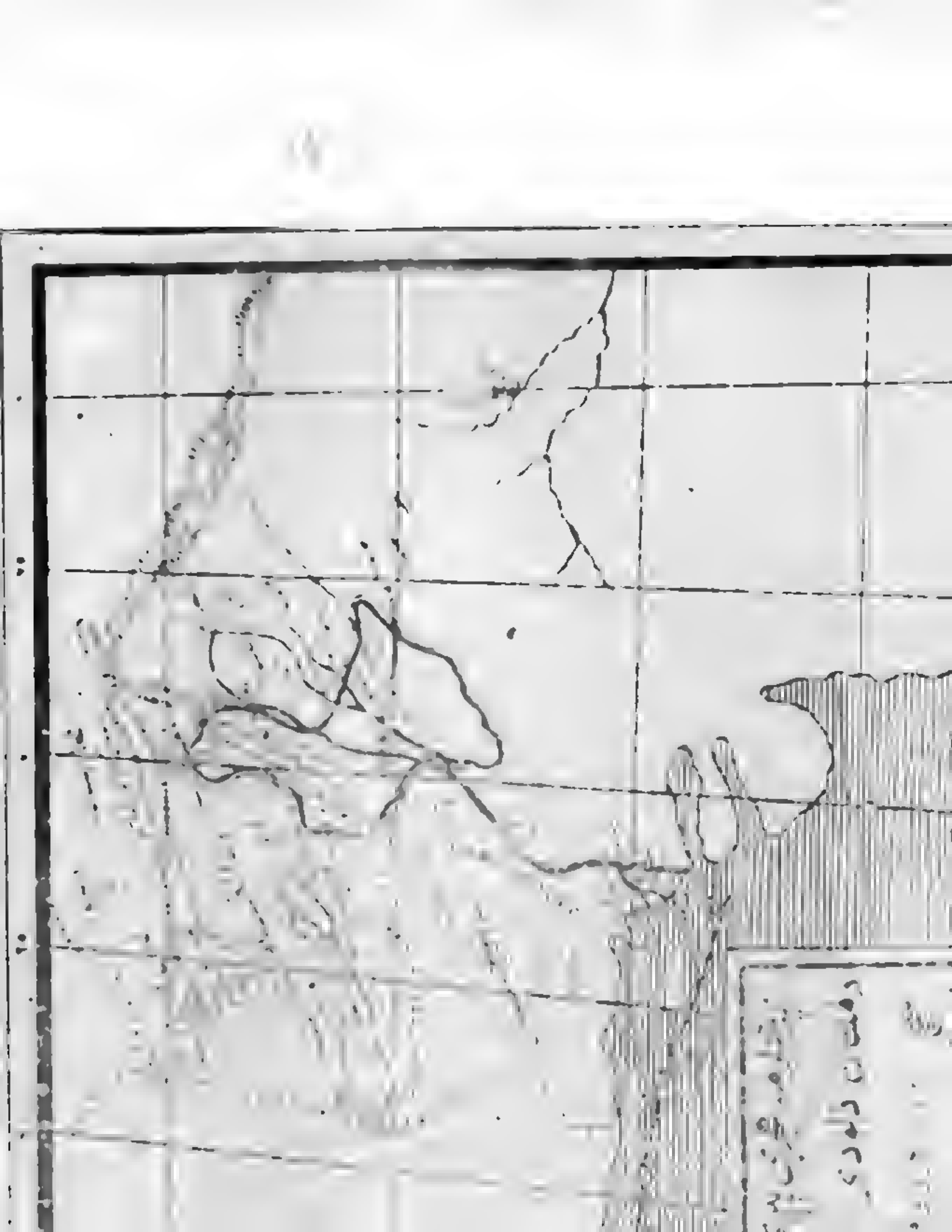
(بسمد) تر (چندوار) یو مزل جنوب ته دهغه وخت یو سمسور ښار کي ؤ (۲)
(نهرانج) د ملتان دریا ست یو خورالوی او ارغونی ښار ؤ . د حدود العالم
مؤلف په ۳۷۲ هـ کال لیکي چه دغه ښار لږ پاته دی نورو ران شوی دی
(بیروزه) د ملتان په حدودو کښی یو بل ښار ؤ (۳)

(جابر سری) د ملتان له خورا ودانو او سمسورو کلو څخه ؤ چه هلته خرما
او چنبرخیار ډېر کېدل (۴)

(دالمغان) ښار چه د سلطان حمید د پاچهۍ بل څنګ ؤ د دهغه سین پر غاړه پروت ؤ
چه حدود العالم د المغان د سین په نامه ضبط کړیدی او د المغان او دینوریه خوا
کښی له غرو راوت پرینهار (پینهار) ملتان، دون، سدوسان، بلری، منصوره
او نجابری بهېده او (کولی) ته نژدې اوی دریا ب ته لوېده المغان یو د این
نجاړی ښار ؤ ډېر مسلمانان سوداګران پکښی اوسېدل او بتخانی هم پکښی وې (۵)
هیون تسانګ چیني زابر د المغان په باب کښی لیکي :

د زه چه (۶۳۰ ع) کال په دوې د پنبشیر درود په غاړه ننګرهار ته تلیم (د کابل
او پنبشیر درود و ترګډو نڅی چه ورنیرشوم د کڅ لاس خوانه مې دلمپا کا
(اوسنی لغمان) ولایت ؤ. تر لمپا کا چه ورنیرشوم انګارا هارای (ننګرهار) ته
ورسېدلیم (۶)

په لمپا کا کښی درېجی ډېری کېږی اوبه او هوایی پسته ده، واوره نه

دولت دله دی
خطه جغرافیایی

ژوند او له سازو سرود سره مينه لري، هو بنياران او نيز فکړه خلک دی
حرکات ئې هم چټک دی۔ کڼد کين (نڅي) کالی اغوندي .
داسيمه د کاپيسا د پاچا ترلاس لاندی ده جنوب شرق ته ئې دننگرهار لوی
ښار پروت دی (۱)

(دينور) دلمغان دسين پردابله غاړه دلمغان دښارپررابري يوبل ودان
ښارو چه دخراسان سوداگر هلمه اوسيدل (۲)

دملتان پاچهی شرقا تر (جالندھرا) پوری وراوږده شوې وه پخپله (جالندھرا)
دقنوج په پاچهی اړه درلوده او (لهور) او (راميان) دملتان په تک کښی وو .
(راميان) ښار پرغره ودان ؤ ، لږمسلमानان پکښی اوسيدل د (راميان)
او (جالندھرا) ترمنځ پنځه مزله لار وه .

د (لهور) ښار دپره اړته سيمه لرله بازارونه او بتخانې ډېری پکښې وې (۳)
له غربه شخه دغزلی پاچهی تر (گردیز) پوری درڅخېدلې وه (۴)

شیخ رضی لودی (رح)

شیخ رضی (رح) دسلطان حمید لودی دراره اردبېستو بوخوږ ژبی شاعر ؤ
او محمد هوتک ئې (امیر الفصحاء) بولی خپل تر بوره (نصر) ته ئې چه
دپلار تر مرلو وروسته دملتان پاچا ؤ اردقرا مطهر په مذهب متهم شو؛ دترانې
لیک ولیزه اودا اشعار ئې پکښی ولیکل :

دالحا دپه لور دې تر پلک
کړ وه دې زموږ و کور او .

لودی ستا په نامه سپک شو که هر خو مو در اساو
نصره ا نه مو ئی له کها له د لودی « نه ئی په کا وه

زمونږ د غاده ستاله گر وهه

دورخ لوی په دغا وه

شیخ رضی (رح) یو سو چه مسلمان او اسلام مبلغ ؟ (۱)

سلطان نصر لودی

نصر د سلطان حمید اودی زدی دی چه د سلطان حمید تر مړینې وروسته
د ملتان پا چا شو

وائی چه نصر په ملتان کښې د ملاحدو (قر مطبوا دو) له استا مخو سره
کښېښو ست او له دری څخه ئی د الاحاد او اسماعیلیه فرقی عقائد زده کړل
اودده په قول ددوی د اعتقاد په گروهیدو او متهم شو ' دده ترېور شیخ رضی
(رح) ده ته یو دتر نئی لیک ولیږه او نصر ئی هسې خوا به ولېک او د الاحاد
نور یې له لخوا نه واراوه :

زه لرغون خو ملحد نه یم	د الاحاد په تور تورن سوم
که ملحد یم د دښنه یم	زما دښنه هسې تورا کړی
تو را نو څخه په تر یله یم	له اسلامه نه تر یلمه
او س هم کروړ په لرغو نه یم	کروړه مې هغه لرغو ئی دی
ونسور او نه تیاره یم	دا اسلام په هسک به ختمم

د « حمید » زوی ستر یم

ده لودی « له لور کها له یم

سلطان ناصر دغزنی دپاچانا صراالدين سېکنتکين (۳۶۷-۳۸۷ هـ) معاصر
اونر (۳۹۵ هـ) پنخوا مړ دی، دده په وختو کښی هم دملتان او غزنی
دپاچهيو مناسبات خورابنه وو، دپنجاب دجېپال حکومت او ورنژدې سمنډ
(بها نيه حکومت) سره ئې هم دوستانه روابط لرل. (۱)

قرمطيت او ملتان

دجعفر صادق (رح) يو مريدو چه ميمون بن ديسان الا هوازی نوميد او په
(فداح) اوخارو دمحمد بن حسين سره چه په (زبدان) مشهور ؤ د عراق دواکمن
په زندان کښي مل شو او د باطنييه دعوت بنسټ يې سره کښېښود چه له زندانه
راووتل (زبدان) دکر دستان غرونه وخوت او د کردانو پوقام ئې چه (بدین)
نوميد په باطنييه مذهب وکړه او په (فداح) لمرلويديزو سيمو ته مخ ونيو او
هله يې دمحمد بن اسماعيل بن جعفر صادق (رح) دزوی په نامه محبان په خلقو
وپيژاند (۲) دپر خلق يې په باطني مذهب وکړ و هول تر دوی وروسته
(حمدان قرمط) چه لمړی ئې د کوفی په شاوخوا کښي بزکړی کوله د باطنييه
دعوت بوستر شخصيت شو. نرده وروسته باطنيان «قرمطيان» ونومر شول او
دپرقوت ئې وموند قرمطيانو په ټټه د (زردشت) دودپاله، قرآنی آیات اونبوی
احاديث يې دزردشتی دين په کټه نأ بلول.

دحمدان ورور (مامون) په فارس کښي د انحرېک پرمخ بيوه او د مامونيه
فرقي اساس يې کښېښود ابی حاتم د (ديلم) سيموته ولاړهله ئې په دومره قوت
دانحرېک پرمخ بوت؛ چه دمامون الرشيد (۱۹۸-۲۱۸ هـ) په وختو کښي دري
لکه د مامون دپاک نحرېک (۳) (چه له باطني نحرېک سره توکړ شول) د سيمه

و در بیدل او دېر کتلو نه د بغداد د لښکرو سره و جنګېدل په خراسان (نیشاپور) کې د دې دعوت بیرغ (شعرانی) اوچت کړ، خو ژر وواژه شو، فردو وروسته دا بیرغ محمد بن احمد النسفی او ابو یعقوب السجزی (۱) (چه په بندانه مشهورو) په ماوراءالنهر کې پر غاړه واخیست (۲) نسفی د (محصول) په نامه یو کتاب یې لاره کې تصنیف کړ او (بندانه) درې کتابونه (اساس الدعوت) (کشف الاسرار) او (تاویل الشرایع) د همدغه باطنی تحریک له پاره ولیکل. مؤرخین وائي: باطنی (قرمطی) تحریک د مامون الرشید (۱۹۸-۲۱۸ هـ) په زمانه کې خړ کړه شواو د معتصم بالله عباسی خلیفه په وختو کې یې لمنې شاوخوا ته پسې اوږدې شوې او په خوراچته کۍ سره پرمخ ولاړه. حتی په ۲۸۹ هـ کال د (قداح) لمسی (مهر و به) د عباسی خلیفه (معتضد) لښکرو ته په شام کې کملکه ماتي ورکړه او د بغداد د لښکرو سپهسالار (سبک) ئې وواژه.

په ۳۱۱ هـ کال سلیمان بن حسن قرمطی یې کېنې پورته شواو له (بحرین) څخه ئې پر بصره چه د عباسی دارالخلافې (بغداد) په غوږی کې پرته وه برید وکړ. د (مقتدر بالله) عباسی خلیفه لښکري ئې ماتي کړې، دبصري حاکم ئې وواژه او دبصري مالونه ئې په تالا بحرین ته ځنې بوږل په ۳۱۷ هـ کال ئې پر مکه معظمه برید وکړ، حاجیان ئې په طواف کې ووزل او پر مسلمانانو ئې دېر لاورینونه ورژول (۳) په همدغو کالو (د څلورمې پېړۍ په لمړۍ نیمایي) کې چه قرمطیت خورا په قوت کې و او هرې ځوانه ئې بشر کی څیریدل چېلم (جلم) بن شیبان ملتان ته ولاړ هلته ئې د باطنی تحریک بیرغ اوچت کړ او تر ۳۴۰ هـ کال وروسته ئې د قرامطه حکومت نيزه هلته کېښورله (۴) د بغداد

دخلافت له وړندره څخه ئې دملتان دحکومت غاړه وکېښه (۱) هغه لوی مسجد
ئې نچه غازي محمد بن قاسم ثقفی دلمړۍ هجري پيړۍ په پای کښې هلته
ودان کړی ؤ داموی خلافت پر ضد بند کړ او دهندوانود (سورج دیونا) لوبه
او خورا مشهوره بڼخانه (چه داصطخری به قول له لیرولیر وخوايو به ئې هر کال
هندوان زیارت لره ورنلل دملتان داسلامی حکومت یو ستر رقم عاید ؤ او غازي
محمد بن قاسم ثقفی هم په دغه غرض پرې ایښې وه) ونړوله اودهغې پر لځای
ئې خپل نوی لوی مسجد ودان کړ (۲) بغدادی ابن حوقل چه په ۳۶۷ هـ کال
ملتان ته راغلی دی په خپله سفر نامه کښې لیکي: دملتان خلق شیعه دی په
اذان کښې (حی علی خیر العمل) او په اقامت کښې دوه یلا تکبیر وائي (۳) په
ملتان کښې خطبه دمصر دفاطمی حکومت (۴) پر نامه ویله کیږی اودهغه
په امر ددې لځای انتظام کاوه شی. له ملتانه تحفه اوسوغاتونه ورلیږل
کیږی (۵) دملتان سکه دمصر دفاطمی سکه په ډول جوړی شوی دی مگر
زیاتره هلته قنهریات (چهدتاریخ هند دمصنف مسترالیت په نظر .
کښې قندهار بات یعنی په قندهار کښې جوړی شوی سپکی دی) چلیږی (۶)

✱ ابو الفتوح سلطان داؤد لودی

چه دسلطان حمیدزوی (سلطان نصر) ومړ پر لځای ئې زوی (داؤد) دملتان
پر تخت کښېنوست دده په وختو کښې دسبکتگین په مرگ چه په ۳۸۷ هـ کال
یا ۹۹۷ عیسوی کښې پېښ شودغزنی او ملتان دپاچهيو مناسبات سره وران ډول

(۱) سلطان محمود

(۲) کتاب الهندالبیرونی ۱۱ باب ۱۵۰ مخ (۳) عرب وهندکې تعلقات ۳۱۲ مخ داحسن

التاس مقدس د ۶۸۱ مخ دجلالیه (۴) دمصر دفاطمی حکومت په ۳۵۸ هـ کښې جوړ

اودغزنی پاچا سلطان محمود (۳۸۷-۲۱۰ هـ) یرملتان بریدونه و کرل (۱)
 دېرېشتانه بی وو ژل (۲) په ده پسی وائی چا ا لجا دته اوښتی و او خپل
 رعیت ئې هم هغو بدو عقیدو ته بلل (۳)

د سلطان محمود لمړی برید

وائی: سلطان محمود چه په ۳۱۵ هـ کال د (په قندي) له سوی څخه غزنی ته
 راستمېنده؛ وې غوښتل چه خپلی لشکري دملتان له لاري د کومل پروت «دره»
 لنډې غزنی ته ورسوي خو اوالفتوح (سلطان داؤد اودی) دملتان او کسی
 غره پاچا دسلطان محمود لشکري پرې نه ښوولې چه دده له خاورې څخه غزنی
 ته نیري شی لکه اوسلطان محمود دملتان دپاچهۍ د لکراو ته لیږي راوغښتلی
 (۴) له هرې خوا څخه ئې لشکري راو غوښتلی (۵) او د ۳۹۶ هـ کال په پسرلي
 ئې دپېښور له لاري دغزنی لشکري دملتان بریداره و خو لخواې اوده وپېندله
 پاچا «انندیال» څخه ئې وغوښتل چه دغزنی لشکرو ته دده په خاوره کښي
 ملتان ته دتیرید لواجازت ورکړي «انندیال» ته وکړه دملتان دپاچهۍ
 پر سیمه «حمایت» کله ودرید او دغزنی د لښکرو مخ نیوی اړه ئې خپلی لشکري
 پېښور ته و خو لخواې 'لشکري سره مخامخ شوي' جنگ وښت' دو پېندل لښکرو
 ماتې وکړه «انندیال» د کشمیر خواو ته وښتید' سلطان محمود تر چنابه
 ورپسې و' «انندیال» چه د کشمیر غرو ته لځي و خوت دغزنی لشکرو دملتان ته مخه
 وکړه «۶» سلطان داؤد چه خبر شو خپلې لشکري ئې په ملتان کښي برېښوولې

(۱) سلطان محمود ۱۰۲ مخ

(۲) تاریخ فرشته لمړی جلد

(۳) پټه خزانه ۲۴۹ مخ دابن خلدون او ابن اثیر په حواله اود ابو نصر بن عبدالجبار عینی

د تار يخ پېښی ۲۸۹ مخ په حواله

(۴) حیات سلطان محمود ۱۰۳ مخ مگر ابن اثیر پخپل تاریخ الکامل او ابو نصر بن

او پخپله له خزانو سره (۱) دابا سین یوې جزیرې (۲) ته ولاړ. دسلطان محمود لښکرې چه ملتان ته ورسیدلې دسلطان داؤد لښکرو دښار وروڼه ورته وړل او ملتان کلابند شو.

تراو ورځو کلابندۍ وروسته خلق ترمنځ سره وگرزیدل، پردې روغه وشوه چه دملتان پاچا به په کال شل زره سره درهمه په هل پلادغزنی حکومت ته ورکوي (۳) دښار وروڼه چه دغزنی د لښکرو پر مخ ویرانیستل شول سلطان محمود توره وکښه او هوډه سری «قرمطیان» ته و وژل چه دملتان دښار تر لاهورۍ دروازې وینې راوبیدلې او دسلطان لاس دتوری په مونی پوری له دبرو وینو څخه هسې نښتې وچه شو تودې اوبه ته پرتوی نه کړې بیل نه شود (۴)

سلطان تردغې روغۍ وروسته بیا هم خیال درلود چه د ملتان شاوخوا ونیسی ؟ خو لځکه چه پر خراسان دایلك خان تر کمن دبرید خبر راغی ملتان ته پرېښه داو په منډه غزنی ته ستون شو (۵) ابوالفتوح سلطان داؤد بیرته ملتان ته راغی اود حکومت واگې ته واخیستلې .

دسلطان محمود دوهم برید

په ۴۰۱ هـ کال سلطان محمود بیا د غزنی لښکرې پر ملتان ورو بېولې ملتان ته وایو دبر میردنه ته و وژل او دبر اولسونه یې ولخپل، دبر نما متو مشران یې په کلاو کښې بندیان کړل چه هلته پسی و مړل! په خپله سلطان داؤد لودی ته بندې غزنی ته راوست او دغور لځه په کلا کښې ته چه دقنده هار شمال غربی لور ته ۵۰ میله لیرې پرته وه) تر مرگه بندې کړ (۶) په دې صورت دلودیو پښتنو منظمه پاچهۍ پای ته ورسیدله .

د سلطان محمود دریم برید:

که څه هم د پښتنو منظمه پاچهۍ په ملتان کښر لږ لږ کړه شوه خوبیا هم دغزنی او آباسین ترمنځ قبايلو پښتنو (۱) به تل دغزنی دپاچهۍ پر ور پور و سرحدو نو برید و نه کول اوله هغو کاروانو څخه به ئې چه دهندوستان او خراسان ترمنځ تلې اورا تلې؛ باج اخيست. حتی په ۴۰۹ هـ کال چه سلطان محمود د قنوج له سويې فتح د غزنی ته راستون شو؛ دوی لاره ور نه نیولی و؛ لځکه نو سلطان محمود د ۴۰۹ هـ کال په پای کښې د بلی خوا د حرکت په پلمه او آواز و نه اخوا په دغزنی لښکري پردوی ورو بهولی او ناڅېره ئې پر مېنو کیر کړل! داسې ئې بی شمیره ووژل چه د مورخینو په شهادت بی له پښتو ورو او ایزو میرو نور څوک ژوندی پکښې یا نه نه شول (۲) اول دغزنی د لښکر و تر نیغ وختل. او یا سره تیت او پرک کړه شول (۳) خودا تر نیغ ختلی مکر نه مړ کید و نکې اولس (۲۲) کاله وروسته بیا دومره غښتلی شو چه د سلطان محمود زوی سلطان مسعود بی مجبور کړ چه خپل زوی (مودود) د دودوزرو سپرو سره ملتان ته او (امیر ایزدبار) د څه لښکرو سره د کسې غره ته د پښتنو دایاو اوله پاره ولېږی (۴)

غازی ملک سلیمان لودی

ملک سلیمان د سلطان ابوالفتح داؤد لودی تر ور و. په ۴۰۱ هـ کال چه سلطان محمود د غزنی ملتان د لودیو له لاسه وکښې ده نه ئې په درنه ستر که وکتل او په خپلو امراؤ کښې بې شامل کړ. سلطان محمود د غزنی لودی ښېر څخه دده په وسیله د هندوستان په جنکو کښې لوی کار و نه واخیستل

دسومنات ۴۱۶ هـ کال - په غزا کښې ملک سلیمان د دولسو زرو پښتنو سهر و
 مشراو د سلطان تر ټولو معتمد جرنیل ؤ. دسومنات په سیمو کښې یې د سلطان
 محمود سره درې کاله د قدر وړ خد متونه وکړل (۱) چه سلطان
 له سومنات نه څخه راستون شو، ملک سلیمان او نور پښتنو مشرانو ته ئې زرین
 موتی توري اودرانه خلانونه ورکړل او خپلو مېنونه ئې رخصت کړل (-).

کوچنی (داؤد) لودی

د مصر فاطمی خلیفه (الحاکم بامرالله) (۳۸۶ - ۴۱۱ هـ) په مصر او شام
 کښې د قرامطه و یوه بله ډله د (دررزی) په نامه راوايستله چه تر اوسه پورې
 په شام او لبنان کښې شته (۳) ددغې ډلې یوه واکمن د غازی سلطان محمود
 قرمرېښی وروسته په ۴۲۳ هـ کال د ملتان اوسند د قرامطه و په نامه داسې
 یولیک ورلیږلی دی :

«د ملتان او هندوستان موحدینو! په تیره بیا د سومر راجه بل زوبه شیخه!
 خپله کورنۍ ویاخړه! هغه (کوچنی داؤد) چه اوس اوس مسعود (سلطان
 مسعود) له بنده خوشی کړی دی او توبه ئې کښلې ده! خپل پاک دین نه
 راواړاوه! نه مو وټاکلی چه دده له خور یې (عبدالله) او د ملتان له اوسیدونکو
 سره و جنګیږی چه د تقدیس او توحید منوالکې د جهل ضد سر نمېه گڼی
 او بغاوت پر ډله بریالی شی (۴) مرحوم علامه سید سلیمان ندوی دغه کوچنی
 داؤد چه په پورتني لیک کښې ذکر شوی دی، دا ابو الفتوح داؤد زوی او د ملتان
 واکمن «عبدالله» چه په لیک کښې ذکر دی د کوچنی داؤد خور یې
 او دا ابو الفتوح داؤد لمسی بولي (۵).

ملك محمود لودی

په ٥٨٣ هـ کال چه سلطان شهاب الدين غوری (رح) پر هندوستان لښکری وروڼه ولی، ملك محمود لودی پښتانه چرنیل ته ئی دولس زری فوځ په لاس ورکړ او دخپلو درو لښکرو سرلان (قراول) یی وټاکه د ملک محمود فوځ به یو یو منزل د سلطان تر لښکرو د منځه تلې؛ خو لا هور نه ورسیدل اولاهور ئی د غزنیو باندو دوروستی پاچا «خسر و ملک» له لاسه وکښې، اودی ئی بندي غور نه راو لیږه وائی په دغه جنگ کښی ملک محمود د ښه توره کړې وه سلطان چه غزنی ته راستون شوه زښت دېر ئی ورواړه او دخپلی پاچهو یوه خور ادر نه عهده ئی وروسیار له (١)

ملك شاهو لودی

ملك شاهو د محمود وروړدی په ٥٨٣ هـ کال چه سلطان شهاب الدين غوری له هندوستانه خڅه سوبه وری غزنی ته ستنېده په لاره کښی ئی د «سیا لکوت» د کلا نیږه کښېښووله پخپله غزنی ته وځوځید او ددغی کلا د ودانۍ کړئ ده «ملك شاهو» ته وسپاره (٢).

✽ شیخ احمد لودی (رح)

شیخ احمد د سمید زوی په قام لودی پښتون په ٦٨٦ هـ کال یی «اعلام اللودعی فی اخبار اللودی» په نامه یو کتاب کښلی دی چه کامران خان سدوزی پخپل کتاب «کلید کامرانی» کښی له هغه څخه اغتبیاسات کړی دی. (٣)

سلطان فخر الدین لودی

غیاث الدین تغلق د دهلی پاچا ٧٢٩-٧٥٢، نانار خان نامی یو امیر

ته ئی دهرام خان لقب ور کړ، سل هانیان 'زر آسونه' یو کروړ سړې تنګې او چتری وروښانده، علاوه پر 'ستار گاون'، ئی د بنګال واک هم ده ته وسپاره (۱) همدغه ملک بهرام خان په ۷۳۹ هـ کال په ستار گاون کښی ومړ ده تر مړینې وروسته دده سپهسالار 'ملک فخر الدین لودی' د ستار گاون پر حکومت غېږ را وکړوله (۲) د لیکهنونی 'بنګالی' تغلقی حاکم ملک بیدار خان خلجی 'چه قدر خان' لقب و، دا ونه منلای شوای او د ملک فخر الدین جنگ ته یې لېږتی راو غښتلی په جنگ کښی قدر خان وواژه شو ملک فخر الدین لودی د لیکهنونی پرنولو خزانو، درست بنګال او سنگام قبضه وکړه په ستار گاون کښی ئی د سلطان فخر الدین په نامه دخپلواکۍ نفازه وونکوله (۳) خطبه ئی پر خپل نامه کسره (۴) په ۷۶۱ هـ کال (۵) سلطان محمد تغلق ۷۴۹-۷۵۲ د حاجی الیاس علایی په بلنه 'چه بیایه شاه شمس الدین بهنکره مشهور شو' د دهلی لښکرې دعلی مبارک چه د سلطان فخر الدین تر وژلی وروسته د سلطان علاء الدین په نامه د بنګال پاچا شو تر مشرتابه لاندی د سلطان فخر الدین خپلو لره پر بنګال ورو بهولای په جنگ کښی ئی هغه فخر الدین چه د سیر المتاخرین په شهادت ئی دره کاله اوڅو میاشتې د بنګال خپلواک حکومت لاره ونيو او وئی واژه، ظفر خان لودی زوم ئی 'چه د سلطان حمید لودی له کورمې و' د بنګال دخلیج کڅ 'ساحل' ته ونښتید (۶) سلطان فخر الدین لودی امری سړی و چه هغه بنګال ئی چه د قطب الدین ایبک ۶۰۲-۶۰۷ له وختو ۱۵۶ کاله پرله پسې د دهلی په حکومت پوری تړلی و له پایتخته بیل او دلود یو خپلواکه پاچهي ئی پکښی اعلان کړه (۷) عصامی د فتوح السلاطین په ۴۷۲ مخ کښی د سلطان فخر الدین ذکر داسی کوی:

لوی خان ظفر خان لودی

ظفر خان لودی دملک فخرالدین لودی زوم چه د بنګال په جنگ کښې د بنګال د خلیج کڅ ته راتړ شاشو دنروو، او بوله لارې ئی لُخان د دیبل بندر (کراچی) ته ورساوه اوله کراچی څخه کسی غره (کره سلیمان) ته وخت (۱) په ۷۵۲ هـ کال چه د هلی پاچا سلطان محمد تغلق و مر (۲) سلطان فیروز شاه (۷۵۲-۷۹۰) تر بور ئی پرخای کښېنوست. د فیروز شاه په وختو کښې هغه حاجی الیاس علایی چه د د هلی لښکری ئی دملک فخرالدین لودی لخوا لره بنګال ته بللی او تر ملک فخرالدین وروسته د بنګال واکمن نا کلی شو. وی و د شاه شمس الدین په نامه په بنګال کې د خپلواکۍ تڼاره و ډنگوله او تر بناوړه پورې ئی اولې سیمې و نیولې (۳) لڅکه نو د ۷۵۴ هـ کال د کړچنی اختر په میاشت سلطان فیروز شاه خپلې لښکری د حاجی الیاس لخوا لره پر بنګال ورو بېولې خو مکر نا کام لځنی راستون شو.

فیروز شاه ته ورتګ :

ظفر خان چه پدی تکل خبر شو په ۷۵۸ هـ کال ئی د خپل قام له یوی لوی دلی سره چه زر سپاره او ډېر پلې و (۴) له کسی غره څخه د هلی ته لُخان ورساوه او په حصار فیروز کښې (۵) د سلطان فیروز شاه چه پښتو او پښینو الی ته بی په درنه ستر که کتل (۶) در بار ته ورغی (۷) بویا دوه (۸) پیلان ئی د سوغات په توګه وړاندې کړل او د بنګال د حاجی الیاس شاه شمس الدین علایی له لاسه ئی خاوری پر سر باد کړې، سلطان فیروز شاه دی ډاډه کړ او ډیر ئی ونازاوه، ډېرش زره تنګی ئی په هغه آن دهغه وخت له دوده سره سم د سر

او کالو پرېولو به نامه ورو بڅېلي . ده او ملګرو ته یې خورا درانه خلاڼو له
در کږل. د خاور لکو تنګوچا گیر یې ور لږه و ټا کړه. دظفر خان د
خطاب ټي ور کړ او په تخت پوری یې کښل لاس ته دوزارت پر مسند کښېناره (۱)
خان جهان ته ورنگ :

دسلطان فیروز شاه دې ټول نارو لو دظفر خان دښتني کسات او اتمام اور سوړ
ته کړای شو. په سباچه دربار ته ورغی بیا ئې له حاجی الیاس شاه شمس الدین څخه
د کسات اخستلو له پاره له سلطان څخه مرسته وغوښتله سلطان چه دظفر خان
پر له اېښودنکې ورغ وایدله. نو ئې دی دهلې ته خپل خبر اور تیر وزیر اسلامي
خان جهان (مقبول) لږه چه په هندو توب کښې ئې نوم (کنو) و دیږه او دبنګال
دربید له پاره ئې دتیارۍ حکم ور کړ ظفر خان چه دهلې ته ورغی خان جهان هم
خور او نازاوه. داده ئې کړ او په هغه شنه چتر کښې ئې چه خاص دسلطان له پاره
دسیرۍ په کلا کښې ولاړؤ لځای ور کړ.

دبنګال پرید :

ظفر خان چه په دهلې کښې څو ورځې تېرې کړې سلطان فیروز شاه هم یسې
ورغی او دظفر خان به له مسون ئې لکهنو ټي (بنګال) ته لښکرې وځوړلې. په
لار کښې ئې دخپل تربره (جو ناخان) پر نامه د (جو نیور) ښار په ښېر میاهتی ودان
کړ بیا یو په ۷۵۹ هـ کال لکهنو ټي ته یسې ور تیر شو. پد عود وځو کښې د لکهنو ټي
باعی پاچا [حاجی الیاس شاه شمس الدین] و مړ او پر لځای ئې زوی [سکندر شاه]
کښېنوست. سکندر شاه چه په لځان کښې دمیدانې جنګ واک نه لید. په [ا کداله]
کښې کلا بند شو. دده لې لښکرو شاوخوا ورته وایول په ۷۶۰ هـ کال ئې ۲۰
پیلان دسلطان فیروز شاه دربار ته دروغې له در خواست سره وړاندې کړل او د

د تېټې برید :

په ۷۶۵ هـ کال چه سلطان فیروز شاه د سندهیانو په جنگ کښې خپل بری
 ولید او له تېټې څخه ئې کجرات ته د ستمید او غاره ووهله خان اعظم ظفر خان
 لودی ئې له خپل ورځ سره د سندهیانو مخ نیوی لره و کمارو چه تر شا بر سلطانې
 لښکرو برید و له کری، پخپله ئې کجرات ته مخ و دیو او په یوه ورځ ئې اس مزله
 لار ووهله، سندهیان چه په خبر شول، لښکرو ئې پسی راو خوځولې، ظفر خان ئې
 مخه و نیوله، کلهک جنگ و نښت، ظفر خان پخپل پښتنې فوځ هغو سندهیانو ته
 چه سلطان له توال لښکرو سره ځنې و ځغستل او ما ئې ور کړه او د دوی ډیرې
 ککړې ئې د سلطان در بار ته ولیږلې (۱)

د تېټې دوهم برید او د کجرات حکومت :

په ۷۶۹ هـ کال چه سلطان فیروز شاه دوهمه ځله له دهلی څخه تېټې ته
 لښکری لیږدولې، د کجرات حکومت ئې (ظفر خان لودی) ته و ښانده او دې ئې
 هم له ځانه سره جنگ ته بوت، سلطان چه له خپلو لښکرو سره د سنده درو د په غاره
 د تېټې پر برابرې واړول، هر څه چه ئې و کړل د سندهیانو له لاسه ئې د سنده
 تر سین خپلې لښکری نه شوای وریوړې ایستلای، نو ئې ظفر خان لودی او
 عماد الملک و کمارل، پر هر ځای چه ممکنه شی لودی خوانه به تر سین پورې
 وزی، او پر سندهیانو به یرغل وړوړی، ظفر خان او عماد الملک خپلې لښکری
 ۱۲۰ کړوه بیرته لودی بوتلی او تر [بکر] کښته تر سین وریوړې و تل، سندهیان
 ئې پسی راوا ځستل او د تېټې په کلا ئې ننه ایستل، مگر په دغه وخت کښې
 سلطان چه د سین پر هغه غاره ورته پروت ؤ، بیرته دوی راوبلل، دوی هم پر هغه

ملك قطب الدين لودی

ملك قطب الدين د خان اعظم لمړی ظفر خان ورور و د فیروز شاه د دربار له لویو امیرانو څخه شمیرل کېده په ۷۶۰ هـ کال چه سلطان فیروز شاه خپلې لښکرې له بنګال څخه راستنې کړې او د برسات ټاپو ئې په جوړنیو کښې تیر کړ د بهار له لارې ئې د (جاجنګر) په نیامت چه د [ګره کمنګه] د ولایت وروستی برخه وه؛ خپلې لښکرې وځوځولې (کړې) ته چه ورسید؛ درنې لښکرې ئې د ملك قطب الدين تر مشرتابه لاندې پرېښودلې؛ پخپله ئې دیو نکره مګر سپک فوځ سره پر (جاجنګر) برید و کړ (۱)

۱۰۰۰

دربار خان لودی (دوهم ظفر خان)

د کجرات واکمن لوی خان ظفر خان لودی چه په ۷۷۵ هـ کال وروسلطان فیروز شاه د ده زوی دربار خان ته د (ظفر خان) خطاب وښانده او د پلار پر ځای ئې د کجرات په حکومت وګماره (۲) کوم مسند (چو کی) چه په پاچاهۍ د دربار کښې کیږ لور ته په تخت په ری مړه ظفر خان لره نا کلي شوې وه؛ هغه هم د ده ورکړه شوه. ده څو کاله د کجرات نائب الحکومګی په خوراښه توګه وچلوله (۳) په ۷۷۸ هـ کال چه د (مهوبې) د سیمو خلق سلطان فیروز شاه ته پورته ډول؛ نو سلطان له دربار څخه د کجرات حکومت واخیست او دی ئې د مهوبې د باغیانو لځلو لره وګماره او د هغو سیمو حکومت ئې ورته وکړ (۴) د ۷۸۷ هـ کال پای ته د فیروز شاه (چه د بیر زور شوی و) وزیر خان جهان چه د اسلامی خان جهان (مقبول) زوی او د سلطان د اتلسو کلو راهیسی وزیر و (۵)

دیر واک و موند، پاچا ئې هری خبری ته غوږ نیوه، دغه خان جهان ددې لپاره چه
 نور قدر تونه له منځه وباسی؛ وغوښته چه د پاچا زوی (شهزاده محمد خان) او
 ظفر خان لودی، پاچا ته نور کړی او په دې نو که ئې له منځه وباسی؛ لڅکه ئې نو په
 ۷۸۹ هـ کال سلطان فیروز شاه ته وویل: «ستا زوی (شهزاده محمد خان) دوهم
 ظفر خان لودی (درباخان) ملک سماء الدین، ملک یعقوب او ملک کمال ستا
 د پاچهۍ درنگو لوله پاره ترون سره کړی دی او وخت ته کوری، سلطان بی
 له دې چه دا خبره سره ویلئ سمدستی ئې ددوی د نیولو حکم ور کړ. خان جهان
 تر ټولو د منځه ظفر خان نه (چه دده تر ټولو غښتلی حریف ؤ) لاس ور واچاوه
 او د محاسبې په پلمه ئې له (مهورې) څخه راوغوښت، ظفر خان چه د هلی ته راوړ سید
 اسم د ستی ئې پخپل (د خان جهان) کور کښې بند ی کړ، شهزاده محمد خان چه
 د ظفر خان په بند اوه خان جهان په دسیسه خبر شو، د شپې پلار ته ورغی او خان
 جهان ته ئې هسی ویاړاوه چه سمدستی ئې د خان جهان د وژلو اود ظفر خان
 د غوښی کو او حکم ئې لڅنی واخیست او په هغه شپه ئې د خان جهان پر کور برید وکا
 خان جهان چه خبر شو د ستی ئې دوهم ظفر خان (درباخان لودی) وواژه او
 پخپله تر ټپی کیدلو وروسته میوات ته وښتید (۱) د شهید درباخان (چه دده وژله
 د تعلقې پاچهۍ د زوال مقدمه شوه) داخلور غښتلی او تور یالی زامن پاته شول (۲)
 [۱] محمود خان (غالباً تر ټولو وروڼو مشردی) لڅکه چه دده زوی د ملو خان
 همز ولی دی

سارنگ خان لودی

سارنگ خان ددوهم ظفر خان (دربا خان اودی) زوی دی چه تر ۷۵۹ هـ کال پخوا
 زبږیدلی دی. عبدالباقي سهاوندي ئې نوم (ملك مبارك) او خطاب ئې [سارنگ
 خان] بولی چه سلطان محمود د خپل تخت نشین وړ په وخت کښې
 ورکړی دی (۱) په ۷۹۶ هـ کال چه ناصرالدین محمود شاه د دهلې
 پاچاشو؛ سارنگ خان یې د دیپالپور واکمن وټاکه. عبدالباقي سهاوندي لیکي
 چه دملتان ارسند حکومت ئې هم ورسره ورکړ (۲) سارنگ خان سمدلاسه دملتان
 له سیمو لښکرې سره راغونډې کړلې اوله کمال میں، رای د'ود' او رای خلجین
 سره ئې (۳) دشیخا گډهر جنګ ته «چه به دغو وختو کښې ئې لاهور نیولې و»
 منځ ونيو شیخا گډهر (کهو کر) له اجودهن څخه له خپلو لښکر سره راووت
 لاهور ته ۱۲ میله نژدې دواړه لښکرې سره مخامخ شوې؛ سارنگ خان
 هسې میراني وکړې چه غښتلو ئې ترډېرو وختو پوری نوم په اډوم اخیست
 گډهر ومانه وکړه او (شیخا) په لاهور لځنی ننوت دشیپې له مخې له کورمې
 سره د (جمون) غرونه وڅوت سارنگ خان نوربالی سبا د لاهور په ښار
 ننوت (۴) دلاهور واک ئې خپل کشرورور (عادل خان) ته وسپاره او پخپله
 «دیپالپور» ته ستون شو (۵) په دغو وختو کښې به دعلی اوفیروز آباد
 کښې (چه درې کړوه سره لیرې و) دپاچهې بیرغونه سره پورته شول اود شاهی
 کورنۍ غړی یو په بل سره راوغورلیدل سارنگ خان نوربالی هم په ۷۹۸ هـ کال
 له دیپالپور څخه پرملتان برید وکړ ملتان یې ونیو او دملتان تغلقی حاکم
 خضر خان (چه بیاد دهلې پاچاشو) دمپوات غرونه لځنی وټښتید او ترڅو چه

ګود ټیمور پر هند برغل کړاوه! هلته پټ و. ۷۹۹ هـ کال در وژې په میاشت
(ساماني) ته مخه وکړه. د نصرت شاه له خوا د ساماني حاکم (عالي خان)
پاني پټ ته مخی و ټیټید او «سامانه» هم د سارنگ خان تو ربالي تر واک
لاندې شو.

د فیروز آباد (۱) پاچا نصرت شاه چې دا وروڼه د ۸۰۰ هـ کال په لمړیو
ورځو کښې یې خپلې لښکرې د پاني پټ د حاکم نادر خان (چې دده وزیر و)
او ملک الیاس تر مشرتابه لاندې د سارنگ خان جنګ ته ولېږدولې. د ۸۰۰
هـ کال د محرم مې پر پنځلسمه «کونلې» ته نژدې لښکرې سره مخامخ شولې.
(۲) سارنگ خان تر یوه کلمه جنګ وروسته ملتان ته فرساده. ملک الیاس
سامانه ونيوله او عالي خان ته یې بېرته وسپارله (۳) په دغه وخت کښې ګود
ټیمور خپلې ۹۲ زره لښکرې له کابل څخه د هند پر غل لار وراوځولې او پیر محمد
لمسی یې «چې د قندهار او غزني حاکم و» د کسی غزود بښتنو تر څپلو وروسته
له دېر شوزرو لښکرو سره د ۸۰۰ هـ کال د لمريز خور په میاشت تر آبا سین وروږی ووت
(۴) او د اوچ) پر کلائی برید وکړ د سارنگ خان له خوا داوچ حاکم
«ملک علی» کلا بند شو.

سارنگ خان تو ربالي خپلې ۴۰۰ وگړي سپار (۵) د ملک تاج الدین تر مشرتابه
لاندې مرستی لاره ورو لیدلې د ګود ټیمور لمسی پیر محمد چې دا وروڼه د بیاه (۶)
د سین پر ژبې لاره ورته ونيوله جنګ وښت. ملک تاج الدین ماته وکړه.
د پریښتانه مېړونه «مغل» په تور و وړل او د پریښتلي د بیاه په اوبو کښې
دوب شول ملک تاج الدین په بده روغ ملتان ته خان ورساوه پیر محمد مغل

ساده اندی بیسی ورورسید 'سارنگ خان د ملتان په کلا کښی شپږ میاشتی
کلا بندی وکاله. هره ورځ به جنګ کیده پټی ته چه خوراک وڅکاګ لره.
خه پاته نه شول، سارنگ خان دخپلو لښکرو سره تر کلا رادوت 'پیر محمد مغل
سمدلاسه د لښکرو سره بندی کړ او ملتان ئی ونيو. مګر سارنگ خان نور یالی
دمغلو اسارت کله کالای شو؟ دیر ژر له بنده وغورځید او پیر محمد پر لښکرو
ئې د ګود تیمور تر را تللو پوری په ملتان کښی به درو ملکه هسې سره کړه.
(۱) چه ترڅو چه ئی د تیمور لښکري یه مرسته ور رسیده-ی برید لیو مغلو
په کلا بندی کاله او دباندی ئی سترګی نشوای ښکاره کولای. دروضه
الصاء په شپږم جلد کښی لیکلی دی.

«د برسات قایمی چه شو، د پیر محمد مغل لښکری ټولې د ملتان په ښار ننوتلی
د ښار خوا مشران پر راو غور ځیدل هر ه ځای ئی دمغلو داروغه کان ووژل
آسو نه به ئې ځینې بیول او د شپې به ئې داری وعلی په مغلو پوری ئې ژوند
تربخ کړی ؤ. په هر صورت د سارنگ خان تر یالی عمر ډیر ناؤ او ګود
تیمور لاله هندو ستانه نهؤ ونلی چه دی و مر (۲) او دلو ډپه د بیایا چه ی
ارمان ئی نورو خاورو ته بر سره یو و.»

په اقبال خان لودی (ملو خان)

ملو خان د سارنگ خان نور یالی کشرور ورازد دو هم ظفر خان «درباخان»
زوی دی چه په ۷۵۹ هـ کال د صفری پر اوومه زوکړی دی (۳) دمقرب خان
امیرالامرا له خوائی د «اقبال خان» خطاب وموند (۴) دی دملو اقبال خان

په نامه به قاریش کړی دی.

۷۹۶ هـ کال په پای، ټکی چه ددهای تملق یا چا . سلطان ناصرالدین محمود،
 امیرالا امرامقرب الملك دمقرب خان، په دهلی کښی پر یښود او پخپله د
 گوالیار او بیانی لورته وخوځید سعادت خان باربک (۱) ئی هم په سیرلی
 کښی و گوالیار ته چه نږدی شول اقبال خان لودی دملک را جوزوی مبارک
 خان او ملک علاءالدین دهاروال په پټه سعادت خان باربک وژلو ته
 لیځی راوغښتلی سعادت خان په خبر شو مبارک خان او ملک علاءالدین ئی ووژل
 اقبال خان دهلی ته ځنی و تښتید او مقرب خان ته ئی پناه وروړه . سلطان
 ناصرالدین محمود دهلی ته پس ورغی مقرب خان دهلی ته زیب ئی هر کلی ته
 ورووت خود دربار وضعیت ئی د خان په باب کښی ښه و نه لید سمد لاس په
 ښار ننوت او د قلا وروړنه ئی د سلطان ناصرالدین محمود پر منځ ونړل. درې
 میاشتې دمقرب خان او سعادت باربک ترمنځ جنگونه سره وشول پای ته
 د ۷۹۷ هـ کال د محرم په میاشت چه سلطان محمود پخپله خوښه دمقرب خان
 خواته ورواوښت سعادت باربک دهلی له قلا بندۍ څخه فیروز آباد ته مخه
 ونيوله او هلته یې د فیروز شاه د بل لمسی نصرت شاه په نامه د پاچهۍ نغاړه
 و ډنگوله. درې کاله پرله پورې ددهای از فیروز آباد د پاچهۍ او ترمنځ اخ و د ب
 جاری و د تملق شاهۍ دربار امراء څوک دیوه او څوک د بل پر خوا وړ، مگر یو
 اقبال خان د سیرۍ (۲) په کلا کښی (چه دهغه وختنی دهلی د کلا شرق
 شمال ته خورا نژدې پرته وه) خپلواک ورته ناست او په یوه ډله کښی شامل نه و
 د ۸۰۰ هـ کال د شمال په میاشت چه اقبال خان او مقرب خان سره خوا بډی
 شول نو اقبال خان له فیروز آباد څخه (نصرت شاه) د سیرۍ کلا ته راوغوښت

یوه هفته لانه وه تیره شوی چه اقبال خان او نصرت شاه هم نه سره و با مل /
 نصرت شاه له خپلو لشکرو سره له سیرۍ راووت اقبال خان دشاله لوری برید
 ورو کر دیر شاهی سامان او بیلان یې په وایچه ځنې بودړل او هسې یې وڅپه
 چه خپل وزیر تاتار خان (دپانی پت حاکم) ته ئې پناه ور وړه او په دې توګه
 یې د مشرو دور (سارنگ خان) د پانی کسات له نصرت شاه څخه وکېش.
 اقبال خان د نصرت شاه تر نیښتې وروسته (فیروز آباد) هم پسی ونيو او تر پخوا
 دېر خپلواک اووا کړ شو. د فیروز آباد تر سوسی وروسته اقبال خان
 دامیر لامرامقرب خان (چه په زار دهلې کښی یې دسلطان محمود ملاتړای وه)
 جنگ ته خلاص شو. درې میاشتې سره و جنگیدل پای نه ئې سلطان محمود
 او ورو امراد (جهان اما) (۱) په مانی کښو روغه سره وکړه مګر داروغه
 د زړه نه وه او لږې ورځې نری ناشوی چه اقبال خان د سیرۍ له قلا څخه
 اڅا به دمقرب خان پر کر برید وکړ او دی ئې دوازه دمقرب خان تر ایسته
 کړ او وروسته د دهلې د حکومت ټول واک اقبال خان ته پاته شو او د سلطان
 ناصرالدین محمود دپاچهۍ نش نوم و (۲)

دپانی پت جنگ

په ۸۰۰ ه کال چه اقبال خان د دهلې د حکومت واک وموند د دهلې ښار ئې
 خپلویه زړه پورو امراته و سپاره او یخپله ئې دپانی پت د حاکم تاتار خان ته
 څخه چه دسلطان محمود حریف (نصرت شاه) هم پناوړوړی وه دسارنگ خان

تاتار خان چه دا وارویدله خپل سل پیلان، شه لشکری اواسیا بو نه ئی
 دیانی پت په کلا کښې پرېښوول اوله بلې لاری ئی ددهلی پرېښار بریدو کر .
 اقبال خان تردرو ورځو کلابندی وروسته دیانی پت ښارونیو، دتاتار خان
 مالونه ئی تالا کړل او بریالی دهلی ته راستون شو. تاتار خان چه دهلی کلابند
 کړی ؤ داقبال خان په راستنېدلو کجرات نفو تښتېداو خپل پلار ظفر خان ته ئی
 (چه د کجرات واکمن ؤ) ښا یوړه نصرت شاه (دوآ بی) ته و نښتید (۱)
 اقبال خان چه تاتار خان او نصرت شاه هم له منځه و ا یستل په خورا پوره
 زړه له ددهلی د حکومت واکمنی (دسلطان محمود په تش نامه) په لاس کښې واخیستلی
 نصیر الملک ته ئی دعادل خان لقب ورکړ او د (سامانی) او (دوآ بی) حکومت
 ئی ورو سپاره (۲)

د گود تیمور یرغل

د (۸۰۱ هـ) کال دلمری خوریر او وېشتمه د گود تیمور بولک او دوه وېشت
 زرو لشکرو ددهلی د ښار په څنګ کښې واړول او اقبال خان کلابند شو ددوهمی
 خور په دوهمه ورځ چه گود تیمور د ۷۰۰ سپرو سره دجهان نما مانې په سېل
 ترجمناور پوری وتلی ؤ اقبال خان د ۴۰۰۰ سپرو او ۵۰۰۰ پلوسره (۴) برید
 پرو کړ، گود تیمور ترجمناور پوریووت د مغلو دقراول لشکر او اقبال خان
 ترمنځ جنګ ونښت ددهلی بودروند امیر (محمد سیف) چه ددهلی د لشکرو
 دقراول مشر ؤ، مغلو نیو.

داقبال خان فرخونه بیرته په کلاننوتل ددوهمی خور په اوومه ورځ چه مغل
 جنګ ته وتل؛ دمنځه ئی دهند بولک ننه بندیان (چه ورسره ؤ) تر تیغ وکښل

دهلی را ووتل او په میدان کښې دواړه فوځونه سره ودریدل اقبال خان او
سلطان محمود د لښکرو په منځ کښې ولاړ وو، د کین لاس فوځ ئې د طغای خان
او میرعلی او د ښی لاس فوځ ئې د ملک معین الدین د ملک هالی تر مشرتابه لاندې و.
(۱) کله چې د جنګ وښت دیر میړونه سره و مړل پای ته دهندوستان لښکرو ماتي
و کړه. د اقبال خان دوه میرنې زامن سیف الدین او خدا داد او دیر پیلان او
د جنګ سامان د مغلوبه لاس کښې ووتل پخپله اقبال خان او سلطان محمود په
ښار ننوتل د ښی سلطان محمود (کجرات) او اقبال خان (برن) ته مخ ونيو
(۲) گو د نیمور چه دهلی ته ننوړت څوک چه په منځه ورغالی هغه ئې تر تیغ وایستل
بیایې په (میرتهه) او (هر دوار) کښې قتل وکړ.

دې هلی نیول

د دغه کال درجب په میاشت کښې چه گو د نیمور د خپلو لښکرو سره
(سمرقند) په نیامت دهند تر ملک (سرحد) ووت؛ نصرت شاه چه په (دوآبه) کښې
د اقبال خان له بیرې پټ و؛ دهلی ته راغی او دیا چې په نفاړه ئې و دنگوله، سمدستی
ئې خپلې لښکری د (شهاب خان) تر مشرتابه لاندې د اقبال خان نیولو لاره (برن)
ته ولیږلې اقبال خان دا څایه پر نصرت شاهي لښکرو برید وکړ.

شهاب خان ئې وواژه، لښکر ئې سره کښو کړ. د دهلی لښکرو ماتي وکړه
اقبال خان پر دهلی پسی راغی، نصرت شاه ئې ناب را نه وړ، هیوات ته وښتید
دهلی او فیروز آباد د اقبال خان په لاس کښې ووتل (دوآبه) ئې پسی ونيو له او
په دې صورت یې په دهلی کښې د ۸۰۲ کال د سفرې په میاشت (۳) دخپل

شاه اقبال خان نصرت مند جـا لس تخت شـد بعزم شـهـی
سال نارینخ گفت «انف غیب «مخف آرای حکم بزم شهی» (۱)

۱ ((بیانی)) برید

د ۸۰۳ هـ کال (۲) په دریمه خور اقبال خان بیانی ته لښکری ولیز دولی په جنگ کښې یې پر شمس خان اړخ دی چه له هند څخه د کود تیمور تړونلو وروسته ئې پر «بیانه» غېزرا کرزو لې وه، بری وموند، دوه پیلان او (بیانه) ئې لځنی و نیوله، تردغی سوبې وروسته یې پر «کهنر» (۳) برید وکړ دهغه سیمې واکمن (نرسنگ) یې جنگه ورته اېدل شو، د برپیشکښو نه یې وړاندې کړل او اقبال خان بریالی د هلی ته راستون شو.

۲ د جونپور لمړی برید

اقبال خان چه د بیانی له سوبې د هلی نه راستون شو د ۸۰۳ هـ کال په دریمه خرداد د سلطان الشرق خواجه جهان (۸۰۲-۸۰۶) پر متبني سلطان مبارک شاه شرقی (۸۰۲-۸۰۴) (چه په دغو وختو کښې د جونپور پر تخت کښېنـمتلی ؤ) د برید په نیامت لښکـري لمر ختیز پلونه وڅو لـې د (بیتهـالی) د سیمې زمیندارانو چه د گندهاری ورته یولی وه، مات شو او د اقبال خان لښکری د قنوج خواته یسی ورتیری شوي.

مبارک شاه له جونپور د لښکری راوايستلی مکر څخه چه د گنکاسین دپوری وتلونه ؤ دواړې لښکری دوی میاشتي د گنکاپردوړ څنډوسره پر نوي کښې کښې کول، چه د جزی ادا کول یوازې کولای شول، که د جزی ادا نه کولای شول.

د جونپور د وھم برید

په ۸۰۴ هـ کال سلطان ناصرالدین محمود (چه د گود تیمور په یرغل کښی کجرات ته نښتیدلی او بیاد مالوی، نه تللی ؤ) دهلۍ ته راغی او اقبال خان بیاد پاچهۍ په نامه له خا نه سره وساته مگر واك نول د اقبال خان په لاس کښی ؤ په همدغه کال چه د جونپور پاچا مبارک شاه و مړ او ابراهیم زوی ئی په خای کښی پښت اقبال خان بیا لشکری د جونپور اور ته ورو بهولی او سلطان محمود ئی هم له خا نه سره بهت مگر د اپلا بی بی لاس پر بر نه شوا وله فنوج خا دهلۍ ته راستون شو.

د سلطان محمود تېښته

سلطان ناصرالدین محمود چه د اقبال خان په دربار کښی د پاچهۍ بی نش نامه نور هیڅ واك نه درلود مخکه ژر پر تنگ شوه او د ښکر په پلمه ئی د اقبال خان حریف د جونپور پاچا سلطان ابراهیم شرقی) نه ښه ورو وده مگر سلطان ابراهیم چه د اقبال خان د جنګ واك په خا ن کښی ندید دده ښه ئی و نه منلای شو ای سلطان محمود چه د سلطان ابراهیم خچه نامینده شرافتوچ، ولاد فنوج ئی د ابراهیم له نائب (امیرزاده هروی) خچه و بیو او هاته کښی پښت .

د گوالیار یرغل

په ۸۰۵ هـ کال د درېمی خور په میاشت کښی اقبال خان یر گوالیار لشکری ورو بهولی (برم دیو) د گوالیار وا کمن قلابند شو. فلا ډیره ټینګه وه اقبال خان شاوخوا لسی نالا کړی او دهلۍ ته خښ راستون شو لږ وخت نه ؤ تیر شوی چه اقبال خان بیا پر (گوالیار) برید و کړ د اپلا (برم دیو) په (دهولپور) کښی مخه ورته و نیوله په لمړی حمله کښی ئی مانی و کړه او بیاد د دهولپور) په کلابند د شوالی کال بیا دده خښه کښی اقبال خان هم په ښکر د برم دیو په

د اقبال خان پير غل

په ۸۰۷ هـ کال اقبال خان پير (افاوه) لښکري وروستلې لځکه چه هلته ئې مقابلې ته د (رای سمير) (رای جها له) او کواليار لښکري راغونډې شوي دي غلورمياشتې پرله پسې جنـځـونه وشول پای ته ئې ډېری روږی د جنگ تاوان لځنی واخيست د کال قلنـځـک چه د کواليار راجا به ۴ پيلان اوڅه رو پيـر دوهلی پاچانه ورلېږلی په ومني (۱) او قنوج نه لځنی ولاړ .

د ساماني پير غل

د ۸۰۷ هـ کال په پای کښې (۲) چه اقبال خان سلطان محمود په قنوج کښې کلا بند کړ لځکه چه کلا ډېره نينځه وه د ۸۰۸ هـ کال د محرمي په مياشت يې ساماني (سماني) نه مخ لځنی ونيو د ساماني حاکم بهرام خان چه د سارنگ خان نور بالی سره دروه کړې وه له هغې پيرې د (هور) يا (دهنپور) غرونه ونيستيد اقبال خان چه د هغو غرو درونه پسې ورغی د سيد جلال بخاري (رح) لمسی يې روغه سره کړه .

د ملتان پير غل

په سامانه کښې چه د اقبال خان او بهرام خان روغه سره وشوه نو اقبال خپلې لښکري د ديپالپور او ملتان لور ته د خضر خان (چه بيا وروسته د دهلې پاچاشو) مقابلې لره وځو لځولې د ساماني حاکم بهرام خان چه شل زره سپاره يې درلودل هم ورسره مل شو .

خضر خان ئې د پنجاب ملتان او ديپالپور د لښکرو سره جنگ ته راووت لښکري سره مامخ شوې او د ۸۰۸ هـ کال د دريمي خورپر ۱۹ يو کلک جنگ ونيست د دهلې

دملتان تر سو بو دروسته به ئی به دهامی کښی خطمه او سکه پخپل نامه
کړه کورته بود کڅی رتی خضر خان دفتح و در بنار نه رايز له چه علامه ئی خورنده
کړی او تن ئی دملتان پدشاخوا کښی پنج کړی پادې تر که داقبل خان
دخپاواک حکومت دیوه چه په دهلی کښی انه کما له بایده مړه شوه مفتاح
الغوار پنج دده دمرغنی پته داسی ضبط کړیده

چون شه اقبال خان فرماده ک وړستان داور اقلیم گیر و برورش فرمای خلق
یافت نجاد رسایه طوبی و قصر حور عین سالش از روی یکا شد آید و او یلای خانی (۱)
په نی ۸۰۸

عادل خان لودی

عادل خان دسارنگ خان او اقبال خان کشر ووردی په ۸۹۶ کال چه سارنگ خان
نوریالی دلاهور سیمه له (شیخا ککهر) څخه و نیوله عادل خان ئی له خپلی خوا
دلاهور حاکم وگا که (۲) عبدالباقی سهاو ندی لیکي چه دده نوم ملک کندهو
یا کند و موؤ سارنگ خان چه لاهور و نیو او دده ته بی سپاره ه عادل خان لقب ئی
ور کړ (۳) ۸۰۱ کال په لمړیو ورځو کښی چه د کود تیمور لښکری د پېښور
له اوری پر لاهور راغلې عادل خان دیوه واره لښکر سره د ۹۲ زرو هغو منځه
ونیو له جنگ وښت که څه هم پدغه جنگ کښی عادل خان بریالی نشو خو
هسی مقا بلې ئی و کړی چه دوست او دښمن ئی میرانه و منله (۴) چه
کود تیمور له هند دوت او نصرت شاه دمیوات له مخکې او څخه دهلی نیو له
ملا و تره عادل خان دیوه واره لښکر او څلورو پیلا نوسره ورسره مل شو مگر
د نصرت شاه زیره په ترالی نه و . دی ئی بندی او ما لونه ئی تالا کړل (۵)

ملک خضر لودی

ګودنیمور چه په ۸۰۰ هـ کال دهند وستان دنیوالوله پاره په کابل کښی
لښکری سره سمولې له کیسی غره څخه ئی ملک خضر لودی ' ملک بهاء الدین
جلوانی ملک یوسف سروانی، او ملک حبیب نیازی له دولسو زرو پښتنو سره
وروغو ښتل ' وئی نازول آسونه ' خلا تونه زرین موتی نورې او کټارې
(خنجر ونه) بې وروښندل دهندوستان په برید کښی نوموړی ملکان او دولس زره
پښتانه د ګودنیمور سره مله شول (۱) کله چه ګودنیمور د ۸۰۱ هـ کال
د دوهمی خور پر اوومه دهلې و نیو او د دهلې ترورانیو لور وسته بې پر میرنجه او
هسوالک په غرو بریدو کړیدغو بریدونو کښی ملک خضر خان لودی او ملک بهاء الدین
جلوانی شهیدان شول نیمبر بې اولادونه و ازول په دوا به کښی ئی خضر آباد
سادهوره او په پنجاب کښی ئی سیالکوټ او خونور لځایونه په چا کیر کښی
ور کړل (۲) د نارېخ افغانه مؤلف شهاب الدین شاقب لیکي چه زه د دغه
ملک بهاء الدین جلوانی له اولادې څخه یم اوزمو ابر کور ئی له هندوختو
څخه په هند کښی پاته ده (۳)

سلطان دولت لودی (۴)

دولت خان د محمود خان یوسف خېل (۵) لودی زوی او د سارنگ خان
اوملو اقبال خان وراره (۶) دی په ۷۵۹ هـ کال زوکړی دی (۷)
په ۸۰۸ هـ کال چه اقبال خان لودی د خضر خان سره په جنگ کښی ومړ

(۱) مخزن افغا نی ۷۷ مخ

(۲) مخزن افغا نی ۷۸ مخ (۳) نارېخ افغانه ۴۰ مخ

(۴) کښی د خضر خان لودی اولادونه په هندوختو کښی پاته دي

ددهلی ستروامیرانو چه دولت خان او اختیار خان کشر ورور ئی پکشی وتلی
شخصیتونه و غولده و کره به سلاهی سلطان ناصرالدین محمود له قنوج
خنه دیاچه له پاره را وغولت اوپه دهلی کنی بیجاچا کر .

دسامانی جنک

سلطان محمود چه دهلی پرتخت کینوست دولت لودی ته ئی د(دو آ ئی)
حکومت ورکر اردبیرم خان تر قتی اړه (چه تر اهرام خان وروسته بی
سامانه نیولی وه و کماره ۸۱۰ هـ کال درجب په میاشت سامانی ته
دوه کړه نژدی لیکرې سره مخامخ شوې جنګ و نیست بیرم خان مانی و کره
وتننهد او دسر هند په کلا کبی کلا بند شو مگر ژر ئی امان وغولت
او له دولت خان سره ئی ولیدل خودی سوي^۸ (فتح) دیر دوام ونه کا او
ژر خضر خان دملتان او دیپا لپور له لیکرو سره پرورغی او هغه سیمی ئی
دهلی دلیکرو له لاسه وکینلې دولت خان دهلی ته لخنې راغی او بیرم خان
دخضر خان مل شو (۱)

دسلطان محمود حال

سلطان محمود ددهلی په پاچهی کبی دطرنج تر پاچا زیات واک نه
درلود دغه دولت خان لودی و چه ترانو نهو کلوپوری ئی له یوی خوا دملتان
او پنجاب دحاکم (خضر خان) او له بلې خوا دجونپور دپاچا (ابراهیم شاه)
کامیابی مقابلې کولې (۲) او دهلی ئی له بیابا بریدونو خننه وژغوره .

د دولت خان پاچهی

ادریس او مبارز خان هم له خضر خانه ورته راواوښتل سلطان دولت خان دخپل جلوس په میاشت د (کمینتر) خوانه لښکري و خو لخواي دهنه لخواي وا کمن او زمینداران ورته ابل شول چه د (بیقالی) صیمی تر اغی مهابت خان بدایوانی هم ورته راغی بدغه وخت کښی ابراهیم شاه شرقی دمحمود خان زوی قادر خان په (کاپی) کښی کلا بند کړ - لکه چه دده په لښکرو کښی د شرقی لښکرو دمقابلې توان نه و بودلهی ته راستون شو .

د خضر خان پر غل

د ۸۱۶ کال د لوی اختر په میاشت خضر خان له شپیتو زرو لښکرو سره پر دلهی برید و کړ سلطان دولت خان غلور میاشتی د (سیری) په کلا کښی کلا بند شو پای ته چه له هرې خوا امانه شوه او د کلا خلق له لوی په کو کار و شول د ۷۱۸ د لمری خور پر پنځلسمه له کلا را ووت او خضر خان نه ئې لځان وسپاره (۱) خضر خان دی د فیروز آباد په قلا کښی بندی کړ هله دهمدغه کال په دریمه خور کښی د ۵۸۵ کالو په عمه رڼو و مړ او په فیروز آباد کښی ښخ کړ شو پاچهي ئې یو کال او درې میاشتی وه (۲) مفتاح التوار ښخ دده د مړینی نېټه داسې ضبط کړې ده :

زه چو دولت خان بسوی جنت الماوی کـرد

عالمی از درد و غم صد ناله را بر چرخ بر د

سربجیب فکر بردم تا که تاریخی به اظم

گفت ها تف سال او یک صاحب دولت بمرد (۳)

سلطان محمود له قنوجہ راغوشت دی ہم باہفہ مر کہ کنبی گد اوستر غری و
 کلمہ چہ سلطان محمود بہ ۸۰۸ کنبی یاچاشو اختیار خان نہئی دفیروز آباد
 حکومت ور کر (۱) بہ ۸۱۴ کال چہ سلطان محمود دملتان دراکم خضر
 خن لہ لاسہ د(سیری) بہ کلا کنبی گدلابندشو اختیار خان دسلطان محمود
 بہ نندی کنبی نردبخت انجینی نہ لیدلی بود خضر خان مل شو او خضر خان نہئی
 دفیروز آباد بہ کلا کنبی (چہ ددہ تروالک لاندی وہ) لُخای ور کر بہ ۸۱۷
 کال چہ خضر خان دہلی و نیو اختیار خان نہئی ددوآبی (چہ پنخو الایخپلہ
 اختیار خان نیولی وہ) والکرسیارہ.

د ۸۲۱ کال دمیانہی بہ میاشت چہ خضر خان لہ دہلی شخہ (بداؤن) نہ و خولجید
 (بہتالی) نہ نردی چہ دکنہ کانسین وریوری قوت بہا بت خان چہ (دسلطان
 محمود لہ امر او شخہ و) د(بداؤن) بہ کلا کنبی کلابندشودا کلابندی شپز میاشتی
 اوزدہ شوہ پدغو وختو کنبی چہ خضر خان دخیلو لیکر و سرہ د [بداؤن] دبنار
 بہ شاوخوا کنبی اړولی و خبرور نہ ورغی چہ: «اختیار خان لودی قوام خان او شخہ
 نور و امر او ستا پر خلاف ترون سرہ کریدی» خضر خان سمدستی کلابندی
 پر بنیوہ دہلی تہائی مخ و نیرا دیہ لارہ کنبی ئی د ۸۲۲ کال ددریمی خور
 پیرانہ (۲) باشلمہ (۳) اختیار خان لودی او نور و سرہ ملہ امراء دکنہ کا
 دسین پر غارہ بہ بوہ مجلس کنبی ووژل (۴)

اسد خان لودی

اسد خان لودی د دہلی دیاچا [ناصر الدین سلطان محمود] لہ امر او شخہ و

وځوځيد په لاره کښې ئې پر سنبهل بريد وکړ اسد خان چه ئې د مقابلې توان
په لځان کښې نه ليد نردو ورځو کلا بندي وروسته ئې ورپرېښود او دهلي ته
ئې تريلل (١) - سلطان محمود چه خبر شو ٨١٠٥ هـ کال دمياڼۍ په مياشت کښې
ئې لښکري [سنبهل] ته راوبهولي [سنبهل] ئې د سلطان ابراهيم د حاکم
له لاسه وکښې او بيرته ئې لودی اسد خان ته وسپاره (٢)

× ملک الهداد لودی

په ٨٣٦ هـ کال چه د خضر خان زوی سلطان مبارک شاه له دهلي څخه
پر [ميوات] لښکري وروبهولي د لاهور او جالندهر حکومت ئې هم له نصرت خانه
څخه واخيست او [ملک الهداد لودی] ته ئې وسپاره (٣) ملک الهداد په لاهور
کښې کښېنوست او جالندهر لاد نصرت خان پلاس کښې ؤ چه مبارک شاه پا چا
ديتمه هندې (٤) له کلا څخه چه د شيخا ککهر کشرورور [باغي جسرت ککهر]
د شاهي فوځو له بيرې په نمر تلي ؤ د ميوات خوانه له لښکرو سره مخ ونيو [جسرت]
له کلا راووت او جالندهر ئې له نصرت خانه څخه ونيو او له يوه درانه لښکر سره
ئې لاهور ته مخه وکړه پر ملک الهداد لودی ئې هم بری وموند. ملک الهداد چه
دهلي ته راغی دمبارک شاه له خوا د [سنبهل] واک وروسپاره شو.

٨٣٧ هـ کال درجب په مياشت چه مبارک شاه د ملک سرور الملك له خوا
شهيداو وراړه ئې [محمد شاه] برخای کښينول شوملک الهداد د سنبهل او ددهار
حاکم ؤ (٥) دى [ملک الهداد] د بدايوان حاکم ملک چمن (٦) او کجراتي
امير علي ورته پورته شول د محمد شاه وزير (ملک سرور الملك) د کمال الملك

فرمشتابه لاندی بودروند فوځ دملک الهداد جنگ لره (چه په دهار کښی ؤ)
وگماره اوخپل زوی 'خان اعظم سیدخان اوسدارن ئی هم ورسره کړل دافوځ
چه له دهلی څخه (برن) ته ورسید د لشکر مشر کمال الملک (چه دمبار کشاه
دوژ لوله امله 'ملک سرور الملک نه خوړین پروت ؤ او موقع ئی پلټله) دسرور الملک
دزوی اوسدارن دوژ لویه فکر کښی شو. ملک الهداد ته چه د کمال الملک فکر
څر گند ؤ له ځایه و نه خوړئید او کرار په (دهار) کښی ناست ؤ. مگر سرور الملک
چه د کمال الملک په دغه تکل (عزم) خبر شو خپل خاص مرستی
(ملک هنیار) ئی له یوه غښتلی فوځ سره په ښکاره د کمال الملک مرستی او
په دخپل زوی اوسدارن سانشی لره ورو لېږه بدغه ترڅ کښی دېداون حاکم
(ملک چمن) هم ددهار ته ورغی ملک هنیار سدارن او دسرور الملک زوی
دشپي له مخی دهلی ته وغورځیدل. کمال الملک چه خپل چاپیر له غلیمانو
تش ولید ملک الهداد لودی 'ملک چمن او نور امیران ئی پرتخان را غوړید کړل
او د روژي په اوستری ورغئ ئی له یوه درانه لشکر سره دهلی ته مخ ونيو
سرور الملک ددهلی د (سپری) سی کلا کښی کلا بند شو. کلا بند درې میاشتې
پسی اوږده شوه وورځ به ورځ د کمال الملک ملگری دیر بدل : نه محمد شاه
پاچا (چه دسرور الملک سره کلا بند ؤ) پخپله بر سرور الملک را وغورځید
د ۸۳۸ کال د محرمی پرانمه ئی سرور الملک وواژه او کمال الملک نه ئی
د (سپری) د کلا دېداون) ورو پرانیست د کمال الملک لشکری په کلا ور

دریا خان لودی

دملك الهداد لودی ورور (بهادر خان) ته سلطان محمد شاه په ۸۳۸ هـ کال د [دریا خان] لقب ورکړ. د سلطان محمد شاه د زوی (سلطان علاء الدین عالم شاه) په پاچهۍ کې د جمنا د سین دخواجه خضر تر گذره پورې چه (دهلی ته خورا نژدې دی) د سنبهیل ټول والک د دریا خان (۱) (بهادر خان) ۲ پلاس کېښی ؤ. بیا د شرقی سلطان محمود مل شو په ۸۵۶ هـ کال چه شرقی سلطان محمود پر دهلی یرغل وکړ، د دریا خان هم دخپلو لښکرو سره ورسره ؤ، خود قومیت په حکم ئې په پټه د سلطان بهلول لودی سره روغه وکړه او د شرقی سلطان محمود د ماتې سبب شو په ۸۶۱ هـ کال چه سلطان بهلول دمبار کشاهی سیمو په دوره وؤت (سنبهیل) ته چه ورسید دریا خان ئې اطاعت ومانه او په پیلان ئې سلطان بهلول ته وراوړې کړل سلطان بیرته پر خپل جاگیر پرېښود اوله دغه وخته (دریا خان) د سلطان بهلول په امر او کېښی وشمېرل شو.

تاتار خان لودی

تاتار خان د نوریالی سارنگ خان زوی د دهلی د دربار له لویو امر او څخه ؤ. د ۸۱۰ هـ کال د درېمی خوربه میاشت چه د جو نیر پاچا (سلطان ابراهیم شرقی) له قنوج څخه د دهلی دنیر لویه نیامت لښکری وخرغولی نصرت خان دی (تاتار خان) او دده دا کا (ملو اقبال خان) مریی (ملک خن یا ملک موها) د سلطان ابراهیم خوانه ورواړېدل سلطان ابراهیم ئې په ورټلو خورا خوشاله او دده ښه و (سنبهیل) لور ته ئې مخه وکړه د ناصر الدین سلطان محمود له خوا د سنبهیل

تیر نه شواو جو نیورته ئی لشکری ستنی کړی (١) ددهلی پاچا (سلطان محمود) چه خبر شو، ٨١٠ د کال دمیانی په میاشت ئی لشکری یسی راوايستلې لمړی ئی (برن) دسلطان ابراهیم دحاکم (ملک مرهبا) له لاسه وکښ او هغه ئی دوازه بیانو (سنبهله) ته یسی ورتیر شو تا نارخان چه ئی په لخان کښی دجنگ توان نه لید، یی چنگه ئی (سنبهله) پرېښود او قنوج نه ئی مخ ونيو (٢)

د شاهو خیلو پاچهی

(٨٥٠ یا ٨٥٥ - ٩٣٢ هـ)

د شاهو خیلو لو دیو د پاچهی لو اسلطان بهلول لودی په شمالی هندوستان کښی په ٨٥٠ یا ٨٥٥ هـ کال مسکه کړه او بیرته ئی دلودپود یو درنی پاچهی نیزه کښېښووله پدې کورنی کښی دا [٧] ننه پاچهی ته رسیدلی دی اود تلود پاچهی موده (٨٢) یا (٧٧) کاله ده :

١- سلطان بهلول (٨٥٠ - یا ٨٥٥ - ٨٩٤) په یوه قول ٤٤ کال او په بل قول ٣٨- کال انه میاشتی اوانه ورلخی پاچهی کړېده ، دده پاچهی په دهلی ، یانی بت دیالپور ، لاهور ، هانسی ، حصار ، جرنپور ، بهرایچ ، ناکورا و دملتان تر خنډو پوری وه .

٢- دسلطان بهلول زوی سلطان سکندر (٨٩٤ - ٩٢٣) ٢٩ کاله پاچهی کړېده دده دینار (عدل) سیاست او انضباط خبری مشهورې دی ، ده دیلار نیولې سیمې په خوراشه توگه وساتلې د (بهار) او (تیرهت) سیمې اوڅه ښکال ئی هم د دهلی په پاچهی را کښې بوست دملتان په یوه برخه (شور) کښی هم دده په نامه

- ۳- دسلطان سکندر زوی سلطان ابراهیم (۹۲۳-۹۳۷) کاله پاچهی کړېده، دده په وختو کښې بابر مغل پر دهلې برید وکړ او د لودیو پاچهی یې ړنګه کړه.
- ۴- بابر بک شاه د سلطان بهلول زوی دی په ۸۸۴ هـ کال چه سلطان بهلول جوړپور ونيو، ده (بابر بک شاه) ته ئې شرقی تخت و سپاره، دسلطان سکندر په وختو کښې هم تر ۸۹۸ هـ کاله پورې پر شرقی تخت ناست و.
- ۵- سلطان جلال الدین دسلطان سکندر زوی دی چه د بلارنر مریښی وروسته د جوړپور تخت چه بهار، جوړپور او لږبنګال یې تر حکم لاندې و د شرقی پاچهی په نامه ورو سپارل شو.
- ۶- سلطان علاء الدین (عالم شاه) د سلطان بهلول زوی دی په ۹۳۰ هـ کال د کجرات پاچا دوهم مظفر شاه پر خپل وراره سلطان ابراهیم راپورته کړ او د خپلې کورنۍ پاچهۍ یې دمغلوبه کته ړنګه کړه.
- ۷- سلطان محمود دسلطان سکندر زوی دی چه دخپل ورور سلطان ابراهیم تر وژلو وروسته پښتنو امیرانو په (پټنه) کښې پاچا کړ او د بابر مغل جنګ ته ئې راوبوست.

✽ سلطان شه ((اسلام خان لودی))

د اسلام خان پلار (بهرام خان) چه د احمد زوی د شاهو خان (۱) لمسی دی له کیسی غره څخه ملتان ته ولاړ او هلته دملتان دواکمن (ملک مروان دولت) سره او کړشو. دی چه وروپنځه زامن ئې پاته شول:

ملک کالاکان، ملک سلطان شه، ملک فیروز خان، ملک محمد، او ملک خواجه،

دملتان والک چه دسلطان فیروز شاه (۷۵۲-۷۹۰) له خوا په ۷۷۸ هـ کال دملک مروان

د اسلام خان لقب

په ۸۰۸ هـ کال چي ملوا قبال خان اودی پر د پيالپور او ملتان برید وکړ، د د پيالپور او ملتان واگمن [خضر خان] ئي مخه ونيوله سلطان شه هم ورسره ملوؤ د درېمی خور پر نولسمه چه جنک ونيست ملوا قبال خان لودی (چه د خضر خان خور اعتبلی او توريالی حریف و) د سلطان شه له لاسه وواژه شو لځکه نو خضر خان د یرد نازاوه د اسلام خان (لقب ئي ورکړ (۱) اوله خوار ورتیرو امراؤ څخه ئي شو.

د سرهند حکومت

په ۸۱۷ هـ کال چه خضر خان د هلمی له دولت خان لودی څخه ونيو او د د هلمی پنجاب د پيالپور او ملتان پاچا شو؛ د ۸۲۱ هـ کال درجب په میاشت (۲) ئي خپل توريالی پښتون امیر (سلطان شه اسلام خان) د سرهند او د و آبی حاکم وټاکه.

د سارنگ خان جنگ

په ۸۲۲ هـ کال (ماچی واري) ته نژدې د بجواری په غرو کښي یو سړی د سارنگ خان لودی (۳) په نامه خضر خان ته پورته شو ورځ په ورځ خلیق پر راغونډ بدل، خضر خان ئي لځپل و لره د سرهند او د و آبی حاکم سلطان شه اسلام خان وگماره، نش په نامه سارنگ خان چه داو اړوید له جنک لره ئي را ووت او د سرهند په شاوخوا کښي لښکرې سره

د کابلې شېخ علي جنگونه

په ۸۳۳ هـ کال د (پنځر) هندی په قلا کښې «پولاد» نامې ياغي شو او مبارک شاهي لښکري ئې ماتې کړې، نو ځکه سلطان مبارک شاه اسلام خان، کالي خان اوراي فيرو زديو لاد جنگ لره و کمارل (پولاد) شپږ مياشتې کلا بندي و کمالله آخرچه له هرې خوانه امیده شو؛ نو امير شېخ علي ئې چه د کورگاني شاه رخ (۸۰۷-۸۵۰) له خواد کابل واکمن و پر هند د برغل او خپلې مرستې له ياره راوباله، ځکه چه سلطان مبارک شاه د شاه رخ له نامه څخه په دېهلي کښې خطبه اړولې وه؛ نو کورگاني حکومت دمنځه لاوړته خوږبن و.

د ايلمه چه ئې وموندله سمدستی شېخ علي په ۸۳۴ هـ کال پر هندوستان برغل وکړ، پولاد ئې له قلابندي خلاص کړ، نو ديبا لپوره پوري ئې څو کمنځي ته و نه دريدلای شوای او ټول ملکونه ئې وران او تالا کړل، له ديبا لپوره چه ئې ملطان ته مخ ونيو دملتان په لس کړوهي کښې دجيلم دسين پر غاړه سلطان شاه اسلام خان منځه ورته ونيو له، کملک جنگ وشو، د پښتانه ميرونه و مړل او مغلو بري وموند (۱) سلطان شاه لودي (خير آباد) ته چه دملتان په درې کړوهي کښې پروت و تر شاه دروژې پر څلورمه شېخعلي خير آباد ته پسي درغی هره روغ به جنگ کيده مگر سوبه (فتح) هيچا نه وړه خو مبارک شاه د دېهلي لښکري پسي راوبهولای او شېخعلي په ماتې کابل ته تړلېل؛ د دېهلي حکومت چه د (شېخعلي منل) له ناورينه خلاص شو؛ په ۸۳۵ هـ کال ئې بيا اسلام خان لودي، ملک سرور او خيرک خان ديو لاد څپلو لره دپنځر هندی خواته و کمارل (پولاد) بيا شېخعلي له کابل له راوغوشت په ۸۳۶ هـ کال چه سلطان مبارک شاه بخپله له دېهلي څخه د تړل

له خانۀ سره یو تلل شیخملي دسلطان مبارکشا په تشه هڅه کابل ته تریل .

نہنچندہ

۸۳۷ هـ کال درج ب په میاشت کښی چه سلطان مبار کشاه وواژه شو او
(محمد شاه) وراړه ئې بیرغای کښېنو ست سمد ستی دملک سرور کمال الملک
او ملک الهداد اودی په شخړو کښېوت ۸۳۸ هـ کال په لمړیو ورځو کښی چه ئې
له هغو شخړو فراغت وموندود لمړی خوریه میاشت کښی ملتان ته وخوځید
او مبار کیورته نژدې ئې دواو اښکرو مشران راوبلل (اسلام خان سلطان شه)
چه پدغه پلا دربار ته ورغی سلطان محمد شاه (۸۳۷-۸۴۹) ډیرو نازاوه (۱)

میرینہ

۸۴۰۰ھ کال پہ شاوخوا کنبی ددھلی پہ دربار کنبی دپښتنو سپین زبیری مشر (اسلام خان سلطان شاہ شاہو خیل لودی) پہ سرهند کنبی و مر، وائی بدغه وخت کنبی دده خیلی پښتنی لشکری دولسوزر و ته رسېدې (۲) سلطان شاہ چه مر کید. که څه هم خلجی زامن یې درلودل لکه چه دپښتنو دېرم اولور تیا هیلې ئې دخیل وراره (بھلول) په موت سرته رسیدلې بللې؛ نو ئې دلو دیو پښتنو د مشرتوب اوسر هند او د پپالپور دجاگیر او حکومت لپاره دی (بھلول) ونا که اوقام نه ئې ده دمنلو او اطاعت وصیت وکړ.

سلطان بہلول لودی

(198-100)

دشاهو خیل لودی (سلطان شاه اسلام خان) مشرور ورورؤ (ملک کالا) دسلطان
بہلول پلار دی' دسلطان بہلول مورہم شاہو خیلہ لودی اودملک کالا خیلہ

المفتوح كمال علي الرحمن سلطان بهاول اودي (٨٦٠-٨٩٤هـ)

وايسته شوا په دغه وخت کښې دملک کالاکور دملتان دشارپه (کمانگران) نومی برخه کښې ؤ اوسلطان بهلول هلته په دغه توکيه و زېږيد. وايي په ۸۲۱ هـ کال چه خضرخان دسر هند حکومت (سلطان شه) ته ورکړ نور تول ورونه ورسره ولاړل بواخي دسلطان بهلول پلار (ملک کالاکور) دملتان له واکمن (نصيرخان) سره يانه شو (۱) لکه چه دهغه له خواد (دوروالي) دسيمې حاکم ؤ (ملک کالاکور) دنيازيو پښتنو سره په يوه جنگ کښې وو ازهو اوښي موره بلو (بهلول) په ورکينه کښې بې پلاره هم شو، اسلام خان سمدستي دپياوړي مړه ورور کورمه سرهندته وروغوښتله بلو (بهلول) دوه نور ورونه (محمد، فيروز) (۲) اوخور (۳) ئي دخواخريزي اکاډرسيوري لاندې په خورا تاز او نواز لوبدل.

نازولي ((بلو)) (۴)

شوځ 'نذکي اورينو کي' «بلو» که شه هم یرتولو گران ؤ خو دشرخان (اسلام خان) زړه ورسره دوبيده دسترگو نور اودزړه سرئ ؤ خپل زامن ئي ترده پوري هيڅ نه بلل؛ دده هره شوخي او بې ادبي به ئي دده درانلو بکي عروج پایلامه کوله؛ نکل کاکه يوه ورځ شوځ نازولي «بلو» له مو چنوسره دا کا پر مسئله (جای نماز) وخوت مسئله او هغه بيادشرخان مسئله!! مينځو اوساهو کانو په يوه بلا پرانړيلل لته پير جوړ شو. چاواوه چانرا ته اوڅوک ورته خښميدل، اسلام خان چه دالته پيروليد دوراره خوا ئي ونيوله دوی ئي وقرتل او وئي ويل «نازولي بلو کمکي دی که زما پر ککره پښه کښيږ دی پروانه لری» دکورميرمنې اومينځي چه انتظار ئي درلود پر «بلو» به خان شه ناورين ورژوی دخان دې خبرې ته هېښي پاتې شوې خان چه ددوی هېښتيا

ولیدله؛ وی فرمایل: «تاسی مه هېښېزی» زه په دغه وراره کښی هغه رشی اوښېگنې وینم چه د هغو لامله به یوه ورځ دی خورا نامتو میره شی او زموږ د کها له سترگه به پرې لوری وی».

داسلام خان دا خبره آخر وختله، کمکی بلو (بلو خان) شو ملک بهلول، ملک بهلول فتح خان او ورپسې ددهلی تولواک «سلطان بهلول» شو چه په نیاو (عدل) تدبیر اورعیت پالنه کښی ئې نوم یوړ او له اوڅارو (مشهوره) پاچهانو څخه وکا نه شو.

سوداگر بلو خان

کمکی بلو (بلو خان) سودا سو سوداگری ته ئې لاس ورته کړ، له پښتونخوا به ئې آسان هندوستان ته وروستل او خر شول به ئې، په دې دنده کښی «بلو خان» ښې رویی وکولې، سوداگری ئې پرمنځ ولاره دیر دېسیو، سرو، تودو، دیلو ملک وخلقو سره ناستی ولاری او د سوداگری تجربو د بلو خان توره تدبیر او پوهه صیقل کړه، دتوری او تدبیر کو کي ئې خبری شوې دیر میړه به پر را غونډ شول او د کاروان مشر شو.

نکل کا. یو وخت بلو خان له پښتونخوا څخه دراستنیدلو په لاره کښی چه دحسین خان پښتانه زوی قطب خان [چه بیا د بهلول په پاچهی کښی لوی امیر شو] او د بهلول خان خپل اکا (ملک فیروز) هم ورسره مله وو (سامانی) ته راغی او پر یوه باوله ستانه چه سید انام (۱) باسیدابن انام (۲) او مېده پېښ شو، باوله ستانه ورته وویل: په تاسو کښی داسې څوک شته چه ددهلی پاچهی په ۲۰۰۰ چلندو ننګو رانیسی؟ قطب خان او فیروز خان څه و نه و بل مگر

مجدوب سید امیاجی و اخستاه او وی فرمایند :
 « ددهلی پاچهی دی مبار که ودا دادوه مله به دی هغه وخت نو کران وی »
 بلو خان ددهلی پاچهی به ۱۶۰۰ نسکی را نیواله اودمجدوب سیدله منور راپا خید
 پرلاری ملکرو دیر بر و خمدن اودا خوالی ئی ورنه و کر ای ده [بلو خان]
 خواب ور کا :

« دارویی تول عمر نه بهیدی دلبر و ورخو خوری و که درر گستانه و بنا
 نرسره شه خورا ارزانه سودامی کریده او که نه دیو فقیر سید خدمت می و کاوه
 داهم ثواب لری به دهه یلاچه دبلو خان کا وان دهلی نه را ورسیده پشته وخوا
 خنه راوستلی آسان ئی به تیار کرل اودخپل اکا [اسلام خان] به وسیله ئی
 ددهلی دپاچا سلطان محمد شاه (۸۳۷-۸۴۷) حضور نه دروستل سلطان تول
 آسان خوش کرل اودپنجاب دیوی باعی سیمی ددغه کال به مالی ئی خنی را بیول
 دسلطان محمد شاه به کمزور دپاچهی کشی دیری سیمی ددی ناوی چه مالی ئی نوالو
 ته لاج بلکه به همدغه نامه دی شوک سترگی ورنیکاره کری خرمکر بلو خان
 اوملکروئی پاچاهی سند و اخیست ادهنی سیمی اده ئی د مالی تود تول لوله
 یاره دوه تنه پشته وایزل مالی توالوکی پشته نه هلته دیروخورول شول به
 یوچم ئی غوزو ته ترې را خلاص کرل اوتر بلو خان نه ئی خانو نه را رسول بلو خان
 چه به نکل خبر شو خپل اکا [اسلام خان] نه ئی وویل :

« ره پنخپله هعی سیمی نه خم مکر هلته چه هر خا و شوه دپاچه نیاشه نه وائی »
 اسلام خان چه دبلو خان دعه عرض پاچا ته ورسوه پاچا به خورا خوینی

سپاهی بلو خان

خلعی بلو خان ته چه دایاچی پیغام ورسید؛ ملائی و ترله اودبوی دلی
توریاو پښتنو سره ئې هغی باغی سیمی ته منځ وړیو، ټول یاغیان ئې اهل کرل،
د کمال مالیه ئې راغونډه کړه اوددېرو واجو او بندیا نو سره په جگ مغزی
بریالی دهلې ته راستون شو.

اسلام خان چه د نازولی وراره [بلو] د انوره ولیدله له خوشی به کمیسه
کښی نه ځائیډه، سمدستی ئې خپله نازولې اور [شمسه] ورکړه او وراره
[بلو] ئې زوم هم شو.

ملك بهلول

سلطان محمد شاه چه دینځویش کله بلو خان د انوره او میرانه ولیدله
سودا کړی ئې به برېښووله هغه سیمه او شوانوری وریوری سیمی ئې دجا گیر
په صورت د [ملك بهلول] له خطا به سره ورو بڅېلې پدی توگه ۸۳۸۵ کال په
پای کښی بلو خان [سپاهی ملك بهلول] شو او په پنجاب کښی ئې خپل جگا گیر
وموند. ملك بهلول خپل سپاهیان د برښه روزل، کال په کال به ئې نوی سپاهیان
نیول او تر روزنی وروسته به ئې د سلطان محمد شاه تر حضور تیرول، سلطان
به د ملك بهلول فوځی تنظیم او روزنه ډېره ستایله اود نویو سپاهیانو د خرڅ
له پاره به ئې نوری نوی سیمی دجا گیر به نو که ورکولی، په دی صورت کرار
کرار د لاهور د شاوخوا سیمی ټولی دده جا گیر شولې ملك بهلول چه داسی
ژر دومره لوری درجې ته ورسیدد هغه مجذوب سید خبرې ئې زړه نه ولرېدې.

د سر هند حکومت

د ۸۴۰ کال په شاوخوا کښی د سر هند واکمن (سلطان شه اسلام خان) وومر که شه هم اسلام خان خپل زامن او وروڼه لرل؛ خو لځکه چه د قام د اقبال ستوری ئې دخپل وراره اوزوم (ملک بهلول) په تندی کښی لیده؛ دی (ملک بهلول) ئې پخپل نیابت کا کلوؤ، ملک بهلول هم دا کما له وصیت سره سم د سر هند واک به لاس کښی واخیست، خودیر ژر دخپل اکما (ملک فیروز) او خپل تر پوره (د اسلام خان زوی قطب خان) له مخالفت اور قابت سره مخامخ شو. ملک فیروز ئې ژرد لځان کړ او قطب خان چه لځان د سر هند د حکومت اوجا گیر رشتینی وارث کانه او د بهلول مورت ئې هم پېچلای شوای، د دهمی دیاچا (سلطان محمد شاه) دربار ته ولاړ او نیاء (داد) ئې وغوښت.

سلطان ته (چه د لودبو اتفاق او د ملک بهلول دومره ترقی او واک ئې په غوښت) ښه پلame په گوټو ورغله، سمستی ئې په ۸۴۳ کال (۱) یو تکړه لښکر د ملک سکندر «تحفه» (۲) تر مشر تابه لاندی د ملک بهلول لځپاو لره سر هند ته ولیږه (۳)

د ملک سکندر جنگ

له دې خوا د دهمی لښکری د ملک سکندر تر مشر تابه لاندی سر هند ته وخو لځېدلې اوله بلې خوا د سلطان محمد شاه په امر جسرت کاکړ له خپل قام سره پر سر هند راغی، پر پښتنو لځکه سره شوه، د سر هند د شاوخوا غرو ته وختل د ملک سکندر «تحفه» او جسرت کاکړ لښکری چه به سر هند کښی سره یو لځای شوي پښتنونه ئې «الونه» ورو لیزل:

«تاسی څه دو مړه گناه کړېده چه مېني مونوري پرې ايښی دی او نورو غرونه ختمی باسست؟ دا کار د کړونه وېه خبرو دامشکل حایدای شوای . دی خبرو دپښتنو په سپیڅلو زړونو کښی اثر وکړ او دلو د و پښتنو سپین زېری مشر (ملک فیروز) د غلیما نو په وعدو او قسمو و تیرووت . خپل زوی (شاهین خان) او وراره (ملک بهلول) ئې له ککړ او اښکرو سره پرې ښوول ، پخپله دځوانانو نورو مېرو سره ملک سکندر «نخفه» او جسرت ککړ نه ورغی . مکرر پوښتنی او کر وېږنی دمخه دی را ټول شواو مله ئې ووژل شول ددهلی او ککړ د اښکری په شاهین خان او ملک بهلول پسې ووتلی ، شاهین خان دیوې دای پښتنو سره د غلیم مخ نیوی له پاره پاته شو او ملک بهلول کدی ددرو څو کو نه وخیږای ددهلی او ککړ د اښکری پر شاهین خان پښی شوی ، جنگ راښت ډېر توریالی خلگی او پخپله شاهین خان ووژل شول اویانی پښتانه بنديان شول ، دپښتنو خلکو ککړی سره نښته پورې شوی ، تنګ ، کاچه ، جسرت ککړ ددغی سویی په مناسبه پسره نښته کښی ډر بارو کړ او دملک فیروز لودی څخه ئې دهری ککړی نوم ونيان پوښتید ، ډېر کښی د شاهین خان سره هم راوړه ش ، ملک فیروز وویل : «دانه پیژنم» غلیما او هغه ککړی دملک بهلول کمله او له هری خوا ئې دمیرایي زړور تیا او نیکگار ستاینی شروع شوی ، ملک فیروز چه داستاینی واورېدای ، لیمه ئې لاند شول او د جسرت په جواب کښی ئې وویل : «دا ککړی زما د توریالی زوی شاهین خان ده» جسرت ورته وویل : «څه دی ولسی او م نه ښود؟» زوی هری فیروز په خورا مهات ورتو وویل : «ما وېل نه چه به میرانه نه یې مړ شوی ، پیغور به راته پاته شی او اوس چه بهلول زمري ژواندی دی داده بم چه ددغو خیال دورو خلکو دتودو وینو پور به نه پاتېږي .» جسرت

ترتلی بهلول

ملك بهلول خان خپلی او ترنلی بهلول شو، د غرو په خو کو کښی به لکه غرخه
 گر زېد، په زړو لښکري ئې نار په تارشې، د کورمې خلکمی او خیاله ور باران
 ئې بایه زندانو کښی یراته و او بای د کور توری خاوری خورای او اکدری
 ئې به کله منارو کښی نشتی وې خوبیا هم خپلی مکر نور بالی بهلول همت له
 لاسه ور نه کړ، مخکې آرام نه و کاهه دورې هیسته ئې پور و دارو کرخه تور بالی
 میرونه ئې بیایر لخان راغواند کړل، پریاچاهمی حدودو به ئې نانارونه وروزل
 اوسیمې به ئې تالا کولی، بدغو وختو کښی ملك فیروز اکائی هم ددهلی له
 زندانه ورنستید او قطب خان تر پوره ئې هم نوره د کپاله او تېرېده ورغونه
 سهلای شوای او ددهلی دپاچه و تر دربار ئې دقام دمپرو سره تور غرونه او د
 پاچاهمی تور لوی او نمدی عوره کړی، خپلی بهلول اوس یو دده او مېروچ
 بهلول شو، پر سر هندی بریدو ک، د سر هند پاچاهمی حاکم ئې ددهلی دربار ته
 په پناه وړلو مجبور کړ او د سر هند او شاه خوا نلای واک ئې بیامو د خپلی
 پښتانه بیا پر خپل پور شول.

د حسام خان وزیر جنگ

ددهلی دربار چه د سر هندیه نیولو خبر شو، سمدستی دوزیر الممالک نائب السلطنه
 حاجی شرقی (۱) (چه به حسام خان ملقب و) تر مشر تابه لاندی ددهلی درنی
 لښکری دلودو پښتنو خپلو لره د سر هند لورته و خولولی، مدبر ملك بهلول
 چه دمنځه ئې لاددهلی د لښکرو مقابله ته لیځي غښتلی وې، له هغی خوا دیوه لښکر
 نور بالی، تکره، منظم او دانتقام له جذبی دك لښکر سره مخ پردهلی را روان

د کړه، (١) یا لده، () اوسى لځای کښى لښکرى سره مخامخ شولې کله
جنگ راښت، د بهلول لښکرو هغه توره وکړه چه غلیمانو به لاتر دیره یادونه
او پښتنو خلکو د ملک سکندر د جنگ دخپلو نامرادو خلکو پور پویه دوه
واخیست د دهلى لښکرو مانی وکړه او نائب السلطنه حسام خان وزیر الامالك
په نیښته دهلى ته تزیل «بريالى ملک بهلول ترپاڼى پته پورې ټولې سیمې
و دیوالی اوسو به پورې لا دیرو لږ او بند یا نو سره سره هند ته ستون شو. اوس نو غنټلی
بهلول هر چا ومانه دخپل کار پښتیاڼى خلف شو، د سره هند د پټ لپو راویانې پټ
په سیمو کښى ئې تقریباً خپلواک حکومت کړه او بیا د دهلى د چچېر خوله
ورته چوله نه کرای شوای

فتح خان ملک بهلول (٢)

که څه هم غنټلی بهلول په توره د دهلى لښکرى مانی کړى خودده تدر دا اجازه
نه ورکوله چه د دهلى له دربار سره ئې مناسبات خبر پورې او ئې د سلطان محمد شاه
حضور ته ولیکل. زه د پاچا هغه پخوانى نوکریم، خود حسام خان وزیر په ژوند
زما او د دهلى د دربار ترمنځ د مناسبانو دښه کیدلو هیله نه شى. که پاچا دده
خند (حسام خان) په مرکه له منځه وباسى او لځای ئې د حمید خان (٤) ته
وسپارى زه به د پخوا په شان د پاچا هر حکم ته غاړه بدم. سلطان محمد شاه چه د
غنټلی او توریالى بهلول دغه مخلصانه لیک ولوست، ئې څه تامله ئې ومانه او
حسام خان وزیر ئې (چه دا ابو الفضل په قول دده د پاچې روڼ وواژه وزارت
ئې حمید خان نه وسپاره (٥) سمدستى ئې ملک بهلول نه د فتح خان ملک بهلول

(١) مرقع افغان ١٧ مخ (٢) شوکت افغان دریم جلد ٧٤ مخ

(٣) به دغو وختو کښى د دهلى پاچېا نو خپلو توریالو امر او ته چه کومه توره به ئې وکړه

خطاب ورولیزه اودده میرانه اوتوره ئی دیره وسنا بیله له یوی خوا یخیله دا
خطاب معمولی خطاب نه واوله بلی خوانی دملک بهلول دسرهند یر حکومت
اوجا کیرداری پاچاه مهر و لکاووه دده درانلو نکره ییلوله پاره ئی ورو پیرانیست
لحکه دی پوهیده چه دهللی له عیاش او کمزوره پاچا شخه دحسام خان غونیدی
یانجریه وزیر په ژوند دپاچهی دیوالو په لاره کنبی سوبه نشته او که وی هم
دیوی وینی باید و بهیژی اودیری خواری بایدو کاللی شی.

مدبر ملک بهلول په یوه غشی دوی بخینی رویشتلې بیو ئی دخیل سولاری شخه
حسام خان غونیدی سنگره ایسته کړه او بل ئی دخیل لاس پیری دحمید خان وزیر
کړ او حقیقاً دحمید خان وزارت دبهلول دپاچهی نیزه شوه (فتح خان ملک بهلول)
دحسام خان وزیر تر وژلی وروسته دحمید خان په وزارت کنبی له وعدې سره سم
دخان او نورو تولو اودبو خدمتونه پاچانه وړاندی کړل هر اور ته داودید دوره
شوه چه زره ئی غوخته هغه نیمه به ئی ایواله شوک ئی مغی ته دریدای نه شو (فتح خان
ملک بهلول) تشیه نامه دهللی نرواک لاندی و.

د خلیجی سلطان محمود برید

دحسام خان وژلو او دحمید خان وزارت دسلطان محمد شاه کمزوری هرچانه
هر کیده کړه امیران ئی پری زور ورسول (دیوات) امر اوډ (مالوی) پاچا
خلیجی سلطان محمود (۸۳۹-۸۷۳) بر دهللی بانندی دبرید له پاره راوبالسه ده
(سلطان محمود) هم له خدایه داغوخته (۸۴۴ هـ کال) په پای کنبی ئی لیکری
بر دهللی راوسولې. سلطان محمد شاه چه دفتح خان ملک بهلول نوره زره ورتوب

تمنکار دخیلو فوخته به مقابل کشر لیدل وانه خپه ختو ئی ددور...

مقا باي اره ئې. نياري و نيولاي ددى الحجي په لمريو ورځو كښى د دهلى لښكري
 د سلطان محمد شاه د زوى تر مشر تابه لاندې له دهلى څخه جنگ ته ور و تلې
 ملك بهلول دخپل شل زرى نور يالى فوځ سره (چه دينر ما هرغشى و پشو دكې
 ميرو نه هم پكښى وو) (١) د دغولښكرو سر لاس (مقدمه الحيش و خالجي
 سلطان محمود تر دهلى د باندې ورته اړولى و ځكه چه د دهلى پاچا سلطان
 محمد شاه بڼه له جنگ ته له وړاوتلى نو د ما لوي پاچا (خالجي سلطان محمود) هم
 خپلى لښكري دخپلورانو سلطان غياث الدين او قدر خان تر مشر تابه لاندې د ملك
 بهلول مقا بلي ته راوايستلي. له عزمي تر مابنانه كلك جنگ و شود ما بنام نياري
 فوځونه سره و گواښل د مور خينو په اتفاق په دغه جنگ كښى (فتح خان ملك بهلول)
 اود د لښكرو هغسى توره و كړه چه د دهلى د لښكرو پټى خوښى كړ او د مالوي
 د لښكرو غزوې پر سر ر مات كړ په دغه شپه خالجي سلطان محمود و اړ و بده
 چه سلطان احمد شاه كجرا نى د مالوي پر بابتخت (ماندو) رېږدو كړ د برقره و
 شود ستند او له پاره ئې پلمه غوښتله له شپه مرغه هغه وچه د دهلى دې زړه
 او نيا يره پاچا سلطان محمد شاه له خوا دروغى پيغام وروړ سيد او د خالجي سلطان
 محمود د ستند لو پلمه ئې جوړه كړه. ځكه چه دا دروغى پيغام د ملك بهلول په سلا نه و
 نو غير امن او نوريالى ملك بهلول د برخه اښى شو. كله چه خالجي سلطان محمود
 له دهلى څخه لښكري وځوځولې ملك بهلول دخپلو تڼيو او سر تيرو لښكرو سره
 تر شا رېږدېدو كړ د خالجي سلطان لښكري ئې خورا وځپلې او د بري ولجى ئې

لغنى ونيولى.

زوی ئې و باله ادد (خان خانان) لقب ئې (چه دهغه وخت له خور او نلوا القابو مخخه و)
ور کړ (۱)

ملك بهلول د (خان خانان) د لقب او ډیر و لږ و سره بر بالی سر همدته ستون شو.

د لاهور او د پپالپور حکومت

په ۸۵۵ کال سلطان محمد شاه (ساماني) ته ولاړه لته ئې (خان خانان ملك بهلول) ته د لاهور او د پپالپور حکومت چه (د تاريخ فرشته په قول پخوا لا ملك بهلول خپله غېږ پر را کړ زواى وه) ور کړ او د جسر ت گنگر خپلو لره ئې و کماره محمد شاه دهلى ته لځنى راغى ملك بهلول په هغه جسر ت گنگر بسى چه يو وخت ددغه پاچا په حکم دده (ملك بهلول) لځپلو لره راغلى و لښکرى وروا بستلې 'جسر ت کافر چه د خان خانان ملك بهلول د تورى اوزور نکلونه ډیرار و بدلى وو؛ دروغى پیغام ئې ورته ورو استاوه او په دغه ترڅ کښى ئې د دهلى دران لوند کى پاچهى مبارکى هم ور کړه' لځکه چه ملك بهلول نه غوښته د دهلى پر رقیبانو سر بیرم نور هم د لځان د ښمنان کړى او ئې د جسر ت دروغى پیغام ومانه او دغى مبارکى ئې د پاچهى هيله ښه تر ايسى ټينگه کړه 'د لاهور او د پپالپور حکومت دده طاقت لاپسى غبرک کړ د شاوخوا يا چاهى سيمې ئې نورې هم پسى و نيولى او له لاهور څخه را نيولى تر پاتى پت پورى د ملك بهلول تقریباً خپلوا که پاچهى وه.

د دهلى بريد

په ۸۵۶ کال سلطان محمد شاه د ځينو امراؤ په لمسونه چه غوښته ئې دى لاپسى کمزورى کړى (خان خانان ملك بهلول ته چه د دهلى د ناچ و تخت حقيقى ساتندوى و يو سخت لښکر او وى تراته. دغه تر لږ دده او محمد شاه با جا

ور و بهلولي. سلطان محمد شاه گلابند شو. څه وخت د سرهند لښکري د دهلي
پر شاوخوا پرني وي 'سلطان بهلول چه پدغه وار د دهلي د نيولوا مسکان ونه ليد'
سرهند ته ئي لښکري وليږدري او هلته ئي د 'سلطان محمد' (١) يا سلطان بهلول
(٢) په نامه ځانته خپلواک حکومت تاسيس کړ مگر خطبه او سکه ئي د دهلي
نر نيولو پوري پر خپل نامه رکړه. (٣)

د سلطان علاء الدين پاچهی

د ٨٤٧ هـ کال په پاڼي کښي چه د دهلي پاچا سلطان محمد شاه و (٤) نالايق
زوی علاء الدين ئي پر تخت کښېنوست او د (عالم شاه) لقب ئي غوره کړ دده بيعت
لره. ټول امراء ورغلل خو يو سلطان محمد 'بهلول' ورته ور نه غي (٥) که څه هم
پخوا لاسلطان محمد شاه په زمانه کښي د پاچهۍ نظام گډوډ و خو عالم شاه
چه کښېنوست هغه يانه واک او انتظام ئي هم تر خپل عيش لچار کړ د ملک حال
ورځ په ورځ وړانديده هر لور ته ملوک الطوايفي شوه په هر ښار او هر سيمه
کښي بيلي بيلي پاچهۍ جوړې شوې. له لاهور د ترپاني پته بيا د ملتان تر خنډو
او ناگور، حصار او هانسي پوري د شاهو خيلو او ديو په لاس کښي وه، پر (کول)
عبي خان او پر (بيانه) داؤد خان غېږ را کرزولې وه، په (مهرولي) کښي چه
د دهلي سېلي لمر لوېديز يلو ته ١٠ ميله ليري پروت دی احمد خان ميواني
د خپلواکۍ بيرغ ونجتي. سنبېل د جمنادسين دخواجه خضر تر گډره پوري
چه دهلي ته خورا نژدې دی د دريا خان لودي تر لاس لاندې و (٦) په 'چندوار'
کښي قطب خان لودي خپلواک کړ (٧) د شاه عالم بوالخي خپل جاکير

(١) مرقع افغان.

(٢) تاريخ فرشته لمري جلد ١٧١ مخ.

(٣) تاريخ فرشته لمري جلد ١٧٤ مخ.

[بدايوان] اود د هلي ښار اوشاوخوا په لاس کښي پاته وه مخکې نو په هغه
وخت کښي دامتلؤ :

«پا چې د شاه عالم له د هلي څخه تر پالم .» (١)

د هلي بريد او د لاهور جشن

پدغو وختو کښي بيا سلطان بهلول پر د هلي بريد کا'علاء الدين شاه عالم
کلابند شو سلطان بهلول بيا لشکري ځني ستنې کړې او په لاهور کښي ئي يو
شاهانه جشن جوړ کړ' ټولو امراء اوسر داراونه ئي خلا نونه ور کړل هغه لس زره
نور ياي بښتانه چه ئي له کسي عړه اوروه څخه راغوښتي وو هم ورته راوړسيدل
د بري ئي و نازول آسونه ، خلا نونه ارجا کيرونه ئي ورو بښدل ددوي په راتگ د
لشکرو شمير څلو بښتو زرونه ورسيد (٢)

اجباري سپاهي توب

کله چه سلطان محمد (بهلول په لاهور کښي شاهانه جشن جوړ کړ ټولو بښتنو
ته ئي حکم وکړ چه بي نوري اوسپاهي توبه به بل کار نه کوي د کرهښي او
سودا کړي څخه به لاس اخلي يودوه تنه چه ددې حکم له منلو څخه ئي توبه وکړه
سياستاً و وژل شول بدې صورت بښتنو له يوه مخه سپاهي توب ته مخ ونيو او د
سلطان محمد [بهلول] فوځي طاقت د بر غښتلي شو (٣)

حميد خان وزير او عالم شاه

يو وخت د حميد خان وزير پلار [فتح خان] دراي بر تاپ کوت وړان کړي
واودده : «اندینه چه ئي بندي راوستلی وه لځان ته ئي کښي نولې وه دغه غچ د

رای پر تاب به زړه کښی و غوښته ئی چه دده تر زوی ئی کسات و کښی په ٨٥٠٠ (١)
 په ٨٥٢ هـ کال (٢) چه سلطان عالم شاه له دهلې څخه باره رې [ماره رې] ته نږدې
 [برهان آباد] نه ولاړ هلته ئی دعیسی خان او قطب خان به سلا پاچا ته وویل : که
 پاچا حمید خان وزیر ووژئ (٣) بائی ایسته کړی (٤) موزبه څلویښت باغی
 سیمې په پاچهی دفتر کښی داخلې کړو (٥) دغه لمسون پاچا د حمید خان وزیر
 وژله یا بنده ته چمتو کړ خو حمید خان ځینو درباری خپلوانو په دغه حال خبر
 کړ او یاد ځینو په عقیده له بنده وغورځیدل خان ئی به بته دهلې ته ورساوه ځینی
 کسان وایی چه په دغه لمسون کښی د سلطان محمد (بهلول) لاس هم و (٦) په
 هر صورت حمید خان وزیر چه دهلې ته ورسید پاچهی کور ئی په خور اسپکاوی
 له دهلې وایستله او په خپل ئی پر دهلې غیږ راوگرزو له عیاش شاه عالم په
 (بدایوان) کښی ورته کښېنوست .

د دهلې کلی

حمید خان وزیر که څه هم د دهلې والک و موند خو بیا هم پوهیده چه دا بار به
 خپل نامه تر مزله تشی رسولای نو ئی خیال در او دچه د سلطان علاء الدین [شاه عالم]
 پر ځای بل څوک د دهلې پر تخت کښېنوی د جو نیور پاچا [سلطان محمود شرقی] د
 شاه عالم زوم و اړ ځلجی سلطان محمود د مالوې پاچایه [ماندو] کښی ناست و چه
 له دهلې څخه خور اډیر لېری و ځکه نوم مجبور ا د دهلې د پاچهی له باره د حمید خان
 وزیر سترگی سلطان محمد [بهلول] اوقیام خان نه ورو او ښتلی د حمید خان په
 بلنه دواړه امیران [بهلول اوقیام خان] په خورا بېړه دهلې ته را وخوځیدل .
 قیام خان چه خبریده سلطان محمد [بهلول] بیاد لښکر سره دهلې ته ځان را

ورساوه او قیام خان [چه لځان د بهلول ساری نه باله] جا گیر نه ستون شو ،
حمید خان وزیر چه بهلول وایذور نه یی وویل : ،، د دهلی پاچهی دې ستامبار که شی
وزارت به دې زه په غاړه اخلم ، بهلول لخوا بډور کړ : ،، زه سپاهي سړی یم په پاچهی
خه یو هیزم ته پاچا شه اوزه به دې . سپه سالار شم او که خه نور خدمت راوسپاري
هغه ته هم ولاړ یم .

حمید خان د ملک بهلول د دغه خاضعانه لخوا ب پای ته و نه رسید او ورته
وئې ویل : د ما ه کار د لځان دیاره نه دی کړی خاص د اسلام بښکني لړه مې
د اجرات و کړ لځکه چه ما باور درلود چه په دغه پاچهی کښی به د اسلام حال
لایس وړان شی اوزه بهر بدم چه نوري بخولې (فجائع) به لایس پښی شی
(الملک لمن غلب) زه تر نا بریالی او غښتلی نه و ښم لځکه ماته د دې کار دیاره
غوره کړی . ، تردیر اصرار وروسته ملک بهلول ست (قانع) شوله ، حمید خان
وزیر خڅه ئې د دهلی د ښار کلور واخستلی او حمید خان ته ئې وویل : د زه
بوالځی د ښار دوره ساتندوی یم هر حکم چه نه کوی هغه وړم ، اویدی صورت
ئې حمید خان له خپلی خوا داده کړ .

د دهلی ساتندوی بهلول

ملک بهلول اوس د هغه حمید خان تر واک لاندی شو چه دده په توره
او تدبیر ئې وزارت موندلی او تر اوسه دده د لاس سړی ؤ د لځکه چه پدغه وخت
کښی د دهلی تش په نامه پاچهی د حمید خان په تدبیر او طلب ورو رسیدله ، ملک
بهلول په دې ښه پوهید چه که خه هم دی په نامه پاچادی خو په حقیقت کښی
د حمید خان د لاس سړی دی هر ورو به د حمید خان وزیر پر لارځی اود امارت
دوختو خپلواکی هم په دغسې پاچهی کښی ورمیسره نه و مگر لځیرک ، مدبر

دورانديشه پاچا او مغروره وزير

که څه هم ددهلی د کلا او پاچاهي خزانو کلي کاني دملک بهلول څخه وي او دپاچهي نوم هم بري ايشودشوی وڅو دڅوورځو دپاره دی دحمیدخان وزیر دلاس آله وڅه څه به حمید خان وبل هغه به کیدل دحمیدخان مغروره وزیر هر حکم ته ددورانديشه پاچا (بهلول) غاړه کښه اوهره ورځ به پاچا دوزیر سلامی ته ورته .

نکال که څه یوه ورځ حمید خان وزیر بهلول پاچا او ځوانه نور دپښتنو ملکان مېلمستیا ته وروبلل دورانديشه پاچا دپښتنو ملکانو ته وویل : دحمید خان وزیر درنا ته چه درشو ددې لپاره چه ستاسی بیر اویرتم دده له زړه وځی تاسی به هسی احمقان و وضعیتونه کوی چه وزیر ئې طبیعی وگنی . پښتانه ملکان چه هم دوزیر دسترخوان ته ورغلل چا موچنی به ملا کښی ووهلی او چا دحمیدخان ترڅنګ کښېښوولی .

حمیدخان وزیر چه سبب لځنی وپوښتهد دوی وویل :

« بیرینو چه غلانشی »

وزیر ددوی پرسپیدلې ورځ دیر وځنډل او دوی ته ئې دا د ورکر چه دلته غلانشی کیدلای . (دا به حقیقت کښی دهغی ډرامی امری برده چه څیرک بهلول تش په نامه پاچا جوړه کړیوه) (۱) دودی چه وڅوړه شوه پښتنو ملکانو په خورا تعجب غالېو او کمبلونه وکتل وزیر ته ئې وویل ددغو څخه یو یو کر مونږ ته را پرې کړه چه خولی لځنی وگنډو او زامنوته ئې په سبغات کښی

د گلو، عطر و اویان سترخوان و غور و غبر و خینو عطر و نه و خنبله چا گلو نه و خورل،
چالنده چونه (چه په یانو کښی لږ لږ بکار بیږی) په خوله کره خولې ئې زړه وې او
پر کمبلو ئې نو کړل.

حمیدخان وزیر چه دا رضعیت ته ولېدل نور ئې ونه سهلای شوای دائې خپل
سپکاوی و گانه او بهلول ته ئې منځ واړاوه. «دا ولی داسې بی با کړه کوی!»
بهلول په خورا ادب ورته وویل. «دانا یوه کلیوال دی په غرو کښی اوسی
بی له دژ لو او خور لو ئې نور څه نه زده دښاری خلقوسره دېر نه دی اوسیدلی.»
دې وینا حمیدخان واده کړ. دربار مات شو او هر څوک خپلو خپلو کورونه
ولارل.

د حمید خان بند

دمیله ستیا په سبا بیا بهلول لکه پخوا د حمیدخان وزیر کره سلامی نه ورغی
دی چه به تل د حمیدخان دربار ته دننه ورننووت څه پښتانه مشران به ورسره
پرېښوول کیدل او نور سړی به ئې د باندي ولاړ وو. پدغه ورځ چه بهلول د حمیدخان
وزیر دربار ته ورننووت، دده په لمسون پاتو پښتنو مخینې حاجیان ووهل او
په زور ئې غوښتل دربار ته ننوژی زوېرسره پورته شو. حمیدخان نه و بل شول:
«پاته پښتانه ملک بهلول ښکېځی اروائی موږ هم لکه بهلول د حمیدخان وزیر
نو کران یو» دی پخپله دربار ته ننووت اړه وېږ نه پرېږدی. وزیر کرد پاته
پښتانه دننه دربار ته وروبلل. پښتانه چه ورننوتل بیل بیل د وزیر دنو کرانو
شاووته یواو دره ودرېدل د بهلول تر بور قطب خان وروړاندی ش. د خنځیر ئې
د حمیدخان مخی ته کښېښود او ورته ونيوېل: «سلاماده چه تاسی د خور وڅو
له پاره گوشه نشینه شی» لځکه چه مو تېر ستا مالک څکلی ده نو ستا وژله ورته

تاویسانشو کولای! «حمید خان مغروره وزیر ته بیر وروا چولې اود دهلې
 تر کلا دباندي په یوه مخای کښی ترمربښی پوری نظر بندو ساته شو .
 په دې توگه بهلول په خپل زغم او تدبیر ډیر ژر د حمید خان وزیر (چه
 په حقیقت کښی پاچا ؤ) له شخړې ځان بی غمه کړ او د دهلې بشپړ واک ئی
 وموند .

د عالم شاه استعفاء

مدیر بهلول په دې ښه پوهید چه په یوه ملک کښی دوه پاچهان نه ځایېزی
 اود دهلې د ښار دوهم پاچا خوله منځه وایستل شو اوس نو د ملک د دوم پاچا
 د سلطان علاء الدین عالم شاه چه په بدایون کښی ناست ؤ؛ ایسته کول پا ته
 شوه مدیر بهلول عالم شاه ته ولیکل : «زه ستا پلار روزلی یم زه ستا له خوا هغه
 پاچهی چلوم چه ستا له لاسه ونلې وه لځکه ما تر اوسه ستانوم له سکې او خطبې
 څخه نه دی ایستلی (۱)

سلطان علاء الدین عالم شاه ځواب ور کړ :

«زما پلار ته خپل زوی بللی ازه هم ناخپل مشر ور وبولم لځکه نو د پاچهی
 کار بار تاته پرېږدم اوزه د (بدایون) پر جا گیر سخته شوم .»

(۱) طبقات اکبری لیکي چه بهلول تردغی معروضی دمنځه خطبه اوسکه پر خپل نامه
 کړه اوده سلطان بهلول « لقب ئی غوره کړ دامعروضه تش د شاه عالم د تیر ایستنی له پاره
 چه ستانوم له خطبې اوسکی څخه نه باسم » وه

مرقم افغان ئی په تر دید کښی لیکي ، سلطان بهلول هم مروج ؤا وهم ئی پاچهی په

د سلطان بهلول د پیاچاهی اعلان

د (سلطان علاء الدین عالم شاه) خراب خبر کمنده کړه چه دی پنخپله د پیاچاهی
بار نه شی اخیستلای او هیله لری چه خبرك دعه را رده له اوزو واخلي خكه
نو بهلول تردغی پیاچاهی استعفا وروسته د ۸۵۰ هـ کال د لمړی خور پر اوه لسمه
۲۶ کال نو په ۴ مه دخپلی باجهی اعلان و کړ او د سلطان بهلول شاه غازی
لقب ئې غوره کړ (۱) خطبه ارسکه ئې پر خپل نامه کړه (۲) او د سلطان علاء الدین
هغه امر اچه لده (سلطان بهلول) سره په دهلی کښی د مقرر وظیفی او تنخواوی ئې
دینخوا په دول ورو تا کملی (۳) د ملک اصلاحاتونه ئې ملاتړ له لیکری ئې
غښتلی کړی او د عدل او انصاف رد ئې در عیتو پر مخ ویرانست (۴) سلطان علاء الدین
عالم شاه په (بدایون) کښی پنخپل عیش او عشرت اخته و.

د عالم شاه مړینه

د دهلی له تاج او تخته څخه مستعفی پاچا (سلطان علاء الدین عالم شاه)
په ۸۵۵ هـ کال په (بدایون) کښی ومړ (۵) طبقات اکبری او منتخب التواریخ
د سلطان بهلول د تخت نشینی بېته له دغه تاریخ څخه ثبتوی؛ مگر تاریخ راودی
د سلطان بهلول د تخت نشینی بېته له هغه وخته څخه بولی چه د دهلی کلمی
ورو سپارلی شوی او سلطان عالم شاه خپله استعفاء ورو ایښله د ایښی نولی په
۸۵۰ هـ کال کښی وی (مرفع افغان) د تاریخ داودی په نائید - لیکلی دی
ملا عبدالقادر بدایونی (۶) او نظام الدین احمد (۷) په کرم سند سره د هغه

یا چا هنی فرمان خواب و یلای شی کوم چه په هغه کتبی سلطان علاء الدین
عالمشاه په وازه بخوله : د سلطان بهلول یا چاهی منلی ده ؟ دوو مره او غبتلی
سند په شته والی (موجودیت) کتبی د سلطان بهلول د یا چاهی پنځه کلمو نه
کمولرډه بی ایمانی ده او بل داچه نظام الدین احمد دیوه پلا تر دغې لیکنی
دمخه پنځپله لیکلی دی : ملک بهلول یرنخت کتیبناست ده سلطان بهلول ،
خطاب ئی غوره کړ او څه رخت پس سلطان علاء الدین و مره . د نفاق قض پنځپله
داخر کندوی چه نظام الدین احمد هم د ابو الفضل دهغه تعصب تر اغیزی لاندی
راعلی دی چه د پښتنی حکومت سره ئی درلود او د اکبر نامی غلط مندرجات ئی
شامد دی (۱)

د زوغی هیله

پر سلطان بهلول یا چاله یخوا څخه پښتانه راغونډو خود سلطان علاء الدین
عالم شاه تر منځ پښتانه وروسته هغه پښتانه امراء او جاگیرداران هم دده مله شول چه
بائی مخالف و او یائی د سلطان په ژوند نه غوښته چه د سلطان بهلول سره
کور و او دی د عالمشاه په مرگ که سلطان بهلول د (بدا یون) له خوا ایغه شو ،
خود عالم شاه د زوم (۲) سلطان محمود شرقی (چه د جونپور یا چو) له خوا
تر هغه غبتلی فتنه ورته ژوندی شوه او سمدستی خبر ورته ر اور سید چه
سلطان محمود د دهلی د برید له پاره لځان چمتو کوی . د سلطان بهلول د ارشده
وہ چه تر خیاله وسه پوری ئی له چنگه لځان ژغوره ځکه نو ئی په خو را کپزه غاړه
د جونپور له درباره څخه د نه برید (عدم تعرض) د تړون هیله و کړه خو د جونپور
دمفرورده از غبتلی یا چا سلطان محمود او ملکې زیږنو . که دامنه لای شرای چه

سر هند ته تگی

په ۵۶ هـ کال سلطان بهلول دخپل پخوانی جاگیر سر هند اود پپالپور خواته ولار اود دهلې نیات ئې خپل مشراونوی لڅامی لڅوی (خواجه بايزيد) ته وسپاره، لڅينی وائی: دغو بنټه چه دیتجواب له سیمو څخه نور فوځی طاقت دشرقی پاچا مقابلې سره په لاس راوړلې (۱) او لڅينی و ئې چه غوښته ئې دسر هند اود پپالپور ترانتظام دروسته ملتان چه بدغو وختو کښې دیوه ستا نه شېخ یوسف تر لاسه لاندې ؤ (۲) ونیسی (۳)

د سلطان محمود شرقی لمری برید

په ۸۶ هـ کال به دغه وخت کښې چه سلطان بهلول د پنجاب په سیمو کښې ؤ، او دطباطبایي په قول غوښته ئې چه بر ملتان بریدو کاندې؛ دجونپور پاچا (۴) سلطان محمود د تقریباً دوه لکه فوځ او یونیم زر هائیان پر دهلې راوستل، لڅينی وائی دی (سلطان محمود) د (مره سلطان علاء الدین) هغو امراؤ بللې ؤ چه دسلطان بهلول پر پاچهۍ سترگی نه رنځېدای (۵) او لڅينی وائی چه ملاي دی یارولی ؤ، چه دهلې زما دیلار ملک دی بهلول دچادی چه دهلې ترنخت کښېني، که ته نه پرورځی زه به زغره واغوندم او یرغل به یرو کړم (۶) په هرصورت د جونپور لشکرې دهلې ته را ورسیدلې، نوی لڅلمی (بايزيد) او څرور سره پاته

(۱) تاریخ فرشته لمری جلد ۷۵ مخ ۱

(۲) سیر المتاخرین ۱۳۸ مخ (۳) جونپور له دهلې څخه لمرختیز پلوته ۱۷۶ کړوه لمرې پروت دی دالله آباد اوسنی ښار دهنه جونپور لمر لویدیږ پلوته ۲۱ میله لمرې واقع دی دجونپور طول البلد

امیران په دې پوه شول چه ددو مړه در او لښکرو مقابله دخو نغو میرو او
 بشخو کار نه دی، بله چاره نه وه په کلا نغوتل ښار کلا بند شو، دجو نیور لښکرو
 شاو خوا ورته واورول د کلا د ساتنې وېو مشرتوب د سلطان بهلول د پښتنې
 خواښی (مستوی بی) چه د اسلام خان کونډه او د بهلول دا کاماندینه وه، پر
 غاړه و احیست، ددی له پاره چه غلیم په دې ونه پوهیږی چه په کلا کښی
 فوځونه نشته دلودی کورنی رتو لویښتمو ښخونه ئی دنارینه کالی ورواغوستل
 کلا ته ئی و څیږ و لی او پیری (پهري) ئی ورو سپارلی، څه میرونه چه په
 کلا کښی وو، ټول ئی و گمارل چه تل به د غلیم پر لښکرو غشی اوزوی، په دغو
 لځمیو کښی دخپل وخت لامتو منلی غشی و ښتو نکی دخان جهان اودی زوم
 (شاه سکندر شیرانی) (۱) هم و. دده غشی چه ۱۱ مونه (۵ نیم فته) اوږده
 وو، تراوسو و گامو پورې رسیدل او دده برتولو غشو په زرین خط (سکندر شاه)
 لیکلې وو. نکل کا چه پوه ورغ د سلطان محمود شرقی سقاو داد بوژی پرغواپی
 بار کړی و شاه کیچ نه ئی درل چه د شاه سکندر سترگی پرو لگیدلې. لیندی
 ئی را کښله ژی او غو ئی ئی سره و بیودل، سقاو لځان و ژغوره هغه زر کو غشی ئی سلطان
 ته در ژر لځکه نو سلطان حکم و کا: د پاچاهی کیچ هیڅوک دې کلا ته اړدې نه
 ورځی اودائی باور شو چه په کلا کښی فوځونه نشته. کلا بندې پسې اوږده شوه، مستو
 بی بی دمیر ئی سلطان بهلول درا رسیدلو په تمه اړدیږه وخته پوری کلا
 خوندي کړه خود لودېو میرانیو در انگ بزغ رانغی، دا او ټول کلا والد کلا

د کیلیو سپارل

پوریا لور مشره (مستوبی بی) چه داودبو فوخلوله را رسیداو خخه ناهینده
شوه نوئی (سید شمس الدین) به لاس ددعلی کلور له دې پیغام سره دچه
که داود بو دد مرس دله خو ندی کولو بیت وری ؟ تر کله واخله ،
د سلطان محمود شرقی خو را ورتیر امیر دریا خان لودی ته (چه د شرقی
لنکرو ټول انتظام په ده پورې اړه لرله) ولیزلی .

نکل کاکچه (سید شمس الدین) تر کلا وروسته د دریا خان دربار ته وروستل
شو ، دریا خان ددعلی داستاخی په غوښتنه خپل درباریان ویاخول چه دوی
دوه سره بیا ته شول (سید شمس الدین) ورته وویل . « سلطان محمود
(شرقی پاچا) ستاسره څه خپلوالی لری ؟ دریا خان خواب ورکا . « خپل می نندی زه
نهی نو کریم او دی می پاچاده » سید ورته وویل :

« سلطان بهلول ستا څه که پزی ؟ »

دریا خان وویل « موږ سره عزیزان بو ، وروڼه بو ، دی هم (لودی) دی اوزه
هم سید ورته وویل . « نودده میندی او خوندي ستا څه که پزی ؟ » دریا خان
خواب ورکا .

« دده مور می مور او دده خوندي می خوندي دی . »

سید شمس الدین کلور له جیبه را وایستلې ، مخ نه ئی ورته کښېښوولې او
ورته وی وویل :

« اوس نو ستا خپله خوښه ده چه د خپلو میندو او خواندو پرده خوندي

کدی که نه ؟ »

خیل فهم له ټخولۍ (تیردان) څخه یو کړی غشی را و یوست او ورته
وي ويل : « سلطان بهلول خورارسیدای دی بهای ، ماتر ستمید او دمنځه په کلا
نښولای وی . »

دربا خان چه داوار ویدله قومی پیرزونی ئې پر نو کړی وری و موند
کله ئې بیرونه ور کړې .

او ید ئې په خورا ډاډه اردر تاري د کلاخوانه ستون کا پخپله دستی لیغ
دسلطان محمود شرقی پاچا دربارنه ورعی اوعرض ئې و کړ :

« د کلا کله مانه راوړې شوی دی خومائی له اخیستلو څخه ټپه و کړه
څنگه چه اړویدل کیږی چه بهلول دپوه بی شمېره فوځ سره رارسیدلی دی که
موږ ماتی ور کړه اول مالک زموږ دی . پاچادی دلقه اوسی او مانه دې ازم
(اجازه) را کړی چه منځه ئې ونیسم او نوموږ ښان ئې ورك کړم (۱) شرقی پاچا
چه پرده (درباخان) ډېره برو سه در اوده دده دخبری خلا صیده وه چه
سمد ستمی ئې دسلطان بهلول دمنځنیوی حکم ور کړ .

د پښتونخوا جرگې

سلطان بهلول چه دسرهند اودیپالپور په سیمو کښی دشرقی سلطان محمود
په برید خبر شو سمدمستی ئې دخپلو امیرانو په سلا پښتو ټخوونه دهرې پښتنی
قبیلې په نامه بریولیک اوپوه جرگه و لېږاوه اړخپلی مرستی لره ئې راوبلل .
دسلطان بهلول دایک مضمون شوکت افغان داسی ضبط کړی دی « لوی خدای
پښتوننه دهند وستان (دهلی) پاچهی ور کړیده دهندو ستان دنورو پاچهانو
ستر کی نه پر روڼیږی او دانامت ئې نه دی پر پیرزو غواړی پښتانه له

کښې د جوړپور يا چا خورا ډيرې لښکري پر دهلي را بهولې دي. د پښتنو خورنې او ميندې کلانېدې کالې اودا د ټولو پښتنو ننگه ده. هليء رايا خورنۍ اود جوړپور يا چا سدر نه ورو لې ۱۱۱۱ د دې حال په ورسيدلو د پښتنو لخواه فوځونه بويه ل پسي له هرې خوا مخ پر دهلي راو خه لځيدل چه پښتنې ننگه پرېځای کړې او پښتنې خورنې او ميندې له کلا بندۍ وژغورې.

د سلطان بهلول رارسيدل

سلطان بهلول ته چه د پښتنو فوځونه له پښتو انخوا ورو رسيدل محمد ستي ټي لښکري د دهلي اور نه ورو خورخولې ټيې او ورځې ټيې پر سرو اخيستل او په يوه منډه ټي ټخان ورو ورساوه له دهلي څخه (۵) کړوه ليرې ټي په (بیره) (۱) يا (نريلا) (۲) کښې واره ول ۱۱ دې خوا د (درباغون لودي) لښکري دهغه دېرش زري فوځ اودر شو (۳) باخلو پښتو (۴) پيلانو سره چه سلطان محمود شرقي دخپل بوسترامير هراتي فتح خان تر مشر تابه لاندې ورسره کړې دي پسي ورو رسيدلي که څه هم د سلطان بهلول د فوځ شمير نه پتاً لږ و خو د پښتنو دنامو ننگ له پاره سرونه دروژ کړې و او شرقي فوځ د مال اودوات له پاره ليشې راغښتې دي.

مير ټي بهلول خپلې نور مالې لښکري چه بر درو بر خرويشلې دي له درو خوا و پر شرقي لښکرو راو خورخولې او خورا کنگ جنمک وښت پخپله سروبي پوا پښتنو هسي نوري ووهلو چه د علیم کوټه په غاښ ورنه ونيوله. اردائي ټاټبه کړه چه به جنمک کښې دمير و نو ميرانه به کار ده نه شمير. نکل کاچاد سلام خان کړنډي زوی قطب خان هسي غشي وښتال چه په خپل وخت کښې ټي

فتح خان دټول شرقی فوځ په منځ کښی پر سپوږمۍ له کوره ویوست چه
 بیا د جنګ سپک (قوت) نه و پکښی یا نه. دغې پېښې د شرقی فوځو و غړی
 و نښتول اوڅه سره تر هور شول بدغه ترڅ کښی د قطب خان سترګی پر دریا خان
 لودی ولګیدې ورزغ ئې کړه چه وید غسی وخت کښی چه ستا خوندي او
 میندی په کلا کښی بند یا ئی دی؛ ستا عیرت دامنلای شی چه ډیر دو له خوا
 وحنګېږي او دخپل پټ او ناموس فکر پرېږدی (۱) (۲)

درباخان چه د اطمنه واورېدله ورزغ ئې کړ: «که څوک د شاه خوا پرما
 اړېد ته کوی زه به ستون شم» قطب خان لور (حلف) ورسره وکړه. «درباخان
 منځ وگړزاده دده په منځ کړولو د شرقی لښکرو پښې له مخکې وختلې» هراتی
 فتح خان (چه پیل ئې پخوا لاله کاره وتلی و) د سلطان بهلول دیوه امیر (رای
 کرن) په لاس کښېوت ځکه چه پخوا نردې (د رای کرن) و ور (پته و رای) دده
 فتح خان له لاسه وژل شوی و نوده هم (هراتی، فتح خان) وواژه
 او ککړی ئې سلطان بهلول ته وروړه. په دغه جنګ لودیو ته اوه جنګی
 پیلان هم پلاس ور غلل شرقی فوځونه نارینه نارینه کښېو کپړ. په نیښته لځانونه
 د هلی ته ورسول. سلطان بهلول چه دغه سو به وموند له د څښتن شکر ئې
 ادا کړ دخپلو ملو پر ورو او مو ئې آفرین ووايه اود هراتی فتح خان
 مړی ئې هلته په (بیره) بار اړیلا کښی ښخ کړ.

د سلطان محمود شرقی ستندل

د سلطان محمود د فوځ د ماتې خبر چه د هلی ته ورسید د کلا خلکو په
 خورا خوشالۍ د کلا ساکنه وی مشرې (مستوبی) ته حال وروړ.

راغوندي: ي دستي ئې (مستوي بي) ته حال راؤر نور يالې پېنتي (مستوي بي) چه دارو وېدل؛ حکم ئې وکا چه دېبادي دراونو و دنگوي، (۱) سلطان محمود شرقي چه اه کلا شخه دېبادي دراونو وارو وېدل درباريان ئې د يو پېنتيدل؛ چه به کلا کښي ولي دېبادي لغاري دنگوي کيښي؟

درباريان لاد تحقيق له پاره وهؤ راياخيدلي چه لودي درباريان به خورا بده وررخ وررسيد. او دهراني فتح خان دوزلي اد شرقي فوځونو دهراني بد خبر ئې ورؤد.

سلطان محمود بله چاره و نه ليداه سمدستي ئې جو لپور نه د کوچ لغاري و دنگوي او مير ئې سلطان بهلول بريالي به دهلي ننوت کلابندو پېنتونو ي به خورا خوب هر کلي وکا او هري خواته خوشاله خوشالي شوه بناد نامې وزغيد لي؛ جشنونه ونيول شول اوله پېنتونخوا شخه راغليو نور ياليونه درانه درانه انعامونه ووييل شول وائي: ملك کالو نومي پېنتا نه مشر ته چه خلانونه کښېښول شول هغه ئې له اخيستلو شخه نه وکړه! سلطان بهلول چه ئې دتې سبب وپوښتيد؛ ده ورته وويل: زه په دغه جنگ کښي ئې شوي يم اوس که زه دغه خلانونه اخلم پېنتا نه به وائي چه کالو خان خپل تپ خرڅ کړ مادا تپ د کام په ننگ کښي اخيستي دي؛ زه داپه وينو سور تپ نه خرڅوم او هاپيغور نه ورم دزخم بها اخي-تېل دنا سيالو کاردی ننگيالي يواحي دنگ له پاره لځانونه وژني اوبس (۲)

د ملتان د پا چا پناه

د دهلي پاچا محمد شاه (۸۳۷-۸۴۷) چه په ۸۴۰ هـ کال عيش او عشرت نه

ه کال و مړ او پر لڅاي ئی نړ دده عیاش روی (سلطان علاء الدین، ام شاه) کښېنوست له خپله منځه د لوی ستانه حضرت بهاء الدین ذکریا ملتانی (رح) لمسی (شیخ یوسف سهروردی) ته چه قولو ملتا نیاو ماته دملتان والک و سپاره (۱) دغه شیخ یوسف سهروردی تر ۱۲ کالو پاچاهۍ وروسته په ۸۵۹ ه کال پخپل زوم رای سهره لنکا (۲) (چه د محمد قاسم فرشته په قول د سیوی پښتون واکمن ؤ) (۳) له لاسه بندی اورای سهره پخپله د (سلطان قطب الدین لنکا) په نامه دملتان پاچاشو. شیخ یوسف د خپلی کورمې سره دهلی ته وتښتېد او سلطان بهلول پاچا ته ئی پناه وروره سلطان دی دېر ونازاوه په خورا درنه ستر که ئی ورته کښل او خپله نازولې لور دده زوی شیخ عبدالله ته ورکړه (۴)

د مبارکشاهی سیمه ولاره

په ۸۶۱ ه کال (۵) سلطان بهلول د خپلو ښکروسره د میوات او دواړې لورته وځو لځید میواتی احمد خان ئی (چه د خضر خانۍ سلطان علاء الدین، ام شاه به وختو کښی د قول میوات مستقل واکمن ؤ) مخې ته را ووت او د سلطان حکم ته ئم غاړه کښېښووله سلطان دده دهغه طاقت (چه تل به ئی یا غې توب ته یا خا وه) د لېز ولویه غرض د هغو خوا ؤ او ه سیمې دده له واکه وابستلی او یا ته ئی ده ته د جاگیر په نامه ورپرېښوولې د احمد خان اکا (مبارک خان) ئی د دهلی په دربار کښې دېر غمل به نو که له لځان سره راوست. سلطان د (برن) یعنی او سنی بلند شهر (۶) له لاری (سنبهل) ته پسی ورغی د سنبهل واکمن (دربا خان لودی) ئی هم اطاعت ومانه او اوه پیلان ئی وروړاندی کړل (۷) سلطان دده او ه سیمې هم به پاچاهۍ دفتر کښې ابستلی

(۱) تاریخ فرشته دوهم جلد ۳۲۴ مخ (۲) سیر المتاخرین په ۱۴۶ مخ کښی دانوم رای سنجیه

اونوری ئېي ده ته دجا گېر په نو که ورپرېښودلې. (کرل) (۱) نه پسی ور تیر شو
 د کول واکمن (عېسی خان) ئې پر خپل حال پرېښود - له کوله څخه (برهان
 آباد) نه پسی ورغی د (سلېت) واکمن مبارک خان لوحانی (لوانی) ئې هر کلی
 وکاکه سلطان هم د (سلېت) واک پرته د (مبارک خان) نه وسپاره (پهو کاون)
 نه لځنی ولاړ اود (پهو کاون) سیمې ئې لکه پخوا (رای برتاب) نه چه دهغه سیمو
 د زمېنداران سر دارؤ دجا گېر په نامه ور پرېښودلې له (پهو کاون) څخه
 (راپری) (۲) نه پسی ورغی دراپرېد واکمن د حسین خان پښتانه زوی قطب خان
 (چه) یو وخت په سوداگری کښې د سلطان ملؤ لځان کولاند کړ. خو سلطانی فوځو
 د پرژرې پرېښود او کلا ئې لځنی و نیوله. د خان جهان اودی به زیرمه قطب خان
 وباڅښه شو او جا گیر ئې هم بېرته ده ته ورپرېښودل شو.

د (راپری) تر نیولو وروسته سلطان (انارې) ته وخوځېد د (انارې) واکمن
 ئې هم دستی حکم ته اېل شو لځکه ئې نو سلطان جا گیر بېرته ورپرېښود. پدغه
 دوره کښې درست میوات دوا به اوسنېهل د ډملي په پاچهۍ کښې ایستلې
 کرل اودانولې هغه لټی دې چه د مبارک شاه (۸۰۲-۸۳۷) په پاچهۍ کښې
 په ډملي پورې تړلی دې.

د سلطان محمود شرقی د وېه برید

د جوړنیوړ پاچه وار ویدل چه سلطان بهلول ترانارې پورې لا - و نه را اوزده کرل؛
 سم دستی ئې خپلې لښکرې د انارې لور ته راوخوځولې لښکرې چه په اناره کښې
 سره مخامخ شوې؛ امری ورغ یوسپک جنگ وشو په سبائي دراپرې حاکم

- [۱] کومی لئی چه ددهلی دمهید پاچا سلطان بهار کشاه ز ۸۴۴ - ۸۴۷)
 به لاس کنبی وی هغه دی د سلطان بهاول به یاچی پوری نرلی وی .
 [۲] کومی لئی چه دجو نیور دینخوانی یا چاشرفی ابراهیم شاه به لاس کنبی وی
 هغه دی ئی د زوی سلطان محمود شرقی به لاس کنبی وی .
 [۳] هغه او بهیلان چه به لمری جنگ کنبی سلطان بهلول دهرانی فتح خان
 له لنگر و خنجه نیولی دی بیر نه به ئی سلطان محمود ته ستنوی .
 [۴] شمشابات [شمس آباد] به چه دجو ناخان جا کیر او حکومت دی تر برسات
 وروسته سلطان بهلول ته ور خوشی کیزی (۱)
 دشرطونه دوارو پاچهانو سره ومنل او لنگری ئی خپلو خپلو بایتهختو ته
 ستنی کری .

د (شمشابات) شخړه

برسات چه تیر شو دروغی دڅلرم شرط سره سم سلطان بهلول دشمشابات
 شرقی حاکم (جوانان خان) ته ولیکل چه شمشابات خوشی کری 'خو (جوانان خان)
 دا حاکم ونه ما نه او دشمشابات له سپارلو خنجه ئی نه و کړه . سلطان
 بهلول لنگری پسی وروځر خاځلي ' جوانان خان ور نه تینگ به شو او جونپور
 ته وښتید . سلطان ' شمشابات خپل پوهندر امیر (رای کرن) ته و سپاره
 او پخپله دشارخواپه انتظاماتو بوخت شو (۲)

د سلطان محمود شرقی د ریم برید

سلطان محمود شرقی چه خبر شو چه سلطان بهلول (شمشابات) و نیو لځکه
 چه ده پخپله (جوانان خان) دروغی مخالفت ته پارولی ؤ نو ئی سمدستی لنگری

پخوا لاد سلطان محمود دبرغل لار شاره او خان ئې ورته غېښی ژها پلائی
د جنگ دول (مارز) واره 'منخ پرتمدی جنگ ئې پرېښود' داري ئې و کماراي
چه له هری خوا او هر وخت به د (سلطان محمود) لښکری تر هوره کوی .

واښي: یوه شپه د اسلام خان زوی قطب خان او اودی درباخان پر شرقی فوځونو
برید وکا، بېره د جنگ په ډاک کښی د قطب خان آس بولک و خور او قطب خان
لځنی ولوید . د غلیم سپاهیان پر راڼوی شول او وئی یه خپل پاچا (سلطان محمود
شرقی) ته ئې وروست 'سلطان محمود هم سمدستی د جنگی بندې په نامه (جو نپور)
ته ولیزه او هلته اوه میاشتی بندې ؤ (۱) سلطان بهلول چه د خپل نور یالی تر بړه
په بند خبر شو مخکی آرام به ور کاوه سبا سهار ئې دستی یو فوځ د شهزاده
جلال خان، شهزاده نظام خان (۲) او عماد الملک تر مشر تابه لاندی د (رای کرن)
په مرسته (چه په کلا کښی کلا بند ؤ) د سلطان محمود د فوځو مقابلې لره پرېښود
او بخیله له یوه ټکره او کرندی فوځ سره د سلطان محمود مقابلې ته (چه خه لیری
پروت ؤ) دروځو لځید . د خدای پېښې دی په دغه وخت کښی سلطان محمود د شرقی
ومر (۸۶۲) هـ (۳) د ملکی (بی بی راجې) په سلائی مشر زوی (شهزاده بهیکن)
د (سلطان محمد شاه) په نامه پر خای پاچا کر شو سلطان محمد شاه جنگ ور
ونهاله او د بی بی راجې په زیار دده او سلطان بهلول تر منځ په دې ډول روه
د شوه چه: د سلطان محمود (شرقی پاچا) ملک به د سلطان محمد شاه تر لاس لاندی
وی او کومی سیمی چه سلطان بهلول نیواي دی هغه به د سلطان بهلول وی . تر دغې
دوغی وروسته دواړه لښکری خپلو خپلو بایتختونه ستنې شوې .

د سلطان محمد شاه شرقی جنگ

لځکه چه سلطان محمد شاه د سلطان بهلول اخیښی او تر نور (قطب خان لودی)

دسر کرښه وه او نتیجه دا شوه : څرنگه چه سلطان بهلول د هلی ته نژدی شو
د بندی قطب خان خور (شمسو مهر مني) حال ورته را وکړ چه :
« تر څو چه ننګیې لی قطب خان د سلطان محمد شاه دزدان خواری
ګالی پر تاهم دخوږې خوا ګوله اړد آرامی خوب حرام دی !! »

سلطان بهلول دې بیغام دیر سره وسواو سمدستی له دې کوره (چه له د هلی څخه
دریم نیسن دی) بیرته (را پرې) نه ستون شو (۱) سلطان محمد شاه هم له جونیپور
منځ راو کړ زاو میله لار کښې ئې شمشا بات د سلطان بهلول د حاکم (رای کمرن)
له لاسه وکښ او پخوانی هرقی حاکم (جونا خان) ته ئې وسپاره لښکر ئې پسی
ورولینډولې را پرې نه ئې نژدی په (سرستی) کښې ورته واړول « څرور ئې پرله
پسی ښی توری سره وڅرخیدې » یانه سلطان محمد شاه دخپلو وروڼو د مخالفت له
امله د قنوج خواته نر شاو « د هلی لښکر تر ګنګاپه پسی دی او خورا د بری
والجی ئې لځنی و نیولی »

د سلطان محمد شاه شرقی او وروڼو شخړی

وایی : سلطان محمد شاه د (سرستی) د جنگ له میدان څخه د جونیپور کوټوال
ته ولیکل چه زما وروڼ (شهزاده حسن) او د سلطان بهلول تر پور (قطب خان)
جنگی بندی وژنه ! کوټوال محراب ورولیزه : ملکه بی بی راجی (ستامور)
دواړه داسی ساتی چه ماته ئې وژل خورا ګران دی !

سلطان محمد شاه نه چه دا خبر ورو رسید د جنگ له ډاګه څخه ئې خپلی مور ته
ولیکل : تانه د لته زیات ضرورت دی ، ابد ژر لځان را ورسوي ، بی بی راجی بیوزله
چه له جونیپور منځ د جنگ پر میدان راوځو لځیدله هلته د جونیپور سخت زړه

نه شوه په زړه ظالم محمد شاه چه په قنوج کښی دمور په رسید او خبر شو ورنه ونی لیکل:
 د تلو شهزاده گانو حال به د شهزاده حسن غو ندی، ی نوښه دا ده چا د تلو او ویر
 یو لځای و کړی! دې بی بی راجی ملکه د محمد شاه ایسته کړل و نه ویا خوله او
 دخپل بلزوی (شهزاده حسین دیا چهی خیال ورییدا شو) (۱)

د شهزاده حسین تېښته او د شهزاده جلال بند

دلته چه [سرستی] د جنگ دا ک لاندوډو، شهزاده حسین [چه بیا سلطان حسین
 شرقی شو] او شهزاده جلال خان د سلطان محمد شاه ورونه (۲)
 د [شهزاده حسن] په مرگ او د محمد شاه په نایا که اراده وغوښتل د سلطان شه
 او [اوجو دهنی امیر جلال خان] به سلائی سلطان محمد شاه ته وړ بل: ار وچه
 سلطان بهلول غواړی د [جهر نا] له غاړی د شپي پر موښ پریدو کړی! ظالم مگر
 ناپوه پاچا د دوی پدې خبره تیروت دېرش زره سپاره او دېرش [۳] یا سل [۴]
 پیلان نی ورنه وړ کړه چه د سلطان بهلول منځه را یسی شهزاده حسین سلطان شه او
 اوجو دهنی جلال خان به ملګری رخیل فو لځو نه د [جهر نا] د سین پر غاړه واړول او
 [شهزاده جلال خان] نه نی [چه له محمد شاه سره پانه و] حال ور کړ چه په یو چم فورا
 ژر لځان ورنه ورسوی شهزاده جلال خان لانه وړا رسیدلی چه شهزاده حسین خپل فو لځ
 د [محمد شاه] له بیري دا جودهنی سلطان شه په سلا قنوج ته و خو لځاوه او د سلطان
 بهلول هغه لښکر چه د دغه فو لځ مقابلې لره د شهزاده علم خان [چه بیا سلطان علاء
 الدین لودی شو] تر مشرتابه لاندی را لېږل شوی و دغه لځای ونیو،
 شهزاده جلال خان شرقی چه د [جهر نا] غاړی ته را ورسیدل پدی فکر چه داد
 [شهزاده حسین لښکر دی] برابر د دښمن [شهزاده علم خان لودی] په لښکر و ننوت

سلطان بهلول چه واینددیریری خوشی شود قطب خان اودی په بدله گنبدی ئی له لخواه
 سره د جنگی بندی په حیث وساته او (سلطان محمد شاه) ته ئی حال وروایزه
 (سلطان محمد شاه) چه دشهزاده حسین په دروه او دشهزاده جلال خان په بند
 خبر شو د قنوج خوانه ئی (لکه خنکه چه دمخه موولیکه) لښکری تر شا کړی
 اود گنگا پر غاړه ئی وارول

د سلطان محمد شاه وژله

اود سلطان حسین پاچهی

شهزاده حسین شرقی چه قنوج ته ورسید سمدستی د (بی بی راجی ملکی)
 او نور د امراو په سلا د سلطان حسین شرقی په نامه پاچا کړ شه. د دواړو وروڼو
 لښکرو د گنگا د سین پر دوو غاړو سره وارول د (سلطان محمد شاه) امر او
 سلطان حسین له ورواد ښتل او تر پنځو میاشتو پاچهی وروسته سلطان محمد شاه
 د گنگا مبارک له لاسه ووتل شو. د سلطان محمد شاه په وژله د شرقی پاچهی
 نول واک د (سلطان حسین شرقی) په لاس ورغی.

روغه

د سلطان محمد شاه په وژ او چه (سلطان حسین) نول واک ورو ند سمدستی ئی
 د سلطان بهلول سره پدې شرط وروغه وکړه :

۱- هر څوک به پر هغه ویش درېزی چه د محمد شاه سره تړون پر شوی دی.

۲- مخلور کاله به پدیر بل پرېدانه کوی.

۳- جنگی بندیان به سره ورکوی.

دجنگی بندیانو ترالی شولور وروسته دواړه پاچهان خپلو خپلو یا پښتو ته ولیږدېدل.

۵) (رای پر تاپ) را اوښتل

د (بهو کاون) واکمن (رای پر تاپ) چا په ۸۶۱ هـ کال (سلطان بهلول) ته ایل شوی او پر خپل جاگیر پاته وکړ، چې سلطان محمد شاه شرقی د (سرستی) دجنگ ډاک ته راته بیرته د سلطان محمد شاه مل شوی و تر غیروغی وروسته د (قطب خان لودی) په داد اوسلا بیرته د سلطان بهلول خوا ته راواوښت او سلطان هم وباڅښه (۱)

د شمشابات نیول

په ۸۶۳ هـ کال سلطان بهلول د سلطان حسین سره دروغی له مخی پر (شمشابات) لښکری وروستلې (شمشابات) ئې بیا د شرقی واکمن، چا ناخان (له لاسه وکښه او (رای کرن) ئې له خپلی خواد (شمشابات) واکمن وټاکه (۲)

د قطب خان (۲) او رای پر تاپ خوا بډی

د شمشابات تر انتظاماتو وروسته سلطان بهلول (اقاری) ته رلار د (رای پر تاپ) زوی (نرسنگ) ئې سلام ته ورغی سلطان ونازاوه او هغه بیرغ او تداره ئې چه یو وخت په جنگ کښی له دریاخان لودی څخه اخیستی وو ده ته ورکړل، دریاخان دا خبره ځان لرې ژړه او پیغور و باله او د هغی ژړی و عیج کښلو په په نیامت (قصد) ئې قطب خان لودی د (نرسنگ) وژلو ته ولماوه او (نرسنگ) په پټه ووژل شو د پېښی (رای پر تاپ) (قطب خان) او مبارک خان (۴)

پنجاب ته تگ

په ۸۶۷ هـ کال سلطان بهلول (د هملی قطب خان لودی او خان جهان وژیر نه وسپاره او پخپله ئې لښکري د ملتان د باغی حاکم لڅپلو او د پنجاب د انتظام په نیامت له د هملی څخه وڅرخولې خو په لاره کښې خبر شو چه د سلطان حسین شرقی لښکری مخ پر د هملی راروانی دی لڅکه ئې نو د پنجاب کار نیمگري پرېښود او په خوراندلوار د شرقی لښکرو مخ نیوی له د هملی نه ورسون تو (۱).

د سلطان حسین شرقی لمړی برید

کله چه سلطان بهلول خپلې لښکري د پنجاب او ملتان خوا ونه وځوځولې سلطان حسین شرقی دا کله مېړ و تشرولېد او د د هملی لور ته ئې خپلې درې لښکري او پیلان راو لیږدول سلطان بهلول چه له نیمې لاری د هملی نه راغلی ؤ مخ نیوی ته ئې ورووت په (چندوار) کښې لښکري سره مخامخ شوي ته ورځي کلک جنگ وشو بیا الحینی امرآه منځ ته سره راغلل او د درېو کلو له پاره ئې د نه برید تړون سره وکړ (۲).

په دغه جنگ کښې میواتی احمد خان اود کول حاکم (رستم خان) د سلطان حسین شرقی خواته ورو اوښتل او اتا تر خان اودی) د سلطان بهلول ملشو (۳).

د میواتی احمد خان خپل

سلطان بهلول چه د (چند وار) د جنگ له دا که د هملی ته را ستون شو سمدلاسه لښکري د میوات لور ته د احمد خان د لڅپلو په نیامت وځوځولې خو

د سلطان حسين شرقی دوهم برید

دله برید بر درې کلمن نرون دواړی خواړی سره ودریدلې او نردرو کلو پوری د سلطان بهلول او سلطان حسین تر منځ هېڅ جنګ و نه شو مګر په دغو درو کلو کښې د یوه لوی جنګ له پاره کمالې تیاری نه شو لی کېدای درې کاله چه څراګه تیر شول سلطان حسین شرقی دېلار په څېر د دهلی په نیامت یولک سپاره او یو زر پیلان را و لېږدول (۱) (اتاقه) ئې و نیوله او احمد خان میوانی او د (کول) حاکم رستم خان ئې خپلې خوا ته بیا وړول (۲) د بیانی حاکم د یوسف خان جلوانی زوی احمد خان خویه (بیانه) کښې د سلطان حسین پر نامه خطبه هم وویله (۳) سلطان بهلول چه پخوا له دې بریده سترګې نیولې وې او په دهلی کښې چمتو وژنه ناسته د لښکرو سره راووت په [پهتواره] (۴) [پانهواره] (۵) [یا کودکان] (۵) کښې ئې د شرقی فوځو معده و نیوله څو ورځې دواړو لښکرو سره اړولی وو پخوا نردې چه جنګ وشي د (لودی خان جهان) په زیار بیار و غه و شو . سلطان بهلول دهلی او سلطان حسین جو پور ته لښکري ستنې کړې .

مرسته غوښتل

سلطان بهلول په ۸۷۳ هـ کال شېخ محمد پر ملی اود کو الیار در اجا زوی (کیور چند) داستا خویه حیث د مالوې پاچا (سلطان محمود خلجی) ته ولېږل او د سلطان حسین شرقی په ضد ئې د بیانی دور کولو په بدله کښې مرسته ځنې وغوښتله سلطان محمود خلجی په ځواب کښې ورته وویل: «ښه دی

د سلطان حسین شرقی دریم برید

له دوهمی روعی شخه لبروخت نه و تیرشوی چه سلطا حسین بیا پردهلی لشکری
راولیزدولی سلطان بهلول ئی به (سنگهره) کنبی منغه وایوله (۱) شو پلا
جنگو نه سرموشول یوه رولخ چه (کولی) ارتباط نه نژدی له سهار شخه تر ما
زدبکړه یورې لشکری به جنگ سره اړې وی سلطان بهلول نه دې خونریزو غولید
ورنه کړ سره ددې چه دشیپتو ک لوسری و سلطان حسین ئی دیو اخی جنگ
له پاره داک ته راوباله سلطان حسین چه خان ددې بښتانه بهلوان ساری نه لید
پخپله ورته راونه وټ اوخپل یو د نلی بهلوان (ارغبت خان) ئې ورته ورو لیږه
سلطان بهلول په دی گمان چه دایخلمبه سلطان حسین دی برید پرو کړه بری
توری سره وخرچیدی سلطان بهلول سره ددې چه خوځایه د (ارغبت خان) له لاسه تپي
شو پای نه ئې پررغبت خان بری وموند او وئې واژه دشیپ تباری چه لشکری سره بیلې
کړی سلطان حسین چه دسلطان بهلول به تپي کیدلو یوه شوی و دشیپ برید پری
و کړ مکر سلطان بهلول درسته شپه جنگ و کړ او په میدان کنبی
کملک ورته ودرید و ائی بدغه شپه دیرمیرونه سره ووژل شول او شرقی
فرخونه ناکام ترشاشول بیا دانه بیا دامراؤ په زباررورغه سره وشوه سلطان بهلول
دهلی او سلطان حسین اتاوی ته ولار (۲)

د ملتان برید

به ۸۷۶ (۳) یا به ۸۷۴ هـ کال (۲) چه دملتان یا چاسلطان قطب الدین
امکارای سهره و مراد پرخای بی زوی (سلطان حسین لنگا) یا چاشو . سلطان بهلول
دملتان دینار و مراد پرخای (شیرین) یا چاشو .

ورسیدلی اوده عید گاه سره ئی وادول سبا سلطان حسین دلسوزو سر تیر و
میر نو سره راووت په لمړۍ حمله کښی دشهزاده مبارک زباریک شاه) لښکرو
ماتې وکړه په لاره کښی ئی د (جسوت) یا (جنهوت) د کلا حاکم وواژه
او پنجاب ته ناکام ستانه شول.

د کشمیر یانو لمړی برید

په ۸۷۷ هـ کال چه شاه حیدر د کشمیر پاچاشو ' د آدم خان زوی فتح خان
ئی (چه بیا د فتح شاه په نامه د کشمیر پاچاشو) له دیرو لښکرو سره د پنجاب
خوانه ورو استاوه فتح خان ناخایه د داری په صورت تر سر هند پوری آو لسی
سیمې تالا کړی او بیر ته کشمیر ته وخت (۱)

د کشمیر یانو دوهم برید

په ۸۷۸ هـ کال چه د شاه حیدر زوی شاه حسن د کشمیر پاچاشو ملک احمد ئی
خیلواک وزیر شو. د جمو درا جواړی راجا (عجب دیو) د پنجاب یی پښتا ته
واکمن (نانار خان لودی) له لاسه دیو په عذاب و له ملک احمده څخه ئی
مرسته وغوښتله ملک احمد یو دروند لښکر د (ملک ناری بت) تر مشرتابه لاندی
و ز سره کړ دې لښکرو ناخایه پر پنجاب برید وکړ دیو سیمې ئی تالا کړی
د سیالکوټ، ئی وران کړ او بیرته کشمیر ته وختل (۲)

د سلطان حسین شرقی خلورم برید

۸۸۳ هـ

سلطان حسین شرقی چه د بدایون د خپلی خسر گنې له لاسه
و کښ د سنهیل، نه دسر ودر شو، سنهیل ئی ونيو او دهنه بخای حاکم

لشکری چه تارینخ فرشته بر لك و خلو بشت زره سپاره بللی دی له بوزر و خلور سوو
پیلانو سره ددلی لورته راوایز دولی (۱) سلطان بهلول که خه هم به دغه وخت
کشی د کشمیریانو دایداد به نیامت (۲) سرهند ته تللی و .

مگر دفاعی ترتیب او انتظام ئی خورا مکمل و ، لهای بر لهای لشکری
بر ئی وی د سلطان حسین در ا خولخیدو به ارویدلو سره ئی د خان جهان زوی
[حسین خان] له [میر نه] خخه مقابلې لره و گماره او بخیله له سر هنده خخه
دهلی ته راعی د سلطان حسین شرقی له خپل درانه لشکر سره د [جمنا] پر غاړه
د [جوسا] کودرته نژدی وارول سلطان بهلول هم له اتلوزر و پښتنو میر و
سره ورته راووت او د سین برهاله ژی و ئی وارول (۳) له دواړو خواؤ به
نښتو پیل سره وشو کله به یوه بری موند کله بل دواړو لشکرو یوه لوی
او فیصله کن جنگ نه ستر گ . نیولی وی . نکل کاچه د سلطان حسین شرقی دی
درانه فوځ داپلا سلطان بهلول خه وار خطا کر سلطان حسین ته ئی حال
وروایزه چه : د دهلی تر اتلزو کړه پوری ماته رایر یزده نوری سیمی چه
تایه لی دی هغه ئی ستا! د مسلمانو وښی به نه سره نویو ورنه ما په دهلی کشی
له خپلی خوا دقا کلی حاکم په حیث و گڼه! مگر په خپل قوت مغروره
سلطان حسین دده دا کبزه غره به ومنله (۴) وائی سلطان بهلول چه له روغی
نامینده شو یوه شپه د سیدنا پښتانه بختیار قطب الدین کاکي [رحمة الله علیه]
از بارت ته ولاړ او هلته درسته شپه ایخ سر خدای ته په عاجز او نیاز
ولاړ و او هغه لوی دربار ته ئی د خپلی سوبی له پاره لا سواه
پورته کسری و د سپید و ننه نژدی د سر بښ لور سوو و

سلطان بهلول چه داخوب ولید بر خیل بری ئی نینگ باوروشو خدای پاک
ته ئی دشکر سجده و کره خپلو لشکرو ته ئی مخ راو نیو اود خدایی مرستی
په تو کل دهنو لیوانو دشرلو په فکر کینی شوا ۱۱

نجینی وائی دهنو روره سلطان حسین امیران اوزیات شمیر لشکری دشار خوا
سیمون نیوانو لره سره وازی سلطان بهلول چه داموقع له خدایه غوخته سره
ددې چه دجهما دسین دخرا طعیان وخت اود دردت تایی و؛ سلطان بهلول
نریونه پای کدر خپلی لشکری وریوری ایستای او دهنو روره سلطان حسین بر
لشکروئی ناخایه برید و کر دسلطان حسین د لیکرو باقه امیران و ارجطا
شول اوسلطان حسین ئی نیستی ته دجهور کر (۷) مکر نجینی وائی؛ لودی قصب
خان چه خه وخت دمنخه دجونپور په دربار کینی د جنگی بندی په حیث شو
میاشتی اوسیدای او بیاد بی بی راجی ملکی دبا ناله یارد دسلطان حسین حضور ته
ورغلی و اودسلطان حسین سره ئی له نژدې پېژندل په پته دیو استاخې په
لاس دسلطان حسین شرقی دربار ته پیغام و لیږه؛

«زه ستا دمورایی بی راجی مرحومی ریات ممنون یم لکه کله چه زه په
جونپور کینی جنگی بندی وم دې پاک لحنی زما سره درجه کری دې نوزه
دهنو حقو قوله مخی چه ستا مور ئی پر م لری تابه سلا در کرم چه دسلطان
بهلول سره روعه و کری او بیرته لشکری ستنی کری دگمدا پوری خوادې ستا
وی اود گمدا داخوا سلطان بهلول ته بر بیزه هیله کرم چه ته داومنی اوسلطان
حسین شرقی) هم داروغه و منله ار له دهلی خنجه ئی لشکری ستنی کری (۳)
زما په عقیده ددې دوهم سبب معقولیت نشته لکه هغه سلطان حسین چه
دسلطان بهلول پراخې دهلی حکومت ئی هغه هم دده له خوانه مانه اود سلطان

نش بیفام تر گمگ یوری دتولو نیواو سیمو په خوشی ک- و لو راضی کینزی
 اوی آکو بو لیکری ستنوی په هر صورت دسلطان حسین دلیکرو دنیشتی یا ستندیدلو
 یسه حال کښی سلطان بهلول له خپلو لیکرو سره تر شا یر بد پرو کر 'خه خزانه
 او جنگی سامان ئی چه پر آسو او پیلا نو باروو؛ په واجه کښی لحنی راو گرزول
 او خلو ښت تنه درانه امیران بی لکه قتلغخان وزیر (۱) چه (د خپل وخت په علم
 او هوښیاری منلی شخصیت و) او ملک ددهود عرض نائب بنديان لحنی و نیول
 دی داخه په برید ددهور سلطان حسین لیکری ښه و خپلې لې 'سلطان
 بهلول نور هم یسی ورنیر شو او دپتیالی کپینل 'جالیسر' شمشا بات 'سکیت'
 کول 'مارهره او جلالی سیمی ئی لحنی و نیولې' خپل خپل حا کمال ئی پکښی
 وناکل او سم په سلطان حسین یسی و. (سلطان حسین) چه بی جنگه خپل
 خلاصان لحنی و نه لید؛ محبوبرائی په (رام پنجهره) (۲) یا (رایری) (۳) یا
 (پنجهوارن) (۴) کښی مخ راو گرزاده او جنگ ته ئی اېخی سره را و غښتلې
 مگر روغه سره وشوه او (دهتوبامو) ئی سرحد سره وناکه په دی روغه سره دواړو
 پاچهانو پر خپلو ملکو سخته و کړه او دواړه فوځونه دجنگ له پا که سره تر
 شاول 'سلطان حسین په رایری) او سلطان بهلول په (دهتوبامو) (۵) یا
 (دهلی) (۶) کښی ورته دارول.

د سلطان حسین شرقی هیڅ برید

دسلطان حسین شرقی خلرم برید دده دپاچهو دریدلو مقدمه وه مگر
 سندی سلطان حسین کله په آرامه کښېنو ست دابل کال ئی بیا (۷) یا تر کال

(۱) ددغه قتلغخان وزیر نوم قاضی سماءالدین دی (۸۰ مخ تذکره علمای هند)

(۲) تاریخ فرشته لمړی جلد ۱۷۷ مخ

لاد منځه (۱) دودلی خواته لشکری راوښوای په (سونهار) (۲) یا (سئهارن) (۳) کښی ئې سلطان بهلول منځه ونيو له کلک جنگ وشو. سلطان حسین بیاماني وکړه (رابری) ته ئې خان ورساوه دېر جنگی سامانونه ئې داود بویه لاس کښېو تل سلطان بهلول یسی ورئیر شه په د هويا دوا کښی ئې ورته واړول.

داودی خان جهان مړینه

پدغه وخت کښی چه سلطان بهلول له سلطان حسین شرقی سره په جنگ بوخت ؤ ددهلی نیابت ئې (اودی خان جهان) ته چه دده خورا ور تېر وزیر ؤ سپارلی ؤ د خدای پینې دی خان جهان اودی په ممدغه وخت کښی چه سلطان به (دهو پامو) کښی اړولی ؤ په دهلی کښی. مر سلطان دده زوی احمد خان ته د خان جهان لقب اود دهلی نیابت ورکړه. (۴)

سلطان حسین تېښته

۸۸۴ هـ

سلطان بهلول چه د خان جهان اودی له پاتاخنه فارغ شو پر سلطان حسین ئې چه په (رابری) کښی اړولی ؤ برید وکړه. سلطان حسین د فوځو پښې وختلی او سلطان حسین بخیله د (کوالیار) لور ته منځ ونيو د (جمنا) نرسین چه پورې ؤت د ر امیران اوسپاهیان ئې اوبو یوړل کوالیار ته چه ورسید د کوالیار راجا (کرت سنگه) (۵) یا (کرت سنگه) (۶) ئې منځی ته راووت خو لکه تنگی دیراسان پیلان او نور جنگی سامان اوضروریات ئې د مرستی په نامه وروړاندی کړل او تر د کالیی پوری ئې ملگری ورسره وکړه. (۷).

د اټاوی نیول

سلطان حسین چه له رایړی څخه ماني و کړه. سلطان بهلول د «اټاوی» سیمې ته لښکری و خوځولې. سلطان حسین ورور «ابراهیم خان» او هیت سون ئې په اټاوه کښې کلابند کړل. درې ورځې وروسته ئې امان رغوبت او [اټاوه] ئې سلطان بهلول ته وسپارله. سلطان بهلول د اټاوی سکرست [لوانی ابراهیم خان] ته ورکړ (۱) او ځینې سیمې ئې [رای دان] ته دجا گیر په توګه ورکړې.

د کالپی جنگ

سلطان بهلول چه اټاوه سلطان حسین د دروړه ګو نوو کښله کالپی ته ئې په سلطان حسین پسې بډې راو غښتلې. سلطان حسین چه خبر شو د ګوالیار دراجاد مرستې په ډاډ ئې تر کالپی د باندې په [رانوک] (۲) یا [رای ګاون] (۳) یا [ررنګار] (۴) نومی ځای کښې سلطان بهلول د فوځو مخه و نیوله. ځکه چه د [جمنا] سین ترمنځ ؤ. جنګ خومياشتی اوږد شو. پای ته د [بکسر] حاکم [رای ټراوک چنډ] د سلطان بهلول حضور ته ورغی او د [جمنا] د سین تر بوه پی ګدري ئې داوډيو لښکری پورې ایستلی (۵). سلطان بهلول د لښکرو په نشو ور پوری وټاوه. سلطان حسین د فوځو پښې له مخکې وختلې او د [ټټه] دراجا ملک ته ئې مخ ونیو (۶).

د قنوج جنگ

جو نیپورہ ورسرہ کرا (۱) سلطان بہلول چہ خبر شو چہ سلطان حسین [جو نیپور] تہ مخ نیولی دی لشکری ئی [جو نیپور] تہ پسی ورو خو محولی سلطان حسین دبہرا بیج لہ لاری قنوج تہ خان الحنی و کینی سلطان بہلول سم پسی و شو قنوج تہ نژدی [رہت] دسین پر غارہ بیا سرہ و نبتل سلطان حسین مانی و کرہ بہار تہ و تبتید دیر مالو تہ او بندیان ئی دلودی لشکرو پہ لاس کنبی و تل پہ دغو بند یا نو کنبی دسلطان حسین ملکہ [بی بی خوزہ] (۲) د خضر خان دلمی [سلطان علاء الدین عالمشاہ] لورہم وہ چہ سلطان بہلول پہ خورا عزت او درناوی و سائلہ (۳) او پہ دیرہ در تہ وضع او احترام ئی سلطان حسین تہ ورو استولہ (۴) سلطان بہلول نردی سوئی وروستہ دجو نیپور حکومت [لوانی مبارک خان] تہ و سپارہ قطب خان اودی او مبارز خان ئی پہ [مجهولی] کنبی پر بنیوول پخیلہ ئی [مداون] تہ لشکری ستنی کری او ہنہ سیمی ئی و نیو لی (۵)

دسلطان حسین راستنیدل

(۵۸۸۴)

سلطان حسین چہ دسلطان بہلول پہ ستنیدلو خبر شو سمد ستی ئی بیر تہ لشکری پر (جو نیپور) را و بھولی (لوانی مبارک خان) چہ ئی پہ خان کنبی دجنک نوان تہ لید (جو نیپور) ئی ورپر بنیو او (مجهولی) تہ ئی قطب خان لودی تہ خان ورساوہ سلطان بہلول چہ داواوریدلہ دستی ئی یونکرہ لشکر

(۱) تاریخ فرشتہ لمپی جلد ۲۷۸ مخ

(۲) خوانزا دھنو وختو د شہزاد گبو لہ بارہ معمول خطاب و دسلطان احمد شاہ بہمنی

دلور (حمیرا) خطاب (خوانزا) و دا شہزاد گبی دشاہ محب اللہ بنیوہ و دسلطان محمد شاہ

بہمنی دیوی لور (فاطمی) اودی لی لور (نظام) خطابونہ ہم (خوانزا) و (خوانزا فاطمہ)

دشاہ محب اللہ دھوی (شاہ عطیہ اللہ) او (خوانزا نظام) دشاہ محب اللہ بنیوہ (خوانزا)

وخیل زوی مبارک خان (باربکشاه) تر مشرتابه لاندی دقطب خان مرستی لره ورواییزه او ترشائي دراي لښکري پخپله جوړپور ته يسي وليز دولي سلطان حسين چه دسلطان بهلول دوررسېد لوزغ واروېد بي له جنګه ئي جوړپور پرېښود او بهار ته وتښتيد (۱) پدغور رځور کښي قطب خان ومړ (۲) سلطان بهلول خوورځي د(دهلدي) په کلي کښي دقطب خان لودی دپانواله پماره وارول ترپانا وروسته ئي جوړپور وليوخیل زوی مبارک خان ته ئي د(باربکشاه) خطاب ورکړ او په ۸۸۴ هـ کال ئي دجوړپور پر تخت کښېناوه (۳)

تر ډهلي پوري

سلطان بهلول چه خپل زوی (باربکشاه) دجوړپور پر تخت کښېناوه او دلرختيزو سيموله انتظامه ئي فراغت و موند ، له جوړپور ئي لښکري راستني کړي کالبي ته راغی د کالبي حکومت ئي تر (دبو کره جاندبه) پوري خپل لمسی اعظم همايون (دخواجه بايزيد زوی) ته وسپاره له کالبي څخه ئي د(چندوار) له لاري لښکري (دهولپور) ته وخوړلواي د(دهولپور) را جائي حکم ومانه پنځوس مننه سره زر ئي ور وړاندې کړل سلطان له دهولپور څخه (باري) (۴) يا (نداره ماري) (۵) ته راغی ددغه لځاي ها کم (جمال خان) (۶) يا (آفتاب خان) (۷) ئي هم حکم ومانه او (اوه مننه) سره زر ئي دخپلي گندپه نوکه دسلطان حضور ته وړاندې کړل سلطان د(باري) حکومت بيرته ده ته وسپاره او د(لهاپور) او [راتهپور] لور ته ئي لښکري وليزدواي هغه سيمي ئي تالا کړي بتمخاني ئي ونيولې او دهغو پر لځا و ئي مسجدونه ودان کړل مؤذنان خطيبان ئي بکښي وگمارل اوله هغه لځا به دهلي ته بريالي راستون شو (۸)

ل سوې (فتح) جشن

سلطان بهلول چه دجو پور، کالې بدایون، دهو پور، باری، او تهمپور له سوېو څخه ډهلی ته راستون شویو پاچاهۍ جشن ئې جوړ کړ. دهغو بښتنو میړو برسرو ئې چه به دغوسو کښې ئې نوري وېلې او مېراني کړی وی په عام دربار کښې طلاوی او مرغلي وېاشلی ډیر بخشونه ئې ور نه و کړل. سپاهیان ئې د نازول او د محتاجو رعیتو پر مخ ئې د خزاو دروازي خلاصې کړې (۱).

ل (پالن پور) برید

په ۸۸۹ هـ کال سلطان بهلول د مالوې د پاچاهۍ پر یوه شمالي سیمه «پالن پور» برید وکړ. پدغه وخت کښې د مالوې پاچا «د خلجی سلطان محمود زوی» سلطان غیاث الدین ۸۷۳-۹۰۶ هـ و. د چندیری، حاکم شیرخان، د «سارنگپور» او «پهیلی» د ښکرو سره د سلطان بهلول جنګ ته راولېږه. شیرخان چه بیای ته را رسیده سلطان بهلول ډهلی ته ستون شو. شیرخان چه تر بیای پسې ورنه پرېده «پالن پور» په بیرته ورکړه. دغه سره وشوه او ښکري خپلو خپلو مراکزو ته سره ستني شوی ۹۲.

د گوالیار لمړی برید

سلطان بهلول د پالن پور تر پیښې وروسته د گوالیار لور ته لښکري وځو. خو لې د گوالیار را جادوه لکه سړې تمګی وروړاندې کړې. سلطان هغه ځنې و منلې نور ئې څه ورنه و نه و بل (اتاوی) ته ولاړ. د اتاوی حکومت ئې چه څه وخت دمخه د (رای داند زوی) سکیت سنګه (نور کړی ویرنه ئې ځنې واخیست د) کور کېدو (لور نه سره ولاړ او د هغه سیمې حکومت ئې) معظم خان علیزی) ته

د هیواد ولایاتو وېش

سلطان بهلول چه د گوالیار له رېښه څخه راستون شو، عمر ئې انېا کلو نه
نژدې ؤ په لښان کښې ئې د ضعف علامې وليدې او ملک ئې دادارې به غرض برخی
برخی کړ دهرې برخی راځ ئې په لاندې ډول یوه یوه سړی ته وسپاره او هغه
ئې مسئول وناکه:

جونپور او امرختیزی سیمې ئې خپل زوی (نار بلاشاه) ته

بهر ایچ ئې خپل خور یو [کالایهار] ته

کره مانکپور ئې خپل زوی [عالم خان] ته

کالپی ئې خپل امسی (اعظم همایون) ته

بدون ئې د خان جهان لودی زوی خان جهان ته

دهلی او دوا به ئې شهزاده نظام ته ورکړ او د ولیعهدی لپاره ئې هم شهزاده نظام وناکه

(۱) ځکه چه د سلطان تر او او مشر زوی [خواجه بابزبد] د یوه مریې له لاسه

وژل شوی ؤ.

د سیدانو مرسته

د کشمیر پاچا شاه حسن چه و مر سید حسن خسر ئې او د کلن زوی محمد شاه پاچا کر

د کشمیر راځول د سیدانو پلاس کښې ؤ. نور و امر او د جمو دراج، په سلا [چه د لودی

تانا خان له بیرې ئې کشمیر ته پناه وړی وه] یوه شپه نوموړی سید حسن د دېر شونډو

نور و سیدانوسره وواژه او د سید حسن زوی سید محمد [چه د محمد شاه ماما ؤ]

د مخالفینو جنګ ته لیځی را رغښتلی او د پنه جاب حا کم لودی تانا خان څخه

ئې مرسته وغوښتله، لودی تانا خان هم په ۸۹۲ کال یو تکره لندګر

د گواليار د وېم بريد

سلطان چه د ملك اداره سره و. پشله د آرام او هوسايي لپاره (حصار فيروزه) ته ولاړه. څه وخت ئې هلته تير كړ چه د هلي ته راستون شو اتيا كلن بهلوان ته د كړاى ژوند خړد وړه كړ. سد ستي ئې انجكړى سره تيارې كړلې او د كواليار لورته ئې بيا وليږدولې د كواليار راجا ورته اېل شو او اتيا كلكه فېكې ئې د نذريه توكه د سلطان حضور ته وړاندې كړلې (۱) سلطان بيرته د كواليار حكومت ته ورپرېښود او د (اڅاوي) له لارې د دهلې په نيامت راوڅوڅيد (۲)

د سلطان بهلول مړينه

سلطان بهلول چه د كواليار له بريد څخه د دهلې په نيامت (اڅاوي) ته راوڅوڅيد پرلارې ناروغه شو چه له اتارې څخه د (سكيت) په شا خوا كښې تللى و (علې كړه ضلعي) ته راوړسيد ناروغى د مړ ك شو. ځكه چه پخوانى لادوليه مېدى له ياره شهزاده نظام تاكلى و بوټي دخپل يوه ځه راوړتير امير به لاس د دته دادوه و سبتونه وروايېدل :

۱- د (سور) له قامه څخه به هيشوك امير يا خان نه مقرر كوي ځكه ددوي په سرو كښې ديا چاهى خيال دى .

۲- د (نيازي) قام هېڅ به نه و كړ كوي ځكه چه دا خلق به و نه اړنې كړامه دى .
واښېد غوڅو څو كښې دوليمېدى پر خبره داميرا نو تر منځ څه اختلاف پېښې شو. پر بيا د دى اميران دخواجه بابزید د زوى اعظم همايون دوليمېدى له ياره تينگ و سلطان ځكه مجبور شو چه شهزاده نظام له دهلې څخه راوغواړي

سلطان بهلول ۸۹۴ هـ کمال دبرات (شعبان) په میاشت کښې داتیا کالو په عمر
 د تاریخ داودی په قول تر خلور خلو بښنو کالو او د طبقات اکبری په قول
 ترانه دېرشو کالو او انومیا شتو او اتو ورځو یا چېرې وروسته په (اولی)
 یا (بهلولی) یا جلالی نومی لځای کښې (چه د سکیت په شاخوا کښې دی) پورې
 کړ، جنازه ئې د هلی ته راوړه شوه او د سیرۍ په کلا کښې د نصیر الدین چراغ
 د هلی د هدیری تر څنگه ښخ کړنو ۱۰ (انالله وانا الیه راجعون) د سلطان
 دوختو یوه شاعر د د مړینې نېټه داسې لیکلې ده:

به ه صد و سودو چار رفت از عالم * خدیو ملکستان رجها ن کشا بهلول
 به نیع ملک ستان بودایک دفع اجل * بود محال به شمشیر و خنجر مصقول

د سلطان بهلول پرمهالیر

شیخ سماء الدین * چ: د دغو وختو یو خوږ امانلی عالم او رسیدای ستانه و
 یوه روح د سلطان بهلول هدیری ته ورغی. نکل کا کله چه ئې سر له مراقبې څخه
 راهلک کړ، وی فرمايل: «که څه هم د دې سړی ژوند په نیتو عشرت او کامیابی
 کښې تېر شوی دی آخره ئې هم خدای پاک د ښو سربو سره داناستی ولاړی په نسبت
 په خیر کړېده او اوس هم غوره رتبه لری» (۳)

(۱) دا لځای تر اوسنی دمنی دباندي تقریباً لس میله لیرې د قطب صاحب لمر ختیز پلوته
 دیو مېل په فاصله واقع دی ددغه کلی پر شاوخوا یوه کلاهم راگرزیدلی ده اوس دغه کلی

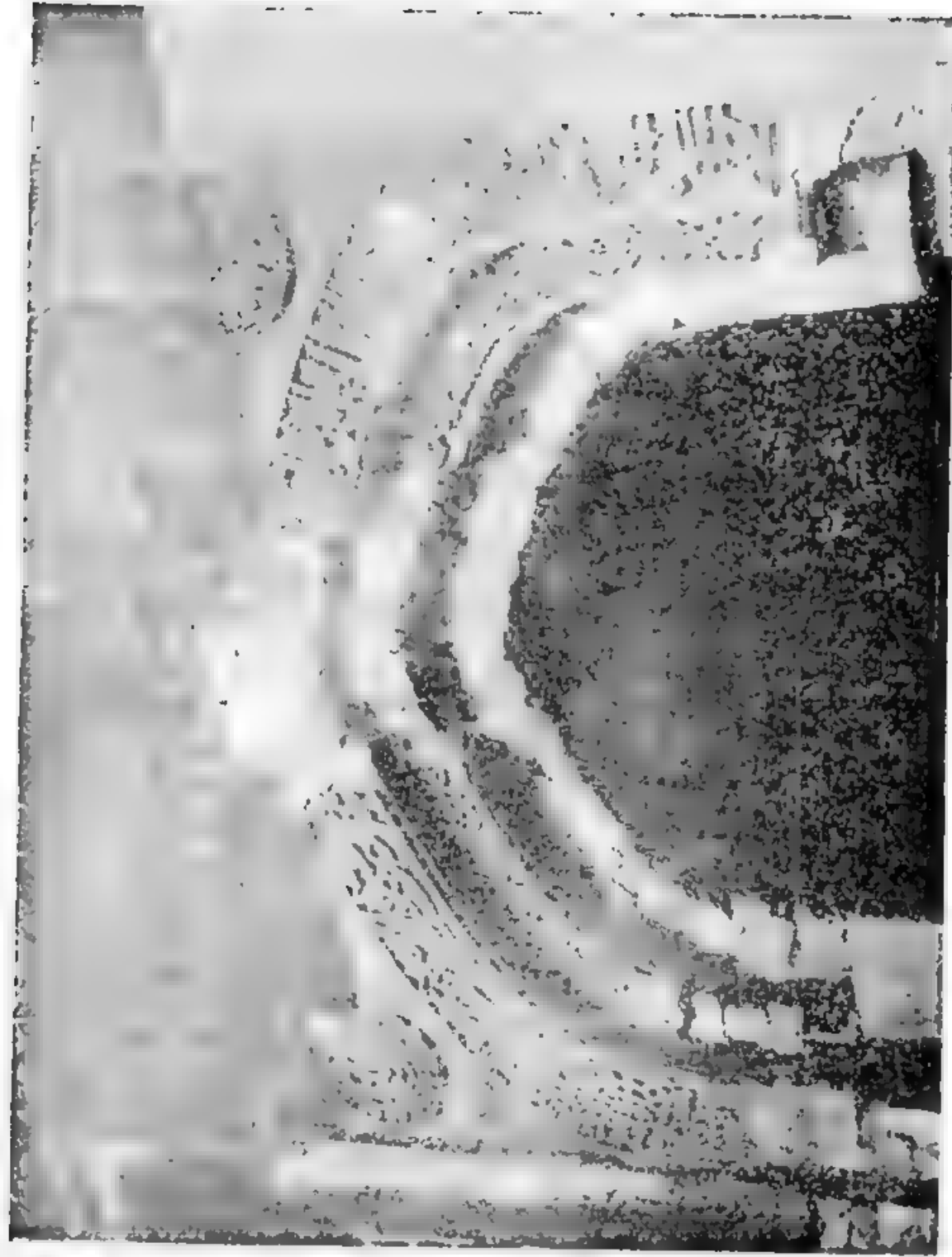
دجراغ کلاور له د باندی خوا څخه
(په دغه کلاکتی د سلطان بهلول اودی هدیره ده)

د عراج کلاور له دانه خواځته
(په دغه کلا کې د سلطان بهلول لورې ده. پ. ۰۰)

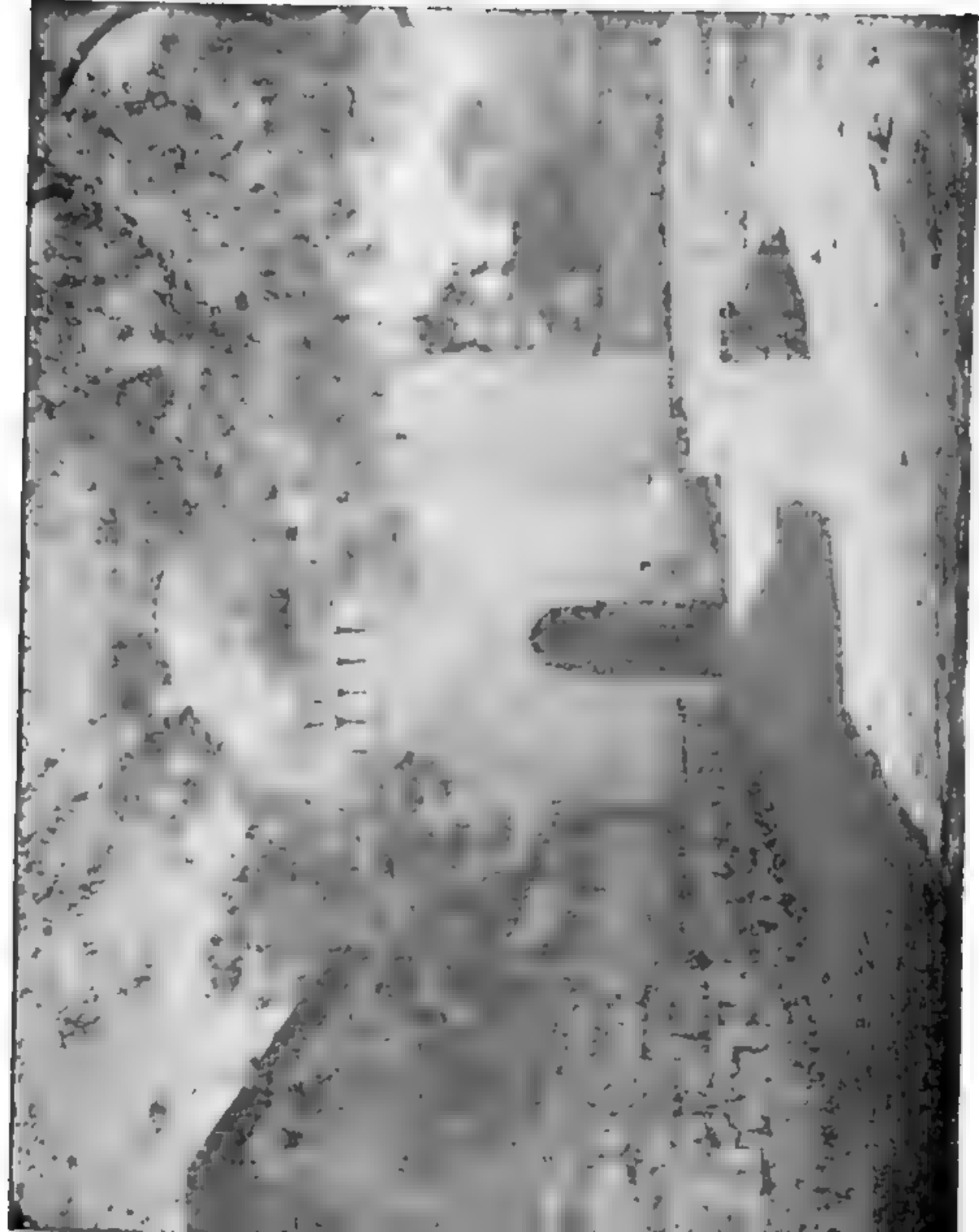
دمايوكل مئى الزخدين - مھمان بېھودىل وندى (۸۵۰-۸۹۴) ھىجرى
تھمىنى پەھىراج كىلاسى

دولتوكل عى الرحمن صلوات بهلول لودی دمدیری: یوشینک چه فل و ایلدا ایلدا وقل ایلدا
برب الخلق نی دمدیری قش شوییدی

داله وکل علی الرحمن سلطان بهلول لودی قبر .

دندج، معبر الدین (جراغ دهی) معبره، سلطان فرورث (۷۷۰-۷۹۰) کتیبه بر رویه کرید.
دندج، معبر الدین مرید (۷۷۰) کرید، دروزی، میا شریک، اکتسه، پینه، شویده.

د سلطان بهلول د وختو خطابونه

په هندوستان کښې د مسلمانانو د پیاوړتیا په هر دوره کښې دادو د وچا له پیاوړتیا
درباره څخه به ځینې ځینې خطابات او القاب د دربار مقر بنسټ ته ورکړه کېدل
لکه :

الغ خان، قتلغ خان، قدر خان، ارکلیخان، باریک، نایب باریک، غرس خان،
ظفر خان، دریا خان، تار خان، خسرو خان، بهرام خان، نصرت خان،
شیر خان، کشلو خان، دستور خان، مبارز خان، اقبال خان، دولت خان، اعظم الملك،
معین الملك، سرور الملك، اسلام خان، صدر جهان، خان جهان، خان خانان او نور.
د سلطان بهلول غازي اودده د اولادې د وختو درباري جگ خطابات دادی :

۱. مسند عالی :

د القبل لمړی ځل خضر خان چه تر کود تیمور وروسته د دهلی پاچاشو، د لخان له پاره
غوره، پریښتنو سیدانو په پیاوړتیا [خضر خانی کورنۍ] کښې د القبل تر ټولو غوره
او خورا ممتاز لقب و، سلطان بهلول بی [عمر خان شروانی] څخه بل چاته دا
خطاب نه و ورکړی مگر درنو امیرانو ته چه به یې فرمانونه لیکل دغه خطاب
به یې عام ورتله لکه دا خطاب د دهلی له درباره څخه نورو دربارو ته هم ولاړ
د مالوی د خلجی پاچهانو په کورنۍ کښې د سلطان هوشنگ زوی [محمد شاه
هم به ۸۳۸ کال خپل پوه خورا ورنیروزیر [ملك مفیث] ته دا خطاب ورکړ (۱)
د سلطان ابراهیم لودی په وختو کې دا خطاب به کپهاری خان پرملی درلود (۲).

۲. اعظم همايون :

دا خطاب لمړی ځل د مالوی پاچا سلطان محمود خلجی په ۸۳۹ کال
خپل پوه خورا ورنیرامیر [خان جهان] ته ورکړ (۳) او د مالوی له درباره

لمسی [دغو انیمرک خواجه بایز مذوی] تاور کری دی، دسلطان سکندر
په وختو کښی دیر ملی خان خانان لمسی خسرو حسان او باشیروانی اعظم هما یون
ته دا خطاب ور کړ شو، بابر مغل دا خطاب دخپل زوی [هما یون] په نسبت
ایسته کړ (۱)

۳- خان جهان:

دا خطاب دخلیجیا نو تر دوری دمخه لامعمول ؤ (۲) دتغلقشاهانویه دوره کښی زیات
شو او د شاه جهان مغل تر زمانی پوری باب «رواج» ؤ دسلطان بهلول په وختو
کښی دا خطاب یواځی [لودی خان جهان] ته ور کړ شوی ؤ چه هغه و مړ
بیائی زوی ته دا خطاب پسی ور کړ شو او دسلطان سکندر په وختو کښی دیر ملی
خان خانان زوی ته د خان جهان لقب ور کړ شو، بابر مغل پښتانه امیر [فتح خان
شروانی] ته دا لقب ور کړ (۳)

۴- خان خانان:

ددهلی دخلجی یا چاهانویه وختو کښی رواج ؤ. سلطان جلال الدین خلجی
خپل مشر زوی ته دا لقب ور کړی ؤ (۴)

دپښتنو سیدانو د کورنی خور او ملی خطاب ؤ په ۸۲۴ ه کال دا خطاب دسلطان
محمد شاه له خوا سلطان بهلول ته ور کړ شوی ؤ دسلطان بهلول په وختو کښی
دا خطاب پرمای خان خانان، لوانی خان خانان او داسه د خان زوی خان خانان
ته ور کړ شو دسلطان سکندر په زمانه کښی د خان خانان خطاب چاته نه دی
ور کړ شوی، دسلطان ابراهیم لودی په وختو کښی علیخان پیر ملی خان خانان

کامل کېده. بابر د ناسیالو دولت خان لودی زوی (د لاور خان) ته دا خطاب ورکړ او دا کبر منل په زمانه کېښي بیرم خان تر کمن ته ورکړ شو.

سلطان بهلول او پښتونخوا

سلطان بهلول سر بهره پردې چه د (روه) او کسې غره د پښتنو سره خورا نژدې تعلقات لرل او تل به ئې خپل فوځي طاقت د کسې غره په نازه دمو لځلمیوزیا تارو، د قندهار د سیمو پښتانه ئې هم نه ووهېر کړي دده او دده د زوی (سلطان سکندر) په وختو کې د قندهار د ابدا لیو مشر نامي خان (چه د بامیزو بلاردی) ؤ (۱) سلطان بهلول به تل ښه ښه سوغانونه ورته لیږل او پښتنو والي او قام گټلوی مناسبات ئې ورسره ساتل (۲) ځکه نامي پر خپل دود لمسی (بهلول) نوم ایښي ؤ (۳) سلطان ابراهیم هم د بلار او نیکه دادود وپاله او د تخت ته ختلویه جشن کې ئې د بابل خان او د لاور خان په لاسی د قندهار او کسې غره پښتنو مشرانو ته درانه سوغانونه ولیږل (۴) د سلطان سکندر په دربار کې مشوانی محبت خان او خلیل خان، اودل [درانی] چه په هیبت خان مشهور ؤ او د سلطان ابراهیم په پاچهۍ کې د سر هندو حاجا کم، کریمداد توخی، د ملتان د ځینو سیمو حاجا کم معرفت خان اندالی او د خوساب حاجا کم عیسی خان اودل (درانی) قندهاری امیران وو (۵) د [رهتک] په [کوها نه] کې چه کما کیران آبادی ده وې نیکه کان د سلطان ابراهیم په وختو کې له بوری شخصه د عبد العلی کبا کر تر مشرتابه لاندی ورغلی دی (۶) او د بهار د [سارن] د سیمو قندهاری پښتانه د سلطان سکندر په وختو کې آبا د شوی دی (۷)

سلطان بهلول او پښتو شاعری

سلطان بهلول خپل وخت په نیکه زمانه کې تیر کړی دی او د پښتو شاعری په

څخه چه پټی خزانې ضبط کړې ده موزنه دده د پښتو شاعري موندلی مقام څرکندېږي
او خیال کړاوه شی چه نورې ادبي مرغلرې به ئې لکه نور د پښتو امیالو ته
د زمانې په لټار نو کښې خواږه واړه شوی وي ' محمد رسول کلا نوال هونام
پخپل بیاض کښې لیکلی دی:

په هندوستان د برسات په موسم خلیل خان نیازی هـی رباعی انشا کړه او
د سلطان بهلول پاچا په مخ کښې ئې ووېله:

خری ور یځی ژاری له پا سه کوبله بزغ کا بیلتون له لاسه
په اهنه لونی کوهر په خول ستا دامرحبا کاستا زموږ مواسه !
سلطان بهلول (رح) چه دارباعی ونغوږه په لـخـو اب ئې دارباعی
سمدستی ووېله:

ملک په زرغون کرم په ور کړه راسه کوره اور یځی دداد له پا سه
خول می دعدل په درو روڼ دی جهان به زیب مومی زماله لاسه (۱)

د پاتالو د اړول

د سلطان بهلول تر پاچهۍ دمخه په دهلی کښې دادود ؤ چه د پاتال په درېمه
به ئې رانلوانکو ته شربت ' پن ' مسری ' اوڅه شکره ورویشل ' سلطان بهلول
د سیماله مخی دغه دود کوره کړ او دې ورمائل: ' دادود موز نشو پالای
ځکه که یو غریب پښتون و مری په لکو پښتانه ئې پاتالنه ورځی نو دا غریب
پښتون کور به دغه دود څنگه پالی؟ پس له دې باید په نشه خوشبو ئې سکتې و شی (۲)
له هغه وخته تر اوسه په هندوستان په تیره بیا د دهلی په شاو خوا کښې

(۱۰۹)

بہلول پور

دسرنند بہ شاو خوا کنبی (بہلول پور) یا (بہلول پورہ) نومی لُخای شته
(۱) اغلباً دا لُخای بہ سلطان بہلول نہ منسوب وی بہ ۹۳۲ھ کال چہ بابر مغل
دسلطان شہاب الدین غوری ودان کری (سیالکوٹ) ودان کری؛ دسیالکوٹ
او سیدوائکی ٹی تول د (بہلول پور) کلانہ راو لیز دول (۲) بابر مغل د بابر نامی
بہ ۱۶۶ مخ کنبی لیکلی دی: د بہاو پور دا کلا د چناب د سین پرژی پر یو
لورہ واقع ده.

قطب منار مرمت

قطب منار چہ بہ مہرولی کنبی واقع او ۳۳۸ فٹہ لور منار دی داد بشتنو
بادگار سلطان قطب الدین ایبک بہ ۱۲۰۴ ع کال ودان کری سلطان شمس الدین
التمش پسی بشیر کر مرمت ٹی یوہ پلا (سلطان فیروز شاہ) و کاوہ بیاس سلطان
بہلول دغہ تاریخی اثر او بشتنی آبدہ داسی مرمت کرہ چہ تراوسہ ٹی بیاس
مرمت تہ ضرورت نہ دی پی-تی شوی (۴).

سلطان بہلول سیکی

یہ هغه کتاب کنبی چہ (ایل-ن وایت) ددہلی دباچہانو دسکوپہ باب کنبی
لیکلی او بہ ۱۹۳۷ ع کال ددہلی مینجر پبلیکیشن له خوا خپور شوی دی
دسلطان بہلول دوی سیکی فوتو گرافی شوی دی - دلومری سیکی یر یوہ خوا
(سلطان بہلول شاہ بحضرت دہلی) او پر بلہ خوائی (الخليفة المومنین امیر
خلدت خلافتہ) لیکای دی ددوهمی سکي یر یوہ خوا (المتدکل علی الرحمن

دسلطان بهلول دشری (اخلاق)

مرقع افغان لیکي :

سلطان بهلول دبنداره 'زړه ور' توریالی 'زغمونکی' په لاس کې خلاص او کریم النفس میره و، په کلکه ئې شریعت پاله او په دغه لاره کې ئې هېڅکله خپل وس ندی سپمولی تل ئې دشریعت له مخالفته ډډه کوله پټځای وخته لمونځ به ئې په جماعت کاوه او دیر ژوند ئې دپوهانو مشایخو او ستانه و، په صحبت کې ئې 'تیراوه' 'ټول کارونه ئې دآرا کنيو او پوهانو په سلا کول په لاس کې ئې دومره خلاص وچه هېڅکله ئې دسائل غوښتنه نه ده رد کړې خورا پراخ اولوی سترخوان ئې و، ددودی پروخت به ئې حجابان ولارول چه هرڅوک چه زړه ئې وغواړی دودی ته را تلای شی په عدل اولیاو (انصاف) کې ئې دیر زیار یوست درعتو عرضونه ئې پخپله اړویدل او په وزیرانو ئې هېڅ اړه نه درلوده، کسار دانې 'بي آزارې' رعیت پالنه او پیرزوینه ئې مشهوره ده سیاهیان ئې دیر به روزل او هېڅ ئې نه لځنی سپمول 'خزانې ئې نه دکولی اودخان له باره ئې څه نه تروبول .

واټنې : کله چه ئې ددهلی خزانې پلاس ورغلی ټولي ئې پر خپلو امراوو ویشلې او په خپله هم دیوه امیر په شان برخه واخیستله، مساوت ئې فردغی اندازی و، د کوم امیر یا سپاهی په ناروغۍ چه به خبر شو په خپله ئې پوښتنې ته ورته هېڅکله په خاص یا عام دربار کې ئې پر تخت نه دی کښینستلی، دامراو سره به څنګ پر څنګ پر غالیو ناست و، دده په دربار کې امیران له ولاری منع و، امراؤ ته چه به ئې فرمائو نه لیکل مسند عالی (چه په هند کې د پښتنو

ورته ویل بی : د که تبه مادی منصب ورته بولي بل خوگ ورته وناگه
اوماته بل کار را کره (۱) دنولو امر او او سپاهیانو سره ئی خورا مساو یانه
او دورور کلو ی رسلوگ کاوه دسلطان بهلول پاچا زغم د ستا ینسی وردی
قهر ئی کرت به درلود تولي شخړی به ئی په خورامتانت او بر دباری خلاصولي
وائی : یو وخت دجمعی په روځ دد هلی په لوی چمات د جامع مسجد
کښی زاوه شاهی خطیب (ملاقادن) (۲) چه له ممبره څخه را کښته کید .
دسلطان بهلول پاچا تر منځ وویل : سبحان الله ! بښتون هم عجیب قوم پیدا شوی
دی معلومه نده چه دجال به په دوی کښی و یاخی کنه ؟
دائی ژبه ده چه مان ته (مور) بهائی ته (ورور) سیاه ته (نور) او دکرته (نور)
وائی : د وخت مقتدر پاچا (بهلول) دسما ل پرڅو له کښېښو د اوپه مسائي
ملاقادن ته وویل : دېسته ! آخر موږ هم دخدای بڼه کان یوه د داسی زغم
مثال چه یو خطیب دې دزور خلقو په منځ کښی (چه هغه هم مختلف قامونه
وی) دپاچا قام ته دجال ، ووائی اوزبه دی ئی وغندی پاچا دی و مـسی
او اصبحتاً دی ورته ووائی : موږ هم دخدای بڼه کان یوه اودايداد (توبیخ)
خیال دی ئی لازمه ته ور تیر نه شی آیا نور قومونه ښو ولای شی ؟ (۳)
سلطان بهلول پاچا له وژلی او وښو نویو لو څخه کر که کر نه بخیله ئی جنگ
ته بشلاوه اوتل به ئی تر خپله وسه پوری له جنگه څخه د کوله محکه نوده
دپاچه په اوزده زمانه کښی دبر لږ جنگونه و شول او څه جنگونه چه
شوی دی هغه هم ټول دفاعی و خو کله چه به دفاعی جنگ ته اړ شو محله
بیا دیوه خورا نورزن جنگیالی او وښو ته نژدی سپاهی غولدی جنگیده محکه

لورده ۸۰ کالو او زده ژوند په هېڅ جنگ کې تر شانشو او تل بريالی ؤ (۱)
محمد قاسم هندو شاه ليکي :

سلطان بهلول هوښيار ' زړه وړ او سپاهي ميسر ؤ په
يا چېرې ډير ښه پوهيد په کارو کې ټي تلوار نه کاره عدل او نيا وټي
ټينگ کړي ؤ پر شريعت کلمه ولاړ ؤ په حضر او سفر کې ټي له علماو اومشايخو
سره ژوند تېرېده د پښتنو امراو سره ټي دومره مساويانه سلوک کاوه چه د دوی
تر مخ پر نغټ نه کېښناست د دوی پر آسوبه سپرېده او د دوی د کورو ډوډۍ
په ټي پرياجېي دسترخوان خورله (۲)

خواجه نظام الدين احمد ليکي :

سلطان بهلول په صلاح آراسته او د شريعت خورايا بند يا چاؤ تل ټي شريعت
چلاوه او په عدل او انصاف کې ټي مبالغه کوله ډير ژوند ټي د علماو صلحاو
اوقراو په صحبت کې تېرواوه او د محتاجانو پر حال ټي ډير نظر ؤ (۳)
سلطان بهلول هغه يو اخيني پاچا دی چه پخپله ۴۴ کاله پاجېي کې ټي
يو خپل امير هم ونه واړه.

د سلطان بهلول اولاده

د سلطان دوي ښځې موزنه معلومې دي چه يوه ټي (شمسه ميرمن) دده خپله تر له
د سلطان شه اسلام خان لورده چه د ۸۳۹ هـ په حدودو کې ټي واده کړې وه
او بله ټي د سر هند د يوه زرگر لورده چه زيبا (۴) يا (هېما) (۵) نومېده احمد
يادگار وائي دغه ښځه سلطان د سر هند د حکومت په وختو کې ابدایي وه چه
د پاجېي پر نغټ کېښناست واده ټي ورسره وکړ پدې صورت اود دې واده بېټه
تر ۸۵۰ هـ کال وروسته تا کلاي شو د سلطان نه زامن وو پدې ډول :

خواجه بانو بد

سرهند او د پیاپور نه ولاړ د دهلی ایالت ته او خان جهان ته پرېښود (۱) بیا
 چه د (بدایون) سیمه سلطان و نیوله دی ته د هغه سیمې (بدایون) واکمن وناکه
 د سلطان د ژوند وروستیو کلو کښی دخپل نوکر له لاسه وواژه شو (۲) دده
 یوزوی اعظم همایون نارینه خور اوری دی چه د نیکه په ژوند د (کالی) واکمن و
 او د سلطان بهلول د مرگ په حالت کښی لځینی پښتانه امراء دې نه ټینگ وچه
 دی دې ولیعهد کړی د سلطان سکندر په وختو کښی بیاد (المهنوتی) واکمن
 شو د سلطان ابراهیم په وختو کښی ته د کوالیار له کلابندی څخه (المهنوتی)
 ته مخ ونيو او د سلطان ابراهیم به مخالفت ته لاس پوری کړ.

۲- شهزاده نظام خان (سلطان سکندر):

شهزاده نظام د سلطان د کراني ماښی (هیما یاز بیایا زینامیر منی) زوی دی
 چه په بی بی ستاری مشهوره وه (۳) دی د سلطان د تخت د نشینی پراوم کال (۸۵۷ هـ)
 زیږدلی دی (۴) په ۱۸۶۲ کال چه سلطان د شرقی سلطان محمد د سره په شمشاد باد
 کښی جنگیده یوه برخه لښکر ته دده او شهزاده جلال خان تر مشرتا به لاندی دخپل امیر
 (رای کرن) مرستی لره و کمارل د ۸۱۰ هـ کال به شاوخوا کښی دیلار له خواد سر هند
 اویانی پت د سیمو واکمن شو او هاته ته په نوی لځمی تروپ کښی د نانا خان سره کلاک
 جنگ وکړ نانا خان ته وواژه او د هغه ملک او سیمې ته دیلار په پاچهۍ
 را کښی ایستلې. سلطان د ژوند په وروستیو کلو کښی د دهلی ایالتی والک هم ده ته
 وسپاره په ۸۹۴ هـ کال چه ته بلار و مړ دی د همدغه کال د برات د میاشتې پراول سمه
 د جمعې په ورځ دیلار پر تخت کښېښوست او د سلطان سکندر غازي، لقب ته

۳- مبارک خان :

X

د پښتنې شمسی بی بی زوی یعنی د قطب خان لودی خوری دی لکه نو د سلطان د مریښې په حالت کې د ولیمې له پاره تر نظام خان پښتنو امر او دی خو بیا و په ۸۷۶ هـ کال چه سلطان بهلول د ملتان د پناه ور وړی پاچا (شیخ یوسف) په مرسته د پنجاب حاکم تاجار خان پر ملتان د برید له پاره و گماره د فوځ مشر توب ئې د مبارک خان په نامه کړ خو پدغه جنگ کې مبارک خان په مانی د هلی نه ستون شو (۱) په ۸۸۴ هـ کال چه سلطان جوړپور و نیو د (بار بک شاه) په نامه ئې پر شرقی تخت کښېناوه (۲) په ۸۹۵ هـ کال ئې د سلطان سکندر (میریزی ورور) سره جنگ و کړ مغلوب شو غلام حسین طباطبائی دی تر نظام خان مشر گڼی. (۳) او فرشته لیکي : کله چه سلطان بهلول و مړ په ژوند یو زامنو کې ئې بار بک شاه تره، او مشرؤ (۴) مخزن افغان هم بار بک شاه تر سلطان سکندر مشر بولی (۵).

۴- شهزاده عالم خان (سلطان علاء الدین) :

د ۸۶۲ هـ کال په پای کې چه د سلطان محمد شاه شرقی له ملگری څخه دده ورور (شهزاده حسین) د ۳۰ زرو سپرو سره د (سرستی) د جنگ له پاڼه قنوج ته مخ زنیو ؛ سلطان بهلول یو لښکر ددغه شهزاده عالم خان تر مشرتابه لاندې پسې ولېږه ' د شهزاده حسین لښکری ځنې تللی دي .

خو د سلطان محمد شاه بل ورور (شهزاده جلال) ئې و نیواو بندی ئې پلار نه راوست (۶) عالم خان د پلار په ژوند د کره مالک (مانکیو را) واکمن

خیلی هغه تولى و عدې ئې چه د هندوستان تر نیولو دمخه ورسره کړې وې پر مخ
 هرې کړې او بندې ئې کړې بدخشان ته ئې دیو بر غمل به صورت واستاوه [سلطان
 علاءالدین] چه دمغل پاچا دا دروه او د خپل قومی خیانت نتیجه و لیدله
 د بابر تر مرگ وروسته بدخشان له [قلعه ظفره] څخه و تښتېد او د بلوچستان له
 لارې ئې د کجرات پاچا بهادر شاه ته پناه وروړه (۱) په ۹۴۰ هـ کال نو موری بهادر
 شاه دمغلو پر ضد دده زوی [تاتار خان] ته د بری لښکری او رویی وړ کړی تا تار
 خان [بیانه] د نیوله میرزا هندال مغل پسی راوړتی چې کک و نبت [تاتار خان] په
 جنگ کښی وواژه شود سلطان علاءالدین دادامید ورو ستنی زنی هم وخت
 (۲) او تر مرگه د کجرات په دربار کښی پسی پاته شو. په ۹۵۰ هـ کال چه دریا خان
 غوری د کجرات د پاچا سلطان محمود او عالم خان لودی جنگ ته راوړتی هم
 ورسره مل و مگر کله چه په لښکر ورځو کښی سلطان محمود د احمد آباد پاچا شو
 سلطان علاءالدین ئې د دریا خان د مرستې په گناه به دار کړ، درې ورځې پدار
 خړیده خوبیا عالم خان لودی د پاچایې اجازې ښخ کړ او د خپلې کورنۍ د پسا
 چاهۍ راښکولو او قومی خیانت ایداد ئې ولید (۳)

۵- شهزاده جلال خان :

په ۶۶۲ هـ کښی چه د سلطان بهلول او سلطان محمود شرقی ترمنځ په شمشا باد
 کښی جنگ و نبت سلطان بهلول د دغه جلال خان او نظام خان تر مشرتابه
 لاندې یو فوځ د (رای کرن) مرستې لره و کماره (۴)

۶- شهزاده فتح خان :

په ۹۰۴ هـ کال هیبت خان شروانی او نورو امیرانو چه د سلطان سکندر مخالفان

دا حال سلطان سکندر ته ووايه.

۷- جمال خان:

۸- ميا محبوب خان (۱) يا ميا يعقوب خان (۲)

۹- موسی خان:

د سلطان دوي لونی موخته خر گندي دي :

۱- شاه عبداللہ قريشي بنه خه : په ۸۵۹ هـ کال چه د ملتان پاچا (شيخ يوسف سهروردي) چه د شيخ بهاء الدين ذکريا (رح) المسی و سلطان بهلول ته پناه راوړه سلطان ئې زوی (شاه عبداللہ) رحمت اللہ عليه ته خپله لور ورکړه (۳) شاه عبداللہ د پير مر ناض او غورم سالک و په ۹۰۰ هـ کال ومړ (۴) اوزاره د هلی ته نژدې بنخ شو هديره ئې د شاه عبداللہ په روضه مشهوره ده (۵)

۲- د شيخ صدر جهان سروانی بنه خه :

شيخ صدر جهان دا حمد زنده پير زوی اوده مشهور شيخ ملی قتال سروانی کړوسی و له (دراېن) خخه هندوستان ته ولاړ (۶) وائی سلطان بهلول چه په ۸۵۰ هـ کال د د هلی د نیو لوبه نیت له سرهنده لښکری و خوځولې د شيخ صدر جهان سروانی کودلې ته نژدې چه د ستلج د سین پر غاړه په [بهوم] کلي کښی وه لښکرو وارول د شپي باه و نه راواوتل د خیمو مراندې ئی و شلولی او رونه اودیوی ئې مړی کړې . پدغه حال کښی سلطان کتل چه د شيخ د کودلی د دیوی لمبه بنوری لانه د امر او سره د هينخ کودلی ته ورغی او د سوبی دعائی لخنې وغوښتله هغه هم دعاوړته وکړه او سلطان په زړه کښې وویل : د که مې داسو به روزی شوه خپله لور به دغه پښتانه شيخ ته ورکوم . کله ئې چه د د هلی پاچهي وموندله خپله لور ئې هغه فقير [شيخ صدر جهان سروانی] ته ورواده او ۵۶ واړه او ۱۲ لوی کلي

به عمروم اوپه مالير کښی ئی زیارت مشهور دی (۱) دینجواب د مالير کو ټلی
نوابان دهمدغه صدرجهان اولاده ده، مالير کو ټله ۱۶۵ ميله رقبه او يولک
نفوس لری (۲)

دسلطان بهلول د وختو حکام

- ۱- خواجه بايزيد : د سلطان مشر زوی امری د [دهلی] اوپه
د [بدایون] حاکم ؤ .
- ۲- اعظم همايون : د خواجه بايزيد زوی د کالیی [لکهنو] حاکم ؤ .
- ۳- مبارک خان [بارک شاه] : د سلطان زوی د [جونپور] حاکم ؤ .
- ۴- شهزاده عالم (سلطان علاءالدین) : د سلطان زوی د کپره ماسک
(مالکپور) حاکم ؤ .
- ۵- شېخ محمد پیر ملی (کالایهار) : د سلطان خورمی د (بهرایچ) حاکم ؤ .
- ۶- شهزاده نظام (سلطان سکندر) د سلطان زوی دیانی پت سرهند دواپي
او دهلی حاکم ؤ .

- ۷- خان جهان لودی : د خواجه بايزيد تر مړینې وروسته د (بدایون) حاکم ؤ .
- ۸- تاتار خان لودی : دینجواب او لاهور حاکم ؤ .
- ۹- عیسی خان لودی : د تاتار خان لودی زوی (۳) د (یتیاالی) حاکم ؤ او
د سلطان بهلول تر پور د سلطان سکندر سره په جنگ کښی زخمی شو او په
۸۹۵ کال و مړ هديره ئی د دهلی په نظام پور کښی تر اوسه شته (۴)

دسلطان بهلول د دربار امراء

مؤرخین دسلطان بهلول د امراء شمېر (چه په هغو کښی تخمیني هندوان امیران

دومره و بسا او پیرزونه وه چه په خپل وخت کښی لاشه بلکه دده داو لاد په وختو کښی دې لا کومه عهد یا امیری و مومی (۱) دا لکه چه په سوربو کښی ئې دپاچهی هڅه اویه نیازبو کښی ئې دده په قول بی مرونی لیدله او دده تدبیر او میرانی اجازه نه ورکوله چه دادوه یلاره پښتانه دی دده په در بار کښی لار ولری دده دپاچهی څر کند امراء دادی :

۱- قطب خان لودی :

دسلطان اخښی او تر بورؤ په ۸۴۰ هـ کال چه اسلام خان یلار ئې و مړ د سر هند پر جا گیر ئې دسلطان سره و خورل او د دهلی لشکری ئې پر سر هند وروستای لږ وخت وروسته ئې بیرته دسلطان سره روغه وکړه او بیا نو دسلطان تر څنگ په هر جنگ کښی په خورا میرانه او وفاداری ولارؤ په جونپور کښی اوه میاشتی جنگی بندی ؤ ترسلطان څو کاله دمخه په ۸۸۲ هـ کال په مجهولې کښی په خدایی مرگ و مړ او مړی ئې سر هند ته یو ورل شواو هلته خاوروته وسپارل شو (۲).

۲- خان جهان لودی :

دسلطان خور ار تیر و زیروؤ دسلطان سره ئې خپلوی درلوده په ۸۶۷ هـ کال چه دسلطان پنجاب ته ولار د دهلی والک ئې ده ته او قطب خان لودی ته سپارلی ؤ په ۸۸۲ هـ کال چه سلطان دسلطان حسین شرقی جنگ ته ورووت هم ئې ددهلی والک ده ته سپارلی ؤ چه سلطان (دهو پامو) ته ورسید دده د مړینې خبر ورغی دده خان جهان بوزوی حسین خان نومېدی په ۸۸۳ هـ کال چه سلطان حسین شرقی یر د دهلی برید و کا سلطان بهلول دی له میرته هڅه دسلطان حسین منځ نیوی لره و کماره .

۳- د خان جهان لودی زوی خان جهان :

چه خان جهان لودی په ۸۸۴ هـ کال و مړ سلطان ئې زوی (احمد خان)

دسلطان سکندر په وختو کښې ئې د ولس زری منصب درلود او دراپړی (U.P. - مین پور ضلع) حاکم ژمکر دسلطان سکندر ورسره جوړه نوره (۱) دسلطان ابراهیم په وختو کښې سلطان ابراهیم ته پورته شو.

۴ - ملا منهاج،

ملا منهاج په کچنیوالی کښې له لاهور، خنخه دهلې نه په علم پسی ولاړ هلته منلی عالم شواو دسلطان بهلول غازي په وختو کښې د دهلې مفتی ؤ (۲)

۵ - شروانی عمر خان،

دسلطان په زړه پوری وزیر ؤ دشر (خان جهان) ترمرېنی وروسته دهیواد انتظام دده پر غاړه ؤ. مسند عالی خطاب ئې درلود چه دهنو وختو له خورا غورو خطابا تر خنخه ؤ.

عمر خان دیر پوه 'زړه وړ توربالی او خورا وړ داره میره ؤ شهزاده نظام (سلطان سکندر) چه دیلار په حکم له پانی پته خنخه پسر تانار خان برید وکړ دی ورسره ؤ خر گنده نوره ئې وکړه دوست او دشمن ومانه او هم دده په استری کلکه حمله کښې نوه وری تانار خان وژاړه او ورور ئې و نیوه شو. د عمر خان زوی (ابراهیم) هم پدغه جنگ کښې ښه زړه وکړه (۳) عیسی خان شروانی چه د شیر شاه له لویو امیرانو خنخه ؤ دده زوی پالمس ؤ (۴) د (علی کره) مشهور معاصر مولانا حبیب الرحمن خان شروانی د علمای سلف ذکر جمیل او د سيرة الصديق مولف چه (حسرت) ئې تخلص دی. دده له لمسیانو خنخه دی (۵)

۶ - شهاب خان،

دسلطان ددر بار دبیر (سرمنشی) ؤ (۶)

۷ - شیخزاده محمد پرملي (۱) خان خانان،

دسلطان خورا ورتیر امیرؤ دسلطان سکندریه وختو کښي د دربار له
حاضر باش و امر او څخه شو په ۸۹۵ هـ کال چه سلطان سکندر (رایری) له سلطان
علاءالدین څخه و نیوله ده (پرملي خان خانان) نه ئی و سپار له په ۸۹۷ هـ کال
چه (۲) ئی بیا (بیانه) و نیوله هغه ئی هم ده ته و سپار له پر سلطان سکندر هم
خورا کران و په ۹۰۷ هـ کال و مړ (۲)

۸ - لوانی خان خانان،

۹ - پرملي میامهروف:

نوم ئی میافرید و د سلطان ابراهیم ته پورته شواود گنگا تر رود پوری
خوانی د بغاوت لغاره و دیگواه دسلطان ابراهیم تر مرگه پورې لا ژوندی و
دسلطان ابراهیم تر شهادت وروسته ئی د بابر د لښکرو پر ضد د پرجنگونه و کړل اود
گنگا دیوري خوا په ونلو امر او کښي و - په ۹۳۴ هـ کال ئی زوی هم له
قنوج څخه وروتنید او د پلار مل شو .

۱۰ - لوانی مبارک خان ،

دسلطان دیاچهی غور دامیر و اودسلطان په وختو کښي ئی هم خورا عزت درلود
درباخان زوی ئی هم دسلطان بهلول دیاچهی له امر او څخه و - مبارک خان
د ۹۰۰ هـ کال په شا و خوا کښي په پټنه کښي و مړ (۳)

۱۱ - لودی دریا خان

د ده د ژوند سوانح دسلطان بهلول تریاچهی د څخه راوړه شوی ده .

۱۲ - تاتار خان یوسف خیل

تاتار خان د دریا خان لودی زوی دی (۴)

(۱) پرملي ځایونه کاکړان بولي (خلاصه الانساب قلمی ۳۹ مخ) پرملي گردیز ته

دی دبا بر نامې په قول د پښتنو له هغو شپږو 'اوو' لوبو سردار نوڅخه
 وچه شمالی هندوستان ته ونيو او بهلول ته پاچا کړ. دستلج د سیمین شمالی برخه
 نوله د تاتار خان په لاس کښي وه. سلطان سکندر د تاتار خان تر مرګ وروسته
 داسیمې د تاتار خان د اولادې له لاسه وکښلې (۱)

۱۳ - قطب خان

قطب خان د حسین خان پښتانه زوی دی. د سلطان بهلول سره د سوداګرۍ
 په وختو کښي مل و بیا د خضر خانۍ سلطان علاء الدین عالمشاه له امیرانو
 څخه شو. په ۸۶۱ هـ چه سلطان بهلول دمبارک شاهي سیمو په دوره ووت: دی
 په (راپړۍ) کښي کلابند شو. د سلطان لښکرو بری ورومونه: دی 'داو دی
 خان جهان په زیرمه و باخښه شو او پر خپل جاګیر پاته شو. بیا په ۸۶۳ هـ
 کال د سلطان حسین شرقی خوانه ورو اوښت.

۱۴ - میوانی احمد خان

د خضر خان د کورنۍ په پاچهیو کښي امیر و. د خضر خانۍ سلطان علاء الدین
 عالمشاه په کمواکې پاچهی کښي ته پریوه او په لته غیږ راوگرزو له اوتار
 (مهرولې) پورې ته (چه د هلی ته خورا نژدې ده) تر یوې اندازی خپلواکه
 پاچهی لرله. سلطان بهلول چه په ۸۶۱ هـ کال دمبارک شاهي سیمو په دوره ووت
 دی ورته ایل شو. بیا په ۸۶۷ هـ کال د سلطان حسین خوانه ورو اوښت د
 (چند وار) تر جنګ وروسته بیرته د خان جهان لودی په زیرمه د سلطان بهلول
 په امر او کښي داخل کړه شو.

۱۵ - خاص خېل یوسف خان

۱۶ - جلوانی یوسف خان

۱۷ - سیستانی احمد خان

۱۸ - تکر علی خان

(۱۲۳)

۲۳- جونا خان:

جونا خان د غازي خان زوی دی د سلطان بهلول له امراؤ څخه ؤ
په ۷۶۱ هـ کال له سلطان څخه خوا بدي شو او د سلطان محمود شرقی
خوا ته ورواويست سلطان محمود د (شمشابات) جا کير ورکړ.

۲۴- سارنگ خاني جمال خان:

د سارنگ خان لودی له اولادې او د سلطان بهلول د پاجهې له امراؤ څخه ؤ (۱)
۲۵- رای پرتاب،

د سلطان له امراؤ څخه ؤ

۲۶- رای کرن

د سلطان له امراؤ څخه ؤ. سلطان چه په ۸۶۲ هـ کال شمشابات

دنيو دی ئې د (شمشابات) حاکم وټاکه.

۲۷- وزیر خان (خان خانان):

داسد خان زوی.

۲۸- شمشیر خان.

۲۹- رای کهن.

۳۰- شیخ سعید پرملي.

د سلطان سکندريه امراؤ کښی ئې تفصيل واولی.

۳۱- بهادر خان مهته

۳۲- ملک چمن.

د عمادا لملک لوسی.

۳۳- شیخ جمال-

۳۴- شیخ عثمان

د سلطان بهلول د وختو مصنفین

۱- شیخ ابوالفتح کالپوی

د دغو وختو ډیر ستر عالم ؤ په طریقت کښی ئې د سید محمد کیسو دراز

(رح) خلافت موندلی ؤ په زحکو کښی (تکمله) او په تصوف کښی (مشاهده) دده له

اخبارو څخه دی. په ۸۶۲ هـ کال ومړ او په (کالپوی) کښی ښخ کړه شو (۲)

۲- شیخ سعد الدین

۳- سید محمد الحسینی:

د خپل وخت خورا منلی ستانه او دسلوک په لارو زېنت د یر پوه عارف و
 د (بحر المعانی) په نامه په توحید او معرفت کښی غوره اثر لری (امرار الروح)
 او (بحر الانساب) هم دده له اثارو څخه دی په ۸۹۰ هـ کال مړ دی (۱)
 ۴- شیخ حسین ناکوری:

د شیخ حمید الدین ناکوری له اولادی څخه دی (۲)

د خپل وخت جید عالم 'مجردستانه او په سلوک کښی د شیخ کبیر (رح)
 له لویو خلفاؤ څخه و. د (نور النبی) په نامه یو تفسیر په ۳۰ جلدو کښی لیکلی دی
 د (مفتاح) پر دریم توك او د امام غزالی پر سوانح هم شرحی لری 'ملکوت بات
 ئی هم شته په ۹۰۱ هـ کال مړ دی (۳)
 ۵- شیخ فیروز دهلوی:

شیخ فیروز د مشهور محدث شیخ عبدالحق دهلوی ور نیکه دی
 د سلطان بهلول د پاجه په اوائلو کښی زوئدی و په ۷۵۶ هـ کال
 په سلطان محمود شرقی پر دهلوی برید وکړ او ښار ئی کلابند کړ سلطان بهلول
 چه له دیپالپور څخه راغی ورسره و جنګید او سلطان محمود ته ئی ماته ور کړه
 شیخ فیروز دغه نکل ټول په شعر لیکلی دی چه له هغه څخه دوه بیته دادی:
 سلطان بهلول لودی نه وائی:

ایا قاضی شهر دملی شنو	حیانت چو خواهی ارینجا برو
منم قاضی ملک مار است ملک	خدا داد مارا خدا راست ملک

شیخ عبدالحق دهلوی په خپل کتاب اخبار الاخیار کښی لیکي چه دغه
 رساله زموږ کړه وه خواوس نه لیده کیږی (۴) نوموړی د بهر اېچ په غزاو کښی

ابوالمظفر غازي سلطان سگندر لودی

(۸۹۴-۹۲۲ھ)

[سلطان سگندر یو غنیمتی پښتون یا چا او به لودیو کښی تر ټولو لایق ټولو اکو
دده دیاچهي انتظام خورا بشپړو دده به یاچهي کښی به درست ملک کښی کراره
کراري اوزیا نه ارزانی وه دهند طلائی تاریخ (۱)
داهغه ورانی و بجاری چه دگود نیموریرغل دهند سیاست او تمدن ته ور پېښی
کړی وی سلطان سگندر په وختو کښی لیری کړی شوی او هغه دبی تمیزی طوفاو نه
چه خواص او عوام به ئی له بیړی ریزد بدل پر منځ ورک شول دد بدل او انصاف
دوره شوه او ټول رعیت پخپل ژوند وپوهیدل دده تقریباً دیر شو کلو پله پوری ادب
پالنی او فیاضی د علم او ادب په مړه کال بوت کښی نوی ساه پو کړه زړو علومو او هیرو
شو وښوونو ته ئی هغه رونق ور کړ چه به شهرت ئی ملکو نه دک شول ترداسی حده
چه قدامت پسندو هندوانو لاهم اسلامی ادبیاتو او لسانیا تونه منځ راو گرزاوه
(اورینتل میگزین)

«سلطان سگندر په یاچهي کښی دزمیندارانو (چا گیردارانو) د ظلم او تیری
لاسونه اندشوی وو. ټولو ئی حکم ته غاړې اېښي دي غنیمتی او کما که په یوه ستر که
کتل کېدل سلطان سگندر په ټولو چارو کښی اور او پېرزوینه لرله پر خلکو
زړسواند او له خښتمنه پېریدونکی و» دیر ه نفس پرغوښتمنه نه ته» [طبقات اکبری]
«سلطان سگندر خورا الحیرک. یوه اویرامیرانو ضابط یاچاو سلطان خپلوا که یاچهي
لرله، لیاو او عدل ئی و کما اسلامی نخښې او شرعی احکام ئی جاری کړل دده په وختو
کښی رعیت په خورا داد او پوره زړه په خپلو چارو وخت و» محکه نو خورا ارزانی

«سلطان سکندر پاچهی ددینداری، اما بت، حلم، وفار، صلاح، او تقوی زمانه وه،
 ده دیوه و استانه و او در نو خلقو سره مینه لرله لکه نو دغسی خلق به خورا بیر د
 نری له هره گره څخه ځینی دده په غوښتنه او ځینی به خپله غوښته دده په پای تخت
 کښی راغونډ او هلته پسی میشت شول.

په رښتیا سره ددی بختور پاچا دزمانې ښېگڼې تر لیکلو وټلی دی او پخپله دده
 دفرست او کرامت په باب کښې خورا ډېر نکلونه کاوه شی.

ګرامین جمله راسعدی املا کند مکر د فتر د بګرا نشا کند

(۱) (اخبارالاخیار)

«سلطان سکندر دآسماله واکمنو او نومیالیو پاچهانو څخه تېر شوی دی
 په علم او فضل کښې ئی غښتلی لاس درلود دده په وختو کښې یوه و او فاضل و
 خلقونه په خورا ډېره ستر که کتل کېدل» (شېر شاهي تاريخ) «سلطان سکندر
 دذهن او ذکا ښوې دمنلونه دی دده دنیاد (عدل) او احسان له لاسه دظلم او نېری
 مني ستر کی نشی ښکاره کولای.

دده په وختو کښې هر لوری ته علم او فضل نوی رونق وموند، دسغاو او ښندنو
 بازار خپور شو.

یوهانو په هر علم کښې تالیفات وکړل او منلو شعر او دهری سوي له پاره
 فتحنامې ولیکلې» (معدن الشفاء سکندری) (۲)

دشهران کی وخت

شهرزاده نظام (سلطان سکندر) دیلار (سلطان بهلول) دتخت ته اخستلو پیر اوم

کال وزېږېد لکه څه به دغو وختو کښې ئم دیلار پاچهی څه نظام موندلای

شہزادہ نظام خان لہور کینہی شخہ زبنت دہر خیرک خورا هو بیار او بہنہی
وتلی بنکلی و ددہ دیشکلا یہ باب کنبی مورخین یہ کدہ لیکلی :

یہ دغہ زمانہ کنبی یہ قول ہواد کنبی سرتریا یہ د شہزادہ نظام دیشکل
او جمال ساری نہ و او ترایرولیر و ملکو پوری ددہ دیشکلا کو کپی خیری وپی .
نکل کاچہ لہ (شہزادہ نظام) سرہ دنوی خلعتوب بہ وختو کنبی دشیخ ابوالملاء
دلہسی (شیخ حسن علائی) چہ یو خورار سپدلی ستانہ او مجذوب سالک و
(۱) مینہ موندہ شوہ یوہ ررخ شہزادہ یہ ژمی ذبا چاہی مانہی یہ یوہ خونہ کنبی
ناست و سرہ ددی چہ شاؤ حوا پیری (پیری) یراخر خپدلی او لخای یر لخای
حاجیان ولار و دغہ مجذوب ستانہ (شیخ علائی) نابیرہ بی اجازی یہ خونہ
ورندوت .

شہزادہ چہ ددہ دمینی نکلوتہ لہ خانہ سرہ اور بدل و اویہ بنہ نی ہم پیراند
دہلہ دغسی آزاد اوی اذہ ورتکہ شخہ مک حیران شو در دورغی منخ نی
یرا و کرزاوہ چہ :

« لخای یر لخای حاجیان ولار و تہ خنکہ بی اجازی یا چاہی مہا نی تہ »

رانو نلی ؟ لہوئی ستانہ ورتہ وویل :

« مانہ شہ معلومہ دہ ؟ تہ پخیلہ لخان یہ یوہ کرہ »

شہزادہ و یو بنتید :

تہ یر مامین شوی نی ؟

لخواب نی و رکړ :

« پدہ دی باب کنبی زما خپل اختیار نہ دی »

په غېر کولاسونې ترخت وایواد ککری ژي په له اوره ډک نغری و منډله
 دلیونی ستانه ترخواله یوزغ هم راونه ووت اړنه ژي سرلحنی و بنوراوه په دغه
 ترخ کي شهزاده انا لیق (لوانی مبارک خان) چه دسلطان بهلول ددر بار یو
 دروند امیر و پر رانشووت او پر شهزاده ژي بزغ کړه :
 و هاله خدایه نه بیر یزي اخه کوي ؟

له دې ده ته خه زیان نه رسی پر خپل زیان و بیر یزه شهزاده دمبارک خان
 په بزغ دلیونی ستانه ککری خوشي کړه مبارک خان چه دشیخ علایی ککری
 له نغری را وایستله که ژي کتل چه یو وینته ژي هم نه دی سولخلی مبارک خان
 چه له خونې ووت د شهزاده په حکم (شیخ حسن) ته بیر ی وروا چولی شوي او
 شهزاده نه اژدی په یوه کوته کښی بندی کړ شوالیز کړی وروسته شهزاده
 ته خپلو خلقو حال را ودر چه شیخ علایی په بازار کښی کړزی .

شهزاده چه دغی کونی کړ کی ویرایته له که کوری لخنه خیران او بیر ی
 یرای دی (شیخ علایی) پخپله نشته شهزاده په (شیخ حسن) پسی سړی وایزل
 شیخ چه راوستل شو شهزاده ورته وویل :

« یو وار می دمینی دعه کوي بیامی له بند، خنخه نښتي ، لیونی ستانه په
 خورا سپیدانیا لخوا ب و ر کړ :

« زه پخپله نه وم تللی بیکه وایستلم » (۱)

واښ شهزاده تردغی ورلخی پس بیاغفه لیونی ستانه (شیخ حسن علایی)
 وانه لخوا ووه اړنه ژي په سپکه ستر که ورته وکتل . (۲)

شهزاده غشی ویشتل .

نکل کا چه سلطان بهلول د (مبارک) د (اردهی پور) د (رانیا) چنګ

خانکه کښې ټاکلې خوړند کړولې، شهزاده چې لیندۍ را کښله دغــشی
خو کی ئې کړ داسې سیک وسکښت چې بوتی و نه ښورید .

سلطان له خو شالو وروغور مخید پر تندي ئې میچ کړ او سمدستی ئې دسر هند
جا کیر او حکومت دده پر نامه و لیکه .

سلطان چې د (رانیا) له جنگه بریالی را ستون شو که شههم شهزاده پخوا هم
قرتولو زامنو پر کړان و دلته ئې یوه خاصه توجه ورته موندل شوه او دده
روزني لره ئې به خورا بیرمخ ورو کړاوه له کوره ئې بیل کړ او دا خان خانان
اتالقی ته ئې وسپاره نوریو هان ئې هم دده ښور ئې (معلمی) لره و کمارل
لکه نو شهزاده نظام یوالحی تکره او کړندی سپاهی راونه ورت بلکه یو بیابوری
یوه نومیالی مدبر هم شو .

ل فوځ مشر توب :

په ۸۶۲ هـ کال (چې د شمشابت) په شاوخوا کښې سلطان بهلول د شرقی
پاچا (سلطان محمود) جنگ ته پخپله دلنیکر و سره ورووت یو فوځ ئې د شهزاده
جلال او شینز کلان شهزاده نظام او عماد الماک تر مشر تابه لاندې دخپل امیر
(زای کرن) مرستی لره و کماره چې د (شمشابت) په کلا کښې د شرقی فوځو
له لاسه کلا بند و () .

ل سر هند حکومت

لکه څنگه چې موده مخه و او ستل د سر هند حکومت په خورا وړ کینه کښې لا (سلطان)

د شهزاده نظام پر نامه لیکلې و څرنگه چې ننګی محلمی شو سمدستی ئې

دسلطان دور بار خورادرانه او منلی امیران عمر خان شر و انسی او مبارک خان لوانی هم دخپلو لشکرو سره ورسره کړه شول و شهزاده نظام خپل جا گیر نه ولاړ اود دغو سیمو د حکومت واکي ئې په لاس کښي واخیستلي .

د تاتار خان جنگ (۱)

سلطان بهلول پر خپلو امیرانو د پانه پیرزونه لرله اوی اوی جا گیر نه ئې ورکړی ؤ او هلته به دوي خپلواک حکو متو نه کول .

په دغو امیرانو کښي دوه خورا غښتلي او نامتو امیران (تاتار خان او هیبت خان) ورته پورته شول اود خپلو سیمو د شاوخوا پریا چاهی سیمو ئې لاهم غښتي پسي راوگرزولي .

اکل کچه: په دغو وختو کښي شهزاده نظام (دیانی پت) حکومت لاره ده هم د شاوخوا د ځینو بهلولی امیرانو دجا گیر شو کلیو ته لاسو نه وراو بډه کړل او پنځل جا گیر ئې را کښي اېستل، هغو امیرانو سلطان ته شکایتو نه ولېږل .

سلطان د شهزاده اتالیق او دفتر دار خو جکی شیخ سعید پر ملي نه ولېکل:

«تدکي شهزاده دا تجاوزات ستا په سلا کړی دی نه که د مړه مېړه ئې دیاغی تاتار خان سیمي چه خو را در خر مه دی (۲) ونیسه دا بلو امیرانو د سیمو نیول او تالا خور مه مېړانه نه ده ځیرک او موقع پېژندونکی اتالیق چه دافرمان ولوست سمدستی شهزاده ته ورغی او دیا چه مېړه کي ئې ورکړه .

شهزاده چه د شیخ سعید دا ویناو نفوز له هېښي پاته شوی خورا تر هورتیا

ئې وویل: «خیر دی؟»

«خیر خبر بت دی خودیا چاله ضرره یخپل لاس تاته یا چهی درسیار لې شوی ده»
شهزاده و پوښتېد!

«تاته څنډه داڅر گنده شوی ده؟»

شیخ یاچاهی فرمان دشهزاده مخې ته وغور او: «شهزاده چه په فرمان کښې
دخیلې یا چهی کرم ذکر ونه لید او سر بېره پردې ئې یوه کتره (طنز) هم
ولوست شیخ ته ئې مخ راو اداوه چه :
عجیبه یا چهی را کوی؟»

شیخ په خورا بېړه سینه ورته وویل:

«تمکې شهزاده! یاچهی وربانه موندله کېږی کوم کار لره چه یاچاته
گمارلې ئې داستاد ازموښت بو خورا مهم میدان دی» که نادا کار تر سره
کر، نو یاچهی یقینی ده «لځکه چه یاچا یخپل ژوند تاهغه جنگ لره گماري
چه دده زړه غوازی اوپه دی کښې ستا سپاهی قوب آزموئي» باور وکره چه
داستاد دیاچهی یوه څر گنده اشاره ده لځکه نوته زړو پاڅېږه او قسمت دي
وآزموبه»

شهزاده دشیخ داسلاخو ښه کره اوخپل حربی مشا ورین او منصب داران
ئې لکه مبارک خان لوانی او دریا خان زوی ئې، عمرخان شروانی او ابراهیم
خان نژوی ئې او یخپله شیخ سعید پرملي او میاحسین زوی ئې سلالره راغونډ
کرل، ټولو په گډه دتاتار خان دبرید سلا ور کره . . .

شهزاده جنگی تیاری و نیولې په دغه وخت کښې له ده سره یونیم زر سپاره
سپاهیان او دغو مره هم دده خپل نوکران و، دې ټولونه ئې خورا ښې وسلې

ټکل : کچه : د جنګ په ورځ شهزاده کوچنی مګر خورا مېړانې او غښتلی لښکر (چه ټول دمیدان میړونه وه) تر منځ شیخ سعید برملي ولاړؤ هر آن به ئې شهزاده ته تر شا کتل، شهزاده سبب مخنی ویوښتېد. شیخ ورنژدې شو او کړار ئې ورته وویل : ' زه ستا پر چارېر خورا نګړه او تور بالی محلمی وینم او باور لرم که نه مشرتوب ټینګ کړای شي ' نوسوبه ' به زمونږوی ' که پېښی دې نامشرتوب ټینګ نه کړای شوای نڅپیل اختیار لرې خوځوګ چه نادر سره راغونډ کړی دی دهغو ټینګار ' میرانو او نورو ته هم وگوره اېزه شېبه ودرېزه او وگوره چه دوی څه ډول سرو نه ښندی ' که څه هم د ناتارخان سره پمځه لس زره لښکر دی خو ستا دملګرو غولدی لس ننه میړونه او تور بالی هم بکښې نشته .

شیخ سعید که څه هم شهزاده ته داد میرانی ټینګار او زړه ورنوب خبرې وکړې خو ورپسې ئې ناهم ورته وویل :

' که د خدای په مرسته مونږ بری موند خو ' سوبه دې ترسره شوه او که داسی ونه شوه نو زما هغه آس لاندی دی چه باد ئې سیالی نه شي کړای ؟ پوښه ئې کړه او ډاډه اوسه چه ځوګ ستا گرز نه لانی در رسېدلای ' .

شیخ برملي غوښته چه په دې خبره تنګی شهزاده ډاډه کړی چه نا نه هیچ خطر نشته لځکه دی پېرېده چه شهزاده لاهلک دی که پر خپل چارېر د نورو برېښ دوینو ولې ' د محلمو حبز کی ' د ککر یولغر بدل ' دننو ټیپېدل ' روښنی اود (ونیسو او مه پرېزده) چپېږې واورې تر هور به شی .

د شیخ برملي تر څو لم لاد او ښا شمه نه وه راوتلې چه شهزاده ومیل .

شیخ چه داینبتغی له غیر نه دك خراب واورېد له آسه سپك راوړ غور لڅید شهزاده
ئی تر یشی مورت و نیو ادیه خورا خوشالی ئی ورنه وویل:

« دلشکرو د مشر دومره مهمانه او ټینګار د سوبی څرګنده نڅینه ده »

د دواړو خوا د لښکري سره ودرېدلې شهزاده له خوا تر ټولو لمړی (لوانی دریا
خان) له دېرشو مېرو سره د جنگ د ډاګ نه ووت. دانا خان د لښکر د پینځو سوو
ځلمو مخه ورنه و نیوله نوری سره و څرچېدلې وینې سره و پېیدلې پای ته دنا خان
خان ځلمو تر شا تر یل اړیکه لښکر ننوتل دریا خان چه وکتل چه هېڅوک نور ورته
را د نه وتل خپلو نور بالیو ملونه ئی منځ را راړاوه :

« داری د خدای مرستی زموږ مهمانه اړدم شرنندی را کټلی دی اوس نو تاسی
دلته ودرېزی » زه یواځې برید کوم »

د دریا خان لوانی درې یلا د غلیم بر لښکرو بریدو کې هره پلا ئی د غلیم ځلمی په وینو
ورنگول اړدی په خپله روغ رمی خپل لښکر ته راستون شو تر دوه ورسته د خواجګی
شیخ سعید یرملی زوی (میا حسین) (۷۰) مېرو سره د جنگ د ډاګ نه ووت
دانا خان لخوا یو نیم زرو سپرو مخه ورنه و نیوله اود میا حسین پر ملګرو ئی
درې پلا پله بسی بریدونه وکړل خو [میا حسین] هم درې سره واره بری وموند او
روغ رمی خپلې خوا نه راستون شو تردوی وروسته شهزادانی عمر خان د پینځو سوو
سپرو سره شهزاده نه راغی اود [دریا خان] او [میا حسین] تر ستاینې وروسته ئی
میدان ته دوو وتلو اذن وغوښت په دغه ترڅ کې د ده زوی [ابراهیم خان] آس را
پونده کړ د پلار تر منځ ودرېد قسم ئی وړ کړ چه میدان ته به نه رزی او ورته
وي وویل:

« لکه څنګه چه تادمبارك خان او شیخ سهید د زوی نوری وایداي اوس دخپل زوی د

ابراهيم خان ديلار خبر و نه منله د آس مخ چه ئي و گرز او وې ويل :
 " په گد بريد کښي مېراني نه خر گند پېزي ' يواځي يواځي و تل بوبه "

آس ئي پونده کړ او د غليم په لاس ' بنځه لاس ذره لښکر ننوت خو تنه ئي په
 وينو ورنکول او روغ ومي لځني راوت ' شېرواني عمر خان چه د زوی د انور .
 وليدله جنگ چينه ئي وکړه او د تاتار خان پرونځ له خپاي دلي سره وړ نوي
 شو . پدغه بريد کښي تاتار خان پخپله وواژه شو (حسن خان) وړ در ئي
 ژوندي د شهزاده د سپاهيانو په لاس کښووت ' د تاتار خان د فوځ خپه مړه شول
 ميدان ئي پرېښود او شهزاده سوبه يه وړه ' د شهزاده دغه امری سوبه دده د عمر
 او حربي طاقت په نسبت خورا ستر کارو ' دخلقه يه زړو ئي بېره نتوانله او هر چا
 ئي توره او مېړانه ومنله ' سلطان ته چه د دغی سوبي زيری ور عی له خوشا لږ
 په کميسه کښي نه لځائېده او په زامنو کښي ئي د (شهزاده نظام) اهليت ومانه
 تر پخوازيات ورنه راوېر گران شو ' وائی سلطان ته له دغه وخته د (شهزاده نظام)
 دوليعهدی فکر موندل شو (۱)

د تها نيسر پېښه

تھانيسر (کرو کيشتر) (۲) د پانی پت په شاؤ خوا کښي د بوه لځای نوم دی
 هلته له لرغونه څخه به کال کښي يو وار دهند و او خورا لويه او در نه
 مذهبی ميله کېږي له لېرو لېرو ملک و څخه هندوان د زيارت په نيامت و ر ته
 راځي هلته يوازی ناور (تالاب) شنه په هغه کښي لامبی د (کرو کيشتر) په خورا
 لوی او تاريځی مندر (دهرم سال) کښي څو ورځي عبادتونه کوي او بېر ته
 خپلو خپلو تا بوبونه ستنېږي کله چه شهزاده نظام (سلطان سکندر) د پانی پت
 جا کمځو هم دامېلي کېدلې ده و غوښتله چه په خپل حکومت کښي دادود کوره

کړی څرنگه چه شهزاده به هر و مرو به هره چاره کښې سلا کوله نو ئی خورا
 و ئی و تلې ملایان فتوی اړه راغونډ کړل، ملک العلماء اجود هنی ملا عبد الله
 (چه دخپل وخت یو خورا ښاودی او حق و یونکی ملاؤ) مدغې غونډې ته راغلې و،
 شهزاده چه خپل فکر او اراده څرگنده کړه او فتوی ئې وغوښتله ملک العلماء
 بوښتنه لځنی و کړه:

«شهزاده! هلته څه کېږی؟»

شهزاده لځواب ور کړ: «هلته هندوان لامبی او عبادتونه کوی،»

«ملک العلماء و ویل:

«داد و دله کومه وخته کاره شی؟»

شهزاده ورته وویل:

«له ډېره لرغونه څخه!»

«ملک العلماء و فرمایل:

«تر دې پخوا هم دلته اسلامی پاچهۍ تېرې شوېدی هغو مسلمانانو پاچهانو

ولي دادون کوره نه کړه.»

شهزاده سمه بڼې لځواب ور کړ:

«دوی توفیق نه ووندلی.»

«ملک العلماء په لځواب کښې ورته وویل:

«شرعه د اهل ذمه و د زرو بتخانو د پرولو اجازه نه ورکوی او نه دهغودودو

د کوره کړ اړ حق چاته ورکوی چه له لرغونې څخه په مغوقومو کښې کاره شی،»

شهزاده چه داوینار نفوذ له له قهره پرله واپشېد او په خورا زېږه لهجه ئې

منفي ته در پېژي هغه تر خپل سر تېر وي ، ما شرعي مسئله در نه وو بيله :
 که په شرع ، بندي نه ئي نو پوښتېد لم دې وای ؟ څه چه ما باید ویلي وای
 هغه می وویل زیاتې ته پوهېږي هر څه چه کوي .
 شهزاده چه د ملک العلماء د شرعي حکم واورېد ، وئې مانه اوله خپلې ارادې
 څخه و کرزېده .

دېهلی حکومت

سلطان بهلول د ژوند په وروستیو کلو کښې دېهلی حکومت هم شهزاده
 نظام ته ورو سپاره په ۸۹۴ هـ کال چه سلطان د گوالیار له جنګه څخه
 راستنېدلو په لاره کښې ناروغه شو شهزاده ئې له دېهلی څخه (سکېت) نه وروغوښت
 عمر خان شرواني اود شهزاده مور ئې بی سنهاری (زیبا ملکې) چه د سلطان
 په سپرلي کښې وو پټ حال ورنه راواستاؤ چه دېهلی پرېږدي ، سلطان چه دوهمه
 ځل په خورا شدت وغوښت شهزاده د سلطان حسین شرقي دوزیر ، قتلغ خان
 چه بومنلی مدبر او په دغو وختو کښې په دېهلی کښې بندي ؤ په سلاتر دېهلی د باندې
 د کوچ په نامه خپمې د بجنالي مګر تر څو چه سلطان د مرېښې حال ورته رانه غي
 . سکېت ، پر خوا ونه لېږدېد . (۱)

تخت ته ختل (جلوس)

د ۸۹۴ هـ کال د برات په میاشت چه سلطان بهلول د (سکېت) په شاؤ خوا
 کښې له دې دنیا څخه سترگې پټې کړې له وصیت سره سم ئې د مرېښې حال د ستمی
 دېهلی ته (شهزاده نظام) لره ولېږه شو ، شهزاده د دېهلی واک (سارنگ خان) ی
 جمال خان) ته و سپاره او پخپله د (سکېت) خوانه تر لېږدېدلو پخوا د دېهلی منلی
 ستانه د منبر ادا خاں (شیر شاه الدین) کښې (نور غور غور) شول .

شیخ سماء الدین (رح) چورنه بنه کره! شهزاده کتاب ورنه پرا نست
 محکه چه دنوموری کتاب په سر کښي ایکللی دی چه :
 بدان اسمك الله فی الدارین (پوه شه ؟ خښتن دی په دواړو جهو نو کښي
 ښکښي اوله کمرغور په نصیب کره) .

نوشیخ پورنشی جمله ولوستله شهزاده دبیا بیا ولوستلو هیله څر کښه کره .
 درې بلا دا جمله ولوستله شهزاده کتاب کت کر او دشیخ لاسونه ئې مچ
 کرل دشیخ دغه دعائي ښه مرغ (فال) و گانه دامراؤ سره په خورا تلووار
 د(سکپت) لورته وخوځید (جلالای بابهداولی) نه ئې دیلار برمړی لځان
 وردرساوه او ترشرعی دودو وروسته ئې دښخولو دیاره دهلې نه جنازه راواستوله
 که څه هم دده پریا چهره باندی دسلطان بهلول نوربره «عیسی خان»
 (۱) او برملی خان خانان ترمنځ څه خوابدی پیدا شوه خود برژر دده پروسيله ولاړ
 برملی خان خانان لودی خان جهان او نورودر نوامیرانو جلالای ته نژدی
 د کالی ندی) برژی دسلطان فیررز په مانی کښی د ۸ ۴ کال دبرات
 پر اولسمه دجهمي په ورځ دپاچاهي تاج د «شهزاده نظام» پر کسکری
 کښېښود د «لځان لره» د [غازی سلطان سکندر] لقب وره کر .

د عیسی خان لودی تر ټوټه

سلطان بهلول چه ومردسلطان تر مور دنا تار خان زوی عیسی خان نه غوښته
 چه شهزاده نظام (سلطان سکندر) پاچاهي اودی دقطب خان لودی د خوربی
 شهزاده مبارک خان (بار بک شه) پروسيله کالک ولاړؤ سلطان سکندر چه په
 (جلال) کښی د «غازی سلطان سکندر» لقب وره کړ .

عیسی خان ئی ئرماني وروسته و با خنبه ارسلطان پخيله دهلی نه لحنی راغی (۱)

د تخت ته ختلو جشن

سلطان سکندر چه د (پتیا لې) له سو بی دهلی نه راستون شو د تو او امیر انوپه منځ کښې ئی په دهلی کښې د تخت نشینی دود پر لځای کړ (۵۳) امیرانو ته ئی آ سونه 'خلانونه' جا گیر و نه او منصبونه ور کړل و ئی دازل اول رعیت ته ئی ه یوه کال خراج ورو با خنبه (۱) تو او پا چا ه س پیا هیانو ته ئی ه د و میاشتو تمخواوی د انعام په تو گه ور کړې (۳)

د ((نه برید)) تړون

د ملتان پاچا شاه حسین لنکا (۸/۴ - ۸۹۰۴) چه د سلطان بهلول په مرینه خبر هو د بانا ارمبار کړ لیک ئی له دېر و سوغاتو سره د پیره هیئت په لاس (سلطان سکندر) ته ولېږه او په دغه ترڅ کښې ئی د نه برید د تړون هیله هم هر کړه کړه سلطان سکندر د ده دا هیله ومنله او په دې تو گه د نه برید د تړون د ملتان او دهلی د پاچاهو ترمنځ لاس لیک شو چه :

۱- د دواړو پاچهو لښکری به تر خپلو خپلو تگوا سرحدو) نه سره تېرېږی او بو د بل پرخوا ورو به برید نه سره کوی

۲ - که هری پاچهی له بلې پاچهی څخه مرسته وغوښتله لځان به نه ژغوری د هیئت تړونه سلطان سکندر دېر خلانونه او سوغاتونه ور کړل او په خورا درناوی ئی ملتان ته رخصت کړل (۴)

د شهزاده عالم خان پورته کیدل

سلطان بهلول چه مر کپه شهزاده عالم خان زوی ئی د (کره مانک) او (دایرې) د سیمو د اکمن و د دیلار ترمرېښې خومیاشتی وروسته ئی هلته

سلطان سکندر چه راوردله، نه دهلی خخه ئی لشکری یسی وروا بستلی.
 سلطان علاء الدین چه په (چندوار) کتبی کلا بند شو ترخو و ر نحو کلا بند
 و روسته (یتیاپی) حاکم عیسی خان لودی نه و تبتید اوله هغه محای خخه
 خپل وراره (اعظم همایون) نه چه د (کالیپی) حاکم و دلار سلطان سکندر
 د (زایری) واک پرملی (۱) یا لوانی (۲) خان خاندان ته و سپاره و پنخپله
 (اقاوی) ته یسی ور تهر شو اوه میا شتی ئی هلته تهرې کړې خو خپل وروور
 (سلطان علاء الدین) ئی پنخلا اوله (اعظم همایون) خخه را بیل کړ
 د (اقاوی) واک ئی سلطان علاء الدین ته و سپاره (۳) او پنخپله دهلی ته
 راستون شو (۴)

د بیانی برید

سلطان چه له اقاوی خخه دهلی ته راستون شو د بیانی سیمې ته ئی لشکری
 و خوځولې دهغې سیمې سر کبان چه ئی خه سر و خپل بهر ته دهلی ته راستون شو.

د شهزاده بار بک شاه پور ته کېدل

شهزاده بار بک شاه دیلاریه ژوند د (جونپور) واکمن و دده اداره خه کمو ا کپ وه
 د سلطان بهلول نرم رینې وروسته د لمر ختیز سیمو جا گیر دارا نوسرو ته
 پورته کړل او مخینو امیرانو دی هم د سلطان سکندر مخالفت ته یار اوه، لکه
 نوسلطان سکندر د ۸۹۵ هـ کال په پای کتبی د لمر ختیز و سیمو واک خپلو
 خورا درواو غښتلو امیرانو ته ورو سپاره او دجو نیوریه دربار کتبی ئی هم
 خپل معتمدان و کمارل مگر (بار بک شاه) دا ونه زغملای شوای او د برتر سلطان
 سکندر ته پورته شو (د یتیاپی) حاکم عیسی خان او دبهر ایچ حاکم شیخ محمد
 پر ملې کلا بهار هم وروسته مل شو عیسی خان د سلطان بهلول تر وروا و

د سلطان سکندر ور و تل

سلطان چه د «بیایي» له سوبې څخه د هلی ته راستون شو د دې ور مخې لانه وې تېرې شوې چه د سانګې په ډاک کېږي له جوړپور څخه د بار بک شاه دیورته کېد او حال ورته راورسېد .

سلطان سانګه وغورځوله او هغه آن ئې دلوانې اسماعیل خان په مشرتابه جوړپورته بوتکړه فوځ ولېږد او و او پخپله ئې له یوه درانه لښکر سره پتیا لې خوا ته منځ و نیو د پتیا لې په شاو خوا کېږي عیسی خان منځپورته و نیو له یو جنگ کېږي پخپله تپو شول لښکرو ئې ماتي و کړه سلطان د ایلابیا و باخښه مکر له دغه تپه څخه دېر ژر و مر او د پتیا لې حکومت سلطان رای کېږي نه (۱) چه د بار بک شاه له خوا ورته را اوښتی و ور کړ .

سلطان چه د پتیا لې له شخړې فارغ شو لونی اسماعیل خان ئې د روغی له پاره بار بک شاه ته راپېژه مگر کله چه اسماعیل خان د کام راستون شو (۲) او سلطان د جوړپور اورتې لښکرې ولېږد دولې له هنې خوا بار بک شاه هم د خپلو فوځو او د شیخ محمد کالابهار د فوځو سره منځ یر قنوج را دران شو قنوج ته نژدې دواړه لښکرې سره مخا منځ شوې جنگ و ښت .

ټکل کما چه : په دغه ترڅ کېږي یوه ملنګ سلطان تر لاس و نیو او ورته ئې وویل : «بری ستا دی!» سلطان په خورا کر که لاس لځنی کش کړ - ملنګ په جیرت ورنه و ویل : «زه یر تادېری زیری کوم نه په کر که لاس را څخه کاږي!» سلطان ځواب ور کړ :

«دوه مسلمان فوځونه سره جنگ کېږي به دغسې وخت کېږي د یوې خوا پر سیمه گرېدل نه ښه بی بلکه هسې به دې ویلې وای : په څه کېږي چه د اسلام خیر وی هغه دی خدای پېښه کړی - ځکه چه دهرې خوا به سو به کېږي چه

وایی به دغه جنگ کښی کالابهار څه له خپلي بوي د لې سره د سلطان سکندر لښکرو پر زړه برید وکړ و نیوه شو او په عین جنگ کښی سلطان ته بندی وړاندی کړ شو. سلطان چه وایده له آسه ور ته را کوز شو په عین کښی ئې و نیود پر ئې و نازاوه او ور نه و ئې ویل: نه زما دیلار پر لځای ئې مسا پخپل زوی والی ومنه.

کالابهار د سلطان په دې وضعه ډیر خجل شو او و ئې ویل:

«زه ستاد در ورو نښمکنو بدله ئې له بوه سره څخه بل څه نه ارم یو آس دې را ته را کړشی چه داسر ستاله یاره وښندم» سلطان دی پر آس سپور کړ او په کله ئې د بار بک شاه پر لښکرو برید و کړ د جو نیور لښکرو ماني و کسړه او بار بک شاه د ابون ته و نښته د سلطان تر شاه یسی و او هلته ئې کلا بند کسړه بار بک شاه مجبور شو چه وسله کښېږدی سلطان چه پر خپل ورور بار بک شاه بری وموند بېرته ئې خوشاله کړ د پر ئې و نازاوه جو نیور ته ئې بوت او تر انتظاماتو وروسته ئې د پخوا په څېر بیا د جو نیور اولمر څنیزو سیمو واک د دغه پر بڼه د مگریه دربار کښی ئې خپل معتمدان ورسره و کمارل او جو نیور ته د نژدې سیمو واک ئې د خپلو درباری امیرانو په لاس ور کړ پخپله (کالیپی) ته وخو لید.

د کالیپی حکومت

د کالیپی حکومت سلطان بهلول د خواجه بایزید زوی اعظم هما یون (خپل لمسی) ته ور کړی و په ۸۶۶ هـ کال چه سلطان سکندر له جو نیور څخه هغو سیمو ته ورغی د (کالیپی) واک ئې له د څخه واخیست (محمود خان لودی) ته ئې وسپاره له (کالیپی) څخه ئې (جهنري) ته مخه وکړه د (جهنري) او (کهنري) حاکم

د «گواليار» دراجا مناسبات

سلطان چه له (جهتري) څخه لښکري د (بياني) لور ته خوځولي پخوا تر هغه (شيخ محمد پرملي) (۱) دخورا درنو جلانو او سوانو سره د گواليار واکجا (مان سنگه) ته وليږه.

(راجا مان سنگه) هم د سلطان استاځي په خورا درناوي دينځه رېشته ورو طلاو او سلو آو سره ورته راستون کا او د اطاعت د څر گندو او له ټاره ټي خپل وراره د زر سپرو سره د سلطان دربار ته راوليږه (۲)

له (بياني) برید

سلطان چه له (جهتري) څخه (بياني) ورسېدد (بياني) واکمن د احمد خان جلواني زوی (۳) (سلطان شرف) ټي مخي ته راووت او د سلطان سکندر حکم ته ټي غاړه کښېښووله سلطان د نه د (بياني) پر ځای د جاليسر، چندوار، ماهره او سکېټ سيمې په جا کير کښي ور کړې او شرواني عمر خان ټي د (بياني) د کلا د کليو ورسپارلو په نيامت ورسره کړ سلطان شرف جلواني چه د (بياني) کلانه ننوت دروازي ټي وترلي او کلا بند شو سلطان سکندر چه د (جمنا) پر غاړه په ښکار اخته ؤ خان ټي نا گمانه واکجاړه او لښکري ټي د (اکري) لور ته وځوځولي د سلطان شرف له خوا واکمن (شرواني) يا جلواني (هيبت خان) د کلا دروازي د سلطان سکندر د لښکرو پرمخ وترلي او کلا بند شو سلطان دېر په فهر سر څه لښکري ټي د اکري کلا بندۍ ته پرېښود لي او پخپله ټي درې لښکري د (بياني) خوا ته ستنې کړې (سلطان شرف) بيا کلا بند شو پښتنو لښکرو له هرې خوا لاري پروترلي مخکې ټي خورا پر سره کړه سلطان شرف امان وغوښت او د (بياني) کلا ټي ۸۹۷۵ هـ کال په اوایلو

ترا انتظامانو وروسته سلطان لشکری اکرې ته راو لېږدولې [اکره] چې ټي هم - [هيبت خان] له لاسه وکښله، دهلي ته راغی (۱)

د جونپور او دود

سلطان حسين شرقی چې د سلطان بهلول له تور برېښه څخه په ۸۸۴ هـ کال د جونپور له نخته لاس پرېوی د «پار» خواته ولاړ، هلته د «جو نیور» د تخت د پانېوالو له پاره په خزه کښې غلی ورته ناست و چې کله به د دهلي د پاچهۍ غړي په خپل منځ کښې سره ورنښلي اودی به د پلار او نیکه ورڅخه نملې پاچهۍ پرته لاس ته راوړلې او تل به ټي د همدغه غرض له پاره د جونپور، جاگیرداران له رسول او په امر ختیزو سیمو کښې به ټي د اورو دور له پاره زیار پوست.

سلطان سکندر چې د «بیاني» په نیولو بوخت و، ده د جو نیور یوزمېندار چې «جو کا» نومېد د سلطان سکندر پر ضد بغاوت ته واهساوه، روپی ټي ورواېښلي «جو کا» هم په «بنجکونی» کښې تقریباً بولک تنه لشکر پر لځان سره راغونډ کړ. د جو نیور نور جاگیرداران هم ورسره مله شول، ده کړې، یاقنوج پر حکومت ټي برید وکړ، د دغه لځای حاکم «لوانی مبارک خان» په جنگ کښې مات شو، د کنگا د سین «پرستی پال» (۲) با (جوسی بیا ک) (۳) گذر چې پوری ووت، مانو کا نو و نیو او د (نېټې) راجا (رای بهید یا شهید بو) ته ټي په لاس ورکړ او هغه بندی وساته. د مبارک خان ورور شیر خان په دغه جنگ کښې شهید شو، د جو نیور دیرې سیمې د (جو کا) په لاس ورغلې (باریک شاه) وپوهېد چې زه هم ورته

(۱۴۴)

تهولار اودعه زوی شیخ محمد یرملی (کالابهار) له ئی پناه وروړه د جرنپور
انتظام کېدو شو (۱).

د جونپور دوهم جنگ

(۵۸۹۷)

دایلا بیاجه سلطان د (بیانی) له سوبی څخه دهلې ته راستون شو هغه ئې
لا بشپړه نه وه نیره کړې چه د سانگی وهلو (Polo) په دا ک کښې د جونپور
دارو دور حال ورته را ورسېد، هېش پاته شو چه څرنگه یوه واره زمه یسندار
دومره لوی لشکر راغونډ کړ او د جونپور پاچهی ئې و نیوله! سمدستی ئې سانگی
وغور لځوله او برابره د خان جهان کره ورغی حال ئې ورت ووايه او سلا ئې ځنې
وغوښتله.

وابی په دغه وخت کښې (خان جهان) یردودی ناست ؤ سلطان ته ئې وویل
دایله مرغ (فل) دی! زه دودی وڅوره بیابه کور د سلطان له دودی خورو
څخه نه و کړه راووت کور نه تهولار د دهلې تر ښار د باندې ئې پاچاهۍ خیمه
ووهله امیرانو او لشکر ته ئې د نیارسی حکم ورکړ چه تیاری بشپړې شولې
یو ویشتمه ورځ سلطان له هغې خیمې څخه دخورا درنو لشکر وسره په خورا
تلوار د جونپور او ته وڅرخید تر گنگا چه ورپرې ووت په (دلانو) کښې
(۲) بارکشاہ خان ورته را ورساوه د برئي ونازاده دغه پې (۳) راجاهم له
پرې مبارک خان لوانی خوشی کړ او له سوغا تو سره ئې سلطان نه راواستاوه
کړندی سلطان سلندر په لږ وورځو کښې خان دباعی (جوکا) سیمې ته ور

د سوغا وانه (کرو) دیم و غاړه وکړه وراړه ورساوه چه پناه وروړه

لیزل شوی ژدیباغی لیکرو حالات ورته راوړل اووی ویل : چه اوس نریباغی
لیکرو پورې لږه لار پاته ده لیکه اوسلطان دهنو لتوم مسلمانانو جا گیر دارا
دونه حالونه ور کړل .

داسیمې ار کلاوی چه اوس ستاسی په لاس کښې دی ماناسی ته دربخښلی
دی خدای دی ئې ستاسی روزی کړی 'زه نش د (جو کا) کافر ایداد او خپلو
لره راغلی یم که تاسی بخپله ده ته ایداد ور کولای شی . ښه - کنه له کلائی
راوباسی . زه دغه کافر ته خورا کلک ایداد ور کولای شم او ټینک باور لرم
چه تاسی به د کافر ملاونه تری . . .

سلطان له یوې خوا د (ج. کا) مله جا کړ داران ورته پارړل اوله بلې خوا ئې
خپلی لیکری له شاؤ خوا څخه د (کا. کا) کړیر کلا ر څر حولی اود یو د لوی
برید ترتیبات ئې نیول 'په دغه ترڅ کښې سلطان حسین د (جوئید) له کلا څخه
خیل بودروند امیر (میران سمدخان) داستاخی په حیث له دې ستوخ اوسپور
پیغام سره (چه جو کا زما نو کړدی بام کوه ستا پلار سپاهی سړی و لیکه ماله
هغه سره خپله نوره آزمویله اوته چه له دغی ناپوهی څخه لاس نه اخلې تا
ته به لود توري پرتلای په موچه ایداد در کرم) د سلطان سکندر دربار ته
راولیدله او په دې توگه ئې دخپل لمسون اوراتک خبره چه تراوسه پورې
پتو له څرگنده کړه (۱) .

باحوصله سلطان سکندر د دې ستوخ او سپور پیغام په خواب کښې په خورا
سره ښه دومره وویل : 'تر دې پخوا ما (سلطان حسین) ورور بللی دی

هغه ادب پسي پالم زه دي سيمونه د کافرانو دايداد او خپلو په نېامت (قصد)
راغلي يم. دی چه د کافرانو پر سيمه درېزی ده ته به پخپله خر گنده شې چه
پخپله ناپوهی کوی دانول مسلمانان دا اوری له کومې خواې چه دموچنی
نوری راوتلی دی که خدای کول پر هغه خوله به ونښلی .

سلطان سکندر تردغی وینا وروسته دسلطان حسین استاخی (میران سیدخان)
ته مخ راوگرز او ورنه وې وېل :

« ته خودنې [ص] اولادې ولې دده غوږونه نه ور خلاصوي داومنه چه
بیا به پای نه پښیمانی کوي! » میران سیدخان بی له دې بل خواب نه درلود
چه : « زه دخپل سلطان تر خبرې شم تېر بدلای او دده نرواک نشم و تلای ،
سلطان وفرمایل :

« قسمت او عقل لکه گندولامن سره شرمه او پر له نښتی دی دچا چه نصیب
بدشی سدني هم له سره مخی رښتیا داده چه نه ملامت نه شي ، خوسبا چه
(که خدای کول) دی (سلطان حسین) وختی اونه وایول شي زه به دا خبره
در یاده کړم چه که تا (سلطان حسین) پوه کړی وای ښه به و ،

تردغو خبر واورو وروسته د سلطان حسین استاخی رخصت کړ شو او سلطان
سکندر د (جولپور) دجاگیر دارانو پرځای دجونپور د نښتېدای پاچا جنگ
ته لېڅی راوغښتلی دا جنگ د سلطان سکندر د پاچهۍ دوختو لمری لوی
جنگ و ځکه ئې نو دیلار دوختو درانه او نور یای امیران څه چه په لښکرو
کښې ورسره وو راوبلل او ورنه وې وېل : « د مړه سلطان په وختو کښی
ناسی دېری نوری کړی دی اود نمک حق موادا کړی دی مگر زما په پاچهۍ

د جنگ ډاگ

سبا وختی د جنگ تقارې وډنگېدې پښتانه محامي سره را وپېاخېدل سلطان سکندر د لودی اوشاهو خپلو فوځ ته د لښکرو په زړه کښی لځای ورکړ - کيڼ پلوتنه ئې لوانی فوځ - ښی لاس ته ئې پرملی فوځ اوشانه ئې دشروانیو فوځ و دراوله منلی تورپالی او اوزموبلي زړه ور شروانی عمرخان ته ئې یو دروند کد فوځ دسرلاب (قراول) په توگه په لاس ورکړ چه دقراول فوځ ترمنځ دسلطان حسین پرخوا وایښید - عمرخان چه دلښکرو ترمنځ پر یوه جنگی پیل سپورؤ د [جواند] (۱) یا [جموند] (۲) پر جگه اولوړه کلا ئې چه سترکی ولکیدلوی ویل : دداهغه کلا ده چه غلیمان پرې نازیزی مړنیز بیا هم څه تحمل وکړو برید به وځنډوو سره د دی که دوی سمی لاری ته رانه غللی بیا نو زمونږ گناه نه ده .

سلطان حسین بی بخته چه په خپلو لښکرو مفروړؤ د [جواند] له خوا ټپنگې کلا څخه ورته راووت او دشروانی عمرخان له فوځ سره و نښت خورا کملک جنگ وشومگر د برژر سلطان حسین همت بایلو د میدان ئې پرېښود له وار خطا ئې د «جواند» تر ټپنگې کلا نیرشواو بیانی د (سهار) لور ته تر پیل ډیرد رانه امیران ئې چه (میران سیدخان استاخی) ئې هم پکښی و د عمرخان د لښکرو پلاس کښېوتل او لوڅی پښې لڅ - روڼه په خپلو خپلو لنگو تونر ای مو ئې دسلطان سکندر حضور ته (چه پسی راوړ سید) وروستل شول مگر دسلطان شرافت داو نه منلای شوای منځ ئې ځنډی و کړ زاوه حکم ئې وکړ : ددوی مونږ خلاصی کړی - لنگوتی ور

«خېښتن دی پر تاسی ورحمیزې څه چه ناسی وکړه هغه دوقا تقاضا وه دسلطان
حسین بخت گرزیدلی ؤ» هغه تاسی څه کوی تاسی دا ده اوسئ ! »

سلطان تردی ویناوروسته هر بندی امیر ته دوه دوه آسونه ور وېځیل او حکم ئی
و کړ چه ژردې دهرامید له پاره سله بېله سرا پرده یوه یوه خلور اخگیزی خیمه
یو یو ساپوان «چتر» وېځیل شی اس لس پرده داره پله کوته او نور ضروری ساپوانونه
دی هم ور کړل شی دا ټول شیونه ډیر ژر مهیا کړل شول خیمې اوسرا پردې
ونجتلې شری بیا دسلطان هغه بیولې شوی امیران له خپل حضرره خپلوسرا
پردو ته رخصت کړل.

اکل کاچه تردغی سوبې وروسته (فنج) یا کړی پخوانی حاکم لوانی میا رک
خان په دربار کښی ولاړ شه دسلطان حسین نیښته اوسپیتا نه ئی وغندله او دسلطان
سکندر پر زړه او نوره ئی اشکی (آفرینونه) وویل :

سلطان یردی خبره په قهر شووئ تراڼه او ورته وی فرما یل :

دسلطان حسین مونږ و تاسی ته دی نښتولی بلکه د خېښتن قهر و نښته وه دا هغه
سلطان حسین دی چه تاسی ئی نښتولی واست - کوم خېښتن چه دی مات کړ
هغه خېښتن دی بیرته بریالی کولای شی دخدای کړوته کوری ؤ لوبی مه کوی ؤ
غټی خبری ښی نه وی - سلطان حسین ته له خپله غروړه څخه دا کڼې ور پېښې
شولې (۱) سلطان سکندر دسلطان حسین تر نېښتی وروسته دجونپور یاغی
زمینداران و تحیل ددوی سیمې ئی تالا کړې - پښتنو حلمیو ته خورادېری ولجې
په لاس رغلي اود (کهکړ) په سیمه کښې ډېرو پښتنو مشرانو ته خورادراڼه درآڼه
جا کیرونه ور کړل شو (۲) سلطان سکندر چه دزمین دارانوله تحیلو فراغت وموند

د جونپور دریم جنگ

سلطان چه له (چو پوره) خنخه (اودم) نهولایه ملتته ئی یوومیه شت په بنکار نیره
 کړه حال بسی ورغی چه (بار بکشاه) بیاندز میندار انول لاسه نږدې دی چه جونپور
 یرنږدی سلطان ته در دورغی شیخ محمد یرملی (کالایهار لو انی یایرملی خان
 خاتان او شروانی اعظم همایون ئی و کمارل چه د (اودم) له لاری جونپور ته له
 لښکرو سره وخو لڅېزی او لو انی مبارک خان ئی و کماره چه د [کړې] له لاری پر
 [جونپور] ورسې او (بار بکشاه) بندې ورنه راواستوی دالښکري له دواړو خواوو
 پر جونپور ورغلې د جونپور سر کښه زمینداران ئی و لڅېل [بار بکشاه] ئی سلطان ته
 راووست سلطان (بار بکشاه) هیبت خان او انی او عمر خان شروانی ته وسپاره او
 د جونپور حکومت ئی مبارک خان (۱) نه ورکړ او پخپله ئی لښکري د «چتار» د کلا
 لور نه را پېژدولي د سلطان حسین لڅېشو امیرانو چه هلمته لخواو نه رسولي وو جنگ ته
 راوونل تر یوه سپک جنگ دروسته په کلا ننوتل لڅکه چه کلا ډېر مینځکه و
 نو سلطان خپلی لښکري د «یتني» دلتی «کتبی» یا [تهپې] سیمې ته وخو لڅولي
 «راجا بهید» یا «راجا بلبهدر» ئی د سوغا نوسره مخې ته را ووت د سلطان هم
 دده سیمه ده ته وریر پښودل [ارېل] ته پسی در تېر شو پدغه ترڅ کښې [راجا بهید]
 یا [راجا بلبهدر] له بهرې خنخه کور کهول او ملک او مېنه پرېښودله او پواڅې ئی
 [یتني] نه مخ و تیر سلطان چه په خبر شو دده قول ما لونه او نو کران ئی له کورو
 کهول سره په خورادر او ی ورو لېږل او پخپله «ارېل» نهولار

هلهته ئې دشهید شېرخان لوانی او (۱) یا کولده (۲) و کړه شمشا بات
ته پسی ور تیر شو هلهته ئې د ۸۹۹ هـ کال وروسته شینر میاشتی نېری کړې او
ددغو سیمو ټول غله او داره ماران ئې پوپنا کړل په دې توگه د سلطان سکندر
تقریباً درې کلونه پر له پسي نړیا یتخت (دهلی) دباندی په جنگو او انتظام
کښې تیر شول او هغه چه په ۸۶۷ هـ کال د جونپور دوهم جنگ ته د دهلی نر
۲۰ ورځو اوسېدلو وروسته رارغلی ؤ تر ۹۰۰ هـ کال پورې په لمر ختیز و سیمو
کښې پسي پاتې شو.

د ((سرکچه)) او ((شهیدو)) سوبه

((۹۰۰ هـ))

چه پشکال (برسات) تیر شو د ۹۰۰ هـ کال په نوی سلطان سکندر له شمشابات
(شمس آباد) څخه خلیې لښکري د (پټني) لور ته د (راجا بلبهر) ځېلو لاره
وڅوځولې بنارس ته نژدې په (کهان کهان) (۳) یا (مکهان کهان) (۴)
کښې د [رای بلبهر] زوی (رستمگه) مخه ورنه ونيوله جنگ وښت
کسافر انومانې وکړه او (رستمگه) بخیله (پټني) ته وښتید سلطان
چه (پټني) ته پسي ورغی (رای بلبهر) د (سرکچه) (۵) لور ته وښتید
او پرلارې په تیرنو (۶) سلطان چه (دپټني) له (سرکچه) څخه (شهیدو) ته
ولار مخه چه له یوې خوا لار خوراسخته وه او له بلې خوا د غلو او
وښو خورا کاختی وه د سلطان دفورخ په سل کښې نوی آسونه ضایع شول (۷)

(۱) خورشید جهان ۸۲ مخ (۲) تاریخ فرشته لمړی جلد ۱۸۱- او تاریخ افغانه ۵۲ مخ او

مخیز افغان ۹۹ مخ، شه کت افغان د دوهم جلد ۱۱۱ مخ (۳) تاریخ فرشته ۱۸۱ مخ (۴) تاریخ

(۱۵۱)

لحمکه نو سلطان بر منج نه ولار او بير ته ئي (چو نيور ته لشکري پلي راستني کري
چه گوندي هلمه به دفوخ سامانوه ور برابر کري اولنر به سپاهيان هم دمه
او هوساشي سلطان چه چو نيور ته را ورسيد هلمه شپږمياشتي (۱) و او سـيد
او دلشکرو به انتظام لکياؤ (۲).

د سلطان حسين وروستي جنگ

(۵۹۰۰)

د چو نيور زميندارانو په نيره بيا د (راي بلبهر) زوی (لکهم چند) چه د سلطان
سکندر دلشکرو دابده ورغ او کند و کپر حال وليد سلطان حسين شرقي ئي
بيا جنگ ته وپارا وه سلطان حسين هم دخورشيد جهان په قول ديولک سيرو
اوسلو پيلانو سره له بهاره منځ پر چو نيور راو کو چيده سلطان سکندر چه په خبر
شو لحمکه چه خپلي لشکري ئي لانه وي چمتوشوي او ئي خان خانان دپتني (۳)
راجا (راي سالباهن) ته واييزه او خپلي مرستي لره ئي راو باله دپتني مرسته لانه
وه را رسيدلي چه سلطان حسين بيا د بنارس (۴) يا چو نيور (۵) اتلس گروهی ته
را ورسيد سلطان سکندر هم ور ووت په لاره کښي راي سالباهن هم له خپلو
فوخو سره ورته را ورسيد سلطان سکندر چه د سلطان حسين دلشکرو او
گروهی ته ور ورسيد د خپلو لشکرو شمير ئي واخيست په اويا زرو پښتنو ميرو نو
کښي او غزه سپاره او په نوره دير شو زرو سپاهيانو کښي دري زره سپاره پاته وو نو
تول پلي شوي بي آسه و سلطان سکندر د خدای به مرسته پر منځ پسي ور تير شو د (کنهيت)

پر گدر تر کنگاور پورې دوت (۱) لښکري سره مخامخ شولي جنگ وښت د
سلطان حسين يولکو سپرو پرېښتنو مخکې خوراسره کړه او په دغه ورځ درې
پلايښتنې لښکري له خايه بيخايه شوې خريښتنې مېرو نو ټيښتي نه غاړه نه کښيښو
وله او بيا به لکه داوسپني غرونه کله ورته ودرېدل په دې جنگ کښي
پښتنو هغه نوري ووهلي چه درستم رخه په کېدله .

دسلطان حسين د لښکرو په سر لان (مقدمه) کښي ټول پيلان در دل شوي وو
دا پيلان چه ټي پرېښتنوراهي کړل د برخلمي ټي سره د خپل او د پښتنو په صفو کښي ټي
درزونه واچول .

لکل کاچه په دغه ترڅ کښي يوه خورا مست جنگي پيل پخپله سلطان
سکندر په شونډک کښي واخيست له دا که ټي راوويشت خومير ټي سلطان خدای
دسانه هيڅ پرې ونه شوه او په دغه حال کښي ټي هغه پيل پر شونډک هسي په توره
وواهه چه په ر مبارو ټي تر شا تر پيل او وتښتيد .

پښتنو چه دخپل پاچا دا مهراڼه باکرامت وليد بيا تاوده شول په يوه پلا
دسلطان حسين د لښکرو پر زړه ورنوي شول او په همدغه برید ټي دسلطان حسين
د لښکرو پښي له ميدانه وکښلي سلطان حسين د [بهار] لور ته وتښتيد او سلطان
سکندر تر بهاره سم په پسي و (۲)

سلطان حسين د [بهار] کلا خپل يوه امير [ملک کهندو] ته وسپارله او
پخپله دلکهڼه ټي [ننگر] په چهي ته راوښت د بنګال پاچا په ښه ستر که ورته
وکتل جا کيرونه ټي ورکړل او سلطان حسين له دعي ماتې وروسته بيا تر مر که
پورې د باچهي هم واخيست (۳) مگر مرقع افغان ليکي چه سلطان حسين

(۱۵۳)

د «بهار» او «تيرهوت» نيول

(۹۰۰ م)

لځينی وائي دسلطان حسين لښکروچه ماني وکړه، سلطان حسين [پتنی] ته مخ ونيو، سلطان له لښکرو سره په پسی ژ خو په پتنه کښی خبر شو چه سلطان حسين [بهار] ته لځان رسولی دی، پرته راستون شو او پس له نهو ورځو چه خپلو لښکرو ته راوړسېد. د بهار خوانه ئي مخه وکړه سلطان حسين چه خبر شو پخپله [لکهنوتی] ته ونيستېه او د بهار کلا ئي [ملك کهنډو] ته وسپارله (۱) سلطان سکندر چه [د يو باري] ته ورسېد يو فوځ ئي تر مخ د ملك کهنډ و خپلو لره د [بهار] د کلا لور ته واستاوه، [ملك کهنډو] چه دارا وړېد له دوي پښې ئي څلور کړی او هسې ئي په نهښته وژرته خلاص کړل د سلطان سکندر لښکرو بي له جنگه په ۹۰۰ م کال بهار د نيو سلطان هم پسی ور ورسېد. بهار ئي [مشواني محبت خان] ته چه نوی له قندهاره ورغلی ؤ وسپاره. (۲)

نورڅه اميران ئي هم ورسره پرېښوول او پخپله ئي لښکري [دروېش پور] ته وځوځولي په [دروېش پور] کښی ئي دېلو لښکرو مشرتوب [خان خانان] او [خانجهان] ته وسپاره او هلته ئي پرېښود، پخپله ئي د سپرو لښکرو سره د نرمت [تيرهوت] خوانه مخه وکړه. [نرمت] راجا ئي مخی ته راووت او د کال ئي څو لکه تنگي خراج و ما به سلطان لوانی مېسارک خان هلته ددغه کال خراج ټولولو ته پرېښود پخپله تر ۱۵ ورځو سفر وروسته [دروېش پور] ته ستون شو (۳)

هلته چه ور ورسېد د ۹۰۱ م کال د شوال پر ۱۶ (۴) د دېلو لښکرو هم مشر

زری منصب [نایب سالاری] دیپلار جا گیر اود [اعظم همايون] خطاب ور کر،
 بیا نوده هندوستان د مشهور ولی شیخ منیری رحمة الله علیه (۱) زیارت ته ولار
 دیری رو به ئی محتاجانو ته ورکړي، بېرته [درویش پور] ته راغی (۲)
د بنگال برید.

سلطان سکندر چه شیخ شرف منیری له زیارت نه (درویش پور) ته راغی. د بنگال
 خوانه ئی چه (سلطان حسین پناه وروزی وه) لشکری و خوځولی، دینتتو
 لشکری چه [قتلغ پور] ته ور سیدلي. د بنگال پاچا ساطات علاء الدین [۹۰۰ هـ
 — ۹۲۷ هـ] ئی (۳) د خپل زوی شهزاده دانیال تر مشر تابه لاندې بوتکره
 او خورا دروند فوځ چه خورشید جهان ئی بولک سپاره او پنځه زره پیلان کښی
 مخ نیوه لږه و کماره لښه دې خوا سلطان سکندر هم د محمود خان لودی
 هیبت خان او دل [درانی] او مبارک خان لوانی تر مشر
 تابه لاندې بوتکره دې لشکر چه خلو بختوزرو سپروته رسېده ورو استاوه
 په (باره) کښې دالشبکری سره مخا مخ شولي، تر یوه سپک جنگ وروسته
 په دې توگه دوغه سره وشوه:

۱- یو د بل په سرحدو کښې به مداخلت نه سره کوی.

۲- یو د بل د غلیما نو پر سیله به نه سره درېزی او پناه به نه سره ور کوی.

تر روغی وروسته محمود خان لودی هیبت خان او دل [ابدا لی] او مبارک
 لوانی خپلي لشکري [قتلغ پور] ته راستني کړی پرلاری د بهار په [پتنه]
 یا [بېتنه] نومی کلی کښې مبارک خان لوانی و مر، هیبت خان او دل او
 محمود خان چه [قتلغ پور] ته ورو رسېدل سلطان سکندر لشکری [درویش پور]

ته راستني کړي تر څو ميا شتو او سپېدلو وروسته ئې د [دروېش وور] حکومت د مړه خواجه جهان زوی اعظم همايون او د [بهار] حکومت ئې د مړه مبارک خان لوانی زوی [دربسا خان] ته و سپاره پخپله ئې د [سارن] (۱) یا [سارده] (۲) لور ته لښکري ستني کړې دهغو خېواؤو لځيني سيمي ئې د پخړايو جا کړ دارانو له لاسه وکښلې او هغو پښتنو ته ئې ورکړلې چه نوی له قندهاره ' ارغستان او ککسي غره [کوه سليمان] څخه ورته ورغلی وو (۳) .

پس له دې سلطان د [مچېلي کنړه] له لارې [جوړپور] نه راغی او هلته ئې لښکرو ته شپږ مياشتي هو سايې ورکړه .

۵ ((پټني)) بريد

[۹۰۴ هـ]

په ۹۰۴ کال سلطان خپلې لښکري له جوړپور څخه د [پټني] لور ته وخوځولې هغه سيمي ئې تالاکړې د [پټني] کپا پټخت (باندو کړ) ته چه سلطان ورسېد راجا کلا بندشو پښتنو محلميو دېرزيارو پوست خو هغه ټينگه کلا ئې فتحه اکرای شواي (۴)

سلطان سکندر بهر ته خپلې لښکري جوړپور ته لځني راستني کړې .

پدې يرغل کښي سلطان د [پټني] د راجا زړه وکښ او همدغه ئې مطلب ؤ چه که سلطان د هلي نه ولاړ شي بيا پر جوړپور باندې د بريد فکر به کوم سر کښي

د موجی خپل ((مبارک خان)) تر ټول

سلطان چه له (پټني) څخه جو نيور ته راغی د جو نيور له حاکم مبارک خان څخه
 نوي دمالیاتو حساب و غاښت سپړئې و کمارل چه د کار بله منډئې و کړی په نتیجه
 کښې څر کنده شوه په مبارک خان به خپل شپږ کاله حکومت کښې خورا ډېرې
 روپۍ کړوپ و هلې دی سلطان حکم و کړ چه تاي خوندلې روپۍ دې ځنې تحصيل
 کړې شي هر څه چه پښتنو اميران دده رېرمی و کړې و نه مناي شوي او سلطان
 دوي له ياره چه انتظام وړان نشي سره ددې چه پردې خبره څه پښتانه اميران
 له سلیمان څخه خوا بدی هم شول تر خپل حکم تېر نه شو (۱)

د شهزاده فتح خان پورته کول (۲)

د سلطان کسرت (ورزش) سايکه وهل Polo و هره ورځ ئې داد سپاهی توب
 کسرت له اميرانو سره کړه پاته ئې نه درلوده.

ټکل کا چه په ۱۹۰۴ کال بومورخ د سانګی به ډاک کښې دابیره د (شروانی هیبت
 خان) کسانکه د دربا خان (۳) د زوی (سلیمان خان) د سانګی سره داسې و جنګېده
 چه د سلیمان خان سربیمات شو.

د سلیمان خان ورور (خضر خان) بي پوښتنې او کړو بڼې دیا چایه منځ کښې به لوی
 لاس سايکه پورته کړه او د هیبت خان ککړی رڼې ودرمانه کړه.

د لوبوبه ډاک کښې اله کوله جوړه شوه او دی محمود خان او خان خانان به
 منډه لځان ورساوه گوانښ ئې و کړ هیبت خان ئې تر کوره ورساوه لوبی پاته

سلطان هم ولاړ څلور ورځې سانګې وهل پاته شوه . څلورمه ورځ سلطان په دې فکر چه اوس به نود واری دای سره بېخلا شوی وی دسانګی ډاک ته راووت که کوری چه دشهر وانې هیبت خان یو خپل (شمس خان) هلته غلی سانګه په لاس کښې له قهره سره پرسېدلې ولار دی چه سترگی ئې پر نخضر خان ولکېدلې وروڼې دانگل او سانګه ئې پر ککړۍ ور وکتل .

سلطان چه دهغه لاڅارو ژ پېښه ئې بېخپلو سترگو ولیدله ، شمس خان ئې وروغوښت او پخپله ئې خورا و ډباډه . له ډبرې خوا شینوږ څڅخه ئې کسرت (ورزش) پرېښود او کور ته ننووت ، داشخړه ډېره پسی اوږده شوه ، پښتانه امیران سره دوی دلی شول ، یوه ډله دپاچا مخالفه شوه او بله موافقه سلطان په خبر شو ، مګر هیچانه ئې څه ونه ویل درمره ئې و کړه چه هغه امیران ئې چه ده ویستا پر درلوده دلخان ساتنې لږه و کمارل .

مخالفی دلی وغوښته چه دسلطان سکندر کشرورور (شهزاده فتح خان) دلخان مل کړی او دسلطان پر لځای ئې پر تخت کښېنوی . شهزاده ته ئې داراز ووايه او دپاچا مخالفت ته ئې ولمساره مګر شهزاده خپل ورور سلطان سکندر ښه پېژاند او پوهېدی ، چه سلطان که ساه خولی ، متحمل اوږده سواند دی ، مګر متجسس ، مدبر ، سپاهی او سخت گیره هم دی دده دندبیر به مخ کښې داسې توطئې نشی کما میا بېدلای او نه کومه توطئه پټه لځنی پاتېدلای شی او که پر چا بد کمانه شو بیا دهغه خلاصون هم څه آسان کار نه دی ، لځکه ئې نو خپلې مور او خپل پیراواستاد شیخ حسن طاهری

نه ورته او سلطان ته دا نکل سر تر پايه و کړه هسې نه وې چه د هغو مخالفو بد اندېشانو په اورته و نه سوځي .

د شهزاده فتح خان هم داسلا خوښه شوه خپل ورور سلمان سکندر نه ورغی نکل ئې سر تر پايه ورته عرض کړ - سلطان دده پر وينا سکت نه و ناکړه ، پخپله ئې هم پلټنې و کړې چه حقيقت ور څر گندشو نو ئې هغو مخالفو اميرانو نه خور اسره لېرې لېرې جا کيړو نه ور کړل او په دې ډول ئې هغه فتنه چه دېرې ويني به پکښې نوي شوې او دېرې خواږې به پکښې نيمه خوا شوي وای پر مخ ور که کړه (۱)

په دغه لړ کښې ئې په ۹۰۷ هـ کال سعيد خان شرواني چه له مخالفته ئې لاس نه اخيست له لاهور راوغوښت او دېرملی تا نار خان اولودی محمد شه سره ئې د کجرات خواږه فرار کړل . (۲)

د ((سنبه)) مېنه

(۹۰۵-۹۰۹ هـ)

سلطان سکندر اوه کاله پله پسې د هیواد د لمر ختيزې سيمې په انتظاماتو بوخت ؤ د هغو سيمو ياغي زمينداران ئې و ځپل د (پټنې) دراجازړه ئې و کښې او د بنکال د پاچهۍ سره ئې د (نه بريد) تړون وکاڼده سلطان حسين له پاچهۍ توبه وکښله اوس او په شرقی خوا ؤ کښې څوک پاته نه شو چه سر پورته کړی ځکه د سلطان خپل فوځونه له چوڼپور څخه راو لېږ دول ، خو پيا هم ځکه چه د هلي د هیواد له شرقی سر څخه دېر ليرې پروت ؤ نو ئې سنبه (او سنی مراد آباد) چه له د هلي څخه لمر ختيز پلو ته پروت دی خپلې استوگنې له پاره

و هلو بشکار او سیر تهر شول په دعو کولو کښې ډېرې اېزې داسې پېښې شته چه بايد
ذکر شي کړمې چه د ذکر وړ دي هغه دادی :

د ډهلي حکومت:

د قوام الملك زوی اصغر خان د سلطان له خوا د ډهلي حاکم و ۹۰۷ هـ کال
په نوي دمه د ناوړه کارو له امله سلطان ورته په قهر شو، (ما چي واري) يا
(سرهند) حاکم (خواص خان) ئې وگماره چه ډهلي ته ولاړ شي او اصغر خان
بندی (سنبهله) نه روان ستوي، خواص خان چه په دې حکم خبر شو پخپل واکمني چه
خواص خان ورور سېزي دخپل اطاعت دخر کندولو په نامه خپل زوی فيروز خان
(سنبهله) ته د سلطان حضور لار ولېږه - سلطان د فيروز خان د بند حکم وکړ.
' خواص خان چه ډهلي ته ورسېد اصغر خان ئې هم بندي (سنبهله) ته پسې واستاوه
د ډهلي ئې خپل زوی اسماعيل خان ته و سپاره او پخپله بهر ته خپل حکومت
ته ولاړ (۱)

لځيني مورخين ليکي چه اصغر خان پخپله د خواص تر ورسيد لودمخه
د ۹۰۷ هـ کال د سفرې پر.... د شنبې په شپه ډهلي پرېښود او د سلطان حضور لار
(سنبهله) ته ورغی ۱۲

د گواليار دراجاستاخي:

په ۹۰۷ هـ کال د گواليار دراجا (رای مان سنگه ' ستاخي (نهال سنگه)
د سلطان دربار ته له ډېرو سوغاتو سره راغی خود ستاخي زېږې ژبي سلطان مجبور
کړ چه ده نه در خستولو بوخت کښې دخپلو وړندو او د گواليار د پېولو وعده ورکړي
د پرملي خان خانان مړينه:

عمادته و سپاره (۱) خوبو کال وروسته ئې له دوی څخه بیانې (لځکه واخستله چه دوی بی اجازه د سلطان حضور لره سنبهله نه ورغلل (۲) او خپل پوځو را کړندی او نور بالی امیر خواص خان ته ئې وسپاره له دوی نه ئې د (شمشابات کیتهل، جالیه او شاه آباد) سیمې په جا کیر کښې ور کړې .

د اجمیر حکومت

سلطان د اجمیر حکومت او دینځو زرو سپرو منصب او جا کیر (شیخزی صفدر خان) ته ور کړ (۳) او دا کړې د ضبط له پاره ئې هم وکړه .

د راپری حکومت

په ۸۹۰ کال سلطان د (راپری) حکومت او اتوړ خان خانان ته وسپاره .

د میوات حکومت

په همدغه کال د میوات حکومت د سلطان له خوا (لودی عالم خان) ته ور کړ شو (۴)

د لاهور حکومت

په ۹۰۸ کال سلطان د لاهور حکومت (اسیالو دولت خن لودی) ته ور کړ په دغه وخت کښې د (بهیره) حکومت د میر علی بیګ دلمسی دغازی خان دزوی سیدعلی مغل و او خطبه ئې د سلطان بهلول او سلطان سکندر په نامه ویله دولت خان د بابر مغل سره دارتباط لهیرې دا حکومت له سیدعلی مغل څخه واخیست او خپل مشر زوی علی خان ته ئې وسپاره (۵) د سیدعلی مغل زوی امنوچهر د بابر مل شو (۶)

د ((دهولپور)) سوبه

(۹۱۰ هـ)

په ۹۰۰ کال سلطان سکندر د بیانی حاکم (خواص خان) د میوات حاکم (لودی عالم خان) د راپری حاکم (له انځر خان خانان او گمار له دغه خواص خان

نرمش تابه لاندې پر (دهولپور) برید وکړی، نوموړو خپلې لښکرې پر (دهولپور)
وروسته وروسته د دهولپور راجا (مانک دیو) یا (نابک دیو) له پنځو سبز رو را جیونو
سپرو سره مخه ورته ونيوله: داسې کلهک جنگ وښت چه نازیانو درې ورځې
پله پسې داسو له شاوڅخه ځینان رانه خستلای شوای (۱) دیر تور دالی ښتانه لکه:
(خواجه بن) چه به یوه سر به ئی لښکرې ما تولي په دغه جنگ کېني شهیدان
شول (۲) (نابک دیو) په خورامیرانه پشی ورته وخرای او خواص خان هېڅ پر مخ
نه ولاړ (۳) سلطان نه چه دا حال ورسېد په خوراندلوار ئی د دغه کال در وژي
د میاشتی پر شپږمه د جمعی په ورځ له (سنبهله) څخه خپلې درې لښکرې د (دهولپور)
لور ته و خوړلې، هلته چه ورورسېد (مانک دیو) یا (نابک دیو) چه د سلطان
د لښکرو سره د جنگ تاب په لځان کېني نه لید خپل کور کډول او لښکرې ئې
د (دهولپور) په کلا کېني پر ښوولي اړیخپله ئې د (کوالیار) لور ته مخ ونيو -
د کلا خلکو چه هم په لځان کېني د جنگ سپک (طاقت) نه لیدی د شپې ئې کلا خوشی
کړله او پر ښو ئې مخه ونيول د (دهولپور) سیمه بهي چمکه سلطان ته پاته شوه
سپاهار چه سلطان په کلا ورننوت تر هرڅه امرې ئې دوه کمانه نفل لمونځ
و کړ او پاک حدای ته ئې د شکر په سجده نمدی پر خاورو کېښود بیا ئې محتاجانو
ته خیراتونه او امیرانو ته خالاتونه او منصبونه در کړل د سوي نغاري و ډنگیدلی
ښتنو لښکرو د (دهولپور) سیمې تالا کړې او د سلطان په حکم ئې هغه څنګلونه
او باغونه چه اوه کړه پله پورې پراته او د غلیم خورا کلهکه پټکني (کمین)
و له: ښو و کښل - سلطان هلته یوه میاشت تېره کړه دېری ښخاني ئې ونيولې

ملک ادم که کبر (۱) ئی دځوننو نور و امیرانو سره هلته پرېښود پخپله ئی
لښکری د کوالیار په نیامت د (چنبل) ترسین پوری ایستلې، دوی میاشتی ئی
د (اسی) درو دیر غاړه واول د کوالیار راچاروغه وغو ځتله خپل مشرزی
(بکرماجیت) ئی له ډېرو سوعاتو سره سلطان ته راواستاوه او د سلطان مخالف
امیران لکه شروانی سعیدخان، شروانی نانوخن اورای کښې څه څه ده ته
پناه راوړې وه له خپلې خاورې وشړل، سلطان هم داد روغې درخواست ومانه
د اجازوی، بکرماجیت) ئی ونازاوه آس او نور ځلانوته ئی ورکړه پېرته
ئې پلارته رخصت کړ تردغې روغې ورورسته سلطان د دهولپور ته راستون شو
او دهولپور) ئې پېرته (دای نایک دېو ته څه په دغو ورځو کښې د سلطان
د بارته په عجز او ننواو راغلی ؤوسپاره (۲) او د کلا دوداسی د باره ئې
هم مرسته ورکړه پخپله (اگرې) نه ځنی وځو ځېد (۳)

د (اگری) پایتخت گول

دخمینو هندوانو په قول کله چه (راجا کرشن یا (راجا گینیش (دمتھرا)
پاچاؤ (اگره) یوه وړه کلاوه چه راجا به ځینی سیاسی بندیان پکښی اچول
او تریوه وخته پورې دادو دجاری ؤ (۴)
دعزنی پاچا سلطان محمد د چه پرهندوستان یله پورې بریدونه و کړل
په دغو بریدونو کښې بیا اگره دومره تالاشه چه دیوه کرچنوتی کلسی
حیثیت وربانه شو اوبس .

مسعود سعد سلمان هم په يوه قصيده كښي چه دسلطان محمود غزنوي دكروسي (سلطان محمود په ستاينه كښي ئي ويلي ده) دا كړي د كلاذ كر كوي:

(۱) دتاریخ فرشته لمپی جلد ۱۸۳ مخ دانوم (اودی آدم خان) راوپی مگر زما تر

(۱) کتب و اسناد موجود در کتابخانه (۲) کتب و اسناد موجود در کتابخانه (۳) کتب و اسناد موجود در کتابخانه

حصار آگره پیدا شد از بسا نه کرد . پسان کوه پرو بارهای چون کهنسار
 دسلطان سکندر به وختو کنبی آگره له سیاسی احاطه د (بیای) په لته پوری
 دپوی کلاگی په حیث نجتی و د سلطان چه په ۹۱۰ هـ کال له (دهولپور) څخه
 لښکری را ولېږدولې او په بیانه کنبی ټپي وارول څکه چه د کوالبار او (نور)
 دیرلو او د جنوب غربی سرحد د تینګور له په نیامت ټی له د پره و څخه څخه په خیال کنبی
 چه پردغه سرحد د جمنادسین پر ژبې د حور اتینګه کلاودانه کړی او پایتخت ټی
 و ټا کی ' نوئی شو تنه پوه امیران و گمارل چه د بیر پر په سپارلی د (جمناد)
 دسین دواړی ژبی و کوری او د پوه نوی ښار دودانی له پاره ځی و ټا کی - گمارل
 شو و امیران ودا کړی د ښار ځای و ټا که ' سلطان چه هم د غه ځای ولید خوش ټی
 شو د ښار نیږه ټی کنبی ښودله (۱) آگره پای تخت شوه او د دهلی د اسیری (کلا چه په
 هغو وختو کنبی په نوی دهلی مشهوره او د سلطان سکندر پای تخت
 و و مرکزیت بایلو .

د مندر ایل سوبه

سلطان چه برسات به آگره کنبی ټپر کړد روژې به میاشت ټی د (مندرایل) په
 (مندرایل) لور ته لښکری و څو ځولې ' پخپله ټی په (دهولپور) کنبی وارول
 څه لښکری ټی د (مندرایل) دسیمو تالانه و گمارلې په (دهولپور) کنبی نریوی
 میاشتنی او سیدلو وروسته سلطان هم د پاته لښکرو سره پسی ورو څو ځپدی
 (مندرایل) ټی کلا بند کړد (مندرایل) راجا (کشن سنگه) امان و غوښت (۲)
 او کلا ټی وروسپار له . سلطان د هغی سیمې بتخانې و نړوای او مسجدونه ټی
 ودان کړل - ځین به و امیر ټی (مندرایل) و سپاره او د (جستور) لور ته

اردنه ئې بتمخاني پر خاي ئې يو لوى مسجد ودان كړ د جمعې لمونځ چه ئې به هغه

مسجد كښې و كړ بيرته د (دهو لپور) لور ته وځر لځيد (۱)

(دهو لپور) ته چه را ورسيد د (دهو لپور) حكومت ئې له (نابكديو) څخه

واخيست او شيخ قمر الدين) ته ئې وسپاره پخپله اكرې نه راغى او اميران ئې

خپلو خپلو جا كړو ته رخصت كړل (۲)

۵ ((جام بايزيد)) مرسته

(جام بايزيد) د ملتان دياچا شاه حسين لنكا وزير و په ۹۰۴ يا ۹۰۸ هـ كال

چه شاه حسين ومړ - (جام بايزيد) د دله وصيت سره سم د ده ما شوم لمسى

(شاه محمود) پر تخت كښېناوه خودپاچهې كارو بار او د ملك انتظام د (جام بايزيد)

په لاس كښې ؤ، خو كله بس چه د (جام بايزيد) او (شاه محمود) هڅا سبات سره

وران شول جام بايزيد (شور) ته مخ لځي ونيو (شاه محمود) لشكري پسي

ورولېزلي په جنگ كښې دشاه محمود د لشكرو ماتي و كړه (جام بايزيد وزير)

چه (شور) ته ورسيد - خطبه ئې د سلطان سكندر غازي په نامه وويله او حال ئې

سر تر پايه سلطان ته ورو استاوه - سلطان خلاتونه او پو فرمان ده ته ورو استاوه

داد ئې وركړ او بل فرمان ئې د پنجاب د حاكم (ناسيا له دولت خان اودى)

په نامه وليكه چه كه (جام بايزيد) مرسته وغواړې دستى به ئې په مرسته

ورسيږي، خو ورځي وروسته چه (شاه محمود لنكا) له ملتان څخه پر (شور) لشكري

ورويولې پخپله جام بايزيد ئې مخ نيوى لره د خپل زوى (عالم خان) سره

ورويولې د (شاه محمود) د لشكر د ماتې خبره واورېده او د (جام بايزيد) د مرستې

دولت خان می نرمیخ به دی شرط روغه و کره چه د (راوی) سینه شاه محمود
 دپاچی او دجام بایزید دسیمې ټک (سرحد) وری هیشوک به ترخپل ټک نه
 وراوری (شاه محمود لنگا) ملتان ته وکوچېدی او دولت خان لودی لاهور ته
 مخنی ولاړ (۱)

جام بایزید تر دېروخته پوری دسلطان تر سیوری لاندې د (شور) واکمن و

داگری زلزله

د ۹۱۱ هـ کال د صفری پر درېیمه په اکړه کښې داسې کلکه زلزله وشوه
 چه غرونه ئې ولر زول پخې پخې او اوبې اوبې ودانۍ ئې وړولې ددغې سیمې
 ژوندو قیامت او مرو حشر کاپه (۲)
 په طبقات اکبری کښې لیکلې دی :

در نهمصد و احدى عشر از زلزله‌ها گردید سوادا کره چون مر حله‌ها
 با آنکه بتها بيش همه عالی بود از زلزله شد عالیها سا فله‌ها
 قاربغ داؤدی وائی :

وله بابا آدمه تردې دمه په هندوستان کښې داسې زلزله نه وه شوی
 او نه زلزله دچایا دېدله تردغه وروسته هندوستان نه د زلزلو مخ شو
 (۳) دې زلزلی دسلطان سکندر یو کالنی پای تخت وړان کړ او دده د
 یوه کال قولی ودانۍ ئې له مخکې سره سمې کړې خو دېر ژر اکړه هغه
 اکړه شوه چه د هندوستان له لوبو ښارو سره ئې سیالۍ کوله .

د ((گوالیار)) برید (۴)

(۹۱۱ هـ)

د زلزله تر وروسته د پغواړ ولسوالۍ دوه سته جهه بشکال (د سوات) ټاټوبی شوه

چه (دهولپور) کښې نېره کړه. دا دهولپور (کلا ټي (ملك معزالدین) ته وسپارله ۱. د کوالیار لور ته وکوچېدل (چنبېل د سین پر غاړه ټي د (کو کهه) پر کډروارول شو میاشتی چه ټي هلته پېری کړې (شہزاده ابراهیم) او (شہزاده جلال خان) ټي له محینو درنو امیرانو سره هلته پریښودل او پخپله دغزا په نیامت سپور شور دهنو سیمو کافران ټي چه په ځنګلو او غرو کښې علی هوی و تر نیغ سره و کښل دېری ولجې دغازیانو په لاسو کښېوتې په دغو ورځو کښې (سلطان) اعظم همایون، لودی احمد خان او علیزی مجاهد خان و کمارل چه له شاوخوا سیمو څخه غلې او ازوغ لښکر و ته را ورسوی د کوالیار را جا چه په خبر شور مخه ټي ورته و نیوله خو څه ټي ونه کړای شوی او اعظم همایون دوی ازوغ او غله خپلو لښکرو ته را ورسوله سلطان چه د کوالیار دلتي (جنور) نومی ځای ته ورسېد سرلاب (قراول) فروغ ټي لس کړه منع کښې ولېږه. د کوالیار دراجا لښکری له پټکښیو (کمین) پر راتوی شوي خو د پښتنو میر و نو څخه ټي ماني و کړه دېر راجپوتان مړه او بندیان شول په دغه جنگ کښې دیرملی خان خانان میر نیو امسیانو (داؤد خان او احمد خان) (۲) ښی نوری ووهلی سلطان هم ونازول داود خان ته ټي د (ملك داؤد) خطاب ورکړ. تر دغی سومی وروسته سلطان اکې ته را ستون شو (۳)

د (اودیت نگر) غزا

۹۱۳ هـ

په ۹۱۳ هـ کال چه پشکال (برسات) نېر شو سلطان له اکړې څخه د (اودیت نگر) (۴) دغزا په نیامت و خو ځېد (دهولپور) ته چه ورسېد دیرملی

(او دیت نگر) کلانه ئی و کمارل بخیله ئی هم خودرخي پس لشکری پس
 ورخو نحوای (چنبهل) دسین بر عاره ئی وارول خواص خان او بهیکن خان
 چه له خیلو لشکرو سره ورته راو رسهدل د (او دیت نگر) لورته روان شود
 روزي پر در بهه (او دیت نگر) تهو رسهد (۱) او بنارئي کلایند کر محکه چه
 د (او دیت نگر) سوبه د گوالیاب و دسوی کلی وه ، نو سلطان
 له هری خوا به خورا شدت لشکری پر ورو بهوای بخیله هم دلوی اختر میا شتی
 په دو لسمه ورووت (۲) .

پښتنو غلامیو د پری مېرانی و کړي اوزښت دېر زحمت ئی پر نحوای وراوست
 خودجلوانی ملک علاءالدین لشکرو د کلادېوال و نرا و ماو پښتانه په کلا کښی
 ورتوی شول راجیوتوبه کورو کښی جنګونه کول او دخپل دودله مخي ئی د پری
 ښخي او کړچښیان بخیله و سول او وژل (۳) .

راجیوت خورا دېر به دغه جنګ کښی وژل شول او د ملک علاءالدین
 سترګه هم دیوه راجیوت په غشی رانده شوه .

د کلانرایواو وروسته سلطان دخدای هکر ادا کړ تور یا لیاو امیرانوته ئی
 دېر دېر خلا نونه ورو بخیل - بتخانی ئی و نړولې او مسجد ونه ئی ودان کړل .
 خودرخي وروسته ئی کلاد مجاهد خان زوی (بهیکن خان) (۴) یا ملک ناج الدین
 کنېوه (۵) نه و سپارله بخیله (دهولپور) ته و خوښید .

اکل کاچه: په دغه سفر کښی د (او دیت نگر) او (دهولپور) ترمنځ یوه ورځ داسی
 تنده پیښه شوه چه دنار بنخ داؤدی په قول یو منګی اوبه پښخلسو سکندری تشکو ته

(۱۶۸)

شمېرو شوېوالمحي الساني تلفات اته سوه تنه و (۱۰)

سلطان د ۹۱۳ هـ کال د محرمي پر شلمه (دهولپور) ته ورسېد خو ورځي هلته
په (دهولپور) کښي واوسيد بيا ياي تخت (اگرې) ته ورخو لېد او د ۹۱۳ هـ کال
د صفرې په پاې کښي اگرې ته ورسېد .

د مجاهد خان دروه (خيانت)

(۹۱۴ هـ)

سلطان په (اوديت نگر) کښي خبر وچېد (اوديت نگر) تر سوي دمنځه دده
په امير (مجاهد خان) د (اوديت نگر) له راجا څخه موک
اخيستي وچه د سلطان اراده په يوه چوچو دچمو در اوديت نگر) له عزاخځه کړ زوی
لځکه ئي اوله هغه لځايه د (دهولپور) اميرانو ته حکم راواستاوه چې مجاهد خان
بندې کړي خپل خاص حاجب (ملاچمن کښو) ئي هم د مجاهد خان سره دار تباط
په تور بندې کړ او ملک تاج الدين کښو ته ئي وسپاره . (۲)

د کالبي حکومت

(۹۱۲ هـ)

د کالبي حاکم (لودي محمود خان) چې و مر نو ئي سلطان دده پر لځاي جلال خان
زوی د کالبي حاکم ونا که لځکه چې نور وود وروڼو (بهيدن خان او حاجي خان)
ئې له ده سره پر دغه حکومت او جا کير شخړه وراوده نو سلطان چې د (اوديت نگر)
دغزاله پاره (دهولپور) ته ورسېد فېروز خان پښتانه ته ئي د کالبي حکومت
ورکړ (۳)

مگر لېدوخت وروسته ئي بيا شهزاده جلال خان ته د کالبي (۲) او شاؤ

(۱۶۹)

د «نرور» سوبه (۱)

(۱۹۱۲ هـ)

په ۱۳۹۱ هـ کال چه برسات تېر شو سلطان: (نرور)

د کلا نیواو لره چه د کفاروپه لاس کښي وه اېڅي راوغښتلې خپل ورور (۲)
د کالبي حاکم شهزاده جلال خان ته شو وليکل:
د ډېر ژر له خپلو لښکرو سره پر (نرور) بريد وکانه. کلا، کلابنده کړه که
کلادالو روغه وغوښتله روغه ودرسه وکړه. (۳)
شهزاده هم سمدستي خپلې درنې او خورا منظمې لښکري ورډ بېولې او
(نرور) ته کلا بندي کړلې ورنه دې تېرې شوې چه سلطان سکندر
هم دخپلو لښکرو سره پسې ورور-ېد.

نډل کا چه: سباته چه سلطان سکندر د فوځو تنظيم کتلو او د کلاداستحکامانو
ليدلولره راووت شهزاده دخپل فوځي اهليت څرگند ولوبه نيامت سلامي لره
خپلې لښکري د سلطان مخي ته (بيلان - سپاره اويلي) فوځو ته بېل بېل په
خورا منظم ډول درولي و. سلطان چه د شهزاده تنظيم او قوت وليد زړه ته
خفي ودر پېدي، مخکې ته نوله دغې ورنه څخه اراده وکړه چه د شهزاده
دغه پرتم او قوت به پر دغه حال نه پر پزدي هغه وچه پس له اتو مياشتو ته
دده دنيواو حکم سليمان پرملي، ابراهيم خان لوانی او ملک علاؤالدین
جلواني ته ورکړ.

سلطان دغه مياشته د (نرور) کلابنده کاکړ او دغه مياشته د (نرور) کلابنده کاکړ.

ولی د کلا خلک امان غوښتلو ته نه مجبور پېزی .

یوه ورځ که ئې کتل د کلا ورېو وار لږ خلاص شو او د ستی پېر ته وتړل شو دې چاری سلطان پر خپلو امیرانو بد گمانه کړ چه ښایې د کلا والو سره ارتباط لری . لکه ئې نودستی د شهزاده جلال خان د فوځ امیران ، لمان ته راوغوښتل ، ملک ادم کا کر ، میابېوا وزیر او سعید خان لودی ، ئې د (شېر خان) نیولو لړه وگمارل او ابراهیم خان اوای - سلیمان خان ، پر ملی او علاؤالدین جلوانی ته ئې د (شهزاده جلال خان) د نیولو حکم ورکړ - هغو هم د نارېخ فرشتې او شوکت افغان د لیکنې سره سم دوی دواړه ونیول او (او دنت کره) ته ئې بندیان واستول مگر مرقع افغان ئې بند ته لیکې اروایې دا حکم هغه دخت وشو چه سلطان اکرې ته خو غوښتې شهزاده جلال خان چه به دغه حکم خبر شو دخپلې رضاعی مور د قطب خان لودی کوټه) په غېږ نفووت او ددغې په زېرمه خلاص شو . په هر صورت سلطان محاور میاشتی نوری هم د نورو کلاته (چه خورا ښکته او اوه کړوه اوږده پرته وه) تېری کړې تر یوه کال کلابندی وروسته کلاوالو امان وغوښت ، سلطان امان ورکړ او کلا وال دخپلو محالو خو لو سره هر کلا راووتل سلطان چه کلا ونیوله دخدای شکرتی ادا کړ هلته ئې دېر مسجدونه ودان کړل مفتیان ، خطیبان او مؤذنان ئې وټاکل ملایان او ستا نه ئې هلته واوسول ، په جا کیر واوتنخوا ئې خورا ماره کړل سلطان شپږ میاشتی هلته نوری تېری کړې چه له انتظار ماتو فارغ شو د ۳۱۴ ه کال د برات د میاشتی پرانته وپشتمه ئې د (نرور) له کلا څخه لښکری را ولېږدولې .

مگر تاریخ افغانه بیا لیکي سلطان ته چه دغه فکر موند. شوبله نوې
 کلاښې پر راوگرزوله اودزري کلا وداني وېجاړې ئې سمي کړي سلطان
 قريونيم کال او سپېدلو وروسته د(رور) کلا د (اکري) په نيامت پرېښوده
 دسلطان سکندر داوروستي جنگ و. بيا سلطان بخليبه کوم جنگ باغزانه
 لښکري ونه خوځولي پس له دې ئې پاته (۹) کاله نول د ملک په وداني
 او انتظام کښي صرف کړل او دده د پاچهۍ دغه (۹۱) کلونه له هر حېثه
 دهرچاله پاره که امير و که فقير رعيت و او که سپاه د آرامي امن او هوسايۍ
 زما له وه

د شهزاده جلال بخښنه

(۹۱۲ هـ)

سلطان چه د رور له کلا څخه لښکري راوځوځولي او د بهار (يا بهير) کلي
 ته ورسېد يوه مياشت ئې هلته واړول په دغه وخت کښي شهزاده جلال خان د خپلي
 رضاعي مور (بي بي نعمتو) سره چه دسلطان په لول اخښي او تر بوره لودي قطب خان
 کولېد وهورنه راغي سلطان ئې بخپله مخي ته ورووت دېر ئې داده کړ او د خپلي
 اکاد کو ئې (بي بي نعمتو) ئې خورا احترام وکړ ترنقدی څښې او خلا نو
 علاوه ئې ۱۲۰ آسونه او پنځلس پيلان هم شهزاده جلال خان ته وېځېدل د کالي
 سيمه ئې بيرته په چا کير کښي ورکړه او هغه لورنه ئې په حورا درناوي واستول
 په دې توگه د شهزاده جلال ننواټي دسلطان له زړه څخه ټولې هغه بد گمانۍ او خيري
 ايري کړي چه د شهزاده په باب کښي وريپدا شوې او دسلطان بخښنو او درناوي
 شهزاده داده کړ دغو سلطاني مهر ياد و هغه اندېښني او بيرې چه شهزاده ته دسلطان
 له خوا وريپدا شوې وې پر مخ وړ که کړې او بيرته هغسې سره کران ورونه شول

پیلان، خلا تونه اوجا کیردنه ور بخیل - منصوبونه ئی ور کرل کوم میرانی چه به
غزا کنبی شهیدان شوی و دهغو کور نیوته ئی بنه بنه جا کیر و نه ور کرل او نور خر خبی
ئی هم وراره و تا که (۱)

د خلجی شهزاده شهاب الدین پناه

د مالوی دیاچا سلطان ناصر الدین خلجی / زوی شهزاده شهاب چله پلار
خنه به جنگ کنبی و ئی و کره سلطان - سکدر ته د بنه را ور لوپه نیامت ئی د دهلی
خواته منخر او نیو سلطان؛ ده ور لحو کنبی به (کوالیار) کنبی اړولی و چه به خور
شو - خلا تونه او آسونه ئی مخی ته ور و لېږل خوشهزاده شهاب الدین د مالوی
ترنک نه وړانیر شوی چه پلار ئی و مراو بیر ته ئی د مالوی بایستخت (ماندو) نه منخ و نیو

د ((بلگهات)) دیاغیانو خیل

به ۹۱۵ هـ کال سلطان (کوالیار) خنخه د (اکری) په نیامت لښکری و خو لحو ئی
پر لاری ئی د ((بلگهات)) دیاغیانو لېږلو اړه لښکری و کمار لی او هغه سیمه ئی
له باغیانو خنخه یا که کره هر لحو ئی نهانې (جوری کری او سپاهیان ئی پکنبی
واچل او اگری ته ولاړ .

د (واسکو د گاما) رسېدل هند ته

د ۹۱۵ هـ کال به شاو خوا کنبی مشهور پرتگالی مانو (واسکو د گاما)
چه به ۹۰۳ هـ = ۱۴۹۷ ع کال له پرتگال را هند ته را رسید . د امری

(۱۷۴)

شهرزاده ((صاحبخان)) مرسته (۱)

(۹۱۸ هـ)

۹۱۸ هـ کال په خوا کښې د مالوي د پاچهۍ يو امير دچندېري
حاکم بهجت خان سلطان سکندر ته وليکل :

[د مالوي پاچا درهم خلجي سلطان محمود (۹۱۷ - ۹۳۷) د راچپوړو
هند وانو دلاس چوغځه ده هرڅه چه (ميدني راي) کافر کوي هغه کيښي
دلته د اسلام حال د زړه سوي ور دي مونږ سترگي ستا مرستې ته نيو لي چه
کوندي ستا په زور د سلطان محمود ورور شهزاده صاحبخان پاچا کړاي
هو او په دې توگه د مالوي له پاچهۍ څخه د کفارو لاسونه لنډ کړو دا
و عده کړو که بري زموږ شو خطبه به ستا پر نامه واېو]

د شهزاده صاحبخان يو بل امير حافظ خان خواجه سرا نېر کال د سلطان
در بار ته په همدغه نيامت راغلي و او تر دغه وخته هلته ناست و ځکه نو
سلطان دور لس زره سپاره د عماد الملك او سعيد خان تر مشرتا به لاندې
د صاحبخان مرستې ته وگمارل او د (سلطان محمود) خطاب او خاص
خلا تو ته ئي هم ورو لېږل . سلطان محمد خلجي شهزاده صاحبخان (ته چه
دا مرسته ورسيدله له چند بري څخه د (ماندو) لور ته وخوځېد . د سلطان
محمود خلجي دوو اميران (صدر خان) او (محمود خان) هم ورته را
واوښتل .

۱۰۰۰۰۰

پاي ته د خطبي اوسکي پر خبره چه عماد الملك غوښته چه د سلطان سکندر
پر نامه دې شي او (بهجت خان) ته منله سکندري اميران خو ابدې شول
او بيرته د د هلي لور ته مخني راستا نه شول (۷۱)

مگر لږ وخت پس سلطان سکندر د مبارک خان لور هم منځه وړه

معبد خان دیر ملی شیخ جمال خضر خان 'خواجہ احمد خان اورای جگر
سین کہچواہ و گمارل چه چندیری ونیس' دوی هم ورغالی اودا سلطان محمد خلیجی
په نامه ئی هغه سیمی ونیوای 'بهجت خان' چه دار حال و لید مجبور شو
دسلطان سکندر د ربار ته په انوا تور اگی (۱)
اوسلطان محمد خلیجی هلته دباچا په نامه پاته شو.

د کشمیر د پاچا مرسته

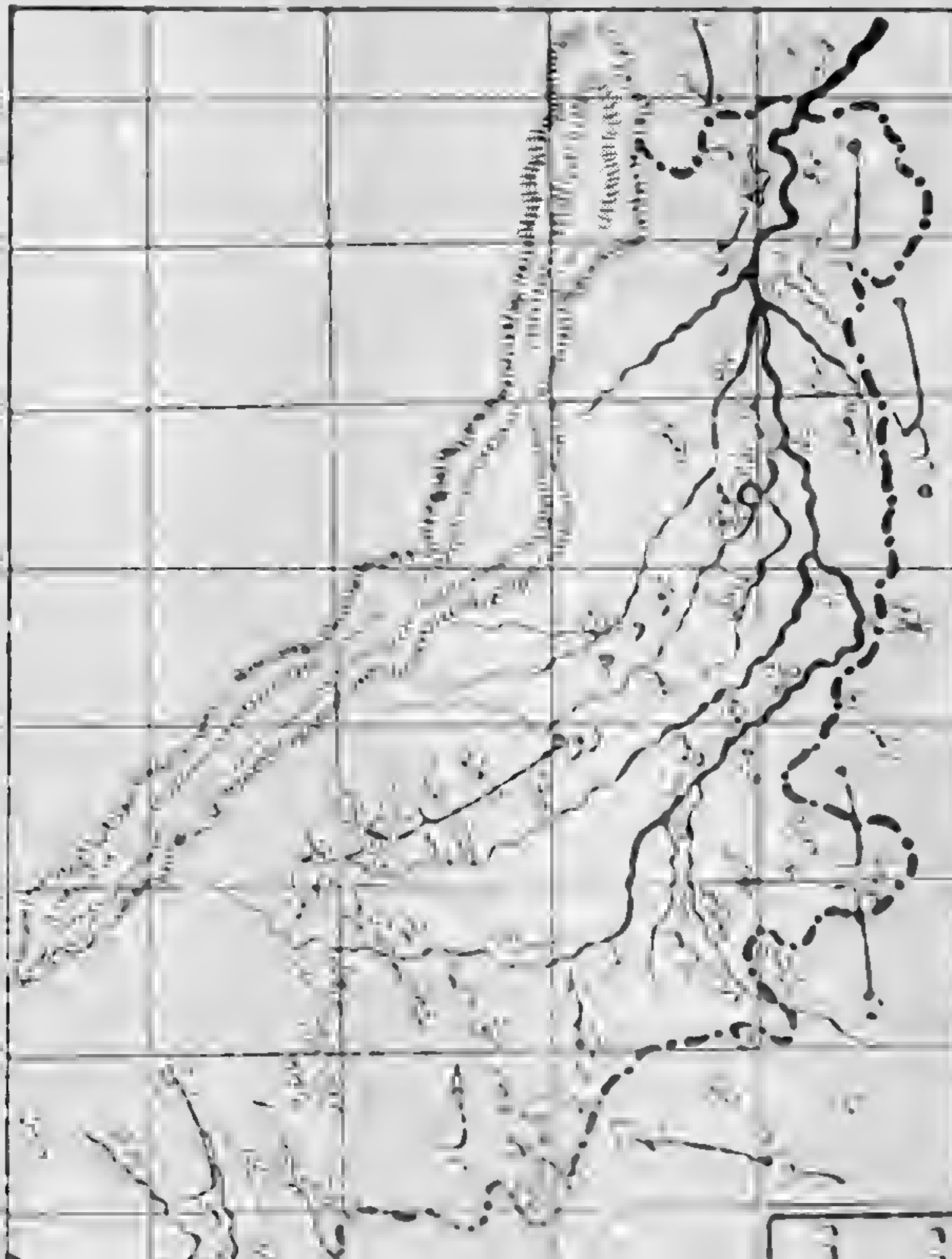
په ۹۱۹ هـ کال چه فتح خان، فتح شاه دوهمه بلاد کشمیر له پاچا (محمد شاه)
خنه پاچپی واخیستله (محمد شاه) سلطان سکندر اودی ته پناه ور وړه په
۹۲۰ هـ کال سلطان سکندر دیری لښکری په مرسته ورسره کړی (محمد شاه)
پخپله د سکندری لښکرو سره کشمیر ته وخوځید او ابراهیم زری ئی د دهلې
په دربار کښی پرېښود چه دسلطان ابراهیم لودی تروژلی (۹۳۲ هـ) پوری هلته ئی
فتح شاه چه خبر شو د (ماکړې جهانگیر) تر مشرتابه لاندی ئی خپلی لښکری
منځ نیوی اړه راوايستلی، لښکری چه سره مخامخ شولې، جنگ ونښت -
جهانگیر سپهسالار د خپل زوی سره ووژل شو او نور کشمیری امیران د
(محمد شاه) خوانه راواوښتل فتح شاه هندوستان ته وتښتېد او (محمد شاه)
دریمه بلا دسلطان سکندر په مرسته پاچا شو.

د علیخان ((ناگوری)) د رو (خیانت)

په ۱۰۱۷ هـ کال د (ناگور) د اکمن (محمد خان) پر خپلو حریفانو -
(علیخان او ابابکر) (۲) بری موند - علیخان او ابابکر سلطان سکندر ته
پناه زاوره سلطان د (میو پور) یا (مهور) حکومت علیخان ته ورکړ.

شمال

شمال

سلطان محمود د خلجی له خوا مقرر و (وغو بنه چه سلطان سکندر ته اېل
شی او د کلا کاور ورو سپاری .

عليخان دا حال سلطان ته وليکه . سلطان ډېر خوښ شو او د (رېټهور)
د کلا په نیامت (بیاني) ته وځوځید خلور میاشتی ئې هلته په ښکار اوسیر
نیرې کړې شهزاده دولت خان او مور ئې هم حضور ته را غلل سلطان ئې
ټول امیران مخې ته ورواېستل او په خورا درناوی ئې لښکرونه راو ست
د ډېر ئې و اواز اوه څو پي لان او څو لاندو ئې ئې ورو بڅو بڅو بل
مگر شهزاده دولت خان بیرته دنا کوری عليخان په لمسون د کلیو له سپارلو
څخه اټه وکړه . سلطان (نا کوری عليخان) ته نور هیڅ ونه ویل د (میویور) (میوار)
حکومت ئې ځنې واخیست او دده ورور (ابابکر) ته ئې وسپاره د (نهانگر) له لارې
(بارې ته راغی دغه نیمه ئې و مبارک خان له زامنو څخه واخیستله او (شیخ زاده
مکن خان) یا (بهیکن خان) ته ئې وسپارله پایتخت دا کړې نه پسې را نېر شو

د سلطان سکندر ناروغی او مړینه

سلطان چه د (بیاني) له سفره څخه دا کړې ، نه را ورسید . د نول سیمو امیرانو
ته ئې ولیکل چه د کوا لیارد کلانیو اولره خپلې نیارې ونیسی مگر د اهیله ئې
ترسره نه شوه ډیر ژر ئې به ستولی کښې دانه راوختله . دایی سلطان له ډېره غیرته
څخه پر لځای له پری ووت تر یا به ئې خپل ټینګار اوز غم وساته او خپله ناتوانی
ئې څرګنده نه کړه په دغه ناروغی کښې به ئې سپارای کوله دربار ته به راوت
او دیا چېرې کار وبار ئې چلاوه ترڅو چه ناروغی ئې دې حد ته ورسیدله چه کوله
ئې ترستولی نه نېر وده!!

« زما د قضا المونعو اوروز و کماره و شمیره! »

شیخ لارڼ د سلطان د عمر له مخی حساب و کړ او د سلطان حضور نه ئی وړاندی کړ، سلطان حکم و کړ چه داروبی دې زما له خپلی لځاته خزانی څخه چه له بیت المال څخه کوښی ده ورکړی شی!

درباریانو چه د سلطان د خپلی لځاته خزانی نوم واورید، هینې پاته شول چه د سلطان خپله لځاته خزانه له کومه وه؟!

خزانه دار درباریانو ته مخ راوړ او اوری ویل:

« د سلطان دادودو چه نور و هیوادو پاچها نو چه به څه سوغاتونه ورنه راو لیږل اړیا چه به لځینو امر او څه تحفی ورنه را وړی ماته به ئی حکم کاوه چه دا کوښی زده او کله چه می دلخان له پیاره څه په کار بدل در څخه غواړم به ئی؛ د سلطان خپله لځاته خزانه دغه خزانه ده » (۱)

د دربار علماء و امراء د سلطان تقوی او دوران د بشور نه حیران شول .

د خدای کره دی دې مدرس زړه سواندی عادل او له خدا به بیر بدونکی پښتون غازی پاچا له دغی ناروغی څخه د ۹۰۳ هـ - ۱۵۱۷ ع کال دمیانۍ دمیا هتی پر اومه دیکشنبی په ورځ تر ۲۸ کالو او څو میاشتو پاچهو وروسته د (۶۶) کالو په عمر په اکره کښی پور پری کړ (۲)

جنازه ئی سلطان ابراهیم دهلۍ ته پورته او په خیر پور کښی ئی چه اوس په لودی هدیره مشهوره ده ښخ کړ (۳) انا لله وانا الیه راجعون) بدا بونی ملا عبدالقادر دمنتخب التوارینخ په لومړی جلد کښی دده د پرنی نېټه (جنات الفردوس نزل) (۹۲۴) راوړی ده، په گنجینه سروری کښی ئی دوفات تاریخ داسی لیکل شوی دی چون ز د ارفنا سفر ورزید یافت در خلد جا سکندر شاه .

سال تاریخ در حلقه سرور د کت (۱) عطا سکندر شاه (۹۲۳) (۴)

دېوى بهى په وډى کارون کښې دا خوا المظارع. زى - خه بانه کښه لودى ده. پرې وړ

داموالظفرغزنی سلطان سکندرلودی (۸۹۴ - ۹۲۳ هـ)
دهدیری کوه په سلطان ابراهیم لودی جو ده کړې ده .

د سلطان سکندر سکه

(نیلسن وایت) پخپل هغه کتاب کښی چه ددهلی دیاچهاو دسکوپه باب
کښی ئی ایگلی دی دسلطان سکندر یوه سکه فو نو گرافی کړیده ددغی سکی
پریوه خوا (المترکل علی الرحمن سکندر شاه بن سلطان بهلول شاه)
او پر بله خوا ئی

(فی زمن امیر المومنین خلعت خلافته) ایگلی دی.

د سلطان سکندر رشی او د ربار

سلطان سکندر له هره حیثه داود یو یو ونلی او غوره پاچا ؤ په دی کښی
شک نشته چه سلطان بهلول یو پوخ مدبر رښتینی مسلمان عادل رعیت پالونکی
نیک پاچا ؤ مگر دسلطان سکندر په باب کښی دیار سودا متل چه: «اگر پدر
نتواند پسر تمام کند» رښتیا کیژی. سلطان سکندر په دېرو خبرو کښی تر پلار
اړولی وه (۱)

سلطان سکندر له خدایه دېر بهرېده پر لمانځه خورا ټینګ ؤ هره ورځ
ئی قرآن شریف لوست پر حلقو ئی پیر زوښه اوزر سوی در لود دده په وختو
کښی رعیت خو را په امن او هو سا ؤ دده دوختو ار زانیه شهو ری دې
پر شرعه خورا کلمه ولاړ ؤ داسلامی احکامو او شرعی اوامرو په رواجولو کښی
ئی دېر زیار یو ست دېری بتخانې ئی وړولی او خو را دېر مسجدونه ئی
ودان کړل دده په وختو کښی به هندوانو هرو مرو یوه کوچنۍ ټیلمی رښکۍ
دقمیصه او بزونه وروړه اودا ددنی او طاعت نخښه وه لنگونې به ئی وری ترای

کله کله به له سپاره څخه ترما خستنه پوری به دربار کښی ؤ او عام نیاو
 (عدل) به ئی کاوه دحکم او قضا په وخت کښی هیشکله د هیچا اثر نه پر
 پر بوت دده دربار له پاچاهۍ کړو فره څخه پښی نشووددی کریم النفس سپیڅلی
 او درانه پاچا په دربار کښی دهنو فواخشو او نارو او څرک نه موند کیدی
 چه عموماً دپاچهانو او ها کهانو په دربارو کښی لیدل کیږی دی پخپله
 عالم ؤ علم او علما ئی روزل مذهبی مشرانو او روحانیو نو ته ئی په خو را
 درنه ستر که کتل محکه به تل ستر پوهان درانه امیران او له خدا به بیریدونکی
 ستا نه پر را کړزیدلی وودده زمانه دصلاح او تقوی زمانه وه هرچا دخیر
 او ښه کفو زیار یوست محکه چه دسلطان تر مخ د تقوی خیر او ښه کښی
 ارزښت خورا ډیر وو سلطان سکندر دوخت او پرو گرام خو را پیا بند ؤ
 هر کار ته ئی وختو نه نا کلی وو او په هغو وختو کښی به ئی نور کارونه کړت
 به کول (۱)

سلطان د شپې په وروستۍ برخه کښی له خوبه راوښپږده له عبادت څخه
 به چه فارغ شو ملکی معاملې به ئی اجرا کولی بیابه ئی دنورو هیوادو پاچهانو او با
 خیلو سرحدی امیرانو ته دفرمانو لیکلو په باب کښی خپلو وزیرانو ته لار ښوولې
 کولای کله کله به د شپې په نورو کالو کښی په پټه رادوت د ښار په کور
 کښی به کړزید او د رعیتو په حال به ئی لځان خبر اوه (۲)

سلطان سکندر د قبیلو خلک (دغرو او لیرو سیمو پښتانه) خورا ډیر نازول
 محکه نو ډیر پښتانه امیران پرده راټول وو (۳) ده له خپلو امیرانو سره د

دانتصابی شوری مجلس

سلطان سکندر د ملکي معا ملو له پاره یو دشوری مجلس هم درلو د چه د مرقع افغان په قول (۷۰) تنه او دشوکت افغان په قول (۱۷) تنه ستر علماء ئی لکه: مولانا صدر الدین قنوجی - میا عز بز الله سنبهلی 'دسیگری میا عبدالرحمن' شیخ لاولب دانشمند او نور غرنی وو دا مجلس به تل دپاچا په رکاب کښی و دوی دپاچا خوښی او تمندی ته نه کتل بلکه د جمهور کټی ئی کتلی حتی کله به داسی هم پیښه شوه چه دغی انتصابی شوری به د پاچا د رایې او ارا دی پر ضد دیوه مخالف حزب شکل وموند لکه د(نهایسر) په پیښه کښی چه د منځه مولوستلی ده (۱)

لکه چه سلطان په قضا بی معاملاتو کښی دبر احتیاط کول په مخینو دروشخرو کښی به ئی دشوری تر غړو علاوه دهیواد نوروتلی علماء هم رابلل او دنو لو په گډون به ئی موضوع خیر له لکه په ۹۰۷ هـ کال چه په لکهنوی کښی د (بودهن) هندو دمسلمانو پر خبره دهفی سیمې دوه شهورو ملایانو (قاضی پیارا) او (شیخ بدر) یا (شیخ بدهن) یو دبل پر ضد فتواوی ورکړلې سلطان ددغی شخړې له پاره تر خپلی ورسر شوری علاوه له ملنښی څخه د عثمانی الهداد زوی (ملا عبد الله) او د شیخ خواجوزوی 'میا قادن' له دهملی څخه د سعید خان زوی (سید محمد) له سر هندو څخه (ملا قطب الدین) (ملا الهداد) او (ملا صالح) له قنوج څخه (سید امان) (سید برهان) او (سید احسن) یا (سید اخن) سنبهلی نه وروبلل فتوی ئی لکښی وغوښتل تر فتوی ورکړ او وروسته ئی

قضائى نظام

سلطان سکندر پرنيا و (عدل) مين پاچا و انصافى دېر خوځېده 'دمظلوماو او غريبان او پر حال ئى دېر پام و خورا واره عرضو نه ئى پخپله اور پېدل که به کوم امير پر چا تيرى کړى ودهغه امير و کيل به په دربار کښى تل حاضر و چه د مظلوم د عرض موضوع په پلټى به حق به ئى رسوى خوشاله کوى به ئى او تفصيل اورا پور به ئى له عارض سره پاچا هى حضور نه وړاندى کوى (۱)

سلطان پخپله دو مره محيرك او هوښيار و چه خورا ژر د شخړو پاڼى ته وړلو بده ' ده په تول ملك كښى په هر هر لحاى او هر هر ښار كښى نياو لځى (دارالعدل) جوړ كړى او خورا فاضل د بنده دار حق پرسته نياو والان (قضاات) ئى مقرر كړى وو ' دوى نه ئى تا كيد كړى و و چه په خورا كامله بيطرفى او مساوات به پلټنى كوى او په خورا د بابت به حكم كوى ' له لځان سره ئى هم تل د (۷۰) يا (۱۷) تنو بيا وړو علماء يوه شورى كښينولې وه چه دى پخپله په نياو او انصاف كښى له خطا څخه وژغورى .

دده نياو (عدل) او انصاف په درست ملك كښى تردى حده پورى د ظلم او تيرى سته (بيخ) كښلې وه چه چا به خپل نو كړ ته په تيريو تندى او كېزو كڼو نشو كتلاى (۲)

هر هر لحاى چه ئى نياو والان (قاضيان) كمارلى وود هغو د كړو تردى حده پته دكرانئ كيدله چه به خپلو خپلو غلطوبه دوى پخپله نه وولا پوهيدلى چه سلطان به بيا په خبر و

د سلطان د خبر رسولو (جاسوسه) نور په تول ملك كښى داسى غورول شوى و چه د ملك د خورا ليرولير و كوښويه دېر وور و ورو خبر و او پېښو به دېر ژر خبرېده حتى دامير ا نو د كورو حالات ئى د مره لرل چه هغوى مجبور كېدل

نیاو وال (قاضی) ته حکم و چله سهاره تر ما بنامه به به نیاو لخی (دارالعدل) کښی کښینی چه هیڅ مظلوم او عارض له نیاو (عدل) څخه نامینده نشی دسلطان په خاص دربار او پایتخت کښی به د ستر نیاو وال (قاضی مرافعه) سره تل (دورلس) / انه ستر علما د مفتیانو په ډول ناست وو د یا پتخت شخړی او هغه شخړی چه به د هیواد له نورو ولایاتو څخه د مرافعی په نیامت پایتخت ته راتللي داته فیصله کیدلې 'مخینی شخړی چه د ابالتی محکمو تر صلاحیت لوری وې هم دلته د اثر بدلې' دغی محکمی به له سهاره څخه تر ما بنامه پوری کار کاوه په مرافعه کښی چه به کومه فیصله راووتله هغه فیصله به هر و مرو (د شوری مجلس) ته چه له (۷۰) یا (۱۷) تنو مقنن پوهانو څخه جوړه شوی وه د زیات غور یا فتوی او توفیق له پاره وړاندی کیدله دې قضائی شوری د (اوسنی تمیز) حکم درلود کومه فیصله چه به په دغه ستر مجلس کښی ومنله شوه بیا به د سلطان حضور ته وړاندې کیدله (۱) د سلطان سکندر دغه (قضائی نظام) له هغه وخت او زمانی سره سم درعیتو د خوشیو آرام او نیاو له پاره خورا کافی و

د سلطان د قضائی فعالیتو خوبلگي

۱ - د (پټني) د لشی د (ارول) کښی او سیدونکی بو ، سید د هغه لهای دجا گیر دار میاملی ، میاملیج) له لاسه د سلطان حضور ته عرض وکړ چه: دله مائي محکمه په زور اخیستې ده ، سلطان د ستر نیاو لخی (مرافعی) مشر (میا بهوا) ته حکم وکړ: د دغی شخړی تر بشپړی پاتنی وروسته نتیجه نتیجه را وړاندې کړه ،

پر دغه شخړه دوي میامنی تیری شوی خو نیاو لخی (محکمه) هیڅ تمهجنی نه ونه رسید ، سلطان حکم وکړ: دغه ټکه پر پو تلې ده چه داشخړه دوي

دایا و لخی غرو دسلطانی حکم سره سم نوله ورځ پر سر کړه کړی و ورځ
او یوه برخه شپه ئې ووهله خو ئې هغه شجره تر تحقیق او غور وروسته د
جاگیردار میاملی (مدعی علیه) په ملامتی فیصله کړه او مدعی ئې مظلوم
او پر حق وایاله دا فیصله چه سلطان نه وړاندې شوه سلطان له قهر پر لاسه
و اېشه او (میاملی) جاگیردار ته ئې وویل: «ما قطعې حکم نه و کړی؟
چه هیڅوک دی پر خپلو زیر استا او هیڅ ډول تیری نه کوی او د جاگیر
دارانو په فرمانو کښی می د هر یوه جایدادونه او تنخواوی ندی نا کلي؟
نو تا ولی زما له حکمه څخه تیری و کړ؟

اودانې وزله دې ناحقته و لخوا ووه؟ «میاملی جاگیردار چه یو امیر و
سر مخرولی و لخوا ب ئې نه درلود خپله گناه ئې ومنله بخښنه ئې وغوښتله.
سلطان حکم وکړ: «میاملی دی د ری پلايه زوره ووا ئې چه (میاملی
کهه کار او ظالم دی او سید مظلوم او پر حق میاملی چه درې بلا دغه جمله
په زوره وویله سلطان وویل: «تازه دغه ابداد (توبیخ) بس دی چه نیا و لخی
(محکمه) کښی رسوا شوی» پس له دی ئې (میاملی) ته بیا تر مر که بل جا گیر و نه
کړ او هغه ئې هم لخی واخیست (۱)

(۲) - دا کړی دښه از دوه به به (بره - من) وروسته خوارۍ
پرته وراخیستله دسلطان دل به کړ واورته ئې چه هغه وخت ئې په
(زابین) کښی اړولې و منځ و نیو دته به ئې خپله غریبی کوله چه دسلطان
لښکری له هغې کلا څخه جنگ نه وایزدهد ای دوی هم منځ ورسره و نیو پر لار
په یوه کلی کښی دوی ته څه تللاري څه راگین او کران اودوی دانې املو ته په
لاس ورغلل کشر وور مشر نه وویل ددو مره مو وموندل چه څه گذاره مو په

سلطان و بیل شاهمدان کوم دی؟ شاهمدان چه نژدی و روستل شو سلطان و فرما بیل
داخوه و اوره جوار بگر (قمار بازان) دی ددرو باخلور و تنگوله پاره ناحقه شاهدی
ای میا بهوا عرض و کر: «یه بنکاره خود را نه او معتبر خلق معلوم میزی» سلطان
و فرما بیل: «دا به هم بنکاره شی» سلطان حکم و کر چه ددغی شخری تول غری بیل بیل
سره و ساتی» ترنولو دمنه ئی مشرورور (د بنجی میره) ر او غوشت او و ئی
یونیتید: «ستالعل خومر غتو» مشرورور یوه اندازه په کونور و رینو له سلطان
خه موم ورنه ور کره او ورنه و ی بیل: «له دعومو موخنه دخیل لعل په شکل او اندازه
یو غتی جور کره» مشرورور حکم پر نخای کر اوله هغه موموخنه ئی دخیل لعل په
اندازه او شکل بو غتی د سلطان حضور ته ورا دی کر سلطان هغه غتی نخنی و اخپست
یت ئی کینیو داودده کشورور (مدعی علیه) ئی را و غوشت هغه ته ئی هم موم ورنه کر
او د لعل په شکل او اندازه ئی غتی نخنی و غوشت کشورور کت مت د مشرورور په
جور کر ی شکل او اندازه غتی جور کر او د سلطان حضور ته ئی کینیو داود بیانی
شاهمدان بیل بیل را و غوشتل او و ئی یونیتید: «قال لعل په خپلو سترگو
لیدلی دی» هر یوه و بیل «هر» سلطان دوی دوا ورنه هم بیل بیل د موم توانی
ور کر ی چه د لعل په شکل او اندازه غتی نخنی جور کر شاهمدان و هم خپل
خپل جور کر ی غتی د سلطان حضور ته ورا ندی کر ل خود دوی دوا ورنه جور کر و
غتیو د پرتو پیر سره درلود بیانی مدعیه (هغه بنجی) را و غوشتله غتی ته ئی هم موم
ور کره چه د لعل شکل جور کر ی بنجی ته و کره او و ی و بیل «خه چه ما
نه وی لیدلی ده» شکل او اندازه خنکه بنوولای شم؟» سلطان چه هر خه
سره ټینکه کره بی له دغه لخوا به ئی نور خه و نه و بیل او نه ئی د لعل شکل او
اندازه خود و ل و منل اتر دی بلنن وروسته سلطان دوا ورنه و یونیتید

ئی شاهدان هم دغسی و یوښتیدل غغو هم دغه لخوا بډور کر چه : « موز پنځه پلو
 ستر کو اعل لیدلی دی ، خوبخه چه ئی بیاو یوښتیدله چه انا اعل لیدلی دی ،
 هغه بیا انا کاره شوه سلطان د نالېچې ژۍ پورته کړه او دمومو خلور سره
 غغی ئی میا بهوا (مشر نیاره ال) ته ورواچول او په درد ئی ور نه وویل : نه چه
 په نیارخی (دار العدل) کښی ناست ئی دغسی عدل او نیار او دغسی پلټنه او تحقیق
 به کوي ؟ » بیوزله مدعیه دی په ناحقه غله وبلله عل خود مدعی لیور دی ، بیسا ئی
 پر شاهدانو مخ راو کرزاوه چه : « که تاسی رښتیا وایاست خوشی به مو کرم او
 که برخیاو درواغو نینک شۍ » وژنم مو لځکه چه ماته ددغی شخړی اصلیت او حقیقت
 خر کند شو ، شاهدانو چه دمر ک بڅغ و او ویدغری ئی وښتیدل او کیفیت ئی ټکی
 په ټکی سلطان ته عرض کړ .

سلطان و فرمایل : « تاسی ماته درواغ څنگه ویل ؟ تاسی نه یو هیداست چه زما
 تر مخ څوک درواغ نشی ویلای ؟ » .

شاهدانو لخوا بډور کر : « موز جواریکر (قمار بازان) یو ، وژی تږی وولمړی
 لخل ئی درې درې ټنکی ادا لخلی ئی خلور خلور ټنکی را کړلی دخیل کور جتا می
 ئی را دغوښتلی موز نملودغه روپی اسره وبللی اوله لخواه سره موو ویل : دیسو ی
 کولې له پاره چه په بازار کښی اشافر کرزاوید ویل نه لاس نیسو له ناحقه
 شادی څخه شرم ؟ » تردې خبرو وروسته چه سلطان دښخی لیور (مدعی
 علیه) ته مخ و وواړاوه پخوا تردې چه سلطان شه ورته وواښی خپله کناه ئی
 ومنله پېښه ئی ټکی په ټکی ورته عرض کړه او پدې ټوکه ئی له ایډاده څخه لځان
 وژغوره له بیوز ئی مدعیې څخه دسلطان دندبیر او فراست په برکت هغه نسور
 و اوښت او دربار خلیک دسلطان لځیر کړ او فراست ته هښ پېښ پسا ته
 شول سلطان لځکه چه شاهدانو ته امان ور کړی و نور ئی شه ورته و وویل حکم
 کړی .

وروسته یو ورته راغی غوته ئې ځنې وغوښتله دو کانداری ته وکړه او ورته
وې وېل: « ترڅو چه هغه بل مل دی نه وی در سره غوته نشم در کولای، هغه تک ورته
وېل: « هوغه دی ملگری می رانه ولار دی، دو کانداری چه سترگی هغه لورته
ورواړولی که گوری رښتیا هولته یوسری ولار دی او شخه اشاره هم کوی د کانداری
غوته هغه تک نه ورکړه او تک پر خپله تره ولار، بیانه ئې هغه بل ملگری راغی
او دو کانداری ته ئې وېل: « زما هغه بل ملگری نښتېدی دی یام کوه که
غوته نه راغی چه غوته ورنگری، دو کانداری ورته وېل: « پرون خود تاسې خپله
غوته له ما یو وره، تک نا کاره شو او شخړه د سلطان دربارته ورسیده له سلطان
تک و پوښتید:

« تاسې له دو کانداری سره د غوتې اخیستلو شخه شرط اېښی ؤ؟ » تک ځواب ورکړ
« څوموز عبرت سره رانه شو غوته به یوه نه نور کوی دو کانداری هم دارا سره
و منله اوزه که پرون له گوره راوتلی وم خون می سلطان ته روادی، دو کانداری
هم بېښه سر نریایه سلطان ته عرض کړه سلطان د مدعی په تکی پوه شو ځکه
که د دو کانداری دروه په نیت کابینې وای امانت به ئې نه منلای.
تک ته ئې وفرمایل: « ستا امانت غوته تیاره پر نه ده له شرط سره سم ورشه
خپل بل ملگری راو له اودواړه خپله غوته واخلی، تک چه د سلطان له درباره
ووت دوی بښی ئې در اودلی دوی ئې نوری پور کړې او پر مخ وښتېد، بیانه تر شاونه
کتل او د سلطان نکته داسې او فراست له دو کانداریه شخه هغه ته رواراوه (۱)

محدث (۱) اوسید علی مشهدی (۲) او نورهندوستان ته راغلل دپهلوی اوا کړې
په سیمو کښی میشت شول او ددی مېنې دعلم ښی ئې اوبه کرل (۳) دادبیات
سرحد دریم جلد په اینه ویشتم مخ کښی لیکلوی دی:

د لودیو پاچهانو په زمانه کښی دپښتنو د مذهبی تبلیغ جذبه هیابر بشور راغله
له ملتان او شار خوا څخه ئی ښه ډیر علماء داسلامی تبلیغ له پاره هندوستان
ته وروبلل په جرپور او گجرات کښی ئې واوسول په تاریخو کښی لیکلی دی
چه ددغو لخواو د مدرسو شمیر تر درې سوه زیات ؤ چه تلوانه لودیو پاچها او
اوقاف ناکلی وواو دا دآمداد سلسله د مغلو په وختو کښی لاجاری ده
(هندوستان مین قدیم اسلامی درسگاهین) موافقاًوالاحسنات ندوی لیکي :
د سلطان سکندر یویه شریعت یابند او علم خوښوونکی یا چا ؤ هند وانه دده
له وختو یار سو تعلیم ته لاس ورته کړ:

په تاریخ داؤ دی او جام جهان نما کښی لیکلی دی:

د سلطان سکندر ډیری مدرسې په موتهرا کښی قائمې کړې (۴) د سلطان
سکندر په وختو کښی دلبک لوست تحصیل مطالعاتو څخه دو مره عامه شوي
وه چه دتاریخ داودی ، طبقات اکبری او منتخب التواریخ په همدادت د هر چا
په سر کښی (که به امیر ؤ که به فقیر) دعلم دزده کړی فکر موند شوی ؤ
د هندوستان خلکو د خپل یا چاله علم یا لسی څخه ډیر ګټه وموندله
مسلمانان بریزده قدامت پسند و هندوانولاهم له دې موقع څخه استفاده
و کړه دعلم او پوهنی خواته ئی توجه وکړه

(۱) سید رفیع الدین محدث میرازی په معقواو کښی دمولانا جلال الدین دوانی اوبه
حدیثو کښی دشیخ شمس الدین محمد بن عبدالرحمن سخاوی الحافظ المعصری هاگرد ؤ
سلطان ښه اعتقاد ورته درلود په اکره کښی ئی دافاضلې له پاره داساوه او هلته پسی وگرځ
(ص ۶۵ ندکره علمای هند)

مروج علمو نه ئی زده کړل او کمال ته پکښې ورسیدل مخکې نو د سلطان سکندر دوختو په علمی خد متو کښې دهندوانو او مسلمانانو برخه سره سمه وه هندوان نه بوالخی د یارو شاعران شول بلکه دومره پوهان پکښې راووتل چه د درس حلقې ئې لرلې بډایوالی ملا عبدالقادر د سلطان سکندر د دوختو تر علمی پراختیا پورې لیکي :

دیو برهمن لاد درس حلقه لرله شاعرهم و دمسعود بیگ دغزلي په افتخا
چه ده کومه غزل ویلی ده مطلع ئې داده :

دل خون نه شدي چشم تو خنجر نه شدي کر
ره کم نه شدي زلف تو ابتر نه شدي کر ، (۱)
تدریسی نظام

سلطان سکندر که لسه یوې خوا د هیواد تنظیم (امن، رفاه، مساوات ، زراعت او حرفت) ته توجه وکړه لکه بلر خوا ئې تعالیمی مذهبی ، اجتماعی تنظیم او اخلاقی تربیی ته هم بشپړه توجه درلوده او پدی تو جه کښې ئې دهیواد هری سیمې برابرې برخه درلوده (۲) د سلطان په دوختو کښې درسی نصاب واوښت د سلطان تر زمانې پخوا په منطق کښې بیله شرح شمس (چه دسید محمد همدانی تألیف دی) او شرح صحیف او په الحینو و الحینو لخوا یو کښې د ابو شکور سالی تمهید (۳) څخه بل کتاب نه لوست کیده د سلطان په دوختو کښې د ملتان له تلمبې (د تاپه زور دلام په سکون دنون او بایه زورو) څخه دوه مشهور علما (ملا عبدالله او ملا عزیز الله) د سلطان پاچهۍ ته راغلل لمړی په دهلی او دوهم په سنبهیل کښې میشت شو معقول علمونه ئې رو اچ کړل

دسکالې مفتاح العلوم دمعقولاتو په درسي نصاب کښې شامل شول (۱) په طب کښې (طب سکندري) د نصاب خورا اهم جزء شو؛ د هملکانو دروژني اوښوونې طرز لره دسلطان اقباليق شيخ سعيد برملي داده اصول وړاندې کړل :

- ۱ - په پسته ژبه او لرمي دي هملکانو ته ادب او تعليم ور کاوه شي .
- ۲ - د هملکانو له ترغني وهلو ، کړ قلو دي ، د دوشی .

سلطان دشيخ سعيد وړاندې کړي اصول ومنل او په نو لو ښوونځيو کښې جاري کړه شول ؛ دسلطان په وختو کښې دملک په نولړ ښوونځيو کښې په خوراشدت دغه اصول يا ال کېدل (۲) او دغه دسلطان سکندر دطرز تدريس اصول دمنځ اکبر په زمانه کښې دابيت الاطفال (بنيادشو (۳)

دعلم او علما و قدر :

سلطان سکندر له علماؤ او ستانه خلکو سره خاصه مينه لرله ؛ په خورا درنه سترگه ئې ورنه کتل ؛ دبرئي نازول په ۹۲۲ هـ کال چه ئې په ديپانه ، کښې څلور مياشتي تيري کړي دبر وخت ئې دسيد نعمت الله او دشيخ حسيني په صحبت کښې تير کړ (۴) سلطان دتعليم ، تدريس او اخلاقي تربيت سره ليوونې مينه درلوده ؛ علما به ئې راغوښتل او روزل به ئې ؛ دعلماؤ او صلاحو قدر دده په وختو کښې دعلم او صلاح دعموميت له پاره لوي عاملؤ وائي ؛ په ۹۱۰ هـ کال چه سلطان په لاهور کښې وشيخ عبدالجليل سهروردي و مر ؛ سلطان ئې پخپله غسل او جنازي ته ورغی (۵) لکل کا : سلطان چه به دتلبي ملا عبدالله

(۱) هندوستان مين قديم اسلامي درسکامين .

(۲) مرفع افغان ۸۶ مخ

(۳) اکبر منل دورو کو دتعليم په باب کښې استادانو ته حکم کړی ؤ : « چه وروته

فدرس خلقی ته ورغی ددې له پاره چه دره کړه په درس کښی معطلی رانه
شی علی به یوې کښې ته کښېنوست . ملاصاحب چه به له تدریسه فارغ
شو بیا به ئی سره ولیدل (۱) :

نعمت الله هروی په مخزن افغانی کښی لیکي: منلی عارف شیخ جمالی کښوې چه
د حجاز د ام' عراق او ماوراء النهر له سفره څخه هند ته راستون او سلطان په
خبر شو له سنبهله څخه ئې پخپل قلم یو منظوم لیک ور ولیږه او خپل حضور ته ئې
راوغوښت کله چه شیخ جمالی د سنبهله خبر ووه راوړسید سلطان ئی په خورا
تیاک دوه درې کړه مخی ته ورغی او خورا تر دهر کلمی ئی واک (۲) او تر هر که
ئې له محانه لیری نه کړ (۳)

مولوی غلام سرور لاهوری لیکي: د شیخ محمد ملاره (۴) چه پدا اور لولپه شالو
و کړای او دخدای په حکمت ئې په هر روزی کښی د پخوا دوه کون حاصل و، هغه شالو
چه د سلطان سکندر حضور ته وروړی شوې سلطان د شکر سجده ادا کړه چه دده
په وختو کښی داسې ښه خلق او دخدای نازولی شته (۵) دائی: د سلطان په وختو
کښی د جهان لودی بودر باری وکیل (ملک دین الدین) د قرآن شریف
تلوت نه نه کښېنوست به ولای به ئی قرآن شریف اوست او قرآن شریف نه ئې
دومره جگړه پیل جوړ کړی و چه دده تر څکړه پوری به رسید. قول خدمتگاران او
کورنۍ به ئې تهجد ته باڅیدل نو بیا به تر څایسته پوری به درست کور کښی د قرآن
خواي په ذکر کې وې ملک زین الدین هر جمعی شپه خو مننه ور بجی خیراتو لې مکر

در هر دایه ای هر دو دري لا اقل هو الله احد و (۱) د سلطان دغې اوجه
چا علم: تاجه او صاحبه نه ای در لارده له يوې خوا د پير علم او روزل او له بلې خوا ته
په وعيتو او امر او کښي وایا (حیات، نبکی، ادب، دینداری پر هیز کاري، امانت
او صلاح په خورا پېنځر موندنه کړه او نو او خلقو د سلطان په تقلید د صلاح
لور ته مخ ونيو. دده په زمانه کښي علا داره، بدلمنی او داسی نور دران عملونه
تر وې اندازی زړي خبری او پخوانی نکلونه ورو او دائی ثبته کړه. چه تر
تر تښی او سیاست، تعلیم او تربیه د ملت د سمون له پاره کتوره ده. (۲)

د سلطان د وختو مؤلفات

سلطان سکندر له تالیف سره خاصه مینه لرله ملایان ئي تشو بقول چه
په هر علم کښي تالیف وکړي (۳) دده پړوختو کښي تر بدیع المیزان سیر العارفین
مفتاح الفیض، شرح عضدی، شرح مفتاح، شرح انوار الفقه، رسالیه عینیه، تفسیر
حاجی عبدالوهاب بخاری او مهر و ماه علاوه دا خلور خورا درانه کتابونه
د سلطان په خاص حکم لیکلی شوی او ده ته منسوب کړه شوی دی،
۱- طلب سکندری یا (معدن الشفاء سکندر شاهي):

د سلطان په حکم د پوښک له مختلفو نسخو او تېنویز کو مجلداتو څخه
په علم طب کښي په ۹۰۸ ه کال د میا پېړواتر کتنی او پاملرنی لاندی پولوی
کتاب د طب سکندر په نامه راغونډ او ترجمه کړل شو د هندوستان طبیبانو
په دهغه له مخی علاجونه کول او د نورو را وروسته تالیفاتو له پاره اساس
هو. ویل کیږی چه د سلطان سکندر په ونلو کارنامو کښي یوه مهمه کتاب دی. (۴)

مادونندان 'جکروت او کیدی شخه را ایستل شوی دی، په مقدمه کښی ئی د علم طب مبادی او په لمړی باب کښی ئی د علاج مقدمی، په دوهم باب کښی ئی علم التشریح، په درېم باب کښی ئی د ناروغیو نخښی او علا جونه را وړه شوی دی. (۱) طب سکندری د هندوستان زوړ طب بیرته ژوندی کړ، او پراخی او تدوین ئی ورو با خښه (۲)

۲ - آئین سکندری : سلطان دخیلی پاچهي د دستور العمل او قوانینو له پاره یو خوراغت کتاب د آئین سکندری په نامه جوړ کړی ؤ (۳)

۳ - د امر کر بهار تر جمه : د سلطان په حکم د امر کر بهار کتاب چه په شاستری ژبه ؤ په پارسی ترجمه شو (۴)

۴ - فرهنگ سکندری (تجیه السعادت) : د شیخ ضیا زوی محمد د ۹۱۶ هـ کال د صفری پر لسمه د سلطان سکندریه نامه بود لغاتو کتاب د (فرهنگ سکندری) په نامه لیکلای دی دا کتاب ۲۲ بابونه لری او هر باب درې درې برخې مفر دات او ترا کیب لری (۵).

علمی مناظرې

سلطان سکندر پخپله منلی عالم ؤ . تل به دده په دربار، کښی علمی مناظرې کیدای او علما به پر راء و نه وو

نکلی کا د: (سنبهیل) دمپني په وختو کښی یوه روح سلطان علما و پوښتیدل:

«خاروی او الوتو نکلی بودیل په ژبو او یا خپل قوم په ژبه سره پوهېږی ؟»
علما ؤ ځینی منصوص شو تونه وړاندی کړل، سلطان شیخ سعید پر علمی نه

سلطان ورته وویل: «مادمخه نان وویل چه زه دعلماؤ سره به دغه باب کنی یوه عقیده لرم خوشه چه ستا یه زره کنی دی هغه هم ووابه».

شیخ سعید وویل: «بشکاري نور و غوروی بیا یوه پانه په شونډو کنی ولیسی» ریز وکړی او نوکله هری خوا پر را تو لیبزی او نیول کبزی دوی د و مره نه یوه میزی چه دا ریز زمونږ د کوم ملکری دی؟ اوڅه وائی؟»

«بل داچه د چوغکی سترگې وکندي په نور ئې کښنوی مخو رڼوی ئې» دا ریز کاندې «چفېزی» نورې چوغکې پر را تو لیبزی او نیولی کبزی نه دوی د و مره پوهیزی چه دابیوزله بندی او مجبور ده «هنه تلل خطره لری» با دملک ولاړ شو او نه هغه بندی چوغکه دوی په خپل حالی خبردای شی» (۱)

ملطان اود پارسو شاعری

سلطان سکندر دیار سو خور اور شاعر ؤ (۲) په وینا کنی ئې یو خانقه خصوصیت او سلامت درلود (۳) دده (تخلص کلمرخ) با (کلمرخي) ؤ. په شاعري کنی ئې دده لاج شېخ جمالی کښېوه استاد ؤ. اشعار به ئې ور کښتل او در سمول د سلطان دیار سو اشعار وبلکې:

سروی که سمن بیرهن و کلبه نستش در حی است مجسم که در آن بیرهنستش
مشک ختنی هست که صد مملکت چین در حلقه آن زلف شکن در شکنستش

«کلمرخ» چه کند جوهر دندان ترا وصف

«کلمرخ» چه کند جوهر دندان ترا وصف

مېنه و کره به همدغه نژدي وختو کښې (شيخ جمالی) استاد ئی د عربستان، شام
عراق له سفره څخه د هلی ته راغلې و؛ سلطان په لاندې منظوم لیک چه پخپل
لاس ئی ولیکې (۱) راوباله اوده (مهر و ماه) مثنوی ئی هم ځنې و غوښت:

ای مفخر گنج لا یزالی	وی سا الک راه دین (جمالی)
در کرد جهان بسی زده سیر	در منزل خود رسید با لیسیر
بزدی تو مسا فرزند ماه	الاحمد که آمدی بخانه
در مکه و در مدینه گشتی	کو هر بودی غزینه گشتی
ای شیخ به ما برس بزودی	بسیار میسافرت نمودی
بکشای سوی در کهم کام	نادر بابی ز (گلرخ) کام
چشم به (جمال) نوطبان است	دل مرغ مثال در فغان است
من اسکندر و تو خضر مایی	باشد که بسوی ما بیایی (۱)
ور شیخ ز دوستان نشد سیر	تشریف نمودنش بکشد دیر
باید که کتاب «مهر و ماه»	ارسال دهد چنانکه خواهم
از مهر بکشد دو دیده را نور	آن مه نشو دزدیده ام دور

سلطان سکندر لکه چه دوخت او برو گرام خود ایا بندو د شاعری ذوق له خپلو چارو
څخه غافل نکړ او همدا سبب و چه دهه دربار د قصیده سراو شعر او مرگز نه شو (۲)

ودانیر (عمرانات)

سلطان د تمدن او عمرانانو سره دیره مینه درلوده، زرو ښارو ته ئی بیرته
ترقی ورکړه (۴) نوی ښارونه لاری، بندونه، تها ئی مدرسو، مسجدونه او

۱- سنڀهل ښار:

په ۱۱۴ درجی ۲۶ دقیقې طول البلد او ۲۸ درجې و ۳۰ د قیقي عرض البلد کښې (سنڀهل) د دهلی لمر ختیز پلونه تقریباً ۱۰ میلې لیرې یو خورا کمځی ښار کی و، سلطان له ۹۰۵ هـ کال څخه تر ۹۰۹ هـ کال پورې هلته وادهول او هغه کوچنی ښار کی د هندوستان لوی ښار شو. کتب خلق پکښې اوسېدل، خودپښتنو حکومت چه په شمالی هند کښې له پښو ولوید د (سنڀهل) اهمیت هم ورسره غروب موند (۱)

۲- اګرې ښار:

اګره د (بیاني) په حکومت پورې تړلې یوه ځای وه. سلطان له ۹۱۰ هـ کال څخه بیا تر مرینی (۹۳۳ هـ) پورې اګره پایتخت کړه او هغه ور کلي که څه هم بیلابیلو زلزله کښې ونړېد بیا د سلطان په توجه د هندوستان لوی او مشهور ښار شو. مغل اکبر هم اګره خپل پایتخت کړ او تر اوسه پورې مشهور از بارونقه ښار دی (۲). اګرې ته نژدې (سکندره) نومې کلي چه (اکبر مغل) پکښې ښخ دی سلطان سکندره خاص نسبت لري (۳)

۳- سلطان سکندر بند:

بابر مغل لیکي: دا بند سلطان سکندر د (دهواپور) په شا وخوا کښې جوړ کړی دی. پر بند سربیره ئې ودانۍ جوړې کړې دي دغه دم کښې د پشه کال او به را غونډ یزې خورالوی دم مخنی جوړ یزې ددی دم شاوخوا ته غرونه دي، ما هم هلته یو مسجد جوړ کړ (۴)

۴- له اګرې تر ډهولپوره:

پرهر مزله به ئی چه وارول هلته به ئی خهان و کیندل و دانای به ئی جوری
کری چه مسافران بکشی و ادسی او مانده به ئی دیا چا استو گنی له پاره و دانای
کری.

رابطونه:

دملک تر لیر و لیر و سیمو پوری ددک دانتظام له پاره رابطونه و دان
شوی ووچه (داک شوکی) ئی لمی او په هره شوکی کبی به خه سری او خه
خورا چتک او کرندی آسونه ووچه داکونه به ئی سره رسول دار رابطونه دکر وانو
او مسافرو له پاره هم بوسیپ 'سربناه' و .

دسلطان بهلول یا چاهی هدیره:

دهلی په (چراغ کلا) کبی دسلطان بهلول دهدیرې گنبد (سلطان سکندر نه
منسوبه ده) (۱) داهدیره د نصیرالدین چراغ دهلی دهدیرې تر خنک واقع
ده، په یوه بوخت کبی دهنده عاليشانو عمارتو څخه کبل کیده .

ددهلی موتهی مسجد:

طباطبائی لیکلی دی چه: یوه ورځ سلطان سکندر ددهلی په جامع مسجد
کبی یوه دانه موتهی (۲) چه پر مټکه پرته وه راپورته کړه او د دباندی
خورخړلو په نیامت ئی خیل دزیر (میابوها) ته ورکړه، میابوها دانه کورته
راوړه او دخیل نا توبی په باغچو کبی ئی کبیښووله، په لمړی کال ئی تر
۲۰۰ دانې زیات حاصل خنی واخیست، بل کال ئی ۵۰۰ سره دانې وکړای
پدی ترتیب ئی دهلی یوې دانې دخو کلو له یله پسی حاصله څخه په دهلی

(۱۹۷)

اعلم بالصواب غلام حسین طباطبائی په ۱۱۹۵ هـ کال لیکنلی چه تر اوسه
دغه مسجد په دهلې کتبی ودان او په هغه نامه مشهور دی (۱) او معاصر خان
غازی پخپلو میا د داسو کتبی لیکنلی دی دا مسجد سلطان سکندر
لودی په ۸۹۰ هـ یا ۱۲۸۸ ع کال جوړ کړی دی او د شیخ نصیر الدین شاه چراغ
د دهلې د هدیرې په شا کتبی د (مونهی مسجد) په نامه تر اوسه پوری شته
د متهرا لوی مسجد:

غازی سلطان سکندر هرخواي چه له هندو او خجی دی هله ئی دیر د بر
مسجدونه ودان کړی دی مگر د هندو او د خورامتیرک بنار (متهرا) چه د سری کرشن
دزو کړی تون دی هغه لوی مسجد چه سلطان سکندر د هندو او د خاس مذهبی لمبوخی
(کهاټ) د زبني بر مقابل جوړ کړی دی د تاینی او ذکر د دی ۱۲۰ په متهرا
کتبی یو بازار هم سلطان سکندر جوړ کړی دی (۲)
د یوسف قتل هدیره:

د (ست بلی) او (کهر کی مسجد) په شا کتبی د یوسف قاتل هدیره (سلطان
سکندر لوی) د پلار په ژوند جوړه کړیده (۳)

ملکي انتظام

امنیت: سلطان سکندر که له یوی خوا جنگونه کول له بلې خوا ئی د ملک
مشارتی دیني تمدنی او تعلیمی تنظیم هم هیرنه و او دې خوا به ئی هم زیات
پام او توجه لرله رعیتو دده دینه انتظام په برکت دامن او داد ژوند کاوه (۴)

دایرو لیرو سیمویه کلو کښی لایوه سیاہی له چاڅه و کت یا بو او ښی خیل استعمال لره ور با او په زور نشو اخیستلای (۱) او زوره ور تر لځان کښتو نه تر سترگو پورته نشو کولای (۲) سلطان په هغو سیمو کښی چه څه سر کښ خلق به پکښی وو او غرب رعیت به ئی لو تل او لڅوړول ځای پر ځای نهانی و دانی کری وی او هلته به دا من د قیام له پاره څه څه سیاہیا ن پکښی او سپدل (۳) هرا میرا و جا گیر دار دخپلی سیمې دامن مسؤل و (۴) سلطان په هره هره سیمه کښی دامیرانو او جا کمانو د پټ معلومات په نیامت خیل جا سرسان کمارلی وو چه د ډاگ دمکمل انتظام په برکت به ډیر ژر د لیرو لیرو سیمو کوچنی خبری او حالات ورته رارسیدل او دومره به ژر رارسیدل چه د چا خبره غوږ به لانه و په خبر شوی (۵) څکه او حکام او میران ډیر لځنی بیرېدل او پر رعیتوئی ظلم او ټبري نشو کولای دوی کمان کوه چه داد سلطان کرامت دی او یا لځنیو به ویل چه بیر بان ئی مـ بخردی او بل هر ځای چه به سلطان و دربار ئی عام و هیچا هیڅ ک نه هر لځنی کرز ولای څکه نو مظلوم او ورپادی خلق برابر ده مخی ته دریدلای شو ای اودې وضعی هم نریوې اندازې دامیرانو او زور ورو خلقو د ظلم منځه نیولې ده

ډاگ:

دغه وخت دخبر رسولو ذریعې (ډاگ څو کی) بللې کیدلې د ډاگ څو کیو آسو نه هر وقت په هر رباط کښی چمتو ولاړ وو (۱) د سلطان دغه تنظیم په درست هیواد کښی دومره مکمل او اعلی و چه هر وخت به هره خبره خبریده او هر فرمان او هر حکم ئی امیرانو او جا گیر دارانو نه پر خپل وخت رسیده داسې هم پیښه

شویده چه دجنگ به وختو کښی به کله دده فرما نونه (چه په هغه لځای کښی به ئی دلښارودخو لخواو اوارو لوشپړی لارښوونی وی) ترپه لځوسوو میلرپورې هره ورځ سهار ومانښام یو یو دلښارو مشر ته رسول کیدل او دفرمانو درسوالو په انتظام او وخت کښی به هېڅ لوییرنه رانه (۱) .

پان شاهي فرما نونه:

دسلطان فرمانونه چه دامیرانو او جاگیردارانو په نامه تل لیکل کیدل درې دوره وو:

۱. دعمومي انتظام په باب کښی فرمانو ته (قوانین) چه په عام محضر کښی به لوستل کیدل .

۲ — دخصوصی انتظام په باب کښی فرمانونه (هدایات) چه دامیرانو په دربار کښی به لوستل کیدل .

۳. پټ او خورا منصوص فرمانونه چه یواځې به ئی په امیرانو پوری اړه درلوده . د کوم امیر یا جاگیردار په نامه چه به فرمان ولاړهغه امیر یا جاگیردار ته به دره دنامه بنده په وسیله (چه په پسا چاهی دربار کښی به تلؤ) دمخه لا خبرور علی و هغه امیر یا جاگیردار به دوه درې کړوه مخی ته ورته راؤت هلقه به ئی یوه لوره تنګا چه (صفه) جوړه کړه چه دا کبه ورورسیده فرمان راوړولکی به پر هغه تنګا چه و خوت امیر یا جاگیردار ته به ئی (چه بښته به په خورا ادب ورته ولاړؤ) فرمان وړاندی کړ امیر یا جاگیردار به په دواړو لاسو فرمان واخیست پرسره ئی کښېښود (دائی دمنلو نڅښه وه) که به فرمان دقانون په پلي کولو سره سرته راوړلکېده یا په نورو کارونو کې به دفرمان په پلي کولو سره سرته راوړلکېده نو په دې صورت کې به دفرمان په پلي کولو سره سرته راوړلکېده .

نرخنامه‌ی اوروزنامه‌ی:

دسلطان سکندریه وختو کښې داخوړا فینک حکم وچه دهیواد له هر گوت او گوښې څخه به دغلانو او نورو حاصلاتو اړخونه او دپېښو اواقعا تو تفصیلات او دانیارو حال هر ورومرو هر روح وراستول کیده. سلطان هم هر ورومرو داتوای وړ لځیانې او نرخنامه‌ی سر تر یا به لوستلې دده یادښت (حافظه) دومره زیات وچه که به خورا وړه تبدیلی په اړخو حاصلاتو او اوضاعو کښې پیښه شوې وه ددستی به ئې دهغې دندار که یاره لاری سنجو لې فرمانونه به ئې هغو خواو ته لېږل ۱۱ دواقعا تو پلټنې به ئې کولې او پر علمو به ئې غور کاوه.

۱. استخبارات:

دسلطان سکندر په باب کښې دبر ورومرو څینو داسې نکلونه او ایځلې دی چه له بهرې خوادسلطان داستخباراتو دخورا بشپړ تنظیم لوی دلیل کیدلای شی اوله پای خوا څرکه چه ځینې ئې تر عقل جگې پېښې او محیر نکلو نه دی ځینو کسانو ته دسلطان کشف او کرامت وړ منی او یوه ډله ئې خوشی نکلو نه او تشی افسانې ولې هغه محیر او تر عقل جگ نکلو نه بل عنوان ته پرېږدو تر دې عنوان لاندې یوازې هغه برخه مثالونه راوړو چه عقل ئې منی او وائی ددغه انتظام برکت وچه دسلطان په وختو کښې دنوطو منخ تور او امیران هر حد له پامه اېل او مطیع و:

۱- سلطان دامیرانو د کور و حالات درلوده: نکل کاچه و مښپه د برسات

په نایب (موسم) کښې اودی بهیکن خان (۲) په خپل کور کښې دبالا خانې

سباجه بهیکن خان دسلطان دسلامی په نیامت در بار نه ورغی ،سلطان
سم دده دلیدلو سره (میا بهو ۱) وزیر ته منځ ورو کړ زاده او وې وېل :
د دودره لوی امیر کړه دشی تو کر نه وی او پلنگ پخپله انه باسی .

مالیات:

د سلطان سکندر تر پاچهي دمخه په نول هیواد کښی دغلو (زرعی حاصلاتو)
زکوة' عشر حکومت نول او په ۹۰۰ کال چه سلطان سکندر دبنگال له جنگه
خنځه (درویش پور) ته راستن شو هغه کاختر وه - سلطان چه دخپلو
رعیتو لویو او بد حال ولید ، دملک تو لو سیمو ته د زر تو د آرامی په نیامت
فرمانونه ورواستول چه (عشر) دی نه اخي ، دامانت په اری هیوه کال له پاره
په یوه سیمه کښی نه و بله دا کرمغا تر وختو بیا هڅ یا چا په قول شما لی
هندوستان کښی عشر اول نه کړ .

گرهڼه (زراعت):

نار یخ داؤدی لیکي : د سلطان سکندر دیلار پر نیو لوملکو سکنه د کره قول
ژوند ته په کراری او خرنی تیر کړ قول رعیت ته که لوړ و که خور ، خور الحنی
خوشاله ووهیڅوک ته یې نه شوو چه تر لځان پر کښتوڅه تیری و کړی په تیره بیا
د (بزگرا نو) فکر زیات ورسره و دی به یوهید چه دملک ودانی اوسمورتیا
د کرهڼی په زیاتوب او بشه والی پورې اړه لری ، (۲)

او بزگرانو هم په خورا خوشالي ژوند کوه. حاصلات کال په کال زياتيدل
د زرو حاصلات لرونکي جا کيرونه لکونه ورسيدل (۱) د سلطان سکندر دهغه
خاص اور او توجه څه مظاهره داته وړاندې کوم چه دبز کړو (زارعی طبقی)
سره ئي درلودل :

۱- يووخت د (سنبهیل) يوه غريب بزگر مله کيښدله، پښخه زړه طلاوي ئي
وړندلې، د سنبهیل حاکم (ميا قاسم) (۲) چه په خبر شو يا چاهي خزاني ته ئي لځني
تعديل کړي او سلطان ته ئي خبر ورکړ،
لورهمته پاچاورته وايکل: «هرچاچه طلاوي وړندلې دی هغه نه ئي پيرته ورکړه،
ميا قاسم خيال وکړ چه سلطان دهغه غريب بزگر حيثيت لور کښلی دی
اوله کي ئي د پښخو زرو طلاو د پيرته ورکولو حکم کړی دی.»

پير ته ئي د سلطان حضور ته عرض وکړ: «چاچه دغه طلاوي وړندلې دی
دهغه حيثيت د دودره د پيرطلاو د پيرته ورکولو وړنه، دی» سلطان چه دميا قاسم
دالیک ولوست د قهره پرله ايشيده، «ميا قاسم ته ئي دستی وايکل:

«ناپوهه! هغه بزگر که د دودره طلاو وړنه و نو پاک خښتن څنگه ورکولې؟
موږ ټول د پاک خدای بند گڼ يو، دی د پيرنه پوهيږي چه څوک دخه وردی څوک
دخه!» د دې فرمان په اوستلو ميا قاسم وار خطا شو، د ستی ئي هغه غريب بزگر
راوباله او د پښخو زرو طلاو هميانو ئي ورته کښېښودلې (۳)

۲- بل وخت بيا په «اجود هن» کښې د (بندگی شيخ محمد) جا کير دار
ملکه بوي کيدله ناڅا په يوه لوبه شا مخه (نخته سنگ) ښکاره شوه.

یوونه کوره که گوری چه پنجه خجاده ، شیخ ئی خبر کر شیخ هم ورسپور شو
هلمه چه ورغی سری ئی خانه ور کشته کرل کی کتمل خاله خزانې د که وه
شیخ خزانة را و کنبله کور ته ئی راوړه ، خینسی د سرو زرو
داسی لوبی هم بکنی و وچه د (ذوالقرنین) نوم پر کنبلی و دلاهور او
دپسا اپور ها کم علی خان (۱) چه په خبر شو شیخ ته ئی ولیکل :
« لڅکه چه داسیمه زمانه ایالت کنی ده نود دغی خزانې خښتن هم زه یم . »
شیخ محمد په خواب کنی ورته ولیکل : « که خزانه خدای (ج) نا نه
در کړې وای مابه هېڅ نه وای وبلر اوس چه مهر بان خښتن مانه د ابخېلی
ده نوستا حق بکنی نشته ، علی خان ها کم د سلطان حضور نه دا موضوع
ولیکله سلطان خواب ور کړه :

« نه . خوک ئی چه په شیخ محمد اړه اری ؟ » شیخ محمد چه داوار و بدله
خه د سرو زر وهغه لوبی ئی چه د (ذوالقرنین) نوم پر کیندلی و د سوغات او
بلکې په نوکه دخزانې دفتر لوشیا نود او و او شمیر سره د سلطان دربار ته ولیږل
او هیله ئی خر کمنه کړه چه « دانول موندلی شیونه چیری نحو بل کرم ؟ »
سلطان په خواب کنی ورته ولیکل :

« دانول له خانه سره وساته زه او نه دواړه مجبور یو چه د خدای به منخ کنبی به
حساب ور کړو داد خدای ملک دی هر چاته چه ئی ور کوی ور کوی ئی ۱۱ ، (-)
۳ - سلطان چه به لا چانه دیوه نا کلي مبلغ جا گیر ور بخېلی و که به دهغه جا گیر
حاصلات تر هغه نا کلي مبالغ زیات شول دادود و چه د مالیاتو دفتر به سلطان
ته خبر ور کاوه ، مگر سلطان له هېچا مخه زیانی حاصلات نه اخیستل او

حاصل لرونکي سيمه په جا کيږ کښي ور کړه مگر د لمړي کال حاصل ئي (نه لکه) تنگي شوي تحکه چه په فرمان کښي (اوه لکه مبالغ) نا کلي شوي وو، ملک بدر الدين د سلطان حضور ته د دواړو حاصلاتو دزياتوب عرض وکړ او د امعلومات ئي هم وغوښتل چه (زياني دوه لکه حاصل چيري نچوبل کړي؟) سلطان چه د اولوسته فرمان ئي وروليزه «له تحنه سره ئي وساته» ملک بدر الدين داخيال وکړ چه وائي امات ئي در سره وساته تحکه ئي نود هغو (دواړو) زياني حاصل اړويي دجا کيږ په خرابه کبي دسلطاني امات په نامه کښي وولي، ل کال دجا کيږ حاصلات (بر ولس لکه) تنگي شولي. ملک بدر الدين به لکه تير کال د سلطان حضور ته وليکل:

«سبز بيا خاور لکه حاصلات زيات شوي دي کومې خزاي نه ئي وسپارم؟»

سلطان بيا فرمان وروليزه: «چه در سره وئي ساته.»

در بيم کال حاصلات (پنځلسو لکو) تنگونه ورسيدل جا کيږ دار ملک بدر الدين بيا د سلطان حضور ته وليکل: سلطان دا بيا فرمان وروليزه: «دانول حاصلات ستا دخپل جا کيږ دي تحکه ئي خښتن نه ئي هره پلاخله عرض کوي؟»

مستظرفه صنايع

د سلطان سمسدر په وختو کښي د موسيقي له باره هم يوه دائره وه چه مشرتوب ئي د سيد روح الله او سيد ابن رسول الله وروړونو پر وړاندې کړم وټلي فوال يا موسيقي دان چه به له کومې خوا پايښخت نه راغي دي د وروړونو ته به ورته او امتحان به ئي ورکاوه له خورا ليرو ليرو ځايو څخه (سندر غاري) راتلل او سيدان وروړونو ته به ئي خپل سرودونه اړول. د د غود وروړونو

د سازو سرود هېڅ اجازت نه و.

نا رېځ داؤ دی هم لیکو : د همدې سند د غاړې چه - واری به ئې نه لرل هم مجاز نه و چه به پاچاهي دربار کښې بزغ پورته کړي .

دگر هغه وختنر حکومت سربېره پر ددومره ممانعت ددغه فن قدر کاوه لېس تنه شهنائې بزغونکې (موزیک) پاچاهي نو کران وچه دشیې یوه پېره به تیره شوه دوی به به واری واری رانلل او خپلې غاړې به ئې بزغوالې مگر دوی مجبور کړ همدوی وچه یوازی به دغه څلور غاړې به دغه ترتیب وهی :

۱- مالکوس - ۲- کلیان - ۳- نکران (۱) - ۴- حسینی نکران - که به چا کله بله غاړه و بزغوله ترقل کیده (۲)

د لاسي صنعتو ترقی :

لځکه چه د سلطان سلندر زمانه دامن او د اوزمانه وه هر څوک خپلو کار ووه خلاص و دغلو هم هغه ارزا ئې وې چه تر دېر ئې شهرت درلود نو صنعت (لاسي کارو) هم د نورو شيانو سره ترقی و کړه سلطان بخپله هم د هنرمندانو قدر کاوه دهر فن له پاره ئې اميران او موظفين نا کلي وچه د اهل فن او هنرمندانو آزمويښي به ئې کولې او نتيجې به ئې د سلطان حضور ته وړاندې کولې کرم اميران چه د کومو فنونو له پاره گمارل شوي و همدوی به هغو فنونو کښې و تلې او رسيدلې کسان و (۳) دلته د لمونځي په ډول د يوه مياطه پرملي (۴) لځينی لاسي صنايع راوړو :

۱- د سنبېل د مينځي په وختو کښې چه جوهر يان د سلطان د مرغلې د جوړې له وړموندلو څخه عاجزه ډول : مياطه چه د سلا مېر له پاره دربار ته ورغلې و

واکار پر محيله ز مه کړ او د سلطان مرغله ئې له خانه سره کورنه يووړه .
 سبا ئې دربار ته د سلطان مرغله له بلې جوړې سره حاضره کړه . سلطان چه پخپله
 هم جواهر ښه پېژندل هېښ ور ته پاته شو جوهر يان ئې راوغو ښتل هغو هم د
 اصلی او جوړې مرغلې توپير . و نه کړای شو مياطه د سلطان په حکم اصلی
 او جوړه مرغلې سره بېلې کړې جوهر يان ئې بيه ۳۰ زر . تنگي و تا که او
 سلطان هم حکم و کړ : چه له خزاني خدمت مياطه نه ۳۰ زره تنگي ور کړې .
 مياطه عرض و کړه د اعلحضرت په برکت ز ما سره داسې جواهر خوراد پردی زه ئې
 بيه نه اخام ، سلطان وفرمايل .

که نه بيه نه اخلي زه مرغاره به اخلم . مياطه په خوراد ادب عرض و کړ :
 د دامرغله ما پخپله جوړه کړې ده . څه می اېدی په خرڅ شوی بيه ئې ولی
 واخلم ؟

سلطان هېښ پاته شو او وې فرمايل : د دانه څنگه خر گند يېزی چه ستا
 څه نه دی پر لگېدلی ؟ مياطه عرض و کړ چه داراز به په خلوت کښی د پاچا
 حضور ته وسپېښم چه خلوت شو مياطه چه هغه مرغله له سپلگۍ (ابرک) څخه
 جوړه کړې وه يو پوړ غ ابرک ئې ځښی و اړول او مرغله ئې خور خور کړل
 سلطان د مياطه دغه کمال ته هېښ پاته شو ښت دېر ئې ونازاوه او خورا دېر ښښوانه
 ئې ورته ور کړل (۱) .

۲ - مياطه يو وخت نيلوفر گلې لښتې (چه هندوانې ئې ئې په غوږ و کوی)
 جوړې کړې وې چاچه به په غوږو کړې که به ئې سره ښور اوه هغو لښتېو د غوږيو
 شکل درلود او که به ئې سره ښور اوه د غوږيو خولې به وسپېښلې شوې او زړی

و افغانه لای شوی خولای بهه ئی سره ور علی او بیسا به هغسی غو نه شوی
لکه چهوی به (۱)

د بدعتو مخ نیوی

سلطان سکه در مذهبی تعصب دېر در لود ده د بدعتو سره کلکه مقابله کو له
بېخی ئی د زیارتو له تکه مخه (چه شرعاً روانه دی) سمعه کړی دده به وختو کښی
دادود بېخی وړک شو او د غازی (سالار محمود) (۲) بره دېره چه به (بهر ایچ) کښی
به هر کال بیرغ اورېده او دهندوستان له لیرو ایرو سیمو مخه به خلق ور تللی
ار میله به ئی هلته د مذهب په نامه جوړوله پر مخ سمعه کړله (۳)

د سپاهیانو درناوی (عزت)

د سلطان سکه در په وخت کښی - سپاهیانو دیر عزت در لود او پر سلطان خو را
کړان وو سلطان ددوی د هوساېشی او ارام لپاره زیار وړ ست او ددوی ستریا او تکلیف
ئ ته غوښت او امیرانو ای هم ده ته کمال او د نر لاس لاندی سپاهیانو سره ئی په خو را
لور او پیرزرنه گذاره کوله سلطان د جنګ او بغاوت دور کولو په نیامت د درست
هیواد په تولو کاو کښی چه خه کلاګانی وی (۴) یوه هم پری نه ښووله ټولی ئی
ورانی کړلی او د ملک په هېڅ سیمه کښی ئی د خنډه نوم نه پرېښودل مخه چه
دغو کلاګانو او خنډو ته به تل سر کښو خلقو پینا وړه امن به ئی وړانده او د
بیوزلو سپاهیانو ویشی به هر منځ خوشی نو ټپدلی (۵) ده د هر سپاهی وینو ته به

(۱) مرقع افغان ۱۱۸ مخ د تاریخ داوی د ۱۵ مخ په حواله .

(۲) سالار محمود غازی د پیر ساهوزوی د عطاء الله لای او د غزنی د ستر تو لوان غازی
سلطان محمود غوری و په ۷۰۱ ه کال چه سلطان محمود اجمیر ته کومی اشکری و کمارلی
مشر توپ ئی میر ساهو ته وړ کړ میر شاهو د اجمیر په سیمو کښی خورادیر کلا فران ووژل او هلته
پسی مېشت شو، سالار محمود غازی په اجمیر کښی په ۷۰۵ ه کال وژ بڼېد چه نوی لخوان هو
خورادیر غازی و کړی په ۷۰۷ ه کال په ۷۰۸ ه کال لخوا ښوړید او په بهر ایچ کښی خپل غو

خورا در نه ستر که کنلی خړک چه به په جنگو کښی ووزل شول دهغه کرښو ته به ئې جا کيړونه او تنخوا وی ور تا کلي (۱)

د سلطان سکندر امن پسندی :

سلطان جنگ نه خوبناوه او ده عقیده لرله چه به جنگ کښی کټه ایزه او زیان دیر دی (۲) ځکه نو د سلطان زیات جنګونه دفاعی و. سلطان نش د امیرانو او سپاهیانو داخته کولو له یار او یا د سر کښانو او امنیت ورا تورو نکړو ځپلو لاره لښکری لیزدولی (۳) ده د ملک لویو لویو هوس نه درلودله وینر تویو او څخه ئې بدول چه دیر به مجبور نه شو جنگ نه ئې لښی نه راغښتای او چه چا به روه او سوله وغوښتله ده به دستی ورسره منل ده له خپلو کادو ډیر ملګرو لکه بنگال، ملتان کشمیر سره د نه یرید تړونه لرل مګر سره د دې امن پسندی چا چه به سر کښی وکړه او به سمه به لاری نه نه راوښت هغه به ئې کلک تړا ته حتی له ملکه به ئې پوست (۴) د سلطان له ۲۸ کالو پاچهو سره د ده د جنگو تناسب خورا لږ دی او د مورخینو په قیول دا محکه چه ده له یلاره یر دیاته شوی ملک سخته کړې وه او د نور و ملګرو د یو لوی فکر ئې نه درلود (۵).

د سلطان سکندر لور افریده سوی :

سلطان سکندر هغه پاک زری پاچا و چه لور زړه سوی اویي-رزوینه ئې تر ایداد او تر نننی زیاته وه ځینی مجرمین چه به د خورا کلک ایداد وولا به هم دده زړه یرسراو بخشل به ئې ده تل سر کښان ترقوت او ځپلو په احسان او ښکته ایلول و ورو ورو ځه ورواوسره ئې د ورور کلوۍ او عزیزولو سره

کاوه له خپلو امیرانو سره ئی دروزونکی به ډول گزاره لر له د پلا ردوختو امیرانه ئی به خورادریه ستر که کمنله حتی د دوی قرمخ پرنخت نه کښینوست دده دغه لور او پیرزو بنډه دپاچه په راندې وغښتلی سر کښان ئی ورته اهل کړل او اهلوا میرانو ته ئی د دښمنۍ او پورته کېدلو مو قع ورته کړه همدغه سبب وچه دده امیرانو چه هر یوه ئی به توره او مېړانه لښکری ما تو لي تر ده مخا توبه نذری کړل دسلطان دغه دور در کلوۍ سلوک ، تدبیر او دوراندیشۍ وه چه د لیر و لیر و امیرانو جا کیر دارانو او را جا کانو دسیسی او بغاوتونه ئی به غار ننه ایستلی و او هیچا سر نه شو پورته کولای .

دسلطان دلور او پیرزوینۍ مخینی ښکاره مثالونه دادی : —

- ۱ . دسلطان بهلول تر پوره (عیسی خان) دسلطان سکندر د تخت نه ختلو مخالفت و کړ سلطان چه پرنخت کښینوست لښکری ئی پسی ورو بهو لی چه بری ئی پر و مو ندو ئی با خښه او دېتیا لي حکومت ئی بیرته ور کړ .
- ۲ . شهزاده عالم خان (سلطان علاؤالدین) ورور ئی په ۸۰۴ هـ کال ورته پورته شو تر ما ئی وروسته ئی پخلا کړ دانا وې حکومت ئی ورو سپاره .
- ۳ . شهزاده بار بک شاه ورور ئی په ۸۹۵ هـ کال په جوبور کښی دمخا افت تفره و داکول سلطان سکندر پسی ورورت په (بدایون) کښی ئی کلابند کړ بار بک شاه چه وسله کښېښو وه پورته ئی هغه دجونپور واک ورو سپاره .

- ۴ . (دسلطان دعه زوی) شیخ محمد پرملی دبار بک شاه مل شو په جنگ کښی چه بندي سلطان ته راوستل شو سلطان له آسه ورته کښته شو په غېږ کښی

شمیرل او بیابه ئی له پاچاهی خزانی خنجه دهری دهری رویه دهیواد هه شرشار
 اوهری سیدی ته دخو تهر دیندارو امیرانو بیلای لیژلی او ههجو محتا جنانو ته
 به ئی دشمنزو شپنزو میاشنو خرخی و سکاره پدی تو که به دلیرولیروسیمو
 مستحقین هم له پاچاهی سخا از ور کری (دادود ههش) خنجه نسا میده به
 یانه کیدل یخیله د یا شحت په بلو بیلو بر خو کتبی هندوانو او مسلمانو مستحقینو
 ته هر رولخ از مه او یاخه خواره او په هر ژمی کتبی به دهر دین او مد هب نوار
 فقیرانو نه تارده کالی حتی شال و لاور کره کیدل سلطان دهری جمعی
 تر اماند خه وروسته به اخرو دور نسو دهر او دروژی به میاشنو کتبی هر دورخ
 اود سوو په نامه هر رخت محتاجانو ته خورادرانه درانه خیرانو به ور کول
 به اختر و ده (ء شوره) اود و لاسه ئی بندیان خوشی کول او مالی مرستی به
 ئی ورسره کولی ددین او باو ته ئی تنخواوی تا کلی وی چه تر مرکه به
 ور کولی کیدلی په درست هیواد کتبی چه خه مجدونه ورتولو ته خطیب امام
 مؤذن او چارو کتبی مقرر شوی و او مناسبتی تنخواوی ورتول شوی چی به له
 به پاچاهی خزانی خنجه به ور کولی کیدل بی دشواری به چاس دهر و
 کور و ته له پاچاهی دسترخوانه خنجه به ور رولخ ووه و خوار چه خواره
 ور لیژل کیدل که خه هم د شوری عری به په خاص محل کتبی پر دسترخوان
 حاضر و بیا به هم دوی مجازنه و چه پر پاچاهی دسترخوان وودی و خوری
 بلکه کورو ته به تلل او ور لیژل شوی خواره به ئی له خپل کهور له سره
 خورل (۱)

چا نه چه به ئی خه معاشونه او جا گیرونه درونا کن تر مرکه پوری به
 ئی نه لحنی گرزول مگر کوم دروه یا درغل به لحنی خر کنند شوا (۲) او کوم
 کمال لایعلا به درونا کال دهری نه به هم دژواند تر بابه

کښی دور کړی سخا او خیرانو دا حال وچه په بل وخت کښی به ئی مثال
 په سختی سره لاس ته راخی دسلطان سخا پر دورو دومره اغیزه کړی وه چه
 هر امیر او بډای به په خیرات او ورکړه کښی تر بل دوراندی کید او زیار
 یوست او سیالی به ئی سره کولی پر سلطان هم پخپله هغه امیر زیات گران
 وچه د غریبو او بیوزلو سره به ئی زیانی مرستی کولی کله چه به د کوم
 امیر د سخا حال ورغی و به ئی فرمایل : د داسی بنسټ (اساس) ئی نه دی اېښی
 چه له هغه څخه دی یو وخت هم ده ته زیان ورسې
 دسلطان سکندر زما نه په سخا او ورکړه کښی مشهوره ده دده دلخینو امیرانو
 د سخا خو بلکی لاندی راوړ و .

۱-۵ میا محمود پیر ملی سخا:

سلطان یو وخت خپل یوه امیر (میا محمود پیر ملی) () ته خپل یو خورا
 وتلی آس ورو ناڅښه لځکه چه سلطان ته دده دا عادت معلوم و چه چاچه به
 څه لځنی وغوښتل هر ورو به ئی ورکول او د هېچا غوښتنه ئی نه ردوله
 نو ئی د آزمویښی له پاره ورته وویل: دېل چا نه به ئی نه ورکوی ، خو ورځی
 پس یو بیوزی خرڅوالکی (یکه فروش) میا محمود ته ورغی او هغه پاچا هی
 آس ئی لځنی وغوښت میا محمود په خورا کټره غاړه ورته وویل: د پاچا حدم
 رانه کړی دی چه دا آس چا ته مه ورکوه زه به ددغه آس برخا ی دوه دری
 نور وتلی آسونه دروېښیم ، غوښتوالکی (سائل) ونه منل (لځکه چه پاچا پخپله
 د میا محمود آزمویښی لره کمارلی و) پر خپله خبره ټینګ ودرېد . پای ته
 چه نه میا محمود ته ئی وویل :

« که ئی را کوی دغه آس به سر سره عوادم بل کړت نه منم ستاسره چه د پاچا

میا محمود پسی ور بزغ کره د شه چه خدای کړی وی هغه بهوشی نه آس بوزه
زه د سایل غوښتنه نه هم ردولای، سبا چه سلطان سکندر د سالکی دا ک نه ته
(میا محمود) هم ورسره و که کوری چه هغه بیوزی خرڅونکی هم په پاچاهی سپرلی
کښی پر هغه آس سپور دی سلطان هغه سهر راوغوښت او وی پوښتید :
«آس دی له کومه کړی دی ؟»

د سپاره په جواب کښی ورته وویل :

« د سخی میا محمود کور دی نه ورا نیزی داده هغه بخښنې دی چه پاچائی
له ور کړی منع کړی و » (۱) سلطان چه دا واوریدل د میا محمود اور له ئې
وکتل او هغه ئې ونه وویل :

د سید خان سخا

د مبارک خان لودی زوی (سید خان) تر هغه وخته دردی نه خور له چه نول
ور معلوم وژی او ققبران به ئې ماره نه کړل او دائې دود وهر وژی ته چه
به ئې دودی و کره یو . یو . طلا ئې هم ور سره ور کړ له نکل کاچه یوه
دو بلخ چا سید خان ته وویل : « د شیخ محمد یرملی پخوانی وکیل چه په دربار
کښی به او سید د زما ئې ناوړو پښو د فقر حال ته رسولی دی » ده سمدستی
سړی پسی ولینزه او خپل خزا نه دار ته ئې وویل چه یوه د که لپه طلا وی
ور کره خزا نه دار چه د که لپه طلا وی راوړی محاسب و شمیرلې د پنځوسو
زرو تنگو په بیه طلا وی شوې خزا نه دار بدی فکر چه دا خورا د پرمبلغ دی
سید خان ته ئې وویل : سید خان حکم ور کړ : د غومره نورې پسی ور کره
چه یو لک تنگې بشپړی شی »

دائې کله چه سید خان پخپل چا کیر (چند بری) کښی و بوی ښځی په یوه

« داخه کوی ؟ » بنځي ورته وویل : « ما دغه پانی دغسی پڅي کړی دی چه تر پخوا ټی نللی ، دی دسابو په خیر خوند کوی مگر بڼه ټی هغه شنه داوموالی بڼه ده . » سید خان اشکی (آفرینونه) ورته وویل او غاب ټی له طلا وړه کړه وائی یو وخت (سید خان) ښکار ته نللی ؤ یوه بزگر یوه کټوه مستی ورته راوړی سید خان ډیر لمخنی خوشه له شو او دده کټوټی له طلا وړه کړه . نکل کا چه یو وخت سید خان خپل آسونه کتل ده . صاحب امیر (سربنی صدر خان) هم ورسره وه لمړی آس چه ټی ورته راوست سید خان خپل صاحب ته منع راوگرز او و : « داڅنگه آس دی ؟ » صدر خان ټی ډیره ستاینه وکړه سید خان دستی حکم وکړ :

« دغه آس د صدر خان سربو ته وسپاری . » بدغه ترتیب ترانو آسو پوری به د سید خان د پوښتنی : « څنگه آس دی ؟ » په جواب کښی صدر خان هغه آسونه ستایل او سید خان به حکم کاوه چه « د صدر خان سربو ته ټی وسپاری . » صدر خان پر نهم آس ستاینه پرې ښوده او د سید خان د « څنگه آس دی ، » یو ښتنی په جواب کښی ټی وویل : « بنځنی تر حد زباني شوی ، سید خان دکمند و مشرو پو ستیډ :

« نن دی خو آسونه معاینی (کتنی) لره او ستای دی ؟ » هغه وویل : (پوسلو شل) . سید خان و مسل او وی ویل : « صدر خان د یوه یره آس مننی تره وره کړد . » نن قول آسان می صدر خان ته ور بنځی دی ، (۱)

یوه ورځ سید خان خپل جواهرات کتل دري دانی جواهر ټی مخی ته پرانه ؤ چه د یوه بیه (اوه) ډبل دا (بنځه) او ددریم دا (دري) لکه تنگی وه به دغه وخت کښی د سید خان فکر شو چه یو صاحب ټی به لمخنی دغه

سید خان ورته وویل: اوس ئې خوښه کړه مصاحب تر ټولو ارزاني د بري
ته لاس وايي. سید خان ومسئ او دې وېل: دارزانه دېره نا غوره کړه او
کړا به زه در کوم منځنۍ يوازي پانېښې هغه ئې هم پسي ستا

۳ - د اعظم خان سخا

د اعظم همايون زوی مدد خان چه (اعظم خان) لقب ئې درلود خور امير محمد علي
امير و محتاجا نو نه ئې له روڼو او طلاؤ د کي هميانۍ ور کولې دده داد و دؤ سوغا نو له
ا و تحفي چه به (نقد و جنس) ور ته راوړې شوې هر څو ک چه به ورسره
نا ست ؤ هغو ټولو ته به ئې برخې پکښې ور کولې وائي د سارو به پختو کښې
(اعظم خان) دوشاله پر اوږو کوله يوه ورځ چه به ئې پر اوږو کړه سبا به ئې
هر و مرو چاته ښندله.

تاريخ داؤدی ليکي:

د اعظم خان چه به سفر اوسانکې کښې چاته آس ور کړ بيا ئې خپلې طبيلي ته
نه پرې ښود هغه آس د هغه سرې ؤ حتي خورا که به يې هم که ئې غوښته
دده له خوا ور کوله کېدله (۱)

د سلطان سکندر کرامات

مو رځينو د سلطان سکندر په باب کښې لځينې داسې خبرې ليکلي دي چه
عقل به ئې په مشکل سره مني لکه نو لځينې خلق ئې د سلطان کرامت کښې
او لځينې ئې اغراق او مبالغه بولې (۲) لځينې دغسې پيښې ئې هاته اجمالاً راوړو:-
۱- په ۱۱۴ ه کال چه سلطان د اښکرو سره د (رور) له لوبې څخه گوا لبار ته

کرده دلاسی دیورته کېدلوسره او ربخ راغله باران واورېد او تول دتېزی
اوبه شول (۱)

۲- په ۹۰۰هـ کال چه سلطان سکندر له شرقی سلطان حسین سره د(جونیور)
یا (بنا رس) په اتلس گروهی کښې جنگید. د سلطان حسین یوه مست جنگی
پیل سلطان سکندر له آسه څخه په شونډک کښې واخیست اوله دا که ئی
را ووبشت دهرچا داخیال وچه هدونه به ئی ریزمریزه شوی وی مگریه سلطان
هیڅ ونه شوروغ رمی را یا خپد هغه پیل ئی په نوره وواهه پیل په را مباروترها
تر پیل او همدغه پیښه دسلطان حسین دماتی سبب شوه. (۲)

۳- په ۸۹۷هـ کال دجونیوریو په دوهم جنگ کښې سلطان سکندر دسلطان حسین
شرقی ستانخی (میران سید خان) ته وویل:

«سبابه په جنگ کښې ستایاچا (سلطان حسین) ماتې وگری اوتنه به بندی
وانبول هی'ماته به دی ودروی اوزه به درته ووايم چه که مو خپل یا چا سمی
لاری نه را اړولی وای ښه به و

سبابه دسلطان دغه خبره تکی به تکی وختله (۳)

۴- بخارا وی شېخ حاجی عبدالوهاب (رح) چه دسلطان پیر او دخپل
وخت خورا منلی باعمله عالم و حج ته تللی و یوه ورځ سلطان خپل امام منای عالم
شېخ لاون (دانشمند) ته وویل:

«پن شېخ حاجی عبدالوهاب له بیرې څخه دهندوسان پر خاوره کښته شوه
شېخ لاون دانشمند له محانه سره هغه نېټه وایکله شېخ عبدالوهاب چه اگری
نه زاغی شېخ لاون له بیرې څخه د را کښېته کېدلار نېټه مخنی وپوښتېدله.
شېخ عبد الوهاب چه کومه نېټه وروښوړ له کت مت هغه نېټه وه چه سلطان

• - سلطان یو وخت د (اعظم همايون) په مشر تابه لښکری د (تهپه) -
 نیولو نه ولېږي (اویا) ورځی وشوي چه سلطان ته ددغو لښکرو حال رانه غی
 یوه ورځ ئې د (اعظم همايون) زوی فتح خان دیلار له حاله ویوښتید (فتح خان)
 په خوراوار خطایی خواب ورکړ -
 «اویا ورځی وشوي هیڅ حال ئې نشته»

سلطان وفرمایل :

«ن له «تیرا که» راستون شو په خو ورځو کښی به راوړسېږی»
 لږی ورځی وروسته چه دیلار لیک (فتح خان) ته راوړ سېږ «تیرا که»
 مخه ئې د خپلو خو وځپېد او وېته د سلطان ته په ښوولې و ۱۰۰
 ۶ - یو وخت له پاچاهي طبعي مخه آس وړک شوی ؤ ، خو ورځی وروسته
 د (اکري) کوتوال (محمد زیتون) دهو لپور ته نژدی غل له آسه سره ونيو ،
 غل په پاچاهي توقیف کښي کښېښول شو ، درې ورځی وروسته په دغه نرخ
 کښي چه سلطان عام دربار ته راووت ، لوانی خانخانا کوتوال ته وویل :
 «غل دې دلته ولی کښېښولی دی ؟ بولې زه وئې وژ نه ، د خان خانان
 د احکم لانه د عملی شوی چه سلطان راووت او خانخانان ته ئې مخ ورواړا وه :
 «هغه وخت دغه وژل روا کېدلای شی چه لاری نیسی او یایه کور کور
 کښي د کور به له لاسه ووژل شی - دا غل چه پاچاهي دربار ته راغلی
 او ما هم خپل مال مخنی اخیستی دی ، ده د وژلې حکم ورکول عجیبه
 مسلمانان ده ؟»

خانخانا چه د سلطان داله نیار انصاف او رحمه د که وینا واورېدله
 عرض ئې وکړ : «زه پر خپل حکم ښیما له به ، داچا د کرامت جنت دې مخکې

۷ - وایی بو دویی د خپلی بنکلی مایبی سره دا کړې دښار په نیامت له
چندیری (۱) څخه راوځو لځېد د کلی چټان چه په خبر ډول ښی ئې بسی رامچ
کړې په لار کښی ئې لاندی کړل دویی چه د کلی چټان په لځان بسی ولیدل
مایبی ته ئې وویل :

« راجه چه مستنېزو ، بېدیا اوشپه به منځ کښی ده اوددې چټانو نیت ښه
نه را نه ښکاری ، دوی چه دستنېدلو اراده وکړه چټانو ورته وویل :

« مونږ هم ښار ته مخوسره مله به یو بهره نشته » .

دویی ورته وویل : « مونږ په تاسی وېسانه لرو » .

چټانو د خدای تضمین منځ ته راوړو ، دوی هم وېسا په و کړه او منځ پر ښار
سره روان شول چه لږ تیاره شوه اوله ودانۍ لیری شول چټان پر راوغور لځېدل
دویی ئې په وینو اوږه کړ او مایبه ئې غوښتله چه وې نښتوی دې بی وزلې
شاؤ خوا کتل هېښه ولاړه وه چټانو ورته وویل :

« څه څارې ؟ بهره مودی په وینو ور لگاوه ته اوس زموږ شوې راجه چه مخو ،

دې بی وزلې ورته وویل :

« زه په ضامن یسی گرزم »

چټانو لاس ورواچاوه چه نا بهره دوه په وسلو پټ سپاره ښکاره شول چټانو
تر یلل یوه سپا هی آس یسی یونده کړ تول ئې سره وتړل او و لځېدل د ابل سپور
ښځی ته ولاړ ؤ . هغه سپاره چه دمجرمانو له لځلو څخه فراغت موند د ابل
سپاره ته راغی او په احترام ودرید . دواړو دویی ته دعا وکړه او هغه هم روغ
زمی را پاڅېد .

د سلطان سکندر اولاده

سلطان سکندر څو ښځې در لودې يوه ئې دشهيد شهر خان لوانی اوریا کونډه وه چه په ۸۹۹ هـ کال ئې وکړه او په زامنو کښې شپږ تنه را څرگندې :

۱- شهزاده ابراهيم خان

په ۹۰۱ هـ کال چه سلطان سکندر پر گواليار بريد کاوه دچنبېل دسين پر غاړه ئې لښکری دده او ورور تر مشرتابه لاندې پر ښو دلي شهزاده ابراهيم دسلطان سکندر تر مرګ وروسته په ۹۲۳ کال دا کړې پر تخت کښېناست او دسلطان ابراهيم لقب ئې غوره کړ - بابرمغل دده له لاسه څخه په ۹۳۲ هـ کال پاچهي وکتله.

۲- شهزاده جلال خان

په ۹۱۱ هـ کال دچنبېل دسين پر غاړه سلطان سکندر ددر نولنګرو مشر توب ده او ورور (سلطان ابراهيم) ته وسپاره دپلار تر مړينې وروسته د(جوانپور) پر تخت کښېناست دسلطان جلال الدین لقب ئې غوره کړ دخیل سکني ورور (سلطان ابراهيم) له لاسه وواژه شو.

۳- شهزاده محمود خان

دپلار تر مرګ وروسته سلطان ابراهيم په (هانسی) کښې کښېناست چې دسلطان ابراهيم ترور لې وروسته ئې دبابرمغل سره جنگ وکړ په هاتې (بهار) ته ولاړ هلته ئې په ۹۳۴ هـ کال د(سلطان محمود) نوم پر لځان کښېښود په ۹۳۷ هـ کال

۵- شهزاده حسن خان (۱) یا حسین خان (۲)

د سلطان ابراهیم په وختو کښې به (هانسې) کښې بندې ؤ

۶- شهزاده اعظم همايون

د سلطان ابراهیم په وختو کښې به (هانسې) کښې بندې ؤ

د سلطان سکندر دربار امراء

مرفع افغان ليکي : د سلطان سکندر دوختو امراء دومره زيات دي چه د ژوند حالات ئې په خو کتابو کښې نه ځانښيي ځکه ئې نو د پوځو ورتېرو امراؤ پر لاند تذکره سکنه کوو .

۱- خوجگي (۲) شيخ سعيد پير ملي

د شهزاده کي په وختو کښې د سلطان سکندر اقبالېق او سرکاری دفتر دار او په پاچهي کښې ئې ورتېر مشر او ننگنه دان وزير ؤ دده فهم او فراست هر چا مانه د سلطان ابراهیم په وختو کښې و مر .

۲- ميا طه پير ملي

د هيخ سعيد پير ملي زوي ؤ د سلطان سکندر په امراؤ کښې خورا ستر هنرمند او په هرفن کښې وتلی امير او نو ميا لي عالم ؤ د سلطان سکندر د پوي وتلی مرغلي جوړوله ابرکوڅڅه هسي جوړه کړې وه چه سلطان پر هېرو تلو او پير ئې ونشو کولای- دی د سلطان ابراهیم په وختو کښې و مر ، مورخين وائي چه ميا طه په کاميا او سيميا کښې هم لاس درلوده ه صنايعي او کاربگري کښې ئې دومره کمال درلود چه

پخوینخو اوړنلو وولو کار پکړو ئی مقابله نشوای کولای دده د لمر مندی کار نامی
دومره محیر العقول دی چه مخینی خلق ئی نشی افسای کئی (۱)

۳ - میا حسین پر ملی:

دخو اجگی شیخ سعید زری ژده د نکره سپاهی توب سرمنه علم هم درلود
په امری سر کښی د (سهارن) د (چتار) جا کیر دارو بیاد سلطان سکندر د فوځو
سپهسالار شو سلطان ابراهیم ئی په مرکبسی شوچه نولی تو طیبی ئی لا کامی
شوای ' نو ئی په پای کښی د مالوی د (چند بری) جا کیر ور کړ ' هلته ئی شیخ
زاده کان پر ورپورته کړل او هغو په خور ابیر حمی وواژه

وایی ده بر ز کښدن دخیل وکیل خراسان علی حسن به لاس سلطان ابراهیم ته
دا پیغام ولیږه ' زما په زړه کښی ناته درو ودرغل نه و ' خو ستایه زړه کښی
کینه وه زه دایم مرم او نه هم را یسی ئی زما وستانیاو (انصاف) به د عادل غښتن
په مخ کښی وسی !

۴ - میا محمود پر ملی:

د شیخ سعید خوا جگی زوی دی د سلطان سکندر یو فقیر مشربه متوکل او
خور اسخی امیر و ' دهیخ فقیر غوښت ئی هیشکله نه رداوه ' میا محمود د زښت دروند خورا
زغموالگی او کلمک سری و ' یو وخت چه سلطان سکندر ورته په قهر شوه ئی
خه پرو او نه کړه او وې وبل : ' پاچا که ناراضه شی دومره درنه خبره نه ده خدای
دی نه ناراضه کیږی ' - میا محمود د سلطان ابراهیم په وختو کښی لاژوندی و .

۵ - میا بهو او زیر:

د خواص خان زوی (میا بهو) د سلطان سکندر د پاچهی وتلی یوه او غوره عالم
امیر و . یو وخت د سلطان خواص صاحب د سلطان سکندر دا کړی د پای تخت

شیخ جمالی دده په باب کښې لیکي :

«میا بهوا وزیر په خیر کی او کار دانی کښې ساری او درلود دیا چاهو ستنې
په ټینګې وې علماء او فقیراء ئې روزل » (۱)

میا بهوا په ۹۰۸ هـ کال د سانسکریت له مختلفو کتابو څخه حوړ راوستند او جامع
طبی معلومات راغونډ کړل او «طب سکندری» ئې وپرمهوه ()
دده دفراست په باب کښې لیکل کېږي :

یو وخت سلطان سکندر په حرمسرای کښې دننه پر مسله (جای نماز)
ناست ؤ په اشاره ئې له خواجه سرا څخه څه وغوښتل خواجه سرا په
ونه پوهید غوڅیره ئې ورغبر که نکرای شو ای داندې راوړت میا بهوا ته ئې
(چه هغه وخت خاص حاجب ؤ) حال ووايه میا بهوا پرې ښتید د سلطان مخ
داغا رې په وخت کښې کوم اورته ؤ ؟

خواجه سرا وویل : «د نوې و دانو دوره اورته »

میا بهوا ورته وویل : «سلطان نجار او رنگمال غواړي »

خواجه سرا هم سمدستي نجار او رنگمال دپاچا مخې ته ودرول پاچا سکندر

په خورا حیرت وپوښتید : «څه وپوهیدې چه زه دوی غواړم »

خواجه سرا حال سر تر پایه ورته عرض کړ او پاچا دمیا بهوا پرفراست
آفرین ووايه دا خیرک او پوه وزیر د مفرور سلطان ابراهیم په پاچهۍ کښې
تر دوه کاله بند وروسته په زندان کښې ومړ دده مرګ د لودبو دپاچهۍ
ستني وار زوالی .

۶- خان خانان د لاور خان :

دلاور خان خورايا لاس کښي خلاص : بډال سړی ؤ وائي د ده حرم سړای
نه دور لخي د پښتو سوري ۰۰ / ننګو ګلان را نيول کېدل (۱)

۷- ګالايهار:

شېخ زاده محمد چه به ګالايهار (نور غره) مشهور ؤ د عماد خان برملي زوی
اود سلطان بهلول خور يې دی : د سلطان ابراهيم اودي ملکه دده اوروه (۲)
د سلطان بهلول په ژوند د بهرايچ ۳۱ واکمن ؤ يا (۱۹۹۶) هـ کال کښي
د نار بک شاه مل شو د سلطان سکندر سره لنوج ته تردی و جنګېد په جنګ
کښي ونيوه شوه مګر سلطان سکندر وبا خښه اود پر ئي ونازه وه : د جونيور
تر نيو لو وروسته ئي بيرته د بهرايچ حکومت درو سپاره د سلطان دمړينی
به وخت کښي د نول (۱۵۰) حا کم ؤ سلطان ابراهيم چه پر خپل ورو
سلطان جلال لدين بربدو کړ او اښکري ئي د جونيور لور ته وپهولای شېخزاده
ګالايهار د سلطان ابراهيم مخي ته راغی :

۸- اعظم همايون: (۴)

د سلطان سکندر دوختو خورا درنير امير ؤ ارد (امير الامراء) لقب ورکړ شوی ؤ
يوه يلا په ۹۰۱ هـ کال د لکهنو ئي (بنګال) دهنی برخي چه د سلطان سکندر په
لاس کښي وه حا کېؤ. بياني د (کري) واک ورو سپاره دهار دلتی (درويش پور)
ئي جا کېؤ دی درو فادار اود بر ملک اديا چامين مير ؤ .
سلطان ابراهيم د ګواليار له جنګه بيرته را وغوښت سيک ئي کړ او په زندان
کښي ئي واچاوه وائي چه : دد، ورثيرو دوستانو زيار و ست چه دی دپاچا

به او مه کنبه زى ار له کړا لپاره ورته شى لځکه دوى يو هيدل چه دابلنه
يوه نوطه ده خوده جواب ور کړ :

« مونږ د سلطان ابراهيم ديلار او نيکه له پاره لځانونه قربان کړى دى
خو مړه چه ژوند نا کلى و هغو مړه ژوند مړ و کړ تر نا کلى ژواندزيات نور ژوند شته
ما کومه گناه نه ده کړې که مې د ژانې که مې پرېږدى داده کار دى د خدای خواب
به دى ور کوى زما په شرافت او وفا کنبې خو هيڅ توپير نه دى راعلى »

د اعظم همایون د سلطان ابراهيم پازندان کنبې ستر گى له دنيا پټې کړى

۹- وزیر فتح خان

اعظم همایون زوى فتح خان د سلطان سلندر دوختو لځلمى امير و د سلطان
سلندر تر مرگ وروسته دهيواد دويش کاک مخالف و سره د دى هم په ۹۲۳ هـ کال
کنبې سلطان جلال الدين خپل وزير کړ (۱)

سلطان ابراهيم ئې له يلاره سره زندان ته واچاوه او بيا ئې د مباحسين سره دروغى په
شرطونو کنبې دده خوشى کول منظور او دى ئې خوشى کړ په ۹۲۲ هـ کال چه همایون
د احمد خان لوانى او ميا معروف پر ملي دمقابلي دپاره د گنډاژۍ نه تللى و
(جاج ه) کنبې فتح خان پرېښ شو همایون د ستمى يلار نه راو لېږه بابر مغر
و نازاره او د ۹۲۳ هـ کال د صفرې پرانمه ئې د خان جها ئې لقب ور کړ
او ديسو کړ وړ شپه پټو لکو تنکو جا کير ئې ور کړ دى ئې خپل جا کير نه
رخصت کړ او زوى ئې محمود د بېرغمل په صورت په دربار کنبې لځلى و کړ زاوه (۲)

۱۰- سلیمان خان پرمالی

سلیمان خان دیر ملی خان خانان زوی و په ۹۱۸ هـ کال سلطان سکندر و وگماره چه د حسین خان اسلامي (چه پخواني نوم رای درنگرؤ) په مرسته (هنوت کره) نه خپلی لښکری ولېږد وی سلیمان خان عرض وکړه نه غواړم چه دپاچاله حضوره ایري هم سلطان بردي خبره ورته په قهر شو او حکم ئې وکړ چه د (رایری) سیمه دې سلیمان خان جا کیروی او ترسېا پورې چه ئې هرڅه د پخوانه سره وایستل بڼه ترېنه کینه هرڅه چه مخې پاته شوه هغه دې عام چور کړه شی (۱)

۱۱- اسلام خان

د اعظم همایون زوی اسلام خان (۲) هم د سلطان سکندر دوخته و مخلمی امیرؤ چه پلار او ورور ئې سلطان ابراهیم په زندان کښې و اچول- اسلام خان په (کره نکیور) کښې لښکری سره راغونډی کړې او تر نو او امر اړه لمړی سلطان ابراهیم ته پورته شونور له سلطانه خوا بدي امیران ورسره مله شول سلطان ابراهیم لښکری پسی وروا یستلی په (بانگر مډو) کښې لښکری سره مخا مخ شولې کلک جنگونه وشول.

په دغو جنگو کښې اسلام خان او ورور خو سکندری امراء ووزل شول.

۱۲- لوی خان ((ملک خان))

د احمد خان زوی مدد خان (خان اعظم) د سلطان سکندر دوخته و بو خورا دروند سخی مخلمی میره امیرؤ د فریبانو د پاتنی سزه ئې زیانه مینه لرله- څه ئې ایکلای یا لوستلای نشوای مالو (چند بری) ئې په جا گیر کښې وه (۳)

سپه ر غشی ار شخولی تیردان (به پودی ته د سلطان سکندر به وختو کنبی د (اگرې) دپای تخت کووال و سلطان ابراهیم به وختو کنبی کله چ-ه سلطان جلال الدین ورور ئی به اکره بریدو کر او سلطان ابراهیم پخپله د جنگ به دا کت کنبی و ده-مدغه ملک آدم ک-ا کر په تدبیر سره (اکره) له تالاورغور له شوه او سلطان جلال الدین د پاچاهي نخبو به بایلمو له پاچهی نامېنده کر شو د ملک آدم کا کر ه دیره به لکه نو کنبی ده

زوی ئی شیخ حمزه کا کر چه له لویو عرفا و او منار صوفیانو څخه و دده تر څنګ ښځ دی (۱) بل زوی ئی سکندر خان د سلطان ابراهیم لودی له امر او څخه و.

۱۴- لوانی دریا خان:

د مبارک خان لوانی زوی دی د سلطان بهلول د زمانی له تور نا ایو امر او څخه و د سلطان سکندر به وختو کنبی ئی خورا دیر اعتبار نه لري و د (۹۰۱ هـ کال) به نه و خوا کنبی د بهار دلتی حاکم شو (۲)

د سلطان سکندر د شهزادګی به وختو کنبی دریا خان بوسری و چه بواخی د تاتار خان مقبولې لره د جنگ دا کته ور وور او خپله نوره ئی په درست او دښمنه منله د سلطان ابراهیم د پاچاهي په درستيو کلو کنبی به بهار کنبی و مر (۳) دده زوی بهار خان یا بهار خان (۴) یا بهادر خان (۵) د سلطان ابراهیم په پاچهی کنبی د (سلطان محمد) لقب غوره کر او په بهار کنبی ئی د خپلواکي بیرغ اوچت کړ فرید (شیر شاه سوری) ته ده د شیر خان لقب ور کړ (۶)

۱۵- شیر خان لوانی:

شیر خان د مبارک خان لوانی زوی دی - د سلطان سکندر به وختو کنبی

زمینه-اران بر راتوی شول شیر خان ئی شهید کړ د دغه شیر خان کونډه پالور
سلطان سکندر وکړه (۱)

۱۶- سعید خان یوسف خیل لودی: (۲)

سعید خان د مبارک خان لودی زوی (۳) د سکندری وختو خور اسخی امیر ؤ-
په ۶۵ هـ کال چه سلطان سکندر دده له مشر ورور (احمد خان) څخه د لکهنوی
حکومت و اخيست او بندي ئی کړ د (لکهنوی) حکومت ئی ده ته وسپاره
په ۶۱۸ هـ کال ئی د شهزاده صا حب خان سر ستمی اړه و کماره اود (چندیری)
دبوی سیمې حکومت ئی ور کړ سلطان ابراهیم ته پورته شو او د اسلام خان
شروانی به جنگ کتبی د سلطانی لښکرو په لاس بندي شو- کله چه سلطان ابراهیم
د میا حسین پر ملی سره روغه وکړه دی ئی هم خوشی کړ ځکه چه د روغی
په ۷۷ هـ کال کتبی پورده خوشی کړل ؤ. (۴)

۱۷- اسماعیل لوانی:

سلطان سکندر چه په ۸۹۵ هـ کال د بار بک شاه جنگ ته ووت دی ئی
د ولایت په نوکه دیوه درا نه لښکر سره دمنځه ولېږه قنوج ته چه لښکری
ورسید لې بیا ئی دستاخی په حیث د ردغی له پاره (بار بک شاه) ته ولېږه.

۱۸- بهیکن خان لودی:

د محمد خان زوی دی پلار ئی د کال-پې حاکم ؤ دی د سلطان سکندر
له خورا نو مور و امیرانو څخه یو خورا سپېڅلی او و ستوی سړی ؤ (۵)
طبقات اکبری بهیکن خان لودی د عالم خان لودی زوی کنی او پلار ئی
داناوی حاکم بولی.

۱۹- جمال خان لودی:

جمال خان د مشهور سارنگ خان لودی لمسی دی لمحکه نوبه سارنگ خانى
جمال خان مشهور ؤ .

دى دسلطان بهلول له امراؤ څخه ؤ چه سلطان ومړ او شهزاده نظام ئي
له دهلى څخه د جنازي راوړلو دپاره (جلالى) ته و خوځېدو دهلى والى ئي ده
(جمال خان ته وسپاره .

سلطان سکندر چه جوايو رله خپل و رور بار بکشا څخه واخيست دغه
جمال خان ئي د لمر ختيزو ددو (جو نيور حاکم و نا که دبېشنا نه ستر او والى
شېر شاه سوري پلار حسن خان همدغه جمال خان و روزه او د سپهرام
خوا سپور او نا ندي سيمى ئي (۱) به جا کير کښي ور ته ور کړي .

۲۰ ناسيا له دولت خان لودی:

دينجاب دوا کمڼ (ناتار خان) زړى او دسلطان دولت يوسف خپل (۲) لمسى
با کړوسى دى دسلطان سکندر له امراؤ څخه ؤ به ۹۰۸ هـ کال دسلطان سکندر
دلاهور حکومت ور کړ (۳) سلطان ابراهيم چه پر پاچهى کښېناست خپل وزير
ئې کړ په خورا درنه سترگه ئې ور ته کتلى د ۱۲۰۰۰ سپرو مشرؤ پاچائي
هم هره څېره منده (۴) او ددغه دولت خان وزير په زېرمه سلطان ابراهيم
د سپهرام او شاؤ خوا سيمو والى فرېد (مېر شاه) ته وسپاره (۵) بي ئي دلاهور
حاکم و نا که په پای کښي سلطان ابراهيم ته باغى شو .

په ۹۰۸ هـ کال ئي د کابل پاچا بابر مغل هند ته ورو باله .

په ۹۳۰ هـ کال چه بابر مغل پنجاب تردیپا لیوړه پورې ونيو دى دخپلو درو زامنو

با برجا اشد هر سلطان یورپه جا گیر کنبی ور کرل 'خو دیوژر مغل بابر دولت خان او
 ده زوی (غازی خان) په دې فکر خبر شو چه دوی دمغلو په پاچهی خوش نه دی نو ئې
 دواړه بند یان کرل چه بابر (نوباری) نور سیددوی ئې دواړه خوشې کرل او
 بیرته ئې یواځې (سلطان پور) په جا گیر کسې ور کړ. دولت خان چه ایله شو کډې
 ئې دینجواب غرونه وخیژولې په دغو وختو کنبی بابر مغل کابل ته تللی ؤ. ده دسلطان
 ابراهیم اکا عالم شاه (سلطان علاء الدین) د لځان مل کړ او پر دهلی ئې لښکري وروستلې
 مگر ماته ئې په نصبت شوه خو په ۹۳۲ هـ کنبی چه بابر پر هندوستان برید کاوه بیا
 دولت خان دراوی دسین پر څنډه (۲۰) زره لښکری پر لځان راغونډ کړی ؤ د بابر له لښکرو
 څخه په (ملوت) کنبی کلابند شو نو څو ورځو کلابندی وروسته ئې امان و غوښت
 مغلو دده غبرگې نوري به غاړه ورر ځړولې او په خور اسپکه ور ځ ئې د بابر دربار ته
 ورووست ځکه چه بابر ته دسلامی له پاره نه پر گوندو کېده مغلو تر څت و نیو او په
 زور ئې پر گوند و سلامی به و کړه او په دې توگه ئې دخپلې کرهڼې حاصل واخستل
 څو ورځې پس ملونی کلابند د بندار په پار دیو والو په لاره کنبی له دیوړه
 کړو مـه په تهر شـو (۱) دی یو مـه شـو ور شا عـر او عـا لـم ؤ (۲)
 څلور زامن ئې پاته شول.

۱- غازی خان لودی:

غازی خان خورا بیاوړی یو ارمنلی عالم وه په شعر خورایشه پوهید' ده خورا
 لویه اونفیسېه کتابخانه درلوده په ۲۹۳ هـ کال چه په (ملوت) کنبی بابر مغل
 ته په لاس ورغله بابر د کلا تر نیولو په هغه کتابخانه ډېر خوش شو (۳) پلار ئې
 چه دسلطان ابراهیم له لاسه په بلو خونو ئې دی هم درسره ؤ
 په ۹۳۰ هـ کال کنبی چه بابر لار هور ټاو (دیپالپور) و نیو دی د پلار او

مغلو بنديان کړل بابر چه (اوبشاري) ته ستون شو دی او پلاری ئې خو شی
 کړل دوی غرونه وختل او د بابر تر نښتېدلو وروسته ئې خپل کشر ورور غدار د لاور خان
 و نیو په زندان کښې ئې واچا وه او دیپالپور ئې له سلطان علا و الدین څخه واخیست
 بهائی چه سلطان علا و الدین د لوران کړ لښکري ئې د دهلی نیو او نه ولیزلی خو دا کام شو
 بهائی لښکري پر (کلانور) چه د مغلو په لاس کښې وه ورو بهو ئې محمد علی
 څنگک جنگ مغل لاهور ته مخی و نښتېده (کلانور) و نیو او په (بیر سرور)
 کښې ئې و اړول - په ۹۳۲ هـ کال چه بابر مغل بیایر هندوستان برید و کا
 دولت خان پلار او علیخان ورور ئې د (ملوت) په کلا کښې کلا بند شول
 او غازی خان پخپله غرونه و خوت له هغه محایه دهلی ته ولاړ او د سلطان
 ابراهیم مل شو په دغه کال د سلطان ابراهیم او بابر مغل په جنگ کښې
 وواژه شو (۱)

۲- علیخان لودی:

علیخان د دولت خان مشر زوی دی دی د پلار له خوا د (بهیری) حاکم و
 (۲) په نولو جنگو کښې د پلار سره و - په ۹۳۲ هـ کال چه پلار ئې د ملوت
 په کلا کښې و نیول شو ، هی هم ور سره و او دده مشر زوی اسمعیل خان
 هم د بابر له خوا ورسره بندی کړ شو (۳) .

۳- حاجی خان:

د دولت خان کشر زوی و په ۹۳۱ هـ کال چه سلطان علا و الدین لودی
 پر دهلی برید و کاوه دی ور سره مل و (۴)

۴- ناسیباله د لاور خان ((د ملغو خان خانان)):

د لاور څه... ان د دولت... ان زوی دی په... ۹۲۷ هـ ک... چ... ه

آکری ته وغوښت - دولت خان پخپله وره نه غی - دغه دلاور خان زوی
 ئې ورو لېږه دلاور خان هلته خلور میاشتی بندی کړ شو (۱) چه بیر نه پنجاب
 ته ونښتید پلار ئې سلطان ابراهیم ته پور ته کړ، په ۹۳۰ هـ کال چه ئې پلار
 او وروڼه مغل بابر ورالیه ته په پټه ملا وړله، دغه ناسیال د دلاور خان
 ئې بابر مغل ته چغلی وکړه مغل بابر ئې پلار اوغازی خان ور ور بندیان
 کړل او ده ته ئې ددې چغلی په صله کښې د (خانخا نان) لقب ورکړ، بابر
 چه کابل ته ستون شو پلار او ورو ڼوونیو به زندان کښې ئې راچاوه ۹۳۱ هـ
 کال په سر کښې له زندانه ونښتید او په لاهور کښې ئې مغلي امر او ته پناه
 ور وړه او بیائی له لاهور څخه د سلطان علاؤ الدین لودی سره د سلطان ابراهیم
 جنگ لره دهلي ته وخوځېد هلته ئې هم ماته په پیڅه شوه په ۹۳۲ هـ کال چه
 بابر (ملوت) کلاونیوله او دده پلار وروڼه او خپلوان ئې ټول بندیان کړل
 ده محان ور ته راوړ ساوه بابر ونازاوه او بیاتر م - ر کسه د بابر مغل ټینګ
 ملائق - په ۹۳۳ هـ کال چه بابر درانا سنگا او سلطان محمود لودی سره په
 بیا نه کښې جنگید هم دی ورسره مل و (۲)

د شهر خان (سوري شهر شاه) سره چه همايون جنگید هم ئې (خان خانان دلا
 ور خان) کلک ملګری و او تل به ئې همايون مغل ته وېل چه له شهر خان څخه
 به نه پېغمه کېږي (۳) په ۹۴۵ هـ کال چه همايون پر ټنګال لښکري ورو بهولي، دلاور خان
 ته ئې (مونګیر) حکومت ورکړ سوري شهر خان خپل ټول امیر خواص خان تڅه لښکري
 ورکړې او پر (مونګیر) ئې دېر بدله یاره وکړه، خواص خان د مونګیر پر کلاور غی
 کلا ئې ونيوله او دلاور خان ئې بندی شیر خان ته راووست شهر خان به (مونګیر)
 کښې بندی وساته او یو یا واور بشي ئې دور لڅي خواړه ورته مقرر کړل (۴)

د پښتو امیرانو په سلاد قومی غداری په کناه وواژه (۱) اوداد پښتنو د پښتو
په پور نښتو کې د خاورو په غېږ وروستله .

۲۱- جلال خان لودی:

د محمود خان لودی نوی جلال خان د سلطان سکندر په وختو کې د (کالپي)
حاکم و (۲) په ۹۱۲ هـ کال کې د (کالپي حکومت) مخني واخیست .

۲۲- شیر خان لودی:

عالمياً چه دشاهین خان زوی اود ملک فیروز لمسی دی چه په ۹۱۰ هـ کال د
دی د سلطان سکندر په وختو کې د (کالپي) دا قوې حاکم و (۳)

۲۳- عالم خان لودی:

د میوات حاکم و .

۲۴- احمد خان لودی:

د مبارک خان لودی زوی دی د لکهنوی حاکم و په ۹۱۵ هـ کال سلطان ته خبر
راورسید چه احمد خان له کفارو سره دیر کښینی ولاړ پزی او تر دې ده چه
له اسلامه وگرزی سلطان دده کشر ورور (محمد خان) و کما ره چه بندي کې
اگرې ته راواستوی (۴)

۲۵- گبیر خان لودی:

۲۶- اعظم خان شروانی:

۲۷- بابو خان شروانی:

په ۹۰۴ هـ کال کې د شېزاده فتح خان د پورته کولو په کناه، فیرا

(۹۱۰هـ) کال چه سلطان پر کو الیاس برید و کرد گوا لیاریا چا له

خیلی پاچی ویوست .

(۲۸) - حسین خان پر ملی :

د سلطان سکندر په وختو کښی د (سهارن) حاکم و په (۹۲۱هـ) کال د سلطان خواورته بده شوه حاجی سارنگ ئې (سهارن) ته ورولیزه چه لښکري ئې خپلي خوانه راواری اودی بندی اگری نه راوا ستوی حسین خبرهو دخو تنو ملو سره بنګال ته ونيستېد او سلطان علاوالدين ته ئې پناه وروړه . که شه هم د سلطان سکندر او سلطان علاوالدين ترمنځ په (۹۰۱هـ) کال ترون شوی وچه بود بل مغل لښو ته به پناه نه سره ور کوی مگر سلطان سکندر هېڅ ونه ویل او لښان ئې نا خبره و اچاوه .

(۲۹) - اصغر خان :

د قوام الملک زوی اصغر خان د سلطان سکندر په وختو کښی د دهلی حاکم و (په ۹۰۷هـ) کال د مؤک خور او په کنهه بندی کړ شو .

۱۲ - مبارک خان موجی خپل لودی : (۱)

د سلطان سکندر په وختو کښی د (را پری) حاکم و بیائي د بار بک شاه تر نیولو وروسته د جو نیور حاکم مقرر کړ په (۹۰۴هـ) کال ئې د مای خیا نت په کنهه بندی کړ .

(۳۱) - نصیر خان لوانی :

د سلطان سکندر له لویو امر او شخه و د (غازی پور) حکومت ئې درلودل

(۲۳۴)

نہضت ک۔ بنی دنی مرؤ ما بنہ۔ بی ٹی (۶۰) منہ طلاوی شیر شاہ تہ دور کری (۱)

(۲۲)۔ **عماد خان پیر ملی** : د خان خ۔ ا نان پیر ملی زوی و (۲)

(۳۲)۔ **اقبال خان** :

دباری حاکم و .

(۳۴)۔ **ابراہیم خان شروانی** :

د مسند عالی عمر خان شروانی زوی و ' دھا تار خان او سلطان سکندر

یہ جنگ ٹی بنی توری و و ملی :

۳۵۱۔ **بابر خان شروانی** :

(۳۶)۔ **محمد شہ لودی** :

یہ ۹۰۴ھ کال کبی د شہزادہ فتح خان لودی دیور تہ کو لو یہ جرم

لہ ملکہ فرار کر شو .

(۳۷)۔ **تاتار پیر ملی** :

یہ ۹۰۴ھ کال د شہزادہ فتح خان لودی دیور تہ کو لو یہ جرم لہ ملکہ فرار کر شو .

(۳۸)۔ **شیخ زانہ محمد پیر ملی** :

د عماد خان پیر ملی زوی او د پیر ملی خان خانان لہسی و .

(۳۹)۔ **شیخ احمد پیر ملی** :

د سلطان سکندر د دربار خاص حاجبان

۱ - میاچمن کنبوه :

په ۹۱۳ هـ کال دمجاهدخان سره دلاس درلو دلو په کناه بندی شو (۱)

۲ - قاضی مجدالدین :

په ۹۲۳ هـ کال سلطان ابراهیم د شهزاده جلال خان راوستلو ته وکماره .

۳ - شیخ ابراهیم :

په ۹۱۲ هـ کال خاص حاجب و ټاکه شو (۲)

۴ - شیخ عمر :

۵ - قاضی عبدالواحد چه د کابلې شیخ طاهرزوی و . د تهاالیهیر په کلی کښې اوسېد په ۹۱۲ هـ کال چه سلطان ه (او دیت لکړ) غزا ته په پرلاری ئې په (دهولپور) کښې خپل خاص حاجب وټاکه . (۳)

۶ - شیخ عثمان :

۷ - شیخ صدیق :

۸ - سعید :

په ۹۲۳ هـ کال سلطان ابراهیم د شهزاده جلال خان راوستلو ته وکماره .

۹ - مقبل (۴)

د سلطان سکندر د وختو مصنفین (۵)

۱ - شیخ جمالی کنبوه (رح) :

فضل الله خان چه په خلقو کښې په (درویش) او خا ر و . د شیخ جمالی پلار و پخپله د شیخ جمالی اصلي نوم (حامد جمال خان) دی . دده روز نه دخپل پلار تر سیوری لاندې شوې ده چه مېرانی واهه په مروجو

علمو کښي ونلی ملا - لمړی ئې تخلص (جلا ای) ؤ - بیا ئې دخپل پیر ،
 ماما او پسر (شیخ سماء الدین سهروردی رحمتہ اللہ علیہ) په غوښتنه خپل
 تخلص (جمالی) کړ ، په شاعری کښي ئې غوره مقام لاره او په قصیدو او غزلو
 کښي ئې په هند کښي دخپل وخت ساری نه ؤ خلکو دوهم امیر خسرو باله
 دهرات مولانا جامی هم په درنه سترګه ورنه کتل شیخ جمالی یو آزاده ،
 فقیر مشرب ، عالم ؤ ، د عمر د هر کلونه ئې دحر مینو ، شام ، روم ، عراق
 ، یمن ، فارس ، هرات او سراندهب په سیاحت کښي تېر کړي دي .

په (سیرالعارفین) کښي ئې لیکلي دي : د زه چه هرات ته ورغلم د مولانا جامی
 کره او سید ام او د ملا حسین واعظ کاشفی سره می هم لیدلی وګرې ،
 شیخ جمالی دسلطان سکندر علمی مصاحب او استاذ ؤ او دسلطان سکندر
 سره ئې مینه او اختلاط لکه څرنګه چه په لاندني شعر کښي وایی پر دنیاوی
 اغراضو بڼانه ؤ .

میانۀ من و نو دوستی برای خداست نه از برای متاع زمانۀ غدار
 دسلطان ترمریني وروسته ئې پر - وزه مرثي پسي ویلي دي (۱) دسلطان ابراهیم
 لودی په وختو کښي ئې هم هغه دسلطان سکندر دوختو قدر ؤ (۲) دبا بر مغل
 او همایون په دربار کښي هم په درنه سترګه ورنه کتل کیدل ، با بر مغل
 شیخ ته ددغی قصیدی :

شاه دشمن کش ظهیرالدین با بر آنکه او
 لشکر بنگاله راز الفار کا بل بشکند

خوړا درنه صله ورکړه ، همایون هم دده خبرونه غوږ نیوه او دیزئي لیده دده
 زامنو (عبدالحی حیاتی) - او (عبدالوهاب با عبدالصمد کدائي) هم دخپلو وختو

دیری در لې قصیدی اری (۱) اود شیر شاه مصاحب و شیخ جمالی په ۹۴۲ هـ کال
 و مر او په دهلې کښې د حضرت قطب الدین بختیار کاکی (ارح) د هدیږې
 شمالی پلونه تقریباً زر گا مه لری ښخ کړ شو هدیږه ئې مشهور ده (۲)
 دده دا اثار یا ته دی (۱) سیر العارفین - د ستانه وټه کړه ده (۲) - مهر و ماه یو پارسو
 مثنوی دی (۳) دده دیوان

دویناونه ئې :

موسی ز هوش رفت بیک بر توصفات نوعین ذات مینگری در تبسمی
 همی با شد افغان ز اهل دنیا ز نمازی و غازی و مهمان نواز
 خدا دا دشان فقر و شاهی بهم کز بن هر دو صفت مباحی بهم (۳)
 هغه وخت چه د سلطان ابراهیم لودی او بښتنو امر او په منځ کښې ښخړی
 وی ده د سلطان سکندر په یوه مرثیه کښې دا موضوع داسی را وری ده :
 ای سلیمان زمان آه کجایی اخر ؟ تا کنم پیش تو از فتنه دیوان فریاد
 وایی یوه وزیر د مولانا د ابیت سلطان ابراهیم ته ور ساو خو سلطان غوږ پر و نه
 نیو او مولانا ته ئې په هغه درته ستر که کتل (۴)

۲- مجد الدین بابې :

د سلطان سکندر دوخت و له شعراو څخه دی شیر حال ئې څر کند نه دی
 دومره خبر یو چه د خوار ز مشاهیانو یوه مفصله منظومه شهنامه ئې لیکلې ده
 دار باغی دده ده :

(۱) مخزن افغان فلمی ۱۹۲ مخ شیخ حیانی په ۹۵۹ هـ کال و مر او د بلار په هدیږه کښې
 ښخ شو او شیخ گدائی په ۹۷۷ هـ کال و مر منتخب النوار پج ۱۱۹ مخ

در پیش تو گر بگریم دلد ارم ناظن نبری که از تو آزادم
خطرتو که دود آتش نیکو بی است در چشم من آمد از آن می دارم

۳- برهمن:

دسلطان سکندر دوختو دیار سو ژبی هندو شاعر دی (برهمن) ئی بخلص دی
او نوم ئی محینو (دو نکرمل) ایگلی دی دامطالع دده ده :
دل خون اشدی چشم تو خنجر اشدی کر
ره کم اشدی ژلف تو ا بشر اشدی کر

۴- شیخ عبداللہ تلمنبی:

دعثمانی شیخ الہداد زوی بہ عقلی^۱ و نقلی^۲ علمو کنبی دخیلی زمانہ خورا
وتلی او منلی عالم و دہ لمری دملتان بہ شاؤ خوا (تلمنبہ) کنبی درس کاوہ بیادسلطان
سکندر بہ وختو کنبی دہلی نہ ولار او ہلنہ ئی معقول علوم رانہ کر ل۔
تردہ پنخوا بہ ہند کنبی بوالحی دسید محمد ہمدانی شرح شمسیہ او شرح
صحایف اوستل کہدل دہ دمعقولو علومو بہ درسی سلسلہ کنبی دہر نور کتابو نہ
ہم مروج کر ل او (بدیع المیزان) ئی چہ بہ منطقو کنبی بو مشہور کتاب دی
ولیکہ خلویست تہ نامتو ملایان لکہ میالاورپ دا دشمنند (۱) دہلوی جمال
خان 'میاشیخ بدایونی سید جلال لہ دہ شخہ پور نہ غوی دی پہ ۸۹۲۲ھ کال
وہر 'شرح میزان منطق ہم دہ لہ تالیف او شخہ دی' (۲)

۵- شاہ جلال شیرازی:

دعینخ محمد نور بخش مریدو دسلطان سکندر بہ وختو کنبی دہلی نہ ورغی
او ہلنہ مہشت شو .

در گلشن راز (شرح دده له اثار و شېخاده په ۹۴۴ هـ کال و مړه.

۶- شیخ رزق الله:

د دهلې د مشهور محدث (شیخ عبدالحق) اکاډی د شیخ ملا وه چه په مصباح
الماشقين مشهور دی مړېدو دده درو کړی نېټه ۸۹۶ هـ کال دی (۱)
شیخ رزق الله دخپلو وختو خورا پیاوړی ملا او منای عارف ښه طبعه ئې
درلوده په یار سو او هندی ژبو ئې اشعار ویل ، په یار سو کښې (مشتاقی)
او په هندی کښې ئې (راجق) تخلص ؤ ، شیخ په ۹۸۹ هـ کال و مړ (۲)
په هندی ژبه کښې ئې دوی رسالې د جوت نراجن او (بیم آبن) په نامه
خورا مشهورې دی .

(۷) - شیخ سید حاجی عبدالوهاب بخاری:

د سید جلال بخاری لمسی دیلار نیم ئې (سید احمد) او مشهور محدث و
(جهانیان) ئې اکاډی امری په ملتان کښې دخپل خسر شیخ صدرالدین بخاری
شاگرد او مرید ؤ تر حج وروسته دهلې ته ولاړ هلته ئې د سلطان سکندر داخښی
(شاه عبدالله تریشی) لاس و نیو . سلطان سکندر خورا ښه عقیده ورته در لوده
او په دېلره درنه ستر که ئې ورته کتله ، شیخ په ۹۳۲ هـ کال و مړ او په
د دهلې کښې ښخ کړ شو (۳) دده په اثارو کښې یو (تفسیر) خر کند دی .
شاه ابوالفیث بخاری رح دده زوی دی .

۸- شیخ حسن کابلی:

شیخ حسن د گردیزی سید شهاب الدین د لمسی (راجی حامد شاه) مرید ؤ (۵)

دلاړه دده د ملتان په نامه تلم او هلته مېشت شو ، شیخ حسن

په بهار کښې وزېږېد، له ور کتوبه څخه د علم خوب ورسره ؤ، سلطان سکندر
له جواليوره څخه اکرې ته وغوښت له فقه لخوا به بيا د همدې ته ولاړ او د سلطان محمد
نفاق د کلا په (بجی منډا) برج کښې ئې واړول د ۹۰۹ هـ کال د لمريز خور
په مياشت هلته ومړ.

شيخ حسن په سلوک او توحيد کښې ډېرې رسالې ليکلې دي چه
(مفتاح النیض) ئې خورا شهرت لري.

(۹) - ميا بهوا:

ميا بهوا د سلطان سکندر دوختو عدایې وزېږ ؤ دده بشپړ حال د سلطان
دامراؤ په لړ کښې ليکلی شوی دی.

هلته ئې نسر د (طب سکندري) يا (معدن الشفاء سکندر شاهي) د مؤلف
په حيث (چه په ۹۰۸ هـ کال کښې ئې تاليف کړی دی) نوم راوړ.

(۱۰) - محمد ضيايي:

مولا نا محمد د شيخ ضيايي زوی دی د مولانا سعيد الدين شاگرد ؤ
په ۹۱۶ هـ کال د افغانو يو فر هنگ د (فر هنگ سکندري) يا (تحفته السعادت)
په نامه ليکلی دی، شعرې قريچه ئې هم لرله (۱)

(۱۱) - شيخ جمال خان د هلوې:

شيخ اصير الدين زوی د ميالون دانشمند وروڼو د مشهور ملا عبدالله تلمی
خورا پياوړی شاگرد او په عقلی و نقلی علومو کښې وتلی عالم او دخپل وخت
اعلم العلماء ؤ، شرح عضدی، شرح مفتاح او شرح انوار الفقه ئې تصانيف دي (۲)
په ۹۸۴ هـ کال د خونوي کالو په عمر ومړ.

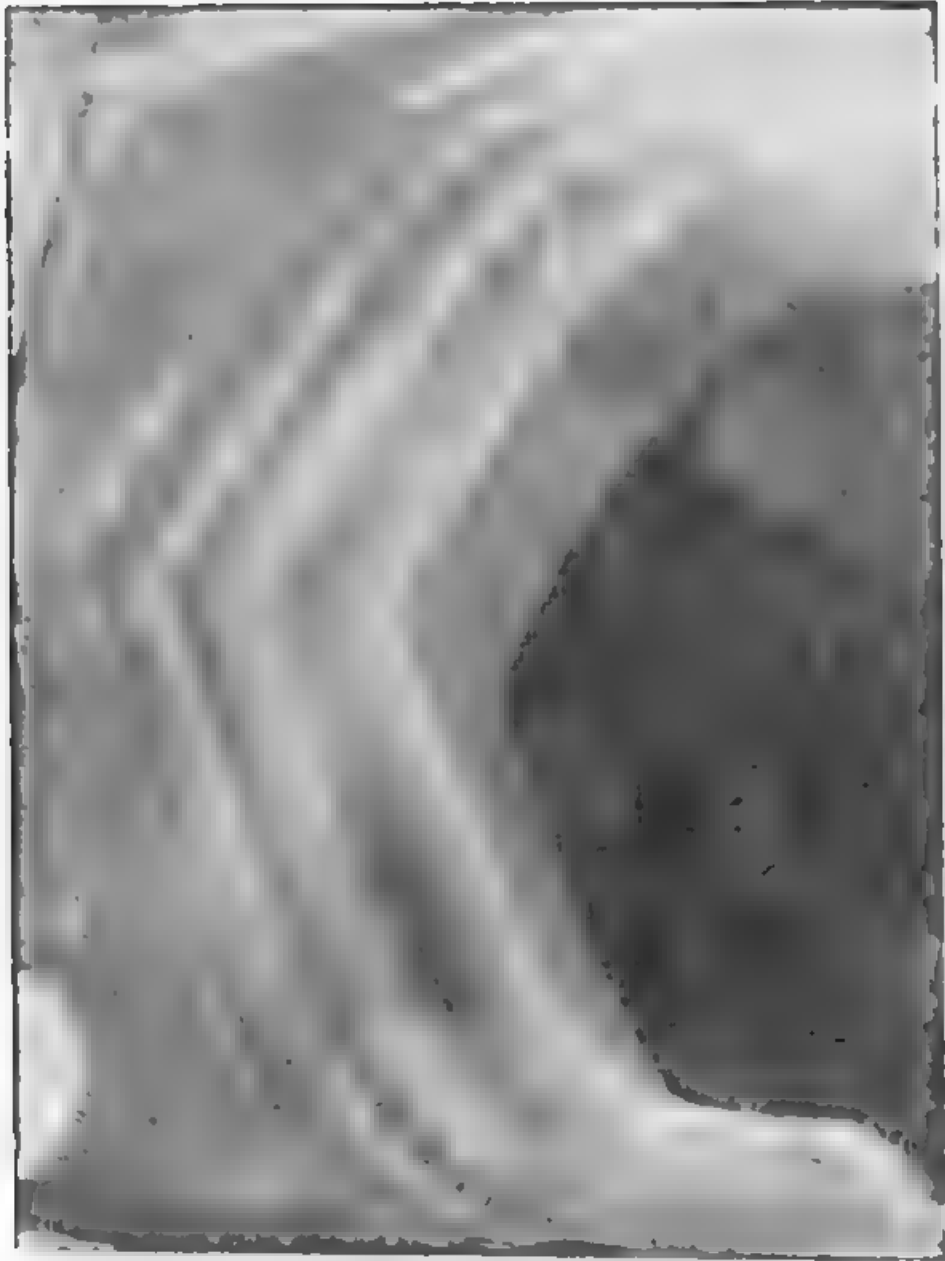
دشاهو خټلو لود يو دياچاهي كو دني دورو غرو هديره
دنوي دهلي به (لودي توب) كښي.

وڼډۍ مېچېد

چه د نړۍ دهلۍ د لړدۍ قومب داوړۍ کومېږي (پراکړۍ) مځۍ ته داوړۍ يا چه ۶ و به
زما م کښې جوړ شوي دي

(دلودى مسجد) منځنى - ناك (خاق)

(۱۲) - شیخ عزیز اللہ تلمبئی :

دخیل وخت خورا متبحر او منلی عالم ؤ ، دسلطان سکندر په وختو کښې
له ملتان څخه سبېل ته ولاړ هلته پسی و او سید دېر خلقو علمی فیوضات
مخنی یو ورځ ل ذکاتې مشهوره وه ، په ۹۷۵ ه کال و مر رسا له عینیه دده له
اثارو څخه ده چه دشیخ امان پانی پتی د (غیر په) رسالې په جواب کښې ئې لیکلی ده (۱)

د لودیو پاچاهي هدیره

(LODHI TOMB)

د نوی دهلی درو بنډن رود تر څنګ د شا هو خیلو لودیو پاچاهي هدیره
پرته ده په دی هدیره کښې دری لویې او سره بیلې له تورو دېرو ودانۍ شری
ګنبدې ولاری دی چه په یوه کښې ئې سلطان سکندر لودی او په بله کښې
د شا هو خیلو لودیو د پاچاهي کورنۍ غړو د تل له پاره سروته ایښی دی
یوه بله ګنبده چه اوس په پرا ګنبد (لویه ګنبد) مشهوره ده تشه توره ولاره وه
خیال کیاره شی چه دا ګنبد سلطان ابراهیم لودی لځان لره ودانه کړې وه
مګر لځکه چه په پانی پت کښې د جنګ پر میدان وراژه شوفاتحو مفلو هلته
خاورو ته وسپاره او خپله جوړه کړی ګنبد ئې په نصیب نه شوه په دهلی کښې د
لودیو دغه پاچاهي هدیره په (لودی ګازډن) یا (لودی نو هب) مشهوره ده په
دغه باغ یا هدیرم کښې د سفدر جنګ د هدیرې پز مخامخ د خضر خان د زوی
سلطان مبارک شاه (۸۲۴-۸۳۷) هدیره هم شته چه سلطان محمد شاه (۸۳۸-
۸۴۷) ئې هم تر څنګ ښخ دی .

لودی ګالونی

LODHI COLONY

(۲۴۲)

لود هیانه:

په پنجاب کښی د جالند هراو سر هند تر منځ یو ښار پروت دی چه
(لود هیانه) نو میږی .

د شوکت افغان مؤلف لیکلی : چه د اښار په ۸۴۴ هـ - ۱۶۲۰ ع کال دوو
ننو لودیو سردارانو چه یو (نهنګ) او بل (یوسف) اومید و د ان کړی دی
مخکه نو د لودیانو په ښار مشهور شو چه ورو ورو لودیانه شهر (لودهانه)
او (لود هیانه) شوی دی (۱)

سلطان ابراهیم

(۹۲۳-۱۶۲۲ هـ)

دده په مړینه په هندوستان کښی د پښتنو د ۳۲ کلنی پله پوری پاچهي
کمپله ټوله شوه (دهند ملایي تاريخ)

سلطان سکندر چه د ۹۰۳ هـ کال ومیانۍ رومياشتو پر اوومه په اکره کښی
ومر په شېزو زامنو کښی ئی دور سره سکنيو ورو نو شهزاده ابراهيم او شهزاده
جلال خان) د پاچهي له پاره لیڅی سره راوغښتلی د پښتانه دولت امیران
سلا ته سره کښینستل او فیصله ئی وکړه چه : د سلطان تر ټولو مشر او په
توره خیر کي اوسو اخلاقومنتلی زوی (شهزاده ابراهيم) دې دده لوی پاچاشی
او دده د پاچهي ټک (سرحد) به د جونپور تر شاوخوا پوری وی او د جونپور
پاچهي دې (شهزاده جلال خان) ته وسپارله شی د هیواد د لمر ختیزو سیمو

واک به ئی لکینو کي پوری دده ورور

دخېنو اميرانو سره دجونپور لورته له کالپي (۱) يا کري (۲) څخه وځو لمخيد
اوداعظم مهابون زړی (فتح خان) ټي سره ددي چه دهيواددویش مخالف و له
لحانه سره دوزر په حيث بوت هلته ټي خپلواک حکومت جوړ کړ (۳) مگر
خطبه اوسکه ټي ددهلي دپاچا (سلطان ابراهيم) په نامه وه (۴)

د ورونيو بند

سلطان ابراهيم ددي له پاره چه دغاوت مخه ونيوله شي تر هرڅه دمخه
خپل څلورسره ميريزي وروته محمود خان اسماعيل خان حسن خان او
شهزاده اعظم مهابون نظر بند کړل (۵) دهانسي کلا ته ټي وليزل او هر يوه
ته ټي دوي دوي بنځي او دژوندول مايحتاج ورسره ورکړل (۶)

دهيوان دويش مخالفت

که څه هم دهيوادویش داميرانو په سلا او د شهزاده گماو په خوښي
وشو خو بيا هم لمخيني پوه او دوراندېشه پښتانه اميران ددي دويش کدک
مخالف و او دوي پوهېدل چه په يوه مملکت کښي دوه پاچهان نه سره چلېږي
څلور مياشتي (۷) وروسته چه درايرتي حاکم اودي (۸) يا اواني (۹) خانجهان
له راپري څخه دسلطان ابراهيم دربارپه راغي دهيوادویش مخالفت په خورا
شدت څرگند شو او دويش مخالف اميران له هري خوا پر راغونډ شول خان جهان
پوه ورځ دپاچا په مخ کښي دويش سلا درکونکي اميران خورا وغندل او

(۱) تاريخ فرشته لمري جلد ۱۸۸ مخ

(۲) مرقع افغان ۱۶۹ مخ

(۳) تاريخ فرشته لمري جلد ۱۸۸ مخ

(۴) تاريخ فرشته لمري جلد ۱۸۹ مخ

(۵) مرقع افغان ۱۷۰ مخ

پاچا ته لي وويل: «دېا چاهي ديواد وېش نير ونه او د هغه منل ناپوهي وه
 بايد يوه شي چاچهي په گډه نشي او په يوه نيکي کښي غبرگي نوري نه لځاييزي (۱)
 د خا جهان دي وينا پخپل پاچا او د دربار نور اميران خپلو تيرو نمونه ماتفت کړل سلا
 پردي شوه بايد اوس چه لاشهزاده جلال خان قوت نه دي موندلي په لاس ئي راوړلو او په
 دې توگه درانلو او نور وېشنو مخه ونيسو مگر دا کار هم د هاکو او بې نه وي سلطان
 ابراهيم دهيت خان په لاس (شهزاده جلال خان) ته يو خوراله مينی دك ليك وروليږه
 او ورته وئي ليکل:

«دلته يوه خور اضروري ساکدر سره کېږي هرڅومره ژر چه لځان راوړسوي ښه
 به وي»

او هيت خان ئي وگماره په هر چل چه کيږي شهزاده جلال خان به تر دهلې
 پورې يو پلار اولي مگر شهزاده جلال خان چه دغو چا کو نه پخوا لا ملتفت
 و د هيت خان په غور مالېواود سلطان ابراهيم په پاسقه لېک تېر نه ووت او د
 دهلې له ورنگ څخه ئي معافي وغوښتله هيت خان د شهزاده جلال خان لخوا ب
 اوته د سلطان ابراهيم دربار ته وليکله سلطان ابراهيم دېلي پلا له ياره
 د شيخ سعيد پر ملي زوي (ميا محمود) د ملک علاؤ الدين جلواي زوي (ملک اسمعيل)
 قاضي مجدالدین حاجب ارسعيد حاجب ورو لېږل مگر دوي هم ونه کړای شوای
 چه شهزاده جلال خان د دهلې په زانک راضي کړي (۲)

دامير انوپور ته کول

سلطان ابراهيم چه شهزاده جلال خان په راغوښتلو کښي ناگام شو نو ئي دخپلو
 اميرانو په سلا د جوهنور اول لمړ څتمزو سمور خانانو او اميرانو په لمسون لاس

میساره لیرل خورادرانه خیلان و نه ' و نلی آسونه ' زرین موئی نوری
 اویشانونه ورو لپزل ' نورو جا گیر دارانو اوامیرانو ته ئی هم وایکال چه دشهزاده
 جلال خان حکم نه عاره نه زدی او سلام نه به ئی به ور ئی (۱)

د تخت ته ختلو جشن

د ۹۲۳ هـ کال د لوی اختر دمیاختی پر پنځلسمه د جمعی به ور لځ سلطان ابراهیم
 پر هغه تخت چه په خور او درنو جواهرانو او مرعلرو پسلل شوی و کښپنوست ' عام
 دربار ئی وکړ ' د دربار امیرانو ته ئی ور منصبونه جا گیر و نه او خطابات
 ور کړل او هر یوه ته ئی زرین موئی نوری ' آسونه او پیلان ورو خپل ' د هرې
 خزایې ئی یرییوز او او محتاجانو ورو پشلی تول رعیت ته ئی د درو کالو خراج
 وروها خښه ' بندبان ئی خوشی کړل ' و د قند هار او کښې غره پښتنو مشرانو
 مکی معظمی او مدینې منورې ته ئی د بابل خان او علیزی دلا ورو خان په لاس
 خورادرانه سوغانونه و لپزل (۲)

سلطان ابراهیم دیلار او نیکه دود واراوه ' امیران ئی و کمارل چه په دربار
 کښی به لاس پر نامه ولاړوی . له خپلو او سره ئی هم کرار کرار دخپلو
 سلوک یزېښود اودا به ئی ویل :

«پاچاهان قام او خپلوان نه لری ' قول پاچاهان ' و ' کران دی بابد
 دنو کرانو په خبر چوپړووهی او یو ئی ته خان ورسوی »

د سلطان بهلول او سلطان سکندر دوختو درانه امیران چه هیشکله به هم
 په دربار کښی نه وودرېدلی ' دده په دربار کښی به لاس پر نامه ولاړوو ' د سلطان
 ابراهیم دغه سلوک ورو ورو د پښتنو امیرانو په زړو کښی څه خیری پیدا کړلې
 اودرانه درانه امیران په زړو کښی مخنی خوا بدي شول (۳)

د شهزاده جلال خان پورته کیدل (۴)

امیران ده ته لمسوی اوهر وخت ئی سوغاتونه اوږر مانونه دغو امیرانو ته وارسى ، دمخالفت افاره ئی په ښکاره وډنگوله اړپه جونپور (۱) یا کاپی (۲) کښی د (سلطان جلال الدین) په نامه دیاچه پر ککړی کښیښود خطبه اوسکه ئی پر خپل نامه کړه ، خپل مله امیران ئی ونازول خلانونه توري ، اسان بیلان ، منصبونه او خطا ، سات ئی ور کړل ، جاگیر داران ئی دا ده کړل د خپلوسی و د غریبانو او پوځیانو پر مخ ئی د خزانو ورونه ویرایتل د لښکر و نظم او ترتیب ته ئی لښخى را وغښتلې . لڅکه دی پوهېد چه سلطان ابراهیم هر وروړو پرده برید کوی (۳)

د ((کالنجر)) برید او د اعظم همایون اوښتل:

د (بند هیلکند) په سیمه کښی د (کالنجر) کلا خورا ښه او ټینګه کلا وه . سلطان ابراهیم خپلې څه لښکرې د (کری) د حاکم شروانی (۴) اعظم همایون تر مشر تابه لاندې دهغې کلانیولو اړه و کمارای . اعظم همایون ولار (کالنجر) ئی کلابند کړ .

سلطان جلال الدین چه په دغو وختو کښی د خپلو لښکرو په تنظیم څه داده شوی ؤ : د سلطان ابراهیم دمخورو امیرانو لمسون ته ئی توجه وکړه او زیار ئی یوست چه هغوی په یو چم د لښکرې په دغه لږ کښی ئی اعظم همایون ته چه کالنجر ئی کلابند کړی ؤ - ستاځی ولېږل او ورته وئې لیکل:

«نه زما دیلار او اکا بر لځای ئی - تاته څر کمنده ده چه زما څه کناه

نشته سلطان ابراهیم خپل منلی نرون مات کړ او د امیرانو وېش ئی و نه مانه ، دیلار په ملک کښی چه څه لېزه سیمه ده ما اړه دمیراث په توگه ومنله پر هغه ئی هم سترگی

نو نه يابدد (حق) پرخوا شي اود مظلوم مرسته و کړي! (۱) اعظم همايون
 چه پخوا لادسلطان ابراهيم له وضعيته څخه څه مانيجن و ، دسلطان جلال الدين
 د گېزي غاري پيغام اوبیکسره اغيزه پري وکړه د کالنجير کابل بندي شي پرېښودله
 اود لښکرو سره سلطان جلال الدين لودی ته ورغی .

د ((اودم)) نيول

اعظم همايون چه له خپلو لښکرو سره (سلطان جلال الدين) تاوړغی سلائي
 پردې شوه چه لومړی به دجونپور او شرقی سيمو اميران اېلوی 'لځکه' شي نو تر اولو
 ه څخه پر (اودم) برید وکړه د (اودم) دېوی سیمې (۲) حاکم سعيد خان به
 محان کښې د (سلطان جلال الدين) د لښکرو دمقابلې توان نه ليد - لځکه شي
 نو (اودم) پرېښود او لځهنو (۳) بالکهنو (۴) ته ولاړله هغه لځابه څخه سلطان
 ابراهيم ته ټول حال واپېزه .

د سلطان ابراهيم برید (۵)

دمولوی ابرار حسين په قول د سلطان سکندرد مرېښې دريم کال پر تېرېد و
 وچه د سکندرو ورونيو ترمنځ د جنگ لمبې پورته شوي او د لودی پاچهۍ د زوال
 لمړۍ څښته کښېښووله شوه .

د (اودم) حاکم حال چه سلطان ابراهيم ته راورسېد سمدستي دېوه کړندی
 اودرانه فوځ سره د لوی اختر دمياشته ي پر ۲۴ د پنجشنبې په ورځ دجونپور
 لورته وخو لځېد (دېوه کاون) له لاري چه قنوج ته ورسېد اعظم همايون اوزوی

ټي (فتح خان) چه د سلطان جلال الدين وزير و دده خواته راو او بنټل -
سلطان ابراهيم چه ټي به راتگ خبر شو اول اميران ټي مخي نه وروا هسټل
په خورادرناوي ټي دربارته راوستل دبر ټي ونازول . سلطان لايه قنوج کښي
ارولي و چه داوده او کور کپور جا کمان شيخ محمد پير ملي اوسيد خان هم
ورته راغلل اود سنبهل جا کم (ملک قاسم) هم چه د (چرنولي) د سيمي د مشهور
زميندار (جي چند) (۱) خپل ورته نللي ورسوي وروسته په قنوج کښي لخان
د سلطان ابراهيم لښکروته راوړ ساوه (۲) .

د ((کالبي)) نيول

له سلطان جلال الدين څخه چه اعظم همايون او فتح خان وزير ټي و او بنټل
د لخان د (کالبي) کلانه ورساوه سلطان ابراهيم له قنوج څخه در ټي
لښکري چه ۴۰۰ زروته رسيدلي د لودي اعظم همايون شروا ټي اعظم همايون
اولواني صبر خان تر مشرتا به لاندې پسي ورر لېږدولي . سلطان جلال الدين
چه په لخان کښي د مخ پر تندي مقابلي وس نه ليد خپل او د قطب خان لودي
کېدل ټي به کالبي کښي پريښود (د کالبي) سائنه ټي ملک بدر الدين عماد الملك
اود لودي قطب خان کوندي تعوسپار له پخپله ټي د دېر شوزرو سپرو او خو غوره
ويلاوسره دا کړي نيو او ته مخ ونيو . د سلطان ابراهيم را استولي لښکري (کالبي)
ته را ورسيدلي د کالبي ښار ټي تر څو ور څو کلابندي وروسته وايو د برجنکي
بنديان او د بري واجي په لاس ورغلي ښار ټي ولوته .

د ((سلطان جلال الدين)) وسيله ايښودل

تر مشر تابه لاندی له (۲۲) نورو امیرانو سره (۱) اگری ته ولیزد او د سلطان
جلال الدین لاد (کالی) په بدله کښی (۱۱ گره) نه وه لوتلې چه ملک ادم ورورسید
او داگری په بنار ننوت سلطان جلال الدین چه ورورسید (۲) لڅکه چه د ملک
ادم سره دومره لښکر نه و چه په دا که د سلطان جلال الدین جنگ ته تور ونیسی
نو ئی په پسته ژبه سلطان جلال الدین خورنخی داگری له تالا او دیا بتخت
دخلکوله وژ او او لڅیلو څخه راوگرز او د.

هو ورنخی وروسته چه د سلطان ابراهیم بولوی لښکر دجلو انی علاء الدین
دزوی ملک اسماعیل لودی کبیر خان اولوانې بالودی مهادر خان تر مشر تابه
لاندی پسی ورورسید ملک ادم داده شوا و سلطان جلال الدین ته ئی حال
ورکړ چه :

د که دیا چهی خیال له سره باسی 'پاچاهی چتر' نغاره اولوری یا چاهی
نخښی پرېزدي او دنور و امیرانو په څېر حیث او ژوند منلای شي توبه دي په
سلطان ابراهیم و بنځیم ارد پخوا په خیر به د کالپی حکومت او جا کبیر
لڅنی در واخلم (۳)

سلطان جلال الدین ته چه خپله ئی و سی څر کمده وه نو ئی د ملک ادم ورو لاندی کری
شرطونه نول ومنل درست پاچاهی لښانو ته ئی ورو استول او په دی تو که ئی له پاچاهی
څخه خپله استعفا اعلان کړه.

د شهزاده جلال خان تېښته

سلطان جلال الدین اوس بیرته (شهزاده جلال خان شو) د پاچاهی دال و دیل له
منځه ولاړ. دورور (سلطان ابراهیم) دلور او بیرز و ښی په هیله ئی داگری په ډاو

او نور تفصیل سره د سلطان ابراهیم حضور ته وایزلی کله چه سلطان ابراهیم (۱۱۱۰۱) ته راوړسید د ملک ادم ورلیزلی لیک اوله سلطان جلال الد بن خنجه اخیستی شوی دیاچهی بخښی وروړسېدلې او وروامیرانو ئی هم زیرمی نه مخاونه چمتو کړی وومگر کله چه دا لیک او پاچاهی بخښی د سلطان حضور ته وړاندی کړی شوی سلطان دخپل ورور په باب کښی دیری سپکی سپوری نا خوالی وویلی او دده د ملک ایداد (توبیخ) اراده ئی غوړکنده کړه، امیرانو هم د زیرمی له یاره زړه و نه کړای شو (۱) ددی وضعیت په اوړید لو شهزاده جلال خان دیر وار خطا شول او کړی خنجه ئی منخ و نیو، د کوالیار راجا (راجه مان سنگه) ته ئی پناه وروړه (۲) دده په دی نیښته د ملک د ویش شخړه فیصله شوه (سلطان ابراهیم) په جگه غاړه کړی نه راغی او دیلارنول ملک د پاچهی واک ئی په لاس کښی واخیستلی مخالف امیران هم ورته اهل شول.

مقرری

سلطان ابراهیم چه دنول هیواد پاچهی تر لاسه کړه، هیبت خان ته ئی د (دوآبی) (۳) قندهاری کریمدا دنوخی (۴) ته ئی د (سرهند) حکومت او ناسیال دولت خان لودی ته ئی ددهای سائنه و سپارله، شیخ محمد پیر ملی ئی د (چندیری) په سیمه کښی د سلطان محمد خلجی (شهزاده صاحب خان) په وزارت وکاره او دخوشاب حاکم عیسی خان او دل (درانی) ته ئی د (معرفت خان او دل) پرنحای (چه په دغو ورځو کښی مړ شوی ؤ) د ملتان د لځینو سیمو حکومت هم پسی ورکړ (۵)

د میا بهوا بند

میا بهوا د (سلطان سکندر) خورا ورثیر او تحیرک وزیر و. دده او سلطان ابراهیم ترمنځ څه مانی پیدا شو ده ئی څه پروا ونه کړه ورو ورو ئی دې وضعیت سلطان ابراهیم دده بندلاره وگماره. دیلار خورا منلی وزیر ئی تحیر په غاړه دا کړې کونوال ملک آدم کا کړ نه و سپاره او پس له څه وخته په هغه بند کښې پسی و مر. د میا بهوا بند امیرانو ته بی الطمینا ئی موند کړه. هر چا خپله چاره په اوږو کښې ولیده. له دې ورځې د لودی حکومت امیران دخپلې پاچهۍ په وړاندې پسی شول او د میا بهوا بند د لودی پاچهۍ ستنې ولر زولي.

که څه هم سلطان ابراهیم د میا بهوا زوی (دلاور خان) نه دخانخانان لقب دیلار جاگیر او عهده کشمیر دخواؤ حکومت یاد مخزن افغانې په قول د دارالعدل مشر سوب او اووه زری منځ صوب وړ کړه. مگر دې ټولو غځېښتو دده بی الطمینا ئی منځ نشو. نیو لای چه د میا بهوا په بند او مرگ د امیرانو په زړو کښو پیدا شوې و. که څه هم د میا بهوا په بند او مرگ ښکاره څه فتنه پورته نه شوه. مگر د سلطان ابراهیم په پاچهۍ کښې د امیرانو د ټولو بغاوتونو بایللمه (اساس) شو. که سلطان ابراهیم دخپلو امیرانو زړونه په لاس راوستلې وای دده د پرامیران هغه وفادار تحیرک. کار فحشه نور یالی او مدبر امیران وو چه د سلطان سکندر غوندې مدبر او نور یالی پاچه په دربار کښې ووزل شوی او هر یو دخپل وخت منلی او وتلی شخصونه وو دهغو په توره او تند بیر به دده پاچهۍ خورا درنه او یوه بارونقه. منظمه پاچهۍ. پای مگر سلطان ابراهیم د پاچهۍ په اشته مست شو د سلطنت او دیلارو لیکه ټول دودونه ئی تر شا کړل. دخپلې پاچهۍ مراندې امیران ئی خپل منځ لفت لره په خپل لاس پارول (۱) او د پښتنو د حکومت

يا شهرواني اعظم همايون (امير الامراء) تر مشرقا به لاندی دېرش زره لښکر درې سوه
پيلان (۱) او يوه درنه توپخانه د کواليار دراجا، خپلواره (چه شهزاده جلال نه ئي
پناه ورکړې وه) وکړه. دالښکري چه د کواليار سيمونه ورسېدای، شهزاده
جلال خان ويو هېد چه دالښکري د کواليار نيواو نه نه دی را استواي شوی
بلکه زما نيول ئي مقصد دی لکه چه د کواليار دراجا پر پناه او مرسته ئي
هم بشپړه ويسا او بروسه نه درلوده. نو ئي دخپلو ملو سره د (مالوي) لورته مخ
وړيو او د مالوي پاچا درهم خلجي - سلطان محمود (۹۱۷-۹۳۷) نه ئي پناه وروړه.
پښتنی لښکر و د کواليار ښار کلابند کړ، سلطان ابراهيم په حکماته تنه
لور خورا درانه اميران چه هر يوه بيرغ او نثاره درلوده لکه: خان جهان
لودی (چه دواس زره سپاره ئي لرل) - سرفراز خان مشواني، سرمست خان
سربښی، خضر خان داوی، سليمان خان غرښين جلال خان مرسي - نزي
مبارز خان لواني او بهيکن خان ښی هم (۲) له خپلو فوځو سره په مرسته
ورورسېدل پښتنی لښکر وکلابندی لایسې ټينکه کړه. په دغو ورځو کښي
د کواليار کلابند راجا (مان سنگه) چه خورا منلی توريالی ؤ په تير شو
(بکر ماچيت) زوی ئي پر مخای کښېنو ست د (مان سنگه) مړ ښی د کواليار
دسوبي هيله لادېښتنو محلميو به زرو کښي پسې ټينکه کړه او د (باول کره) کلا
ئې چه (راجا مان سنگه) د کواليار تر کلا لاندی ودانه کړی وه ونيوله - هغه
د سرو زرو غوا ئي چه په دغه کلا کښي درول هوې اوه دېرو وختو څخه ئي
هندوانو عبادت کاوه آ کړي نه واپزله - سلطان ابراهيم هغه دغوا بت له
اکرې څخه دهلې ته ولېږه او د دهلې د بغداد دروازي) پر سر ئي دېری دانځښي
په نامه ونېجت چه دا کبرمغل تر زمانې پوري هلته نېجتی ؤ (۳)

په دغو وختو کښې شهزاده جلال خان چه د مالوي د پاچاه بد ملوکۍ
 مخه کې (کره کمنګه) (۱) يا (کوندوانه) (۲) يا (راجکره) (۳) ته پنا وړله
 کونډوانيا او ونيو او سلطان ابراهيم ته ئې بندي راوست - سلطان ابراهيم
 د هاسي کلا ته دميرزیدورونوسره د بنډله ياره واستاوه مګر پرلاري ئې خوله
 ورته کړه د پاچهۍ مينی پر ورور کدۍ بری وموند او دائي يو پلايا نابته
 کړه چه انسانا نو تل خپلو غرضونو درېد او د ياره خورا کراني ککړۍ تر
 پښو لاندې کړې او دد پروتير مينوزرو يه و بنوئي خپلې سر و خړوبۍ حاصلې
 کړې دي.

د اعظم همايون بند

د شهزاده جلال خان وژ او د سلطان ابراهيم زړه پوره کړه او س نو د هغو
 اميرانو دور کولو په فکر کښی ش، چه زړه ئې پر بد کما ؤ - تر ټولو لو مری
 ئې اعظم همايون ته لاس وړو اچاره په داسې حال کښی چه اعظم همايون
 د (باول کره) تر سوبې وروسته د (کواليار) سوبه سره نژدې کړې وه
 کړې ته ئې راوغوښت اوله (فتح خان) زوی سره ئې زندان ته راچاوه
 حسين خان سا هو خېل لودی او محمود سترې - انی ئې ووژل (۴)

د منلی وفادار او تور بالی اعظم همايون د بند خبر چه د کواليار لښکر ورته
 ور ور سپد مويښتا ته اميران هېښ پاته شول دې خبر بيا ټولو اميرانو
 زړونه د پاچاه خوا ودرېول او مجبور ئې کړل چه په ښکاره د پاچا مخالفت
 نه لېږي راوغړی لودی اعظم همايون (۵) او د مبارک خان لودی مينځوی

زوی^۱ سعید خان) د کوالیار کلا بندی پرېښوو له اود خپلو خپاو انځر و سره ئې د (لکه نوئی) لور ته چه ددری جا کیرؤ مخه وایوله .

د اسلام خان پورته پېل

اسلام خان د (اعظم همایون زوی) چه دیلار ترشاد اگری واکمن و کله چه دیلار اوورور په بندخبر شود بغاوت نغاره ئې و دنگو له دسلطان ابراهیم بی سببه بند ونو په ډیر وزرو د انتقام لمبی پوری کړی دی د پر بښتا نه امیرانو لکه : لودی اعظم همایون اولودی سعیدی خان اونور داسلام خان سره مله شول . دسلطان ابراهیم له خوا د (گری) نودی حاکم احمد خان ئې مات کړوپه امرحتیز وسیمو کښې هرې خوا ته د بغاوت لوخړې پورته شوي (۱)

د اسلام خان وژل

د احمد خان د ماتې خبر چه سلطان ابراهیم ته راوړسید لځکه چه د بری انځرې ئې د کوالیار په نیولو نوڅنې دې دستی ئې څه و نه و بل ' م - مکر خور لځې نشرې تیری چه انځری د کوالیار له سوېبي واستنې شوي او سلطان ابراهیم بوغښتلی فو لځ چه پښتو سو و زرو سپرو او پښتو سو پیلانو ته رسیدلی (۲) له دو لسو امیرانو لکه محمود خان برملي ، دغازی خان روی (قطب خان) دملک ادم کا کرزوی سکندر خان (۳) علیخان برملي خان خانان ، بهیگن خان لوانی سارنگ خان او د میا حسین برملي زامن (۴) سره ' د اعظم همایون د ورور احمد خان (۵) تر مشرتابه لاندې د باغیا نو لځلو لره و گماره - دافو لځ چه قنوج (بانکر مټو) ته ورسېد د اعظم همایون یوه امیر (اقبال خان) چه د اعظم همایون د پښتو زرو خوا سو سپرو او څو جنگی پیلا نوسره

منځه ورنه نيولی وده په گڼيو (کمين) نابرسه پوراو دت د سلطان فولح ټي
 زبنت وځمه - پردېر و مېر و ټي ميندې پورې کړې او دېر خوا ټان ټي په
 وينو ورنگول - پخپله له خپلو لښکرو سره د دغ رمې د جنگ له ډاگه راووت
 دا حېر چه سلطان ابراهيم راوړېد - د دغه فولح اميرانو ته ټي و ليکل :
 « که هغې اتې د ياغيانو له لاسه وره کښلې زړه ته مې لوبېزې چه تاسې هم
 د ياغيانو مله ياست » يو بل فولح ټي هم د احمد خان په مرسته ورو لېږه .
 له هغې خوا څخه اسلام خان هم د خلو پښتو روپه و سلو پتو سپر و او
 پمغو - و - پيلاو سره جنگ ته راووت - تر دې ټي چه فولحونه پرله وښلې ، چه
 بخاري شيخ را جو چه د خپل وخت منلی ستا نه اړ په دغه وخت په
 قنوج کښې ؤ) او قندهاري شيخزاده (۱) ټي منځ ته را و او بدل - ياغيانو
 نه ټي نصيب و نه و کړل او دد ټي وينو توپو او څخه ټي سره رار گرځول له
 ياغيانو څخه چه ټي ددوي غوښتنې (مطالبې) د پوښتلې دوي ورنه و بل :
 « مونږ نور هېڅ نه غواړو که سلطان (اعظم همايون) خوشي کړي مونږ
 به بغاوت پرېږد او حتی بلې ياچېر نه به مخني ولاړ شو » سلطان ابراهيم
 ته چه د ياغيانو دغه مطالبه ورا بدي کړه شوه و ټي نه منله د بهار حاکم
 ادريبا خان (لواني) د غازي پور حاکم (صير خان لواني) او داود حاکم
 (شيخ محمد برملی ټي) و کمارل چه له خپلو درنو فوځو سره د سلطان لښکرو
 په مرسته پر ياغيانو ورشي .

دادريبا لښکري چه دا احمد خان په مرسته ورو در سپد لي کمک جنگ
 وښت لس زره پښتانه محلمي سره ووژل شول ياغيانو ماتې و کړه - اسلام خان

((د مغل بابر)) لومړی برید

د (سلطان ابراهيم) نهر يوله بوی خوا په ملك كښ دخپلو اميرانو دوینو واي وپهولي له بلې خواتي د ياد نيو حمله كو و نكونه هم په خپل ملك كښي د بریدله پاره لاره جوړه كړه. بابر مغل چه له ۹۱۰ هـ كال څخه په كابل كښي د هندوستان د نيو اړ په نهمه شيي سبا كواي مكر د سلطان سكر د توري او نديرو په مقابل كښي ئي خپل بری نه لیده. كله چه د دعلی پاچهی مغرور سلطان ابراهيم ته ورسیدله او دخپلو اميرانو په رښتوئی خبرې ورنكولې، بابر مغل ته دخپلې سويې امكانات وڅر كېدل او د ۹۰۰ هـ كال په سر كښي ئي مخ پر هندوستان خپلې لشكري راور پهولي تر اناسين رايوري ووت او د پنجاب تر (بهيري) پوري ئي ټولې سيمې ونيولې له (بهيري) څخه ئي د (مولانا مرشد) ستا لځي پلاس سلطان ابراهيم او دولت خن ته دايغه موده راور ليږل :

د څكه چه داسيمی دیر وخت د نیمو ربه دولت پلاس كښي دی نو اوس هم (بهير) ماته راپريزده او به زه ستا په پاچهی كارنارم، داستا لځي تر لاهور د انهر ته شواو له ئي دولت خان وليدلای شواو ته د سلطان ابراهيم دربار ته ور تللو ته پريښود. شوڅو د لځي وروسته د كام كابل ته سترگ شو (۱) . بيا له (بهيري) څخه تر اناسين پوري د دغی سيمی حكومت (څنگ جنك محمد علي او هندو بيگ) ته وسپاره او له (هائي) څخه ئي د گمك رود (برهالي) د كلا تر نيو او وروسته د لومړي خور پر بولسمه بير نه كابل ته لشكري ستنې كړې (۲) څكه چه سلطان ابراهيم

له (بهرې يسي واخيست او کابل ته ئې به تېښته چنبور کر) (۱) د سلطان
 ابراهيم دې بيا کړ (بار) لازره ور کړ او د دغه کال په پای کې ئې بيا د لاهور
 دايو لويه نيامت پر هندوستان لښکرې راوېهولې خو تر ابا-مين نه د راپورې وتلې
 چه پر بدخشان باندې د سلطان سعيد د بريد حال ور نه راغی او بېرته ئې کابل ته
 تړل (۲)

د مغل بابر د پيښم بريد

په ۹۲۶ هـ کال بيا بابر له لوزرونو سره له کابل څخه د هندوستان لور ته
 وخوځيد هر لځای چه به پښتانه په کر تور تلل لځل به ئې خو (سياالکوټ) د ور سيد
 دغه لځای خلقو امان وغوښت (سيدبور) ته پسي ور تير شو د (سيدبور)
 مشرد خيال سيمې ساسته ئې نه ملاتړ له جنگ وښت مغلو دېر ميړونه ووژل په
 درست مالک کې ئې لخوا ان نارينه او دسر پنا هر ودانې پرې نه شو د له قول
 ئې پو پنا کرل د (سيدپور) مشر ئې هم وازه او د يرش زره ښځې او کو چنيان
 ئې لځني و تلل (۳) سلطان ابراهيم لځکه چه د (دروا خان اوانې او نصير خان
 اوانې) سره په جنگ و وخت وود بابر لور ته ئې دايلا بيا هيڅ او چه و نه کړه

د ((راناسنگا)) بريد (۴)

راناسنگا راجپوت (د چنور) واکمن چه د (مالوي) د خلجي پاڅې له کمزورۍ
 څخه استفاده کړې او د (مالوي) د پاڅې زبانه پر خه ئې لکه: تپور، سارنگپور،
 بهليسا لاندې کړې وه پدغو وختو کې ئې د لودي پاڅې حد و د و ته هم لاس
 راوغزاوه د (چندپري) په حد و د کې ئې امنيت وران کړ (۵) سلطان ابراهيم

(۱) بابر نامه ۱۵۰ مخ

(۲) بابر خپل دغه لښکر کې ديو سفرو د تر ټنې په نامه ضبط کړيده (۱۵۶ بابر نامه)

(۳) تاريخ غزنوي، ج ۱، ص ۱۰۰

ټي محبار لاره د ميا ما کهن تر مشرتابه لاندې يو فوځ ور ولېږه مگر د غه فوځ
په ما ټي را ستون شو - سلطان ابراهيم پخپله لښکري پسي را وايستلي او
را انا سگاني نېشتي نه مجبور کړ.

د اعظم هپايون وژل او د دريا خان پورته کېدل

د اسلام خان به وژ او با عيان له برمه ولويدل سلطان ابراهيم تر پنځو ا
دېر پسي مغرور شو او د پلار د اميرانو په ور کولو ټي بې لاس پورې کړ
(اعظم هپايون) ټي په زندان کښي په رهر ووازي (۱) دې خبرې بيا په
بلارې راوېښې کړې هرې خوانه دفتني او رونه بل شول د هرامير به زړه
کښي دلخان له پېرې د بغاوت ارادې وگرزېدې تر ټولو د منځه خان جهان لودي
حسن خان نورزي (۲) دريا خان لوانې (د بهار حاکم) او محمد خان سدرې لاس سره
نه کړ د پاچا د خلاف نڅاره ټي ووهله او انې دريا خان ټي په خپله پاچهي (مشرتاب)
وټاکه اتيان زړه لښکري راغونډ کړ او د بهار ارته سيمه ټي د سلطان ابراهيم له
پاچهي بيله کړه لېږ وخت وروسته دريا خان د مر او مبارز خان بها در خان
زوي ټي د (سلطان محمد شاه) په نامه پر لځاي کښېنو ست خطبه وکړه
ټي پر خپل نامه کړه او يو لک سپاره ټي سره راغونډ کړل (۳) د شرواني
اعظم همايون زوی سعيد خان هم د لسوزرو سپرو سره ورته راواوښت (۴)
لوانې نصير خان د غازي پور حاکم چه د سلطان ابراهيم له لښکرو مات هو
هم د سلطان محمد شاه مل شو سلطان محمد تر (سنبهاله) پورې لاسونه را اوږده
کړل د دې سيمې ټي د سلطان ابراهيم له پاچهي بيلې کړې خو پلا چه د
سلطان ابراهيم لښکري مقابلې ته ورووتلي په ماته لځني را تر شا شولي (۵)

د سلطان محمد خلیجی ورینه

د مالوي شهزاده صاحب خان چه د سلطان سکندر لودي په مرسته په ۱ چنډيري (کښي د (سلطان محمد خلیجی) په نامه حکومت جوړ کړی و د سلطان ابراهيم په باچهي کښي و مړ بو کړ چني زوی ئی (احمد شاه) ياته سر سلطان ابراهيم چنډيري له احمد شاه څخه و احيستله او د تقیما ئي خپل حا کم بکښي مقرر کړ (۱)

د ميا حسين وژان

د خواجگي شيخ سعيدير ملي زوی (ميا حسين) چه د سلطان سکندر خورا ورنير امير او وفادار سپه سالار و سلطان ابراهيم ئی په وژلو پسې شو مگر ځکه چه له يوې خوا د امير او د ښکاره بنډ او وژلي تقاييچ خورا تر څه اوږده ورنه ثابت شول نو ئی په ښکاره دده د وژلو اقدام ونه کړ بلکه د چم اوږد ورو له لاری ئی غوښته چه دی له منځه وباسي او بل دميا حسين په ښکاره نيول څه اسان کار هم نه و ځکه چه اوس ټول اميران د سلطان ابراهيم په بد نيت پوهيدلي و هر چا د ځان د ساتنې له پاره دېر قوتونه برابر کړي او پوره احتياطي کړه که چه د سلطان ټول تدبیرونه په دی لاره کښي ناکامه شول نو ئی (ميا حسين) او (ميا معروف) د هغه څلويښت زرو فوځ سره د رانا سنکا (خېلو لره و گمارل چه تردوی د يوه دېر کم رڼه امير (شيخ ما کمن) تر مشر تابه لاندي د مالوي لورته ليږل کيده (رانا سنکا) په دغورو څو کښي د مالوي په سيمو کښي اله کوله جوړه کړی و او د چنډيري (او (بهيلسی) سيمو ئی ټولې نيولې وې مگر دا فوځ په رښتيا د ياغي رانا سنکا لخوا لره نه ليږل کيده بلکه وائي د (ميا حسين) د نيول له پاره د منځنيو وچو څخه د راجا بهيلسي (ميا ما کمن) تر څو

لنډه ئی دا چه ميا حسين او ميا معروف له خپلو فوځو سره د (ميا ما کهن) تر مشر تابه لاندی د (راناسنگا) جنگ نه وځو لځيدل مگر ميا حسين چه خو را لځيرك سړی او د سلطان هر حرکت ته لځير او په دغه بڼه حکم ئی هم خبر ؤ له محانه سره ئی ډير احتياط کړاوه او د ميا ما کهن هر حرکت ته خو را څارو ؤ .

ټکل کړا: يوه روځ 'ميا ما کهن' د ميا معروف لځی ته د زوی د پانا وروړ کړ او په نامه ورغی ميا حسين چه خبر شو دستي ئی ځان وروړ ماوداد (ميا ما کهن) ته ئی په رډه وويل :

«ميا ما کهنه! د ميا معروف د بلولو خيال له سره باسه موز نه دچانو کران او نه دچانرلاس لاندی يو ولاړ پزه خپل کور ته لځه زموز باچا خولبولی شوی دی، په ناڅه شوی دی؟»

د ميا حسين وينا (ميا ما کهن) پدې يوه کړ چه ميا حسين د د حرکت ته لځيردی او په هيڅ تدبير نشی پر کا ميا بېدلای، چه خپل نا ټوبی ته راغی ټول حال ئی سر تر بابه (سلطان ابراهيم) ته وليکه، سلطان ته چه د غلبه وروړ سپد په لځواب کښی ئی ورته وايکل:

«نه ناپوه ئی د بل ټانو بی نه ولې ټلي؟ دواک په منځ کښی خيمه ووهه ټول اميران د پاچاهي فرمان دارو د لويه پلمه راوړله چه ټول راشی لمړی (ميا حسين) بيا (ميا معروف) ونيسه او ورته ووايه چه د دغه پاچاهي فرمان په حکم می بنديان کړاست» (۱) ميا ما کهن ته چه د فرمان ور سپېد خيمه ئی ووهله اميران ئی راو فوښتل مگر د ميا حسين احتياط او تدبير د ميا

د پاچاهي حکم وچې فرمان به په خيمه کښې درته لولم ،
 ميا حسين لخوا ب ورکړ: د کومه اراده چې نه لری هغه نه ترسره کېږي
 موږ خبر يو چې د انښکري زموږ له پاره را ايستلی شوی دی ، که څه هم زموږ
 ککړی د پاچا خدمت نذر دی خو بدغه ذات لخوا نه ده شورسپار لای (۱)
 تردې خبرو اترو وروسته ميا حسين په ښکاره د کوچ او مخالفت تياره و ډنگوله
 خپلې انښکري ئې وليږدولې (نووي) نه ولاړ اوله هغه لخوا به د (رانا سنگا) په
 لښرو شووت (۲) د رانا له فوځه سره ئې د سلطان ابراهيم پر لښکرو بريد و کړ
 بدغه جنگ کښې د سلطان د لښکر ډېر خلکي ووژل شول او د (رانا) فوځو د
 (ميا حسين) په مرسته بري و موند ، د سلطان لښکري ونښتدلې او (ميا حسين)
 تر بياني په پسې و دبيا ئې حاکم (د ريا خان) هم بدغه جنگ کښې ووژل شو
 سلطان ابراهيم چې دخپلو لښکرو په ماني خبره و پخپله ئې خورا درنې لښکري له
 (اکري) څخه پسې ورو خو لځولې به بيا به کښې دواړه فوځونه سره ونښتل که څه هم
 نوم د رانا سنگا د فوځ و مکر د ميا حسين د انتقام جذبي کار و کړ او سلطان ئې فوځونه
 ئې تر شا کړل (ميا حسين) چې د سلطان د لښکرو ماني وليده خپلې پښتنوالۍ او
 مسلمانۍ ملامت کړ او په زړه کښې خورا پښېمانه شو لکه ئې نو خپل ورور
 مياطله نه (چې يو خورا هنر مند امير و او ويل :
 د سپين زبر توب زمانه ده مناسبه نه وه چې په دې آخر وخت کښې د کافر مله
 شوو او د مسلمانانو وروڼو ويني موو بهولي ماغوښته چې سلطان موږو پيژني

او داعظم همايون شرواني زوی (فتح خان) له بنده خوشی کړې زه به ستا
 هېڅ مخالفت ونه کړم، (۱) میاطه چه دایيغام دسلطان ابراهيم
 حضور ته ورساوه سلطان ابراهيم په خورا ورین ندي ومانه او دواړه
 اميران ئې دستی له بنده خوشی کړل. د کین کښه سلطان ابراهيم په دربار
 کښې توبې او معافۍ لخواي نه درلود. ده چه دایيغام ومانه او سیدخان او فتح خان
 ئې خوشی کړل دا نول دمياحسین دنیولو او وژلو له پاره یوه نوطه وه. میاحسین
 ته چه دسلطان لخواي پیغام ورسید له (رانا) څخه پیل شو او د کین کښه
 سلطان دداد په نیامت (اکړې) نهرانگی سلطان ښه رانه درښه ورسره وکړه
 او دمالوې (چندبری) سیمه ئې په جاگیر کښې ورکړه. ده هم ومنله
 وائی میاطه - پیل ورور میاحسین ته پدغه وخت کښې ووبل:
 «سلطان ابراهيم خورا کین کښه پدې چا دی بیا بید خو را لری
 او گو ښه پیمې نډولای شي»

خود میاحسین ژوند بشپړ شوی و قضا خپل کار کاوه د میاطه سلائي ونه
 منله او ورته وئې وبل: «زه د(رانا) دمقابلې له پاره (ما اوه) غوره کوم»
 اجل لیولی میاحسین (چندبری) ته ولاړ او دهغې سیمې په انتظام بوخت شو
 لږی درلخی ته دې تهری شوی چه کین کښه سلطان خپل یوه ور تیر سری
 (دربا بادی شیخ فرید) ته اړه سوه طلاوی نقدی او (لس) کای دجاگیر په
 توگه ورکړل او دمياحسین وژلو لړه ئې وکماره (۲) شیخ فرید (چندبری)
 ته ولاړ او هلته ئې دهغه لخواي دوولس زره شمشیر اده گان دجاگیر بخشید

و خدای ته دی دیر دیر شکر و نه وی چه وراره می دونه لا بق شو چه مانه
 سلا را کوی ' مکر دیره گرانه رانه ایسی چه دغه تار با کیان به ز ماسره
 دروه (خیالت) و کرای شی که زه ناری پر نو کرم دیر به او لپه شی سبانی
 گوره چه که خدای کول زه شه کوم! میا حسین نهروت غلیمان ئی سیک
 او کموا که و گول او دشیخ جمال سلائی رد کره دشیی شیخزاده گا او دده
 پرا تاوی بر بند و کر ' میا حسین به میرانه خیل رس تمام کر خوا فسوس چله اجل
 را غلی و میا حسین کرای و لذید دمرک به حال کنی ئی خیل و کیل
 خراسانی حسن علی ته وویل :

« زماله خوا سلطان ته دوا به زما به زره کنی نا ته دروه و درغل ته و
 خو ستا به زره کنی کینه وه زه دایم مرم او ته هم رایسی ئی ' زما او ستانیا
 (اصاف) ته دعا دل خستین به منج کنی دشی ' وائی دا دوستی جمله لادده ترخولی
 بشیره نه وه را و تلای چه دغلیم بوه نیزه ئی پریه و بندو لژنده ککری د اسی
 و لکیده چه بیانی ستر کی رنی نه کرې مکر ناربخ دار دی لیکی چه بدغه
 حال کنی هم ده بر دیره و بشتونکی دنوری گذارو کر او دهغه ککری دده
 ترمرک دمغه پر دا ک رغبت: (۱) د میا حسین نوربالی دویژوغیچ پاته نه شو
 قدرت دیر ژر و ککری-سنی ' لیزی و رخی نه وی نه پری شوی
 (رانا سنگا) چه د نوربالی میا حسین به مرگ دخیلی لاری خخته بوه لوبه
 سنگره ایسته و لیدله دچندیری پر شخیزاد گناو را وغورخید او نقر بیلا له
 بوه منجه ئی ترغیغ و کنیل (۲) (چندیری) ئی له لودی پاچهی خخته ایله کره
 او خیل بوم معتبر امیر (میدنی راو) ته ئی و سپار له (۳) چه تر ۹۳۷ کله پوری
 ئی به لاس کنی و (۴) بهر صورت دسر تمبه سلطان ابراهیم هوده تر سره شو.

د ناسیاله دولت خان پورته کیدل

د میا حسین وژلو بیا د امیرانو په زړو بېره ننه ایستله د سلطان بهرونی
 امیران هم پر خانو و بهر بدل اودده دیا چې په ونه کیدلو پسې شول نکل کچاچه ؛
 پدغو وختو کښې سلطان ابراهیم د پنجاب واکمن او خپل پخوانی او خورا
 وړ تر وزیر (لودی دولت خان) له لاهور څخه بسایتهخت نه
 وغرښت مخکه چه د سلطان ابراهیم سفاکی دتولو په زړو کښې یې اعتمادی
 پدا کړی دی نو دولت خان په خپله ورته غی او خپل کشرزوی (دلار خان)
 ئی ورو لېږه (۱) دلار خان څلور میاشتی د سلطان ابراهیم په د ربار کښې
 نیری کړی د سلطان ظلم ضد سر تمبه کی او تلون مزاجی ئی له اژدو ولیدله
 پر خپل مرگ و بیرید اوسې اجازی ئی یوه شپه د لاهور خواته منځ و نیو په
 شپږ ورځو ئی لمان بلار ته ورساوه (۲) د یا چا د بد نیت ضد ان سر تمبه کی
 خبری ئی ورته وکړی پلا و ئی تر بن غازی خان او نور د پنجاب د سیمو
 امیران له لمانه سره مله کړل اود سلطان د بغاوت نفاذه ئی په ښکاره و د لکوله (۳)
 لمر ختیزې سیمې خو پخوا لار (سنبهل) پوری د سلطان ابراهیم له پاچهی
 بیلې کړی شوی دی اوس ئی د ملک شمالی سیمې هم ورته باغی شوی جنوب
 غربي خوا تر (بیانی) پوری د رانا سنگا دیله پوری برید و او له لاسه و رانه
 و بجازه وه بد بخته (سلطان ابراهیم) له هرې خوا څخه دده له لاسه پاڅول
 شو د بلاؤ کیر کړی ؤ .

لمحکمه ئی نو تر هر شه دمخه دسلطان بهلول زوی عالم شاه (سلطان علاء الدین)
 ته چه د کجرات پاچا دوهم مظفر شاه (۹۱۸-۹۳۲) نه ئی پناه وری وه لیک و لیبره پنجاب
 نه ئی راوغو بیت او دسلطان ابراهیم مخالفت لره ئی دیا چې بهی به لسه و پارا وه .
 او له بلې خوا ئی د کابل مغل پاچا (بابر) نه پر هندوستان باندی دبرید
 بلنه ورکړه او ددی کار لپاره ئی خیل زوی (دلور خان) کابل ته واستاوه (۱)
 بابر چه دا حال له خدایه پر آسمان غوښت او پر محکمه په لاس ورغی له
 بنادی په کمیسه کښی نه مخاښوده او بری د اختر ورغی شوه .

د ناسیهاله دولت خان تېښته

دولت خان ته لاد مغلوانېکری به مرسته نه ، ی رار سپدای چه دسلطان
 ابراهیم فوځو ته پر ورغلل ، د ناسیهاله دولت خان غری وانیښتېدل او د خپلو
 درو سرو زامنو علی خان ، غازی خان او دلور خان سره ئی بلوڅانو ته پناه ور وړه (۲)
 پنجاب داسلطان ابراهیم په لاس ورغی اولو دی مبارک خان ، بهار خان
 اولوانی بهیکن خان دپنجاب دسیمو امیران شول (۳)

د مغل بابر خلورم برید

مغل بابر چه د دولت خان په تېښته ، خبر شو په خور اتلو ار ئی دهندوستان
 خوا ته لښکری وېشو لی ، دلاهور شپږ کرومه ته چه ور سپده د پنجاب
 دسیمو امیرانو (بهار خان) لودی مبارک خان ، اولوانی بهیکن خان (۴) ئی
 له خپلو لښکرو سره منځه ونيو له ، کلک جنگ وشو مغلو بری موند دلاهور

د) د بېالپور) لورته منځ ونيو د د بېالپور کلا ئې هم ونيو له دغه ښار خلق
ئې هم له پوهمنځه ووژل او دخپل چنگېزي قساوت بد ثبوت ئې ورکړ (۱)

د سلطان علاء الدين ورتگ

د سلطان بهلول زوی عالم شاه (سلطان علاء الدين اودی) د سلطان
ابراهيم په پاچهۍ کښې د کجرات پاچا دوهم مظفر شاه ته پناه وروري وه
په ۹۳۰ هـ کال د دهلي د پاچهۍ داميرا او په بلنه د سلطان ابراهيم د پاچهۍ
د راتلونکي په نيامت له کجراته څخه منځ پر دهلي راوړلېده، مظفر شاه څه لښکري
اوڅه روښۍ هم ورکړلې (۲) په دغو وختو کښې بابر مغل هم پر پنجاب لښکري
را بېولې وې، سلطان علاء الدين چه د بابر) په بريد خبر شو د پنجاب لورته ئې
منځ ونيو چه کوندي چه د (بابر) په مرسته ژر پر خپل وراره، سلطان ابراهيم بری
ومومي بابر مغل په (د بېالپور) يا (سياکوټ) کښې اړولی و، سلطان علاء الدين
ورور سيد بابر دده راتگ د لځان له پاره بونیک مرغ (فال) و باله، مگر کله
چه دولت خان لودی او غازي خان روی ئې د بابر په مخالفت لاس پوري کړ
بابر خپله نقشه ناکامه وليدله بيرته ئې کابل ته لښکري ستنې کړې او د نیک
په وخت کښې ئې د د بېالپور حکومت (سلطان علاء الدين لودی) او) بابا قشقه
مغل) ته په کډه ورکړ (۳)

د ناسياله دولت خان بند

د دولت خان چه د بابر مغل په راتگ پنجاب ته خبر شو، له بلوڅو را ووت
او د دروسو زامنو سره ئې (د بېالپور) ته لځان ور ورساوه، بابر مغل و نازاوه

شامت د رابللی (بابر مغل) په زندان کې له غازي خان زوی سره وچاوه او
نرمغلو او پښتنو دواړو پورې ئې مخ نورو.

نکل کاچه دولت خان بابر مغل ته سلاور کړه چه هر رځه دمنځه دجلوانی
پښتنو لخوا لږه چه په نهاره) کېږي پرېن شاهو خیل او اسمعیل جلوانی راغونډ
خویدی لښکري واستوي مگر د (دولت خان) ناسیالو زوی دلاور خان بابر ته وویل:
زما پلار او غازي خان ورور مې د غاوی په پاچهۍ خوښ نه دی دوی غواړي چه
په دې توگه د مغلو لښکري له ناڅرخه بیاې کړي او در باندې راوغورلجي.

بابر مغل ځکه (اویا په دغه پلمه) دولت خان او دی او غازي خان منځو ی
زوی ئې زندان ته و اچول او تر څو چه (ویناري) نه و نه رسید خوشی ئې نه کړل (۱)

د بابر مغل ستنې پال ((رجعت))

بابر مغل چه خپل رابلونکی دولت خان له خان سره مخالف ولید ځکه ئې
نوله سره نده څخه بهر ته لښکري د کابل په نیت لاهور ته ستنې کړې لاهور ئې
(میر عبد العزیز میر اخور) دیپالپور ئې (سلطان علاء الدین اودی) او بابا قشقه مغل
سیا لکوټ ئې (خسرو کوکلتا ش) او کلا نور ئې (محمد علی خنک جنگ)
ته وسپاره.

چه تر (ستلج) پور هووت اویه (نوباره) کښي ئې وازول هلمه ئې دا سیاله
دولت خان لودی او غازي خان زوی ئې له بنده خوشی کړل او بواخی
د (سلطان پور) سیمه ئې (چه دیپلار نیکه مېنه ئې وه) په جا کیر کښي و ر

پرې شوو له دوی چه بله شول او ځوانو نه ئې (سلطان پور) نه راوړسول کړی ئې د

د شهزاده بهادر خان پناه (۱)

په ۹۳۱ هـ کال د کجرات شهزاده (بهادر خان) له خپل پلار دوهم کجراتي مظفر شاه (۹۱۸ - ۹۳۲) څخه خواږدې شو، دا جمهر او مېوات له لارې ئې سلطان ابراهيم لودی ته پناه يووړه، سلطان دېروند زاده او په خورا درنه سترگه ئې ورته وکتل (۲) مگر دغه پناه شهزاده کله چه با بر پنځمه پلاير هندوستان - حمله وکړه، بار نه ئې لیکونه ولېکل اوله مغل پاچا سره ئې کورواوړه، غوښته ئې چه د بابر خواته ورواړي - خو د پلار د مرګ خبر ورته راغی او د کجرات لورته ئې مخ وليو (۳)

د دولت خان لودی او مغلو جنگونه

بابر مغل چه کابل ته ولاړ د دولت خان لودی اوغازی خان پر (سلطان پور) برید وکړ، ناسیال د لاور خان د مغلو (خان خانان) ئې ولیو زندان ته ئې واچاوه لښکري ئې د (دبیالپور) لورته پسې ورو لېږد ولې په (فیروز پور) کښې د دوی فوځونه او د بابا قشقه مغل او سلطان علاء الدین لودی کډې لښکري سره مخامخ شوې، مغلو ما ټي وکړه (بابا قشقه) مغل لاهور ته و نښتېد او سلطان علاء الدین لودی کابل ته مخه کړه، (دبیالپور) د دولت خان اوغازی خان په لاس کښېووت، خو ورځی وروسته ئې پنځه زره شپړوانی مېرونه د (سیالکوټ) نیولونه وکړل، مگر ځکه چه له یوې خوا څخه د لاهور مغل حاکم (عبدالعزيز مير آخور) د (خسرو کوکله) په مرسته راوړسېد اوله بلې خوا د سلطان ابراهيم لښکرو پر د بیالپور برید وکړ، پښتنی لښکری بهر ته

د دولت خان او سلطان ابراهيم جنگونه

لمړی جنگ :

کله چې د دولت خان لښکري د (سيالکوټ) په نيوټو بوختي وی د سلطان ابراهيم رااستولي لښکري ورته را نژدې شوي دولت خان دخپلو لښکرو سره په (بچو اړه) کښي مخه ورته ونيوله د سلطان لښکري چې راوړسېدلې د دولت خان ټي مشر سیه سالار د خان کر، کښته امیران چې په خبر شول د شپي ټي د سپه سالار بي اجازي خپلي لښکري ستنې کړي او بي جنگه سلطان ابراهيم ته ورغلل (۱)

دوهم جنگ :

سلطان علاء الدین چې د دولت خان لودی له لاسه له دیبا لپور څخه د کابل ځوانه ونیستېد د ۳۳۱ هـ کال د لمرۍ خوربه میاشت کښي بابر له سیالکوټه څخه لاهور ته رخصت کړ او لاهور پر مفلو امیرانو ټي لیک وکړ چې د سلطان ابراهيم اود دولت خان پر ضد په جنگو کښي دده مرسته وکړی سلطان علاء الدین چې لاهور ته راستون شو د دولت خان اوغازی خان لودی له دیبا لپور څخه مفلو

امیرانو نه ولیکل :

د سلطان علاء الدین زموږ ټولواو کښي شهزاده دی مونیږ ټول پرده سره جوړېږو ټول پښتانه امیران دا وائی چې دی به د دهلي پاچا کړو او تر سرهنده پورې به د پنجاب سیمې ستاسي مفل پاچا (بابر) ته پرېږدو ، تاسی (سلطان علاء الدین) راواستوی ،

مفلو امیرانو د سلطان علاء الدین په سلاد او منل او سلطان علاء الدین ټي ورو لېږه (۲) سلطان علاء الدین چې (دیبا لپور) ته ورسید او پښتانه امیران لکه : اسماعیل خان جلوانی ، د خان جهان زوی (محمود خان) او نور هم پر راغونډ

ټي تقریباً دېرش څلوېښت زره سپاره يودهلۍ ورو بهول، باندرې نه چه دالښکري راوړسېدلې شېخزاده سلیمان برملۍ ټي هم مل شو او ددهلۍ ښار ټي کلابند کړ (۱) دابر بدله که څه هم په ښکاره دسلطان علاءالدین په نامه او مشر توپ و مگر په حقیقت کښې ددې برید نقشه ټوله اودی دولت خان جوړه کړې وه.

د دهلۍ جنگ

سلطان ابراهیم چه ددهلۍ په کلابندی خبر شو، خپلې لښکري ټي له نور و خواو څخه سره راغونډې کړې تر اولو فتنو دمخه ټي ددغې فتنې وژل لازم وبلل او خپلې درې لښکري ټي چه اتيا زرو نه رسېدلې (۲) له اکري څخه ددهلۍ لور ته راو بهولې. دسلطان علاءالدین او نور دیاغی امیرانو فوځونه مخې ته ورغلل او سلا ټي پر دې شوه چه: دپه دا که مخ پر تندی له پاچاهۍ فوځو سره نه شو جنگېدلای اول دور ځی پښتانه یو دېل له شرمه څخه مېدان نه پرېږدي. له شاوخوا څخه به دښې ناخپه په برید پر کور و. دښې چه دسلطان علاءالدین لښکري ناخپه له شاوخوا څخه دسلطان ابراهیم پر لښکرو چه ددهلۍ په شپږ کوروه کښې پر ټي وې (۳) ورنوی شوی دسلطان فوځ ټي خورا تر هور او کنده و کیر کړ. مگر سلطان ابراهیم ځان ورته ټینګ کړ تر سیمید وپورې ټي لاس و نه ښور او له خپله ځا به څخه ونه خوځېد په خپل ټانو ټي (مقر) کښې دڅو جنگي بیلا نو سره په وسلو پټ چمتو ولاړو سهار ته ټي ستر کېږيولې وې چه لږه رڼا شوه ده ولیدل چه یساغی لښکري شاوخوا په تالابوختي دی او په خورا پښه دښې دزیار محصول ولوی په دغه ترڅ کښې ټي پر خپل اکا (سلطان علاءالدین) هم ستر کې ولیدلې.

لنځروچه په تالابوخت وپښې له ډاگه وختلې او هرې خواته چې نښې لار مو ند له وښتېدل . ضدی سلطان ابراهیم بری موند او ددې بلا له پاره بیا د پانځانو لنځرو کلکه مـا تې وکړه لځینې غرونه وختل او لځینو امیرانو بابر مغل ته چې په دغو ورځو کښې ئې بیا پر پنجاب لنځرې را بېولې وې لځانونه ورسول (۱) وائې په دغه جنگ کښې د پښتنو دېرش زره مېړونه سره وو ژل شول (۲) که څه هم سلطان علاء الدین بیا له دو آبي څخه لنځرې را غونډې کړې خو پخوا تر جنگ دریاخان ، محمود خان او شیخ جما پرملی د سلطان ابراهیم خواته لځنې واوښتل او ده له حاجی خان لودی (د کن کوټ) نه لځان ورساوه (۳)

دغازی خان لودی برید

کله چې د سلطان علاء الدین لنځرو دهلې کلابند کړی ؤ ، د اسیا له دولت لځان پوه او مېړه منځوی زوی (غازی خان) دیوه تکړه لنځر سره پر (کلا نور) برید وکړ ، د هغه لځای مغل حاکم (محمد علی خنک جنگ) چې ئې په لځان کښې د جنگ توان و نه لید ، لا هورته لځنې وښتېدل پښتنو (کلا نور) ونيو ، غازی خان د (کلا نور) تر انتظام وروسته په (بیرسرور) کښې وادول خو دبابر مغل لنځرې نه وې رسېدلې (بیرسرور) او کلا نور دده په لاس ؤ (۴)

دبابر مغل پنځم برید

د ۹۳۲ هـ کال د صفرې په لومړۍ ورځ بابر مغل بیا پخپلې لنځرې د هند وستان د نیو لویو په نیما مت له کسا بېله وځو لولې ، د آسین غاړې ته حبه راوړسېد خبر شو چې غازي خان لودی (کلا نور)

راغونډ کړی دی ، مخکۀ نو بابر د چناب لور ته مخ وگرزاوه او به بهلول پور کښی ئی واورول ، د سیالکوټ ښار ئی پر مخ وړان کړ او د سیالکوټ او سیدوانکی ئی بهلول پور ته وکوچول (۱)

دولت خان او غازي خان خپل فو محونه د (ملوت) کلاته تر شا کرل . غازي خان د سلطان ابراهيم دربار ته ولاړ (۲) چه د مغلو په مقابل کښي د خپل سر نمبه پښتانه پاچا سره روه وکړی او په گډه د پلار دروا بللی بلا غځه مخاونه وساتي مگر افسوس چه غشي له کرته وتلی ؤ .

د ملوت نیول او د دولت خان بند

بابر مغل چه سیالکوټ وړان کړ د (ملوت) کلاته ئی لښکري ولېږدولي چه داسیاله لودی دولت خان ته د قومی غداری نتیجه وښووی .

دولت خان چه د بابر مغل لښکري نژدې ولیدلي په (ملوت) کښي کلا بندشو خو ور مخی ئی لځان نینگ کړ مگر مخکۀ چه خپل مخ ئی ټولو پښتنو ته نور لید . او د هیچا د مرستې تمه ئی نه وه ؛ نور نینگ پدلای نشو . کلا ئی مغلونه وسپارله . مغلو چه بری موند ؛ د ناسیاله دولت خان په غاړه ئی دده خبرگی توري سورمان او تورمان (۳) ورو مخ وړولي په خورا سیه کړه ور مخ ئی د مغلو پاچا (بابر) دربار ته ورووست . د سلام په وخت کښي د مغلو له درباری دود سره سم باید پر کونډ وهوی وای مکرده چه ونه منل . مغلو سیاهیانو ترخت و نیواو په زور ئی دده رابللی بلاته پر کونډ وسلامی په وکړه (۴)

با بردی 'د علیخان زوی' اسمعیل خان لمسی او نوري کورمي او کهاله

کړی مگر دا د لود د پوښند یا نو قافله چه سلطان پورته ورسېد له 'د ولت خان په تېر شو (۱) او په دې توگه ئی د خپلې کرهڼې حاصل واخیستل 'مغلونه چه د ملوت کلا د سپار له شوه مغلو په تالالاس پورې کړ ټول پښتانه کېو لونه له کلا راووتل او شاؤ خواؤ ته ئې مخونه سره ونيول (بابر) د دولت خان خزانې او مالونه په لاس راوستل او د غازي خان خورا نفیسه کتبا بڼانه ئې هم په کونو کښيوتله د لودی غازي خان د کلور اغوند کړی کتبا بونه ئې په یوه ورځ تیت وپړ کړل څه ئې خپل زوی هما یون ته ورکړل او څه ئې کابلی ته میرزا کامران اړه واستول او څه ئې د محان له پاره وگرزول (۲) د ناسیاله دولت خان مغل پر سته زوی د لا ور خان (خان خانان) هم په دغه وخت کښې (بابر) ته محان ورور ساوه او د پرو نازول شو (۳) .

د سلطان ابراهیم وروتل

سلطان ابراهیم چه په دهلي کښې یاغی لښکري ماني کړې پنجاب ته د بابر مغل دورسید او حال ورورسید دا پلا ئی نوهغه جنګ ته لېږتی راو غښتلی چه دده د قام او محان مرګ وژوند ور پوری تړلی ؤ د لښکرو ماني کودی ئې روغی کړی له هرې سیمې ئی لښکری راو غوښتلی 'یوه روڼ د لښکري چه مورخین ئې شمیر یو لک سپاره او زر پیلان ښووی سره راغوند کړ . نکل کړا: سلطان ابراهیم چه د بابر مغل جنګ ته ووت که څه هم د امیرانو بیلتون او پد پښې دده د ماني ښکاره فال ؤ 'بیانی هم منجهمان وپوښتیدل 'هغو ورته وویل 'قاله پښتور وڅرکند یزنی چه زموږ ټول آسونه او پیلان به د

و چه زمو نيز ير آسانواو پيلانو به د مغلولا س برشي. دمنجما نو دی پيشکويي
د سلطان ابراهيم دځينو ملو غري ونستول د پريشتانه اميران خو پنخوا لا
د ده مخا لغو، مکريندي خبره ئي ځينو ملو اميرانو هم له مرستی څخه ځانونه
وژغورل او ترڅو چه د سلطان ابراهيم لښکري (سوئي پت) نه رسيدلي زيات
شمير ا ميران د مغلو فوځ ته وروا بښل (۱)

دهايون مغل او حميدلودي جنگ

با بر مغل چه د (ملوت) کلا ونيوله او د (دولت خان لودي) له خوا بېنمه
شو، د غازي خان لودي په لښکر د سې ئي مغل فوځونه و کمارل او هغه ئي
سره قيمت پرک کړې د بابر مغل لوک چه له سخره موبښتي و په دغو دښتو
کښي شاه عماد شيرازي د سلطان ابراهيم د ځانځانان (ارايش خان) او ملا محمد
(مذهب) له خوا پيغا موله ورته راورسول: د چه مه را کوره مونږ ستارانلو و
ستر کړ شو (۲) با بر ته چه پنخوا لا د سلطان او اميرانو اتفاق بد بښي او عام
بغاوت د هندوستان دنيولو تمه ور پيدا کړې وه په دغه پيغام د ير زړه وراو
داوه شومدستې ئي د دهلي په ايت له (ملونه) څخه لښکري راوځوځولي په اقباله
(۳) ياد کهکړ د سين پر غاړه چه ئي وادول خبر شو چه سلطان ابراهيم له
دهلي څخه د خپلو درنو لښکرو سره مخ پر سر هند راوتلي دي او د (حصار
فيروزه) دحا کم لودي حميد خان تر مشرتا به لاندې يو فوځ د سلطان د
خاص پيل سره د سلطان د مرستې په نيامت (قصد) له (حصار فيروزه) څخه را
ځو ځپدلي دي.

بابر مغل خپل انلس کلن زوی (دهايون) له خوا چه کلان سلطان محمدولدي

ددریمې خورپر شو اړسمه (۱) دهمايون مغل او حميد اودی لښکرې سره
مخامخ شوي . کلمک جنک وشو د حميد خان خاص خپل اودی ، (۲) ماني
وکره ، ونيښتېد ، لښکرې ئې کڼد و کپړ شوې ، همايون (قارغونجی) په مانوشويو
لښکر وپي و کمار ، او پخپله له سلو تنو بنديانو او (۷) يا (۸) پيلا نو سره
(چه د حميد خان له لښکره ئې را کر زواي و) بريالی دپلار لښکر ونه ستون شو
(۳) دپښتنو محلميو ککړی ئې له الجو سره پيلا ونه وړاندی کړې با بر
خپل بريالی زوی (همايون) ته حصار فيروزه او جالندهر په جا کپړ کښی
له يو کرور نقدو تنکو سره ور کر ل (۴) (قارغونجی) چه حصار فيروزه ته
ور سپد هغه ئې ښه نالا کړه او دالجو سره بريالی باهر ته راغی ، بابرددغې مياشتې
ددریمه خورپر يوويشتمه ئې سل سره ټنه پښتانه بنديان ترغوړو و کښل
(۵) په دغه وخت کښی بين جلوايی له در و زرو سپرو سره دبابر مغل خوا ته
راواوښت دده په راتگ دبابر مغل زړه لا غښتلی شو او دپاي پت لور ته - ه ئې ،
دسلطان ابراهيم سره دمقابلو له پاره لښکرې وغوځولې ، سر هند ته نژدې
سلطان علاء الدين اودی هم دبابر دغوځو نومل شو (۶)

۵ ((پاني پت)) جنگ (۷)

مغلو لښکرو په (شاه آباد) کښی اړولی وو ، چه ددریمې خورپر دپرشمه دسلطان
ابراهيم د لښکرو سر لانی (قر اول) چه شپږ يا اووه زره (۸) سپاره وو دهاؤد خان

(۱) بابر نامه ۱۷۱ مخ

(۲) خاص خپل دپښتنو په تاريخ کښې دپروړده (روزلی) اوکبه کله د (غلام) په معنی راوړد

کپړی (خواص خان ولی ۲ مخ)

(۳) بابر نامه

(۴) تاريخ فرشته لمری جلد ۲۰۴ مخ او بابر نامه ۱۷۱ مخ

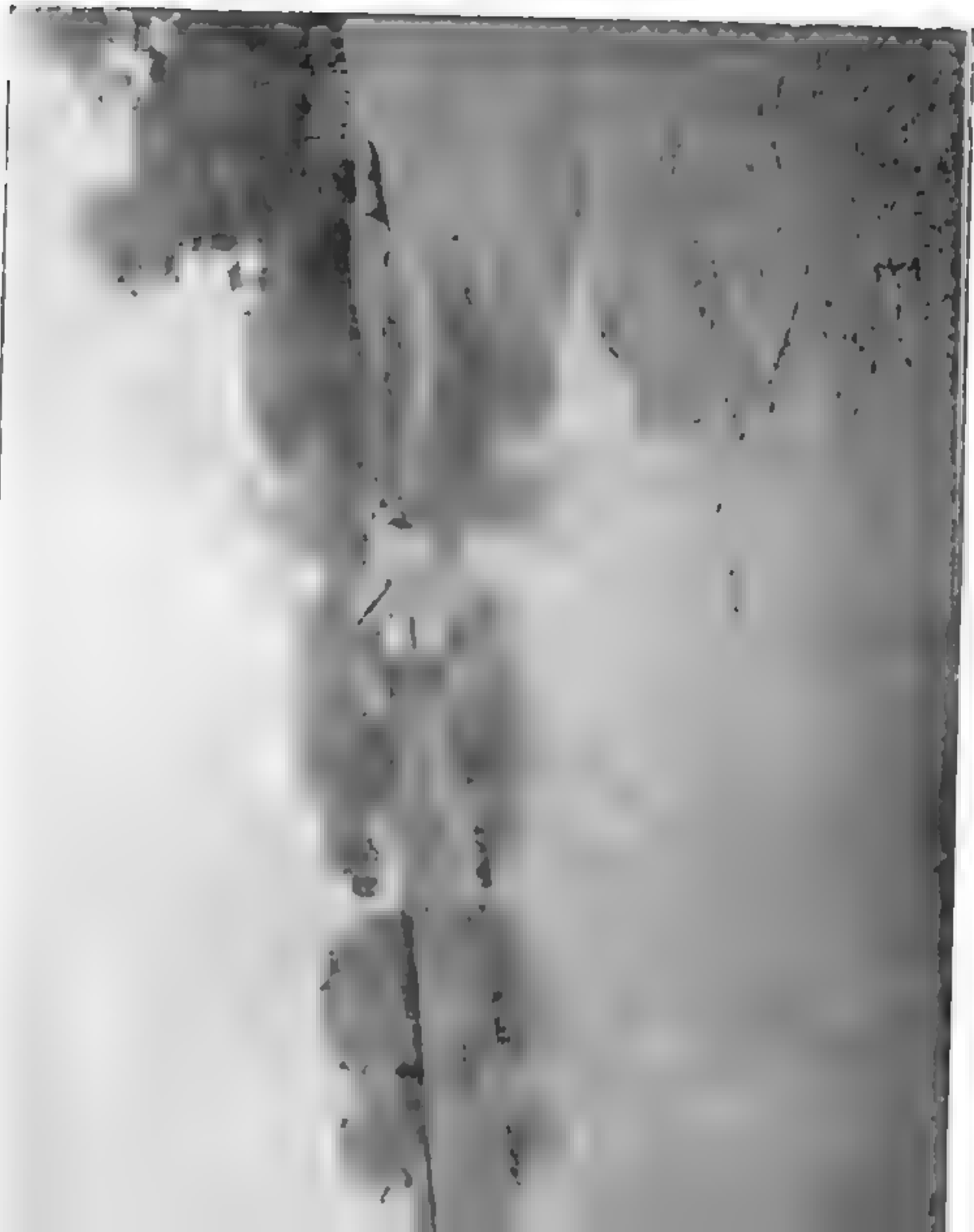
(۵) بابر نامه

اوحا تم خان تر مشر تابه لاندی د (پانی پت) حدود نه راوړسپد ، د خلور می
 خور پرا تلمحه بابر مغل یو تکره فرخ د تیمور سلطان محمد سلطان جنید
 برلاس ، شاه حسین برلاس تر مشر تابه لاندی د سلطان محمد ابراهیم له سرلاب سره
 جنگ نه له شاه آباده غنجه و کمارل (۱) د مغلو د لشکر تر جمنایو ریوت سهار لمر خړک ئی
 د (داؤد خان) پر لشکرو برید و کړ ، تر یوه کنگ جنگ وروسته پښتنو ماتې و کړه
 پخپله حاتم خان او جنگی بیلان او انیا تنه بندیان د مغلو په لاس کښوتل (۲)
 پښتا له بند بان چه ئی بابر مغل نه راوړستل په خورا عذاب او سختی سره ئی
 قول ووژل (۳) او د چنگیزی وحشت د ثبوت دپاره ئی یو دایل بل زیات کړ ،
 مغلو د لوی جنگ دپاره تیاری و نیوای او د خلور می خور په وروستۍ ورځ
 پانی پت ته پسی ورو لېږ دېدل ، هلته ئی ورته واړول ، او نه ورځی فوځونه
 سره پرانه وواوېدل ته ئی کتل له یوې خوا هم په دغو ورځو کښی د لوی جنگ
 دپاره اقدام ونشو که څه هم مغلو به کله کله د شپې مخینی بریدونه وکړل
 اما څه به ئی له لاسه ونشو هری خوا د یوه لوی او فیصله کوونکی جنگ د
 پاره ترتیبات ایول .

لوی جنگ :

د ۹۳۲ هـ کال د رجب د میاشتې پر اوومه یا نهمه بالسمه د جمعی په ورځ
 سلطان ابراهیم لودی او بابر مغل پخپله دخپلو خپلو لشکرو د ادارې واکې
 په لاس کښی و نیوای او د لوی او فیصله کوونکی جنگ په نیامت واک ته سره
 راووتل ، ویل کېږی چه د مغلو لشکر پلې او سپاره پنځه لس زره تنو ته رسېدل

په دې عکس کې د سلطان ابراهيم لودي د هديرې تنگه (سغه) او ورځنۍ زېږې ښکاري
(د سلطان ابراهيم د هديرې غوړی منظر)

دافو لځونه چه تناسب ئې دشمير په لحاظ يوپه اوه ؤ بودبل جنگ ته سره
ودرېدل، مگر د پښتنو نفاق، بد بينۍ او سره توروز و ددوى پر همت زړه وړا توب
او قوت هر و مرو برى مونده، ددوى په خپل منځ كښى پيلتون ددوى دما تى
خر كند فال ؤ .

كلك جنگ وښت، دوينو ولې سره بهيدلې، دمغلويو فوځ دبا بر دلار ښوونى
او جنگي اصولو له مخى د پښتنو پر لښكر ودشا له خوا رار گر زېد او په خپل
بريد ئې پښتانه فوځو ته سره تر هور كرل، وايي په دغه وخت كښى دسلطان
ابراهيم يوه ور تير امير سلطان ته سلا ور كړه چه : « نن به د مصاحبت له مخى
جنگ پرېزو، بيا به فكر وكړو او يو مناسب تدبير به غوره كړو » (۱)
مگر هو دى الى سلطان چه دېرى او ياد پښتنو د پاچهۍ د ختمولو هوډه كړې وه
كله داسلام نلاى شو اى لځواب ئې ور كړ :

« تاته نه ده خر كنده چه د پاچهانو خېمى سرې وى او ددوى دسر خروپى
فال او دسر فروشى نڅښه ده مونږ (پاچهانو) چه دا خېمى بڅپلو وينور تگ كړى
دى اوس كوم اور ته مخ نيولاى شو! اوس خروپى به په زر دروڼۍ څنگه
بدله ؤ؟ » (۲)

هغه ؤ چه له څانښه څخه تر ما پښينه پورې كلك جنگ وشو، دېرى ميندې
پورې شولې، سلطان ابراهيم هم تر خپلې هوډى جار شواو د جنگ په هاگ كښى
د پښو شپږوز روپښتنو لخوا تر څنگ چه په وينو لږ ندمر په پراته وو دمر كى په خوب
وغز يد (۳)

(۱) مرقع افغان ۱۹۳ مخ د تاريخ داؤدى د ۹۴ مخ په حواله

(۲) مرقع افغان ۱۹۴ مخ د تاريخ داؤدى د ۹۴ مخ په حواله

(۲۷۸)

مازديگرته نبرېزي طاهر چه دجنگ پد ک کښې ئې مړې لټول دده مړې
ويېژاند سر ئې لځنې غوڅ کړ او مغل پاچا (بابر) ته ئې يو وور تن ئې په پاني پت
کښې ښخ کړ شواو قبر ئې څر گند دی (۱)
داتو کالو اتومياشتو او يوې ورځې تر پاچهۍ وروسته ددغه هو ديا لـي
سلطان ابراهيم وژلي په دهلي کښې د پښتنو د درې سوه کلنۍ پاچهۍ کميله
توله کړه .

شهيد شهن ابراهيم

(۹۳۲ هـ)

ددې پېښې تاريخ دی .

يوه هندو شاعر ددغې پېښې نيټه داسې راوړې ده :

(نو) سې او پر تها (بيتا) (پاني پت) مين بها رت د سا
ساتوين رجب ايت د ا ر ا (با بر) جيتا (ابراهيم) هارا (۲)
مولوی امام بخش صهبایي ئې داسې تاريخ ليکلی دی :

کرد چون سلطان ابراهيم کوچ هفتم شهر رجب از اين سراي
جست دل ازها تنه اسرار کن سال فوت آن شه گردون سراي
گفت که در (جنت و الای پاک) يافته (سلطان ابراهيم) جای (۳)

(۴۰۹)

(۵۲۴)

دبابر مغل په خدم چه په دغه جنگ کښې د پښتنو مړې و شمېرل شول

دسلطان ابراهيم هديره

ديپاني پت دښار له کلا څخه تقریباً یو میل لیرې دپاني پت په خونی او تاریخی
ډاگ کښې دپخوانۍ پاچاهۍ لاری څنگ ته یوه 'و مه غونډۍ' شته، پخې
زینې ورختلې دی، دغونډۍ په منځ کښې سربېره یوه او مه دکا نچه (صفه) ده
چه هغې ته هم دپخو څښتو درې زینسې ورختلې دي، پردغه دکا نچه
دسلطان ابراهيم لودی قبر دی چه له معمولي مرمره څخه جوړ شوی دی، دقبر
سرتهدغونډۍ په دیوال کښې یوه دمرمر و ډبره (شخړه) نڅتلي شوې ده (۱)
چه دامضمون پر لیکلې دی:

«قبر یادشاه ابراهيم لودی جو به مقابله ظهیرالدین بابر شاه پاني پت کی
برې لړایی مېن اپنی فوج کیساته قتل هوا اسکی قبر کی مرمت او ر
درستی ۱۸۶۷ ع مین هوی» (۲)

ديپاني پت ډاگ

ديپاني پت خونی ډاگ دپاني پت دښار شمال ته پروت دی، دا ډاگ
ارغوی غونډۍ صاف او هوار دی، تر مزلومز لوېوړی دونی څرک پکښې نشته، دغه
ډاگ په شمالي هندوستان کښې له لرغونه تل دخورالو یو لویو جنگو میدان
شوی دی، تر میلاد ۸۰۰ کاله دمخه نیوې کورنۍ ددوویلا رو تر منځ چه (کورو)
او (پاندو) نومېدل، ۱۸ ورځې پله پورې یو خورا لوی او تاریخی جنگ
دلته پېښ شو چه پای ته (پاندو) بری موند، په سنسگریت ژبه دهند وانو

سلطان محمود بر تها نيسر برید و کا ، په همدغه ډاگ کښی خورا کک
 • جنګ وشو او د مرغونډی جوړی شوی (۱)

په ۵۸۷ هـ کال یا ۱۱۹۱ ع کال غوری سلطان شهاب الدین پر همدغه میدان
 د دهلی له نومیالی پاچا (پرتهوی راج) سره چته د ټول شمالي هند مهارا جا گان
 اورا چا گان ئې په مرسته راغلی وو؛ و جنګېد او په دې غزنی ته ستون شو.
 په ۵۸۹ هـ کال یا ۱۱۹۳ ع کال بیا سلطان شهاب الدین په دغه ډاگ کښی له
 (پرتهوی راج) سره مخامخ شو ، پرتهوی راج ئې وواژ د اود دهلی لښکرو
 ته ئې کله ماتي ورکړه .

په ۹۳۲ هـ کال یا ۱۵۲۹ ع کال همدغه د بابر او سلطان ابراهیم لودی جنګ د دغه ډاگ
 پنځم لوی جنګ ؤ چه لکه خرنگه چه مو ولوستل د بابر په گټه تمام شو.
 تر دغه وروسته همدغه ارت ډاگ په ۹۶۴ هـ کال یا ۱۵۵۶ ع کال د اکبر مغل او
 هیمو او په ۲۱۵۲ هـ کال یا ۱۷۳۹ ع کال د نادر افشار او محمد شاه مغل او په ۱۱۷۴ هـ یا
 ۱۷۶۱ ع کال د پښتانه ستر ټولواک لوی احمد شاه بابا او مرهټا نو د جنګ
 میدان شو چه په اومپی کښی اکبر مغل - په دوهم کښی نادر افشار او په
 دریم کښی پښتانه ستر ټولواک احمد شاه بابا (رح) بری موند (۲)

د سلطان ابراهیم سکه

(نېلسن وایت) په خپل کتاب (دهلی دپا چا هانوسکي) کښی د سلطان
 ابراهیم یوه سکه فوتو کړا فی کړې ده ددې سکې پر یوه خوا (السلطان ابن
 السلطان) او پر بله خوا ئې (ابراهیم شاه لودی اسره اسلندر شاه)

اوخوا جه کلان بيک، شاه منصور اوو ای خان ترمشر تابه لا ندې دا گری
دنیو لو او د پښتنو پا چها نو دخزانو دلاس ته راوستلو د پاره ولېږد او
پخپله بابر درجب پر دولسمه پېښه هلی نشووت او د پښتنو پاچها نو د کي خزانې
ئې مهر و لاک کړې، تر هغو چه په ۳۳۳ هـ کال همایون د پلار په تېه دا خزانې
ماتولي چالاس نه وروور (۱) د مغلو لښکرې چه دهما یون په مشر تابه
(اگرې) ته ورسېدلې؛ د سلطان ابراهیم زوم سوری فیروز خان (۲) او کرانې
ملک داؤد کلا بند شول لکه چه له بهیخ خوا څخه د مرستی هیله نه وه. پښتمه
ورځ ئې دا گری کلا معلوته و سپا راه درجب پر دوو وېشتمه یا نه وېشتمه
چه بابر مغل اگرې ته ورسېد تر هر څه دمخه چه ئې د پښتنو پاچها نو خزانې
وکتلې، ارنه ورته واخستې سمد ستې ئې او یا لکه نقدی تنگې او یوه
بشپړه خزانه شهزاده همایون ته وېښلې ۱۷ لکه ئې کمران میرزانه ۱۵ لکه
ئې محمد زمان میرزانه ۱۵ لکه ئې عسکری میرزانه ۱۰ لکه تنگې ئې هندال
میرزانه ورکړې، نورو تولو امیرانو ته ئې هم چاته لکه، چاته لکه او چاته
شپږ لکه تنگې وروېښلې، نور ئې هم خپل ټول لښکر یان په اصطلاح زر ریز
کړل او د کابل دولايت اوسېد ونکو ته ئې دسړی په سر کو چنی او لوی
ساهو او مری ته یو یو مثقال سپین زرو اېښلې د کما شفر، خراسان سمرقند
اوران بنو خلقو، خپلو انو او دوستانو ته ئې درانه درانه سوغاتونه واستول (۳)

زړور توب او تور يالی توب کښی مغل ددوی گور (مقابل) نه و او نه دی که ژوند و زه به د پښتنو د اتفاق په برکت خپله دا ادعا ثابته کړم او په هندوستان کښی به د مغلو سیوری پری نه زدم (۱)

مولوی ابرار حسین لیکي:

«د یالی پت په لمړی جنگ کښی خو پښتانه په شمیر کښی تر مغلو یو په زړه زیات و او باید مغل بابر هیڅ سو به نه وای وری مگر په دغه جنگ کښی چه لږ و مغلو پر ډیر و پښتنو پری وموند سبب ئی د مغلو زړه ور توب طاقت او د جنگ پوهه نه وه بلکه د مدافعو پښتنو مرده زړونه، شنې خواوې او ختلی اروا حان وو چه د سلطان ابراهیم د ظلم له منکو لو څخه ئی په هره توگه خلاصون غوښت» (۲) پښت ویشو انا ته لیکي:

«د پښتنو د پاچهی وروستی پاچا (ابراهیم لودی) نور زړی بیر یدونکی او بی اوږه سنگدل پاچا و، ټول پښتانه امیران ځنی خواشیني شول، بابر مغل له دغه موقعه څخه استفاده و کړه برید ئی پرو کړ او د پښتنو پاچهی ئی ړنگه کړه (۳) رشتیا هم داده چه خپل نفاق د پښتنو د پاچهی دولت او قوت ریننی و کښلی که نه د سلطان سلندر په وختو کښی چه پښتانه امیران سره په یوه زړه و دغه بابر دده په خپل قول له ۹۷۰ هـ کال راهیسې په کابل کښی د هندوستان د پاچهی تمه په زړه کښی لرله مگر تر آ بسین ئی پوری خواته سترگی نه شوای بنداره کولای، گزې گزې ئی کتل او تر څو چه پښتانه پخپلو کښی سره ونه لویدل تر اباسین ئی دور پوری وتلو جرأت ونه کړ.

ئی تر پښتنو بتر کړ .

وايي همایون مغل چه له شیر شاه سوری خخه لومړی لځل ما ئی و کړه او په ټیښته ئی اگری ته لځان ورساوه کله چه ئی له خپل ورور کا مران سره و لېدل دواړو وروڼو په ورت ورت سره وژړل او پر خپله بی اتفاقی او بده ورغ ئی د کو نديانو په خیر او ښکی واورولی (۱)

بی اتفاقی چه د مغلو په منځ کښی درزونه واچول د شیر شاه سوری په مقابله کښی بیا هغه طاقت ور باقه نه ؤ چه یو لځلمی دی ئی اووه تنه پښتانه پسی واخلي بلکه څلور تنه ئی یوه پښتانه ته ټینگ نشوه حتی داسی هم پیښه شوه چه د ۹۴۷ ه کال دعا شوری دور لځی به جنگ کښی اوه وېشتو تنو مغلو امیرانو د شیر شاه او پښتنو له بیر ی خخه خپل خپل بیرغونه پټ کړل (۲)

د سقاو په مرسته د گنگا تر سین د ه یون پور یو تل او کلو نه کلو نه د ایران د پاچا (شاه طهماسب) په دربار کښی د یوه مستغیث په حیث میلمه کیدل د شیر شاه غازی د قول څر گند شو توبه دی .

د سلطان ابراهیم د وخت ارزانی

د تعجب وړ خبره داده! سر د دی چه د سلطان ابراهیم د چهی د جنگو خونړیزو او بد امنو زمانه وه، بیا هم په قول ملک کښی تر لورته ارزانی دغی اندازې ته رسیدلی وی! چه تاریخ ئی په درو څلور و س و کلو کښی د خلجی سلطان علاء الدین بی زمانی پرته بل مثل نشی ښو ولای. مگر دا هم باید وویل شی چه د خلجی سلطان علاء الدین په وختو کښی ارزانی دغه معیار ته په خورا زیارو زحمت او زورو زیاتی رسیدلی وه او سلطان ابراهیم د

(لس پاوه) غوری اولس گزه جامه وه! که به چاله دهلی خخه آگری ته پر خپل آس له یوه شاطره سره سفر ک-وه یوه بهلو لی ئی بڼه بس کیدل یوه کور داره پلي سپاهی ته دمیاشتی پنځه تنگی او یوه سپاره کښ سپاهی ته د میاشتی له شلو تنگو خخه تر دبر شو تنگو پوری ور کولی (۱) او د هغو بڼه گذاره په کید له .

دارزانی سببونه،

مولوی ابرار حسین لیکي: «هنه خوک چه وایی دسلطان ابراهیم دوختو ارزانی دده دښه انتظام نتیجه وه! دمنلو ور خبره نه ده ځکه چه دده اته سره کاله پاچهی د ورونو او امیرانو سره په دسیسو او جته-گو کښی تیر ه ش-وه البته ده دایو عام حکم کړی ؤ چه هیڅ امیر با جا گیر دار دې نقد ه ما لیه نه اخلی او په سر سر ه دی هغه غله په ما لیه کښی ځنځی اخلی چه له هغی مخکي ئی اخیستی وه،» (۲)

دسلطان ابراهیم دزمانې دخاصی اوبې مثالی ارزانی سببونه اغلباً دادی:

۱- دده دپاچهی په زمانه کښی هرهر کال پر خپل خپل ټاپی خورابڼه

او کافی بارانونه کیدل، حاصلات یوپه دوه شول (۳)

۲- د(سلطان سکندر) داته ویش کلتی پاچهی دښه انتظام، بشپړی

توجه زرغی اصلاحاتو او تشویق نتیجه دسلطان ابراهیم په وختو کښی بڼه ترا خر گنده شوه (۴)

۳- دسلطان ابراهیم دغه حکم چه (نقد ه ما لیه به کړت نه اخلی) گدامونه

له غلو خخه ډک کړل او دخرید دقوت لېزون ټول دضرورت شیان خورا ارزانه کړل (۵)

د ډېرې ارزانې نتیجه:

د نقدې ماليې نه اخستلو له یوې خوا بزګرانو او باغوانانو لره د پری
آسانوړ موندې کړې او طبیعي مرستې دجوی اوضاعو مساعدت ئې حاصلات
یو په دوه کړل، مګر له بلې خوا اسره اوسپن زر (چه دیوه هېواد د اقتصاد
پښتۍ دی) په را کړه ور کړه کښې خورالز بلکه ورک غونډی شول
دیوه کښ، سپا هی پنځه تنګې میا شتنې تنخوا دا خبره ښه ترا ثباتوی.
رشتیا همدا ده چه د نقد و جنس برابر ی د هیواد اقتصاد برابر سره ساتلای
شي څرنگه چه د سګی ډیر بنت اود خرید د قوت زیاتوب هغه وخت بیکاره
نا بیتزی چه په بازار کښې درانیو لو له پاره څه نهوی همدغه رنگه
په بازار کښې د مواد وړه بیکاره باید وېو لو چه د خرید د قوت او
سګی نابابی احساس شي (۱)

ابراهیم شاهي تاریخ

نعمت الله هروی لیکي:

د کالوانی ابراهیم زوی «مولانا محمود» یو تاریخ لیکلی دی چه په دې
تاریخ کښې د سلطان ابراهیم د پاچهۍ د پېښو تفصیل شته اود مؤلف له خواله
همدغه امله د کتاب نوم «ابراهیم شاهي تاریخ» ایښودل شوی دی (۲)

د سلطان ابراهیم مور

بابر مغل چه اګرې ته ولاړ د سلطان ابراهیم پوری مور ته ئې دا وولکوه
تڼګو پتی «جاگیر» ورکړ او تر آګرې یو کسروه د باندې ئې مینښته کړه (۳)

د سلطان ابراهيم زمان

د سلطان ابراهيم يو زوی مونږ ته څر گندې چې ۹۳۳ هـ کال د لمړۍ خور په ۲۹ بابر مغل د ملا سر سان په لاس له اګرې څخه د کابل حاکم شهزاده کامران ميرزا ته بندې واستاوه (۱)

د سلطان ابراهيم لونی:

د سلطان ابراهيم درې لونی مونږ ته څر گندې دي:

۱- د فيروز خان سوري بنځه

د خور شيد جهان د مؤلف په قول د سلطان ابراهيم يو لور له فيروز خان سوري څخه وه.

د سلطان ابراهيم چې په پانی پت کښې وواژه شواو بابر مغل د هلي تر نيولو وروسته خپل زوی همايون دا ګرې نيولو لره وګماره، همدغد فيروز خان او داؤد خان کراني اګره ورته کلا بنده کړه، خو تر پنځو ورځو جنګ وروسته ئې کلا مغلو ته وسپارله (۲)

۲- د بنګال د پاچا بنځه

د سلطان ابراهيم تر وژلې وروسته چې پاچاهي کورنۍ لمر ختيزې ډډې ته منځ ونيو، هلته د سلطان ابراهيم لودی يو لورد بنګال د پاچا نصيب شاه يا نقیب شاه (۳) (۹۲۷ - ۹۴۳) چې د سلطان علاء الدین بنګالي (۴) زوی ؤ وکړه، په ۹۴۳ هـ کال نقیب شاه يا نصیب شاه يا نصرت شاه و مړ او د بنګال پر پاچهي ئې يو امير (بنګالي سلطان محمود) غېزراو ګرزوله چې په ۹۴۴ هـ کال د شېر خان (شېر شاه سوري) له لاسه ټپي شو، او همايون مغل ته و ښتېد (۵).

۲- مہر سلطانه

په ۹۴۳ هـ کال د شېرخان (شېرشاه سوری ، زوی جلال خان د بخان له پاره غوښته خو (بی بی فتحی) مور ئې ننه وکړه (۱) اویا ئې (سکندر) نامی ته چه له خپلوانو څخه ئې واور کړه (۲)

د سلطان ابراهیم لودی امراء

دسلطان ابراهیم امراء زیاتره هغه دسلطان بهلول او سلطان سکندر د پاچهیو امراء وو، یو څو تنه چه نوی دده په وختو کښې د امارت رتبې ته رسېدلی دی دادی:

۱- علی خان یرملي

د سلطان ابراهیم په وختو کښې ئې د (خان خانان) لقب درلود (۳) دسلطان ابراهیم ترمرگ وروسته (مېوات) ته وتښتېد ، د ۹۳۲ هـ کال په پای کښې چه زوی او کهول ئې (مېوات) ته ورتله، داگری اود هلی ترمنځ مغل امیر (یونس علی) له خپلوانیکرو سره ورباندې پېښ شو، تر یوه سپک جنگ وروسته دا پښتنه کورنۍ دمغلو په لاس کښېو تله او بندې ئې بابر ته وروسپارله بابر مغل ئې یوزوی د (قدم ترک) له زوی (میرزا مغول) سره مېوات ته ورواستاوه اور او ئې غوښت ، علیخان چه ناموس ئې دمغلو په لاس کښې بندې ؤ مجبوراً بابر ته راغی بابر د «۲۵» لکو تنه ډو پتی «چاگیر» ورکړ (۴)

په ۹۳۳ هـ کال چه بابر خپلی درنې لښکري د «محمد سلطان» میرزا تر مشرتابه

ئي هم د يوه امير په حيث ورسره کړ (۱) په ۹۳۵ هـ کال چه با بر د
(بين شاهو خېل) او (شيخ بايزيد) مقابلي ته د گنگا پر دې غاړې پر و ت
(و) عليخان پر ملي ئي له پنځو تنو نورو هندي اميرانو سره ورو ليزه
چه د گنگا گـدرونه و نيسي او (لکهنو) د شيخ بايزيد او «ميا بين
شاهو خېل» له حملي څخه وژغوري (۲)

۲- **محمد زیتون:** د سلطان سکندر په وختو کـښې ۱۵ گړې کو توال
و، د سلطان ابراهيم د پاچهۍ په اواخرو کـښې د (دهوليور) حاکم شو، بابر
مغل چه اکره ونيوله «بابا قاي بيگ» ئي دستاخي په حيث ورو ليزه محمد
زیتون مغلو ته د کلا سپارل ونه منل (۳)

په ۹۳۳ هـ کال چه مغلو کوا ليار له تار خان سارنگ خانۍ څخه ونيو، دی هم
د (دهوليور) تسليمو لوبه مجبور شو، بابر د څو لکو روپو پټۍ (جا کړ)
ور کړ (۴)

۳- **حسن خان:** حسن خان د شيخ مکهن زوی و، د سلطان ابراهيم د پاچهۍ
په اواخرو کـښې دراجپوتاني (د کشدار) حاکم و. د سلطان تر مرګ وروسته
په ۹۳۲ هـ کال کښې د چتور «رانا سنگا» برید پر و کړ، ده له بابر څخه
د اسلام په نامه مرسته وغوښتله مگر بابر د خپلو ملګري مصالحو له مخې
مرسته ورو نه ليزه له «رانا سنگا» د (کشدار) پر کلا برید وکړ او دېر خلق
ئې ووژل (۵)

۴ **مسند عالي بهکھاري خان پر ملي:**

د سلطان ابراهيم په وختو کـښې ئي مسند عالي لقب درلود (۶) بيا د بابر په

وختو کښی د بابر له امراؤ څخه شو، په ۹۳۳ هـ کال چه بابر خپلې درنې لښکري د محمد سلطان مېرزا تر مشر تابه لاندې د بېن شاهو خپل مقابلې ته لېږ دو لي؛ دی هم د یوه امیر په حیث ورسره ؤ (۱)

۵- نظام خان: د سلطان ابراهیم د پاچهي په اواخرو کښی د بیا نې حا کم ؤ (۲) بابر مغل چه ارمونیوله « قلندر پیاده » ئې دستاخی په حیث ورو لېږه نظام خان د کلا ورسپارل و نه منل مگر لږ وخت وروسته ئې « بیانه » مغلو ته تسلیم کړه او مغل امیر شو په ۹۳۳ هـ کال چه بابر مغل د سلطان محمود لودی او رانا سنګا سره جنګیده، دی د مغلو په لښکر و کښی دیوه امیر په حیث ولاړ ؤ.

۶- ملک داؤد گرانې: ملک داؤد گرانې د سلطان ابراهیم له امراؤ څخه ؤ د همایون په مقابل کښې ئې دا گري بنا ر کلا بند کړ، تر پنځو ورځو ټینګا و وروسته ئې مجبو را ا گره ورو سپار له بابر دی وباڅښه او په خپلو امراؤ کښې ئې شامل کړ په ۹۳۳ هـ کال چه بابر د سلطان محمود لودی او رانا سنګا سره جنګیده، دی ئې تر څنګ د یوه امیر په حیث ولاړ ؤ، بیا چه ئې د بېن شاهو خپل مقابلې لره لښکري لښکرو ته و لېږ دولی، دی ئې هم د یوه امیر په حیث ورسره کړ (۳).

۷- شیخ مکهن خان پرملي: د سلطان سکندر له خوا په ۹۲۲ هـ کال د (باری) حا کم مقرر شو، د سلطان ابراهیم له معتمد و امراؤ څخه ؤ، د رانا سنګا جنګ لره ئې دده تر مشر تابه لاندې لښکري ولېږ دولی، دله د مو

۹۳۳ هـ کال د سنبل سیمې ته د انتظام له پاره ولېږه (۱)

۸- ناسیال له آرایش خان: د سلطان ابراهیم دوختو خان خانان و، بابر چه ملوت ونيو، ده د عماد شیرازی په لاس پیغام ورولیږه چه ژر راجه مو ښه دي ملاتړ یو (۲)

بابر چه د علی او اکره ونيوله ده ته ئې هغه امارت ورکړ چه د سلطان ابراهیم په پاچهی کښې ئې درلود، په ۹۳۳ هـ کال چه بابر د سلطان محمود دلو دی صلاح الدین، حسن مېوانی او رانا سنگا سره جنگېده دی ئې د گڅ فوځ په امر او کښې و (۳)

۹- شیخ ابراهیم مصطفی: د سلطان ابراهیم له امر او څخه و، د لودیو د پاچهی تر سقوط وروسته د بابر په امر او کښې شامل شو، په ۹۳۲ هـ کال بابر د گنگا دپوری خواد پښتنو مقابلې ته وگماره، دی په هغه جنگ کښې ومړ، ددغه لشکر نور وپښتنو امر او لکه: فیروز خان سارنگ خانی، محمود خان لوانی او قاضی ضیا «صبا» د مصطفی کشر ورور «شیخ بایزید» پخپل مشر توب وټاکه، بابر شیخ بایزید ته د سنگا په پوری خوا کښې دیو کر ور تنگو پټی (جاگیر) ورکړ (۴) او د «اتاي» نیولو لړه ئې د مېدی خوا چه مرستی ته وگماره (۵) په ۹۳۳ هـ کال چه همایون جوڼپور ونيو، دی ورسره و، همایون چه راستنېده؛ د جوڼپور حکومت ئې جنید برلاس ته ورکړ او شیخ بایزید ئې هم د انتظام د پاره ورسره پرېښود (۶) بابر لیکي چه: ددغه کال په پای کښې د شیخ بایزید له خوا

بد خبرونه راتلل (۱) او د ۹۳۴ کال تر دوهمې خور پورې ئی لاسریح مخالفت
 څرگند نه شو، مگر زما باور وشو چه دبایزید سره د مخالفت فکر شته، نومې
 سلطان محمود میرزاته چه په قنوج کښی ؤ ولیکل چه : دبایزید راوغواړه
 که راغی بڼه او که نه تر نورو یاغیانو دمخه د ده دفع وکړه (۲)

تر دغه راغوښتنی وروسته شیخ دبایزید په ښکاره د میامرو ف پر ملی او بین
 شاهو خپل سره چه له مغل سره جنگیدل، مل شو. د دریمی خور په سر کښی
 ئی لکه نو د مغلو له لاسه وکښی او ترمرگه (۹۳۸ هـ کال) پوری د پښتنو لښکرو
 دوتلو امر او په حیث د مغلو پر ضدو جنگیدل او په دغه لار کښی ئی
 سرور کړ.

بابر دی پر ملی کښی او په مخزن افغانی کښی ئی هم پر ملی لیکلی دی (۳)
۱۰- فیروز خان سارنگ جانی :

د سلطان ابراهیم له امر او شخه ؤ، دلودی پاچهی تر سقوط وروسته دبابر
 په امر او کښی شامل شو، بابر په ۹۳۲ هـ کال د گنګا د پوری خوا پښتنو امر او
 مقابلی لره وکاره او د گنګا پوری خوانی د یو کړور تنگو پتی (جاگیر)
 ورکړه (۴)

سلطان محمود لودی

بابر چه اکره او د هلی و نیول د شاوخوا ټولې سیمې د پښتنو امر او په لاس کښی
 وې او دیرو امر او دبابر اطاعت ته غاړه نه ایښووله، په سنبهل کښی قاسم سنبهلی،
 په بیانه کښی نظام خان، په میوات کښی حسن خان میواتی، په گوالیار کښی

او په کالېې کې ښي عالم خان خپل خپل بيرغونه پورته کړي وو، د گنډکا پورې خوا، خود سلطان محمد لوانی په پاچهۍ کې ښي وه (۱) مگر دې ټولو امراؤ پخپلو منځو کې ښي اتفاق نه سره در لوداويوه دبل خبره نه منله، دسلطان سکندر زوی (شهرزاده محمود) چه دميريزی ورور (سلطان ابراهيم) له لاسه د (هانسی) په کلا کې ښي بندى ؤ (۲)

دسلطان ابراهيم له وژلې ۹۳۲ هـ کال وروسته څه پښتانه امراء پر راغونډ شول او په مشرتوب ئې ومانه، په ۹۳۳ هـ کال چه ميواتي حسن خان، صلاح الدين او را ناسنگ (۳۱) په ميوات او اجمير کې ښي د بابر مغل پر ضد سره يو ځای شول شهرزاده محمود لودی ئې د لسوزرو سپرو سره په مرسته ورغی (۴) د څلور مې خور پر نهمه يا (۱۳) چه دبيا ئې په شا ؤ خوا کېنې (جالوه) يا (خانوء) نومى ځای کېنې جنگ وشو مفاو برى وموند او شهرزاده محمود لودی چیتپور ور (۵) يا (چتور) (۶) ته منځ ونيو، بيا (مالوي) ته لار به (پټنه) کېنې را غونډ شوې پښتانه امراء لکه: دلاهور پخوانی حاکم مسند عالی عمر خان، ککپور، مسند عالی عمر خان شروانی زوی «مسند عالی عیسی خان» (۷) اعظم همایون شروانی چه دسلطان محمود خسرؤ (۸)

عمر خان د اجمير پخوانی حاکم، علیزی ابراهيم خان، پنی احمد خان (۹) یوسفزی، یو سفخان، پرملى شيخ، یزید او دمیا عطا لودی زوی بین شاهو خپل

(۱) بابر نامه ۲۰۶ مخ

(۲) تاریخ خورشید جهان ۱۰۵ مخ

(۳) دغه را ناسنگ د برته دسلطان ابراهيم پر ضد بنده ورکړې وه چه هندوستان ته راشي او

دده مې د برید په وخت کېنې به دی د شاه خواير اکره برید کوی (بابر نامه ۲۰۷ مخ)

(۴) بابر نامه ۲۱۰ مخ

د سر هند پخوانی حاکم چه په خبر شول په دد پسی ئې سړی راو لیږل د او پټني ته ئې بوت

لځکه چه په د غو وختو کښې د شرقی سیمو پاچا (سلطان محمد لوانی) (۱) منرشوی ؤ، هلته ئې دی د (سلطان محمود) په نامه خپل پاچا کړ. (۲)

د ((بهار)) نیول

په ۹۳۵ هـ کال سلطان محمود پر (بهار) برید وکړ، شهر خان (شېرشاه سوری) چه د سلطان محمد لوانی د زوی جلال خان اقالیق ؤ او د سلطان محمد لوانی تر مړینې وروسته ئې پر درست (بهار) غېږ راگرزولې وه مجبور آ ئې په دې شرط پر خپل جاگیر (سهرام، جونپور، تانده) سخته وکړه چه کله چه سلطان محمود (جونپور) دمغلوله لاسه وکاږی (بهار) به بیرته شهر خان ته پرېږدی.

د بابر مغل جنگ

بابر مغل چه په دې خبر شو چه سلطان محمود لودی په بهار کښې پښې ټینګې کړې او شیخ بایزید پر ملي اوشا هوځېل بین ئې دد پرو لښکرو سره (سروا) ته استولی او پخپله ئې له یوه لوی فوځ سره د (فتح خان شروانی) په مرسته د کنگاڅی نیولی ده. (۳)

سمد ستی ئې خپلې لښکری هغې خواته ولېږ دولې اوپه (کړه) کښې ئې ورته وارول، یو دروند لښکر ئې دمغل محمد زمان میرزا په مشر تابه د پښتنو جنگ لره وکماره، سلطان محمود دایلا د جنگ له ډاګه ترشاشو، خود پر ژر ئې بیا

پخپله هم پسي ور ولېږدېد، د سلطان محمود لښكري بهار ته تر شاشوي او مغل بابر هم اكرې ته ځنې را ستون شو (۱)

د جو نپور نيول او د همايون مغل جنگ

په ۹۳۷ هـ كال چه بابر مغل ومړ، سلطان محمود د جونپور لور ته لښكري راو بهولي، د جونپور د مغل حاكم (جنيد برلاس) او نورو مغلو امراؤ غړي و تنبېدل بې له جنگه ئې تېښتي ته بدي راو غښتلي، د سلطان محمود لښكرو تر (مانكيور كړه) پورې ټولې سيمې ونيولې، د بابر مغل زوى (همايون) چه دا وا ورېدله، له دېرو لښكرو سره پسي ورو خوځېد په لكهنو كښې په ۹۳۸ هـ ۱۵۳۱ ع كال (۲) دواړه لښكري سره مخامخ شوې جنگ ونيست، څو ورځې پلټه پسي توري سره و خړ چېد لښي په استري ورځ د پښتنو مشهور تور يالى مشران: عليزي ابراهيم خان او پر ملي شيخ بايزيد په جنگ كښې ومړل او دشېر خان (شېر شاه) فوځو چه بني خنك ته ولاړو، تر شتر پل، په پښتنو ماتي كېد شوه (۳) سلطان محمود بنگال ته مخ ونيو او هلته د بنگال پاچا نصيب شاه چه د سلطان ابراهيم لوى زوم ؤ ده ته په درنه سترگه وكتل پټى (جاگيرونه) ئې ورته وركړل (۴) پس له دې ماتي سلطان محمود بيا د پاچهۍ نوم وانه خيست.

او پسي ته د سلطان محمود تگ:

غو بښتنې اثارولېدل نوځې په ۹۴۸ هـ کال بندي کې (۱) دده تر بند وروسته
په ۹۴۹ هـ ۱۵۴۳ ع کال سلطان محمود (اور پسي) ته منځ ونيو او هلته
پسي مړ شو (۲)

حميد خان سارنگ خانى:

په ۹۳۳ هـ کال حميد خان لودی چهد تور يالی سارنگ خان له اولادې څخه
و، د حصار فيروزه په حدودو کې د بابر مغل پر ضد درې څلور زره پښتانه
پر خان راغونډ کړل، بابر مغل يو نکره فوځ داچين تېمور، سلطان احمد
بروانچي، ملک داؤد کراني او محامد خان ملتاني تر مشرتابه لاندې
پسي ورويوست، په جنگ کې دې پښتانه ووژل شول مغلو بری وموند
او د پښتنو څلمو دې ککړۍ ټپي بابر ته راوړې (۳)

تاتار خان سارنگ خانى:

تاتار خان لودی د تور يالی سارنگ خان له اولادې څخه و، سلطان ابراهيم
لودی د پاچهي په پای کې د گواليار حاکم و، (۴)، بابر چه د هلي اواکره
ونيو له ددې اطاعت ته غاړه نه ايسووله (۵) په ۹۳۳ هـ کال چه کفارو له شاه وخوا
څخه برید پروکړ او نژدې وچه گواليار ځنې ويسي، ده له بابر څخه
مرسته وغوښتله، بابر د (رحيمداد) تر مشرتابه لاندې يو فوځ ورو لېږه،
مکړدې فوځ مطلب د تاتار خان مرسته نه وه بلکه د گواليار نيول و، تاتار خان
د گواليار له سار له څخه وکړه، رحيمداد خان دشمر محمد غوث

گوالیار ی پهرسته د (هتیاپول) له در وازې څخه د شپې لښکر ۷، په کلا ورننه ایستلی، سبا تاتار خان مجبور شو گوالیار ته مغلونه وسپاره، پخپله آگرې ته راغی، بابر د شلوی لکو تنکو پټی (جاگیر) ورکړ اودائي شرط ورسره کښېښو دچه؛ سپاره عسکر به خان نه نه بیسی (۱)

دیبا نه تر فتحی وروسته چه بابر جو نیور ته لښکر ی لېږلې؛ دی هم په دغو لښکرو کښی دیوه امیر په حیث ؤ، دادرنې لښکرې دبین پښتانه مقابلې ته د محمد سلطان میرزا تر مشر تابه لاندې لېږ دولې شوی وې، نور پښتانه امیران هم لکه خان جهان (فتح خان سروانی)، مالک داؤد کرانی، علیخان پرملي، شیخ محمد اوشیخ بهکاري ورسره کړل شوی وو. دا لښکرې چه څو جو نیور ته رسېدلې د بابر نامې په قول میابن جونپور خوشی کړې ؤ (۲)

شهزاده تاتار خان لودی

شهزاده تاتار خان د سلطان علاء الدین (شهزاده عالم خان) تو ریا لی زوی اود سلطان بهلول لمسی دی (۳)، سلطان علاء الدین چه د بابر تر مرگ وروسته د بهادر شاه گجراتی دربار ته لځان ورساوه، فتح خان (۴) اوتاتار خان زامن ئې هم ورسره ؤ، شهزاده تاتار خان یومنلی توریا لی او خورا گړندی ځوان ؤ د گجرات پاچا سلطان بهادر (۹۳۲-۹۴۳) ځکه چه دده په تندي کښی د پښتنو دېرم نخښې لیدلې، نودده روزني ته خورا سراښ ؤ، وائی سلطان بهادر په ۹۴۰ هـ کال د (آسیر) یا (رتنهور) حاکم برهان الملک ته ۳۰ کروړ (مظفری) (۵) ورکړې چه د تاتار خان په سلا به ئې پر هغو لښکرو

لښکوی چه د همایون مغل (۹۳۷ - ۹۶۳) جنگ لړۍ تاتار خان را غونډوی ، په ۹۴۱ هـ کال تاتار خان دا گړې د نیولو په نیامت (قصد) لښکری را وخوځولې اود بیانی کلاښي چه دا گړې په شاوخواو کښی ده و نیوله.

همایون د مغلو لښکری د خپل کشر ورور میرزا هندال تر مشرتا به لاندې پسی را وایستلې د (بیا ئې) په شاؤ خوا کښی لښکری سره محامخ شوې که څه هم د تاتار خان د فوځ شمېر د مغلو په مقابل کښی د ډېر لږ ؤ ، خو بیا هم مېر نی تاتار خان له جنگه ډډه ونه کړه او تر شاتگ ئې پېغور و با له دمغلو د لښکرو پر زړه ئې برید و کړ ډېر مغل ئې په وینو او به کړل پای ته مغل له هرې خوا پر را توی شول او د دروسو ونو میا ليو پښتنو خلکو سره ئې وواژه ، دده په وژله ئې لښکرو ماتې و کړه او مغلو بری و موند (۱)

۴ میا بین شاہو خیل لودی (۲)

میا بین شاہو خہل اودی د میا عطا زوی د اودی پاچھی لہ امراؤ خخہ
 واد سر ہند حکومت ئی درلود، بابر مغل چہ پہ ۹۳۲ھ کا ارد سلطان ابراہیم
 جنگ تہ تللی او د ککھر درود پر غارہ ئی ار و لسی و بین ور تہ ور غی او د
 بابر پہ دربار کنبی بہ بہ داسی حال کنبی چہ دلاور خان خانان او د سلطان
 علاء الدین زامن ولا روو؛ دی کنبیناست (۳)

په ۹۳۲ هـ کال ئی دسلطان ابراهیم تر مرگ وروسته تیت و پیرک پښتانه
پر حان راغونډ کړل او سنبهل ئی کلا بتد کړه، میا قاسم سنبهلی له بابره
خنه مرسته وغوښتله، بابر د بابا قشقه او هند ویک تر مشر تابه لاندی لشکر ی

1. $\|K_{\lambda, \mu, \nu}(z)\| \leq \|K_{\lambda, \mu, \nu}(z)\|_{\infty} \leq \|K_{\lambda, \mu, \nu}(z)\|_{\infty} \leq \|K_{\lambda, \mu, \nu}(z)\|_{\infty}$

لکهنو بريد و کړ او د مغلو امراؤ له لاسه ئې و کښې، با بر چه د بيا ئې له جنگه بريالی خلاص شو يو لوی لښکر ئې د محمد سلطان مير زائر مشر تابه لاندې د بين خېلو لړه و گماره دا فوځ چه تر گنگا و ر پور پوت د با بر په قول بين لکهنو خوشي کړ (۱) په ۹۳۴ هـ کال چه پښتنو اميرانو جر گه و کړه او سلطان محمود ئې پاچا کړ، دی هم په دغه جر گه کښې منلی غړی ؤ او په ۹۳۴ هـ کال او ۹۳۵ هـ کال چه سلطان محمود لودی له بابر مغل سره جنگېد، دی ئې له لویو حربی ارکانو څخه ؤ، ۹۴۲ هـ کال په شاوخوا کښې د شیر خان (شیر شاه سوری) مل شو (۲) په ۹۴۶ هـ کال لاژوندی ؤ او شیر شاه ته ئې د تخت نشینی سلا ور کړه (۳)

شیخ علی سرور لودی «رح»

شیخ علی سرور شا هو خېل لودی چه د ملتان په (کهرور) کلي کښې (۴) اوسېده، دخپل وخت منلی مرتاض او مستجاب الدعواه سقانه ؤ، وایی دېرش ک... الله ئې پښتو ته غزويې، وتل به د خدای پاک په نما نځنه بوخت ؤ، لوی کرامات به ځنی څرگ ندېدل په سهروردیه سلسله کښې ئې ارشاد کاوه (۵) دېر خلق ئې گروهېدلي وو، مريدانوته به ئې هدايت کا او خلق به ئې سمې لارې ته رابلل، د تصوف اوسلوک په رموزو دېر ښه پوهېده، په پښتو ژبه ئې نصو فی اشعار هم شته لکه دا :

محبت پیا له می نوش کړه په مجاز کی د حق نورو ینم په سترگو دایاز کی
درست وطن راته دریاب شوی دیدنه دیدمی نشی مگر خدای می سبب ساز کی

ای سروره! غمازان شول بی حساب به یاک الله دی صورت تش بی مغزه پیاز کی (۱)

× دوهم شیخ احمد لودی (رح)

شیخ احمد «رح» دا کبر مغل (۹۶۳-۱۰۱۴) معاصر دی، په خپل وخت کښی خورامنلی ستانه اومتشرع سالک ؤ، ډېرې خواړی رڼې کښلې کرامات او خواړق لځني څر گند بدل، د پټنې په (حاجی پور) کښی او سپېد. وائی کله چه اکبر معل پر (پټنه) برید کا وه شیخ په خوب کښی د اپېښه لیدلی وه سهار ئې خپلو مریدانو ته وویل چه دا ملک د پښتوله لاسه ووت اومغلو ته ورکړ شو! خپلی کډی سره گوښه کوی؟

لږی ورځی نه وې تېرې شوی چه مغل اکبر له آگری لښکری وروخوځولې او پټنه ئې د پښتنو له لاسه وکښله (۲)

د شاهین خان کورنی (۳)

* شاهین خان د ملک فیروز خان زوی د سلطان بهلول تور بورؤ، په ۸۴۳ هـ کال چه د سلطان محمد شا به حاکم ملک سکندر تحفه اوجسرت ککهر پر سر هندیرغل وکړ پښتا نه د پنجاب غرونه وختل دیا چاهی لښکر و مشرانو، د پښتنو مشران لکه ملک فیر و زاونور په در و هو در غل تېر ا پستل خپل فوځ ته ئې دخبر و اتر وله پاره را و بلل، بیا ئې ټول و نیول او دیا ته پښتنی لښکر واو کړ و دنیو او ه پاره ئې لښکری دغر وڅو کوته پسې و کمار لې سلطان بهلول چه هغه وخت په (ملک بهلول) یادېد کډې ئې دغر و جگو

د پښتنو خویندو میندو سا لوګان او پټرونی د غلیم له لاسه وژغورل پریښتنی
ننګه ئې ځان ندای (قربان) کړ، کړی ئې جسر ت گ-گ-هر
ته راوړه شو. او غلیما نو ئې د جسر ت په دربار کښې په مېړانه آفرینونه
وویل (۱)

شېر خان شاهو خېل لودی

ننګیالی شاهین خان چه وواژه شو، یو کوچنی زوی ئې (شیر خان) پاته شو.
سلطان بهلول دا دتور بره دژوند نڅبه دخپلو زامنو په خپرور وزله او په
سر هند کښې ئې پټی (جاگیر) ورو با خښه، شیر خان چه خلمی شو دسلطان
بهلول دکورنۍ له مېړنیو شخصیتو څخه شو او په ټولو جنګو کښې دسلطان
تر څنګ دیوه زمریالی پښتانه وفادار او خورا مطیع کشریه نو کهولارؤ.
سلطان بهلول چه په ۱۸۹۴ هـ کال کښې یورپې کړ، او سلطان سکندر پاچا
شو، شېر خان ئې پخپلو امیرانو کښې دا خل کړ.
شیر خان په ۱۹۱۰ هـ - ۱۵۰۴ ع کال ومړ او محمد خان او احمد خان نومی دوه
زامن ئې پاته شول.

محمد خان لودی

شېر خان چه ومړ سلطان سکندر ئې منصب محمد خان مشر زوی ته ورکړ
دسلطان ابراهیم په وختو کښې هم (محمد خان) پر دغه خپل منصب پاته ؤ،
په ۱۹۳۲ هـ کال ابراهیم دپانی پت په ډاګ کښې وواژه شو او پاچاهی
له پښتنو څخه ولاړه، محمد خان سر هند (خپل پلار ئې جاگیر) ته ولاړ، دنیائی

(۳۰۲)

هم دی له ابرا هینمی امیرانو خخه و په ۹۳۲ هـ کال ئې د سلطان ابراهیم تر خنک دپانی پت دجنک په ډاک کښې پر پښتنی نه گه سرور کړ .

✕ اسدالله خان لودی

اسدالله خان دا حمد خان لودی زوی و، دپلار تر مړینې وروسته دخپل اکا محمد خان سره په سر هند کښې پر خپل جا گیر او سپد .

په ۹۴۷ هـ کال ۱۵۴۰ ع کال چه همایون مغل دپښتانه شېرشاه له توری خخه هندوستان پر ښود او بېرته په هند کښې دپښتنو پاچاهی قا یمه شوه ، شېرشاه دې ورو غوښت دزرو سپرو مشر توب ئې ور کړ او په بهار کښې ئې جا گیر ورو باخښه ، تر ۹۶۰ هـ کال ۱۵۵۲ ع کال پورې چه (عدلی) پر پاچاهی کښېناست، دی پر خپل منصب پاته و ، مگر خر نکه چه (عدلی) پر پاچهی کښېناست، دده جا گیر ئې ځنې ضبط کړ ، اسدالله خان هم ځنې خوابدی شو . د (عدلی) حریف سوری سکندر ته چه دپنجاب حاکم و، ولار هغه د پر و نازا وه ، او په درنه ستر گه ئې ورته کتل ، مگر د پر ژر په ۹۶۳ هـ کال پر سلطان سکندر سوری پخپله نسکورده شوه ، مغلوبیاد هند پاچاهی و نیوله ، اسدالله خان خپل لږ یا ته عمر په سر هند کښې پر خپل پتی (جا گیر) تېر کړ او په هغه (۹۶۳ هـ کال ۱۵۵۵ ع کال) ومړ .

دوه زامن ئې پا ته شول چه یو رحمان خان او بل حقداد خان نومېد . رحمان خان (مالوی) ته ولار او هلته دهغې لتي د پښتانه پاچا (باز بهادر) په امیرانو کښې داخل شو .

محمد نور خان لودی

محمد نور خان پلار محمد شېر خان چه د عبدالله خان زوی د الله یار خان لمسی د سعد الله خان کړوسی دا محمد یار خان کوسی او د نوموړی رحیم داد خان کودی دی ، د دهلی په پاچاهی فوځ کښې منصبدار ؤ ، په یوه جنگ کښې وواژه شو ، محمد نور خان پخپله خورا تور یالی سپاهی منلی پهلوان ، و تلی غېږ باز ، د کسرت شوقی او بی ساری غښتلی ؤ ، دده د قوت او پهلوانۍ ښکلو نه چه کښې عقل هېښ پاتېږی .

دې لودی پهلوان چه له خپلې کورمې سره د (متھرا) د سیمې په (مهاجن) نومې ځای کښې اوسېد ، د بیاني د شاق خوا پښتانه غښتلی پرخان را غونډ کړل او د (جسوت راوهولکر) (۱) مل شو ، د (هولکر) په ملګري کښې ؤ څرګندی مېړانی و کړلې .

بیاد انګریزی جرنیل (لار ډلیک) له خواد یوی پلټنې مشر و ټاکه شو . په ۱۲۱۹ هـ کال ۱۸۰۴ ع کال چه لار ډلیک د بهر تیور په کلا کښې (جسوت راوهولکر) کلابند کړی ؤ ؛ محمد نور خان لودی هم ور سره مل ؤ ، یوه ورځ محمه نور خان د خپلو څو تنو ملو سره مخامخ پر کلا وروخت ، مګر ځکه چه تر شائي څوک په مرسته وروڼه رسیدل ، محمد نور خان مجبوراً له کلا څخه بهر ته را کښته شو ، په دغه جنگ کښې د محمد نور خان ټول سرت (جسم) د گولیو له لاسه غلېدل غلېدل شوی ؤ ؛ لار ډلیک د دغه خدمت په بدله کښې دمیرته په سیمه کښې یو کلی محمد نور خان ته دجا گیر په توګه ورکړ چه تر اوسه پوری ئې دلمسیانو په لاس کښې دی ، پخپله محمد نور خان

✱ الهداد خان لودی

الهداد خان دمحمدنور خان زوی، امری دانگریزی حکومت له خوا په (علی کره) کښې مامور ؤ، بیا چه انگریزانو دستلج د سین دراپه دې خوار ریاستو (لکه پتیا لی او نابېه ریاست) سره د سرحداتو ټا کلو لره یو هیئت وگماره، الهداد خان هم په دغه هیئت کښې ؤ او دنابېه در ریاست یوې علاقې (املوه) ته ولاړ، په دغه وخت کښې دنابېه ریاست دمړه جسو نت سنگېه د ښځې (رانې چاند کور) تر مشرتابه لاندې ؤ، ځکه چه (مهرا جابهر پور سنگېه) لمسی ئې لا کمکی ؤ.

(رانې چاند کور) چه د الهداد خان لیاقت ولید؛ دی ئې د (املوه) تحصیلدار وټاکه، خو ورځې وروسته د (املوه) تهانه دار شو. په ۱۲۷۴ هـ کال ۱۸۵۷ ع کښې چه دانگریزانو پر ضد دهند مسلمانان او هندوان را پاڅېدل، اواله کوله ئې جوړه کړه، انگریزانو د لود هیانې د سیمې انتظام دنابېه در ریاست ځلمی مها راجا (بهر پور سنگېه) ته وسپاره (مهرا جابهر پور سنگېه) چه کوم فوځ د لود هیانې ساتنې لره وگماره، الهداد خان دهغه فوځ مشر ؤ، هلته ئې په یوه جنگ کښې ملی یا غیانو ته ماتې ور کړه او ددغه غیر قومی خدمت په بدله کښې دنابېه در ریاست جوړ دیشل حاکم (د عدالتی محکمې مشر) مقرر کړ شو، بیا د مها راجا د خاصی عدالتی محکمې مشر منشی وټاکه شو په ۱۲۸۰ هـ کال ۱۸۶۳ ع کال ومړ او دا درې زامن ئې پاته شول:

محمد عبد الحكيم لودی :

« دشوکت افغان مؤلف »

محمد عبد الحكيم خان لودی دالهداد خان لودی کشر زوی دی پلارچه ئی په ۱۲۸۰ هـ کال کښی مړ کیده، دی دلبر عمر ؤد نابیه د مهارا جاله خوا پر کور تنخوا ور مقرره شوه (۱) شو کاله پس چه محمد منور علیخان ورور ئی د پنجاب د لفتنت گورنر منشی وټاکه شو، دی دهغه پر لځای د نابیه دریاست دمهاراجا د خاصی عدالتی محکمی میر منشی مقرر شو (۲) دی یو قانون دان وکیل ؤ (۳) تاریخ جامع د ده تالیف دی چه په ۱۳۲۵ هـ کال ۱۹۰۶ ع کال کښی ئی لیکلی دی شوکت افغان د تاریخ جامع دریم ټوک دی .

محمد حسن خان لودی :

محمد حسن خان لودی دالهداد خان کشر ورور ؤ. عربی، اویارسی متداول تعلیم ئی کړی ؤ . تر ۱۲۷۴ هـ کال ۱۸۵۷ ع کال دمخه دلود هیانی د دیتی کمشنر (رکټس) سرشته دار ؤ، بیاد اود یانی دمقنن مجلس صدر شو، بیا دنابیه دریاست مدارالمهام شو، په ۱۲۹۷ هـ کال ۱۸۸۰ ع کال حج ته ولاړ له هغه لځایه چه راغی په ۱۲۹۸ هـ کال ۱۸۸۱ ع کال و مړ .

د خانجهان لودی گورنری (۴)

د (خانجهان) خطاب که څه هم د خلجیانوله دورې څخه بیاد منل شام جهان تر وختو پورې په هند کښی تقریباً ۴۵۰ کاله رواج ؤ، خو په دغه اوبزده

اودغه کور ئی چه اوس ئی مونږ بحث کوو، همدغه (خان جهان لودی)
ته منسوبه ده :

وا ئی: د سلطان سکندر لودی په وختو کښې چه د تاتا رخان زوی
(ناسیاله دولت خان لودی) د پنجاب واکمن ؤ، دده دیوه خپل، احمد خان
ما بی خپل (۱) یوسف خپل (۲) لودی خلورزا من: دولت خان
(چه بیاشهر خان شو) (۳) نصرت خان، بهادر خان (اوموسی خان
لاهور ته ورغلل، ناسیاله دولت خان دوی ونازول مناصب او جا گیرونه ئی ورکړل
نصرت خان ته ئی لور هم پسې ورکړه (۴)

سلطان سکندر چه خبر شو دوی ئی خپل حضور ته راوغوښتل، و ئی نازول
او پېرته ئی خپلو جا گیرونه رخصت کړل (۵)

په ۹۳۲ هـ کال چه بابر مغل پرهند یرغل وکړ، اود پښتنو پاچا هی ئی
رنگه کړه. شهر خان، نصرت خان او بهادر خان یا بهادر خان (بهار) ته و لارل
او هاته په ۹۳۴ هـ کال د (سلطان محمود لودی) په هغو لښکرو کښې وتل چه
د مغلو جنګ لړه راغوښتلې. (۶)

(۱) حیات افغانی ۲۸۳ مخ

(۲) شوکت افغان ۳ جلد ۶۸ مخ مگر د مائرالامرا په لړی جلد ۱۶ ۷ مخ کښې

شاهو خپل ضبط دی.

(۳) لیکه چه دده اود پنجاب دواکمن (ناسیاله دولت خان) نومونه سره یو شی

• ؤ، نو د التباس دور کولو دپاره ناسیاله دولت خان له خوا دده نوم شهر خان کړ شو، او په

(۳۰۷)

شېر خان لودی

دملک احمد زوی (شېر خان) دسلطان محمود لودی په لښکر و کښې د شېر خان (شېر شاه سوری) سره چه په هغو وختو کښې د بهار د یوې سیمې وا کمن او دسلطان محمود د فوځ منصفدار و، وپېژاندل له همدغه امله ئې په شېر شاهي پاچاهي کښې زبنت دېرا اعتبار وموند .

په ۹۴۶ هـ کال چه شېر شاه خپل مشر زوی قطب خان د (مالوې) حکومت لره وگماره همدغه شېر خان لودی د (اتالېق) په حیث ورسره و.

په ۹۴۲ هـ کال چه مغل همایون د میرزا ناسر یادگار اوسکندر سلطان (۱) ترمشر تابه لاندې لښکری په (مالوه) وروپهولې (کالپي) ته نژدی (۲)

د قطب خان د لښکر واومغلو جنگ سره ونښت، په جنگ کښې قطب خان او شېر خان لودی دواړه په خورا میرانه ووژل شول او د قطب خان ککړۍ آگری ته واستول شو . (۳)

شېر شاه چه د شېر خان لودی په وژله خبر شو دده څلور زامن :

عمر خان ، کمال خان ، قاسم خان او محمود خان ئې له پټنې راوبلل دېر ئې ونازول ، هر یوه ته ئې بیرغ و نغاړه چه د سرداری نه څښې وې ، ورکړې ، عمر خان ئې له لځانه سره وگرزاوه او نور ئې بېرته خپلو جاگیرونه رښت کړل (۴)

• عالم خان لودی

(د عمر خان خسر)

په ۹۴۳ هـ کال چه شهزاده لطیف خان زوی ، د دوهم سلطان مظفر لمسی

کمال خان لودی (۳) ته ورسېد (۴) کال لودی (۵)

گجرات کښتی پاچا کړ شو ، د پاچاهۍ ټول واک دده د وزیر (درباخان غوری)
(۱) او عماد الملک په لاس کښی ؤ پرده د پاچهۍ تش نوم پر و ت ؤ ، مگر
عماد الملک هم ډېر ژر له منځه واخیست شو او د ملک او پاچهۍ واک
یو الحی دریا خان ته پاته شو (۲) .

نکل کاچه : سلطان محمود په ۹۵۰ هـ کال کښی د (احمد آباد) له ارکه
څخه د شپې په یوچم «دولقي» (۳) او «دندوقي» (۴) جا کیر دار عالم خان لودی
ته ځان ورساوه ، عالم خان ئې ډېر احترام وکړ ، دریا خان وزیر چه په دې خبر شو
سمد سستی ئې یو ملک د «مظفر شاه» په نامه د (احمد آباد) پر تخت کښېناوه .
او لښکری ئې د (دولقي) لورته وخوځولې ، د سلطان بهلول لودی زوی
(سلطان علاء الدین) چه د سلطان بهادر شاه گجراتی په وختو کښی ئې د گجرات
دربار ته پناه وړی وه هم په دغه جنگ کښی د دریا خان مل ؤ (۵)

میرنی عالم خان چه په خبر شو گجراتی سلطان محمود ئې له فوځ سره په کلا کښی
پرېښود او پخپله د څلوروزرو سپرو سره جنگ ته راووت ، په لومړۍ حمله کښی
د دریا خان غوری سرلاب (مقدمته الجیش) ماتی وکړ او عالم خان په وژلو
وژلو د غلیم دلبرو په منځ پسې ورننوت چه له جنگه راووت خپل ملگری ئې تر پښخو
تنو زیات نه وه ورسره پاته .

د ځانه سره ئې فکر وکړ چه د دریا خان دلبر و مخکښه ماتی هر و مرو
اوس احمد اباد ته رسېدلی ، او خلق د دریا خان په مغلوبیت خبر شویدی باید

مېر نو سره آسونه پونده کړل او لځانونه ئې ښار ته ورسول، په پاچهي دربار
 چه ننوتل د خپلي سوبي د نورو ئې ووهله - د ښار خلکو چه د منځه
 لاد دريا خان د ښکرو ماتې ليدلې وه، پر راغونډ شول، دريا خان غوري چه
 د عالم خان پاته ښکرو ته مات ته ورکړه، او په پوره زړه ښار (احمد اباد) ته
 راروان و. ښار ته لانه وړار سپدلی چه د ښار دروازي ورته ترلې او کور ئې
 تالاشوی و، دا حال چه د (دريا خان) ملو اميرانو وليد، لځکه چه د دېر و کورونه
 او کهولونه د ننه په ښار کښې پاته و، له دريا خان څخه عالم خان ته
 و اوښتل، په دغه وخت کښې گجراتي سلطان محمود (پاچا) چه عالم خان
 د منځه لا خپل سړي (شير خان) پسې پرېزلی و هم ښار ته راوړسيد دريا خان
 نوره ټينگه ونه کړای شوای (برهانپور) ته ئې مخ ونيو (۱)
 او له هغه ځايه د کن تولاړ (۲)

گجراتي سلطان محمود د عالم خان لودی په نوره بيا پاچهي وموندله، خودا پاچاهي ئې
 هم د نامه پاچهي وه او د ملک ټول واک تر دې حده پورې د عالم خان امير الامر اء
 اوسپه سالار په لاس کښې و چه د سلطان محمود د پوځورا ور تير ملگري (چرچی صباد)
 ئې سره د دې چه سلطان ئې پر سيله کلک ولاړ و، دده تر تخت لاندې د
 سلطان علاء الدين لودی دوزلی په بدله کښې په نوره ټوک ټوک کړ (۳)
 گجراتي سلطان محمود د دريا خان غوري له بند څخه خلاص شو، خود عالم
 خان لودی په بند کښې ووت، د عالم خان دا بسته کولو له پاره ئې په ۹۵۲ هـ
 کال کښې څه اميران له لځان سره مله کړل، او ناڅاپه ئې يوه شپه د عالم
 خان پر کور چه تر ښار دباندې (جمالپور دروازي) ته نژدې و کلک برید

عالم خان چه خبر شو پخپله ئی (پیتها پور) ته خان لحنی ورساوه، مگر کور ئی
 تالا او د کهول کو چنی و لوی ئی د غلیم په لاس کنبهو تل، سلطان په
 خورا درناوی له خان سره وساتل، عالم خان چه (پیتها پور) ته ولاړ، خپل
 نشتولی غلیم (درباخان غوری) ئی له د کښه څخه راوغوشت سره پخلا شول
 او د سلطان محمود د خرابی له پاره ئی په کډه کوششو نه شروع کړل،
 مېرني عالم خان ته چه د کورمې په بند خوب نه ورته، ترهر څه د منځه ئی
 د لحنو هغو پر خوا امیرانو په وسیله چه د سلطان محمود په دربار کښی ؤ
 دخپل ورور صفدر خان دیر غمالتوب په بدله کښی (چه هغه هم دېر ژر خان
 ورته را ورساوه) دکها له، واره اوزارم خوشی کړل، له دې خوا چه داده شو
 توری ته ئی لاس کړ او د (سلطان محمود) له فوځو سره ئی خوپلا جنگونه
 وکړل مگر سوبه ئی په نصیب نه شوه. پای ته ئی له درباخان غوری سره د پښتانه
 ستر تولواک (شېرشاه) دربار ته خان ورساوه، شېرشاه دوی دواړه زبنت دېر
 ونازلول په مالوه کښی ئی درباخان ته (اجین) او عالم خان ته ئی (سارنگپور)
 په جا گیر کښی ورکړل (۱) او د عالم خان لور ئی خپل یوه خورا پرکران
 امیرزاده د شېر خان لودی زوی عمر خان ته (چه دم شهور خان جهان لودی نیمه
 دی) وغوښتله (۲)

درباخان په مالوه کښی ومړ او عالم خان د سلیم شاه سوری تر مرګ (۹۶۱ هـ)
 وروسته اغلباً په ۹۶۴ هـ کال بیرته کجرات ته ولاړ او هلته د سلطان احمد شاه
 (چه د سلطان محمود تر مړینې وروسته پاچاشوی ؤ) په امیرانو کښی شامل او (بروده)
 ده ته (جانپا پیر) دده یو خپل (اعظم همایون) ته او (کودهره) ئی الف خان مصاحب

دا احمد شاه د دربار امیرانو د عالم خان غوندې تکره اوا دعا طلبه امیر چه
 یو وخت وده دغه دربار خورا مقتدر امیر الا مر اء او سپهسالار ؤ؛ موجودیت خان ته
 خطر گانه په ۶۶ هـ کال سید مبارک اعتماد خان او عا د الملك غوندې درنو
 امیرانو په سید پور کښې دعا له خان د خرابی دیاره لاس سره پو کړ
 او عالم خان ته ئی حال ور کړ چه میدان پر یز ده مگر مېر نی عالم خان دا
 کله وراى شوای، لخوا ب ئی ور کړ او س چه تاسی پر ما برید کوی، میدان
 پر بنو ول د میرا ئی دودنه دی، امراء پورا غل احمد شاه کمکی یا چا ئی
 هم د لخوا مل کړی ؤ، جنگ و نښت په جنگ کښې د عالم خان مشر زوی قطب خان او یو
 ور ئېر خیل ئی (اعظم همایون) له دېرو پښتنو میر و سره ووژل شول او عالم خان مجبور شو
 چه (جانپایر) ته تر شاهی د کجرائی امیرانو لښکرې سمی په پسې وی هلته ئی هم
 تېله وزه کړه، عالم خان د (پال) غرو ته ځنی و خوت او کجرائی امیرانو
 خپلی لښکری احمد آباد ته راستنی کړی (۱)

د پټن پښتانه چا کیردار (پو لادی شیر خان) چه د کجرات په امیرانو کښې
 په نوره او مېړانه منلی ؤ د عالم خان د ابده وړ مخ و نه زغملای شوای او عالم خان ئی (پټن)
 ته و روغوښت، عالم خان هم له خپلی کورمى او پاته لښکر و سره د شهر خان
 په بلنه د پال د غزو په لمن کښې لخوا (پټن) ته ورساوه، هلته ئی د اعتماد خان
 د جا گیر پر یوه سیمه (کری) په کده برید و کړ او ځنی و ئی نیو له اعتماد خان
 چه خبر شو، اختیار الملك اودریا خان حبشی ئی له درنو لښکرو سره له احمد
 آباده پښی راوا پستل، جنگ و نښت په دغه جنگ کښې عالم خان پخپله وواژه
 شو، پو لادی شیر خان او د عالم خان زوم عمر خان لودی پټن ته تر شا شول (۲)

شجاع الملك لودی:

بی بی راجی نو مېد له عمر خان تهور کړله (۱)
 په ۹۸۰ (۲) یا ۹۸۲ هـ کال کښې (۳) چه اکبر مغل پر کجرات لښکری
 ورو بهولې؛ شېر خان پولادی (۴) دا حمد آباد کلا (د کجرات پای تخت) کلابنده
 کړې وه. سلطان مظفر کجراتی چه دهغه له پاره شېر خان احمد آباد نیو.
 اکبر مغل ته لځني وښتهېد. د شېر خان او مغلو ترمنځ چه جنگ وشو په هغه
 میدان کښې عمر خان لودی اود شېر خان پولادی یوزوی چه هغه هم عمر خان
 یا محمد خان نومیده ووژل شو.

مسند عالی دولت خان لودی

مسند عالی دولت خان لودی د عمر خان زوی په ۹۵۷ هـ کال د گوالیار
 په کلا کښې وزېږېد مور ئې د وزیر عالم خان لودی لور وه (دولت خان) چه خلصی
 شو. د حاجی خان امیر (۵) سره نو کراود (احمد آباد) په شاوخوا کښې
 (اتاوه) نومې لځای دده جاگیر وټاکه شو. پلار ئې چه په ۹۸۰ یا ۹۸۲ هـ کال
 له مغلو سره په جنگ کښې ومړ، دولت خان (سورت) (۶) بتدر ته مخ ونيو.

(۱) مغز ن افغانی قلمی ۱۴۷۰ مخ

(۲) تاریخ فرشته دوهم جلد ۲۳۳ مخ

(۳) خان جهان لودی ۸ مخ

(۴) پولادی شېر خان پښتون د کجرات یو خورا توریالمر ا میر تېر شوی دی دده د توری
 او میرانی نکلونه تر د پروختو پورې په خولو کښې وو. یو وخت ئې په پنځو سو وېشتو خلمو
 د کجرات دېرش زری لښکر چه د (عماد خان نایب السلطنه) تر مشرتابه لاندې د فتح خان
 بلوخ په مرسته پر ورغلی و مات کړ (تاریخ فرشته دوهم جلد ۲۲۹ مخ)

(۵) حاجی خان ترین د سوری سلیم شاه پنځه زری امیر او د خواص جان ولی د خور میره و
 د سوریو پاچای چه د ننگه شوه، کجرات ته ولاړ او هلته د کجرات د نایب السلطنه (اعتماد خان)

له خواص جان ویناوه او دده د پلار پولادی شېر خان سره په جنگ کښې د پښتنو لاس ته راوړ.

په ۹۸۳ هـ کال د کجرات دمغل وا کمن (میرزا عزیز کو که خان اعظم) له مصاحبینو څخه شو، او په (جهانداره) کښی ئې جا گیر وکړ، په (سروهي) کښی چهره را جپو تو پر میرزا عزیز کو که چله کجراته ا کړې ته ئې برید وکړ. دولت خان په توره دراجپو نوم مشروواژه شو او راجپو تو ماتې وکړه. په دغه جنگ کښی دولت خان هم پر منځ تپي شو په ۹۸۵ (۱) یا ۹۷۹ هـ کال (۲) چه دا کبر مغل لښکری د شهباز خان کښو په مشرۍ دراپر تاپ خپلو لږه پر (او دهی پور) او میواړ وړ وختلې او (راننا) ئې د (بانسواړې) غرونه وتښتاوه دولت خان هم ورسره ؤ او دستایښی ورتوره ئې وکړ.

وايي په دغه سوق الجشی کښی شهباز خان دخپلی بهادری د غر گندولو له پاره دټولو لښکرو تر منځ ته، مگر دولت خان به خپل آس تر شهباز خان وړاندی بیوه. د شهباز خان ورور عبدال خان آس پسی پونده کړ او دولت خان آس ئې پر اور بوز په لږ کي وواهه، دولت خان منځ پر راوگرز او او دخوشال خان له دې بېته سره سم ئې:

که په توره ئې لخوا بزر کړې مردی ده

چه وجود دې څوک آزار کاندی په چوب

د عبدال خان آس پر کونانی باندی داسی په توره وواهه چه بیارا پوز ته نه شو د شهباز خان په حکم دمغلو لښکری له هری خوا پر را نوی شوې. مگر توریالی دولت خان دخپلی غښتلی موت او تېرې تورې په برکت تر در ست لښکر روغ رمی، ووت او خپل پښتانه سپاهیان چه پر را غونډ شول بیا مغلی لښکرو خوله ورته چوله نه کړای شوای، سبا چه د عبدال رحیم خان خانان په واسطه له شهباز خان سره پخلا شو، شهباز خان یو آس هرو باخښه نور ئې هم دېر خلا نونه ور کړل.

سرلان و اوسې تردې وروسته د نواولنېکرو په منځ منځ کښې مخه « (۱)
 په ۹۸۹ هـ کال چه د اکبر مغل له خوا ميرزا عبدالرحيم خان خانان
 د سلطان مظفر گجراتي ځپلو لړه وکماره شو، دولت خان هم ور سره ؤ په دغه
 جنگ کښې دده دمېراني په باب د مائر رحيمي مؤلف داسې ليکي :

« هغه مېراني ، زړه ورتوب او بریدونه چه دولت خان اودی وکړل د زمانې
 دهیڅ نوموړی توريالی په وس نه دی پوره » (۲)

د (سند ه) په جنگ کښې دده دتوري نوم ولاړ . سره ددې چه اتيا کړوه
 لار ئې په دوو روځو و هلې وه په دوو زرو سترو ستوما نو مېر و ئې
 دميرزا جاني بيگ مندهی لس زره (۳) يا پنځه زره (۴) لښکري هاتي
 کړې ځکه نو د سند ه سو به دده په نامه شيه او اکبر مغل دوه زري منصب
 ورکړ (۵)

په ۱۰۰۶ هـ کال ددکن دواکمن شهزاده دانيال له خواد (مسند عالي)
 لقب ورکړه شو او خپل (مدار المهام) ئې وټاکه کله چه شهزاده د خپل
 پلار (اکبر) په بلنه برها نيورته ولاړ، ددکن نيابت ئې ده ته وسپاره دولت خان
 په دغه نيابت کښې دېرښه اصول کښېښوول او غوره ضوابط ځنې پاتې شول چه
 تر دېره پورې ئې دده د ادارې استعداد او تدبير نمايندگي کوله (۶)

دولت خان د اکبر شاه نجيب آبادي په قول د ۱۰۱۰ هـ کال د برات پراته وېشتمه
 په احمد نگر کښې (۷) او د مائر رحيمي د مؤلف په قول په ۱۰۰۷ هـ کال په
 برها نيور کښې (۸) او د مائر الا مراد مؤلف په قول د ۱۰۰۹ هـ کال په پای کښې

کښی دقوشچ په ناروغی ومړ . (۱)

اکبر شاه لیکي: جنازه ئې برها نیورته یوړه شوه او هلته ښخ کړه شوه.
عبدالباقي نهانندی وایی: خان جهان زوی ئې پر هدیره باندی یو خور اجمالی عمارت
ودان کړ او شاوخوا نه ئې یو لوی باغ جوړ کړ، خان جهان هلته یو کلمی هم ودان کړ، چه
(لودی پوره) ئې بولی (۲)

دولت خان دخپل وخت منلی زړور، وتلی توریالی او نوموړی مېړه ؤ، دته ئې اود کن په
جنگو کښې دده توره او مېړانه تر دې وخت پوری یادېدله (۳) دده زړه ور توب
او توره د ټول هندوستان توریالیوا عیا نومېدله (۴) اکبر مغل تل دده له
زړه ور توبه څخه په پېره کښی ؤ، وایی کله چه د دولت خان د مرگ خبر
ورورسېد شکر ئې وکښې اود رباریا نوبه ئې وویل:
«نن شېر خان سور له دنیا ولاړ» (۵)

دده د زړه ور توب خبری تر دې وخته پوری خورا مشهوری وې
نکله کما چه: یو وخت دا اکبر مغل خورا ور تېرا وېر کران وزیر شیخ
ابوالفضل په یوه مجلس کښی وویل:

«هندوستانه ئې توره کتابورا وړې ده مگر موز تر اوسه لیدلې نه ده!»،
دولت خان په دې کتابه وپوهید؛ په مجلس کښې پا خېد توره ئې وکښله او
ورته وئې ویل: «هندوستانه ئې توره دغه ده که می پر خړی ووهلې
تر کونې پورې به دې دوی نوتې کړم»

ابو الفضل وزیر یو پیل اوډ پر خلا تومه دولت خان ته ورکړل . (۱)
 یولقلی بیګ انیسې دده په سقاینه کښې وائی:
 به دولت خان که دولت خان نه اوست می بهرام در پیمانۀ اوست
 چو غزم کین کند بر قیما نی است چو حزم آئین کند فاروق ثانی است
 نظیری نیشا پوری، مولانا عرفی شیرازی او ملا شکیبی اصفهانی هم دده په
 ستاينه کښې اشعار لری (۲)

محمد خان لودی

محمد خان د دولت خان مشر زوی و

وائی په نوی خل میتوب کښې له پلاره خوابدی شو او له خپل کشر ورور
 پیر خان سره ئې د بنګلاتی (۳) ته مخ ونيو، هلته چه ورسیدل کله چه دوی
 غو بنته چه تر سېن پوری وزی او بنارته ورشی پر بهر یو جنگ پېښ شو، په
 دغه جنگ د بنګلاتی د راجا (هان سنگه) د وروږیرونه د محمد خان او پیر خان
 د ملګرو له لاسه ووژل شول، راجا چه په دی نکل خبر شو دیرش زره
 روپۍ ئې ورته راو لیږلې او ددی له پاره چه له را چېوتو څخه خوړونه وینی له
 هغه لځایه څخه ئې بیرته رخصت کړل (۴)

محمد خان د پلار تر مړینې وروسته د هغل شهزاده (دانیال) مصاحب شو
 دا کبر شاه نجیب آبادی په قول په ۱۰۱۱ هـ کال او د هماغه تر الامراء د مؤاف
 په قول په ۱۰۱۰ هـ کال لخوا نیمرګ شو .

خان جهان لودی (۱)

دخان جهان نوم (پیر خان) دی په ۹۹۴هـ کال زینیدلی دی (۲) دپلار تر مړینې وروسته دمغل شهزاده (دانیال) مصاحب شو، دده لیاقت ډیر ژر مغل شهزاده مجبور کړ چې دده دپلار (دولت خان) ټولې چارې ده ته ورسپاري او په ډیر درنه سترگه ورته وگوري.

۱۰۱۳هـ کال په پای کښې شهزاده دانیال او ورپسې په ۱۰۱۴هـ کال دسی پلار (اکبر) و مړ جهانگیر مغل یرنخت کښېناست. پیر خان ئې اکرې ته وغوښت (صلا بت خان) خطاب اودرې زری منصب ئې ورکړ (۳)

په ۱۰۱۵هـ کال چه جهانگیر کابل ته نه، له خا نه سره ئې کابل ته بوت چه بیرته راستون شو پیر خان ته ئې د (خان جهانې) لقب پنځه زری منصب اود (زوی والی) د خطاب اعزاز ورکړ.

و ایی خان جهان پر جهانگیر پاچا تردې حده گران و چه غوښتله ئې دبا بری پاچا هی کور ئې یوه مغله نجلی ورکړې خو خان جهان داونه منله او پښتنې وینه ئې له کډونه تخه وژغورله.

جهانگیر مغل دده هرې خبرې ته غوږ نه و او دده خوا هڅه ئې هیڅکله نه رداوه دده په زیرمه د خان اعظم مرزا عزیز کو که عبدالرحیم خان خانان او ماسنگمه تروژلو تېر شو، په هره خبره کښې ئې له ده سره سلا کوله او هیڅکله ئې دنو کر په سترگه نه ورته کتل په ۱۰۱۹هـ کال ددکن واکمن شهزاده پرویز ته دیوه سیاسي مشاور او حربی سپهسالار په حیث ورو لېږل شو، دده په ورتگ ددکن د جنگ نقشه واوښتله، د (احمد نگر) د پاچا (نظام الملک) لښکر و خو یلا ما تم، خنم،

سره روغه و کړې.

تر دې سوبو وروسته دد کښمنتظام اودشهرزاده پرویزانا ليق عبدالرحيم خان خانان اکرې تهوغوښت شو اودد کښمنتظام اودشهرزاده اتاليقي خان جهان ته وسپارله شو.

په ۱۰۲۱ هـ کال چه خان اعظم ارادت خان د شهرزاده پرویزانا ليقی لره وگماره شو ده ته يواځي دد کښمنتظام لاري ورياته شوه. دبالا گهاټ اورخاندیس ترسوبو وروسته په پاچاهي حکم ديوي ياغي اوسرحدي سيمي (برار) واکمن وټاکه شو او جهانگیر مغل دبرخلا تونه ورواستول.

په ۱۰۲۳ هـ کال د گجرات دولايت حاکم شو خويو که. ال لانهؤ بشپړ شوي چه شهرزاده پرویز بياد پاچا په اجزه برهان پورته وغوښت.

په ۱۰۲۴ هـ کال پاچا پايتخت ته وروغوښت خان جهان چه اجمير (۱) ته درې مزله ورنژدې شو مغل پاچا خپل زوی شهرزاده خرم (شاه جهان) مخي ته ورته راويوست چه د اجمير يوه مزله ته ووروسيد پاچا خپل درې وزيران آصف خان وزير اعظم، دنورجهاني ملکي پلار (اعتماد الدوله) اومهابت خان هرکلي ته ورولبزل په اجمير کښي دده له پاره دپاچا په حکم يوه خورادر نه خېمه وهلې شوې وه چه دربار ته ورغی پاچا دغېزې پروغېر (معانقه) ورسره وکړه اوزښت دبرقي نازاوه.

دملتان حکومت

په ۱۰۲۹ هـ کال ددهلي دربارو غوږيدی چه دايران صفوی پاچهي دقندهار دنيولونيت لري لځده ئي نو خان جهان دملتان حکومت ته وگماره، په ۱۰۳۱ هـ کال چه شاه عباس صفوی پر قندهار يرغل وکړ، خان جهان غوښته چه خپلې

دقندهار له نیولواودقزلباشوله مقابلي څخه جداً منعه کړ .

وايي خان جهان چه په ملتان کښي ؤ ، دقندهار دپښتنو جر کي ور ته راغلي چه زمونږ مالي وضعيت وران دی که ته سپاره ته (پنځه تنگي) دو رځي او پلي ته (دوې تنگي) دور ځي تنخواو نا کي مونږ به ستا په مشر تا به تر اصفهان پورې تول ملك درونيسو ! خان جهان چه دمغلو او قزلبا شود غبر کو مقتدرو پاچهيو دمخالفت توان په پښتنو کښي نه ليد؛ منفي ځواب ئي ور کړ او ورته وئي ويل :

« که مغل پاچا (جهانگير) زمونږ اوستاسي دا اتفاق وو ښي رښه به مو په نوسی و کاږي او زما د اېر خپل کام نه پېرزو کېږي » . (۱)

د گجرات حکومت

په پای تخت کښي دو لی عهدی له پاره له ډېره وخت شخړی روانی وې پخپله جهانگير غوښتل چه شهزاده پرويز دې وليعهد شي ، مگر دپاچا محبوبی ملکي (نور جهاني) دخپل زوم شهزاده شهریار (۲) له پاره زیار یوست ، او شهزاده خرم (شاه جهان) دځان له پاره کوښښ کاو .

په ۱۰۲۴ ه کال له شهزاده پرويز څخه دخانجهان بېلو نه ددې نکل یوه برخه ده او نور جهاني ملکي په پاچادا کار ځکه وکړ چه غوښته ئي له یوي خوا د شهزاده پرويز په چارو کښي څه و راني راشي او دپاچا زړه ځنی بد شي اوله بلې خوا خانجهان غوندي منلی مدبر او تو ریالی شهزاده شهریار په وليعهدی کښي دځان منل کړی ، مگر باوفا خانجهان چه دربار ته راغی به هېڅ چم دچمو دنو رحمان ملکي (جهاد باحيم) ته ل چارو نه به لاس کښي وکړ .

در بار کښې دپاچا ترمنځ دشهزاده پرویز پر مخا لفت وټراڼه .

وفا او مړت ورو ، ورو پر خانجهان ددربارغولي تنگ کړ ، ديوې گرانې ملکې اويوه مقتدر شهزاده بدی په پسي شوې ، کرار کرار مخالفين بريالي شول په جهاننگير ئې شاهزاده پرویز دبنگال واکمن کړ او خانجهان ته ئې په ۱۰۳۳ هـ کال د کجرات حکومت ور کړ يو دهيواد لمرختو اوبل دهيواد لمر لوېدو ته ولاړه ، مگر ژر دشهزاده خرم (شاه جهان) بغاوت جهاننگير مجبور کړ چه شاهزاده پرویز بيرته برها نيور ته را تبديل او خانجهان ئې ور اتاليق او مدارا لمهام کړې په ۱۰۳۵ هـ کال چه شهزاده پرویز ناڅاپه په (برهانپور) کښې ومړ دبرها نيور خاندېس او برار حکومت خانجهان ته تکيه وکړه - خان جهان په دغووختو کښې دملک عنبر حبشی زوی، (فتح خان) ته کالکې مائې ور کړې

د شهزاده خرم اتاليقي

پلارته پورته شوی شهزاده خرم چه دشهزاده پرویز له تور برينه دا بران په نيامت ترته ټټې (سند) پر بده؛ دشهزاده پرویز په مرگ خبر او بيرته راستون شو- پاچا هې در بارته ئې دخانجهان قرب وسيله کړ - جهاننگير هم دخان جهان په زېر هه وباڅښه او ددکن چاری ئې ور وسپارلې، خانجهان ئې په اتاليقي ورو کماره .

د (مالوې) بريد

د ۱۰۳۷ هـ کال دصفری پرانته ويستمه جهاننگير مغل ومړ ، مغلی شهزاده کان يو پر بل سره راو غورځيدل، درې مياشتې دتاج او تخت له پاره د مغلو په خپلو منځو کښې جنگونه روان وو، خان جهان لودي چه ددښمنو دساماچي

دا اړودور د خپلې آرزو له پاره یوه مناسبه موقع وگټله او دا احمد نگر له نظام شاهي حکومت سره ئې چه له ډیرو کلو راهیسی دمغلو د هلي پاچهی د بنمن او حریف و دبالا گهاټ د سیمې (چه پنځه پنځوس زره درمه ئې کالنی مالیه وه) به ورکړه روغه وکړ (۱)

خان جهان چه دېر ها نیور ، خاندیس او برار له ورڅرمه حریف حکومت سره روغه وکړ له اوله دې خوائې زړه ، پوره شو - برهانپور ئې سکندر دوتانی ته وسپاره او پخپله ئې لښکری دمغلی پاچهی یوې ورڅرمه سیمې (مالوې) ته خوځولې چه دمغلی حاکم (مظفر خان) له لاسه ئې وکاږی مگر د پښتنو له بده مرغه په دغه وخت کښی (شهزاده خرم) پر خپلو حریفانو بری وموند او د دغه کال د څلورمې خورپه میاشت کښی ئې د (شاه جهان) په نامه دیلار پر تخت قدم کښېښود ، د شاه جهان داسی ژر کامیابی د خان جهان نقشه په خاور وولې له او مجبو را ئې لښکری بهر ته د مالوې له پاتخت (مانډو) څخه بر ها نیور ته ستنې کړې (۲)

اووه زری منصب

شاه جهان چه څرنگه پر تخت کښېښوست ، خان جهان ته ئې بیرته دینخوا په څېر ددکن ، برار او خاندیس حکومت ورکړ ، ورپسې د ۱۰۳۷ هـ کال درجب په لومړۍ ورځ چه شاه جهان دامیرا نو دنازو لواور تېو تا کلوله پاره شاهي جشن جوړ کړ ، خان جهان ته ئې په غیاب کښی اووه زری منصب (چه دهغه وخت په اصطلاح سره دواسپه اوسه اسپه سپاره وو) ورکړ (۳)

یمین الدوله آصف خان تر خان جهان زیات منصب درلود او بس (۱)

د (مالوې) حکومت

د شاه جهان مغل د شهزادګۍ په وختو کې ښې لارې لخوا جهان ته تور پر تندی شوی و خود جهان نسکیر تر مرګ وروسته د پاچهي په شخړه کې د شاه جهان سره نه مرستی د نظام شاهي حکومت سره روغی او پر خپل سر د مالوې پرېدې اورته ښه لمن ووهله — مګر مدبر شاه جهان د وخت له تقاضا سره سم پرمخ ته او تر خوجه ئې لځان ښه نه و سره چمتو کړی، ددې مخالفت له څرګندولو څخه ئې لځان ژغوره، خو کله چې د خپل مړې وچولید، سمدستی ئې ۱۰۳۷ هـ کال دروژې پر پنځلسمه له خان جهان څخه د دکن خاوند بس او برار حکومت واخیست او خپل یوه معتمد امیر خان خانان مهابت خان ته ئې وسپاره، او خان جهان ته ئې د مالوې کو چنی حکومت ورکړ (۲)

شاه جهان په دې تبدیلی سره له یوې خوا خان جهان او ورسره روغ نظام شاهي حکومت سره پیل کړ او له بلې خوا ئې خان جهان له سرحدی سیمو څخه پایتخت را نژدې کړ.

د جهار سنگهه جنگ

څرنګه چې خان جهان مالوې ته ورسېده د ستی، دیاغی جه چهار سنگه بنديله لځلو لره د مهابت خان خان خانان په مرسته و ګماره شو — خان جهان د (نرور) له خوا خپلې لښکرې د جه چهار سنگه پر کلا (اوندجه) وروستلې او د کلا په درې کړو هی (کندار) کې ئې ورته واړول، مهابت خان د کوالیر له خوا پر راسی جه چهار سنگه ئې دروغی د رخواست ته مجبور کړ او دمها بت څه ان په وسیله د شاه جهان دربار ته په ننوتو ورغی — پاچا د جه چهار سنگه څه جا گیر خان

د آگرې نظر بندۍ

خان جهان چه د تخت نشینی دمبار کې له پاره پا یتخت ته نه وړاغلای دجهجارسنگه داپلېدلوزېږي ئې پلمه کړې، دا گری دربارته له (کنداره) څخه ورغی دتخت نشینی مبار کې اودسو بی زېږي ئې ورکړ او یوز را شرفی اوشېزویشته پیلان ئې دندرانې په نامه دپاچاحضو رته وړاندې کړل پاچاهم ښه راشه درشه ورسره وکړه خاص خلات او زرین موټی څنجر ئې وروباڅښه - مگر دا د لومړۍ ورځې وضعیت جعلی ؤ بیانو خا نجهان (مالوې) ته پرې نه ښو داوڅو ماشتی په اکره کښی دیو ه نظر بند پسه حیث پاتېده کړه شو.

له (آگرې) وتل

۱۰۳۸ ه کال په لومړیو ورځو کښی دمخلص خان زوی (لشکری) دخان جهان زامنوته چه آشنا یان ئې وو، حال ورو ورچه نن یاسېبا پا چا ستا سی کور ئې ټوله زندان ته اچوی احتیاط کوئی! دې خبری دخان جهان تشویش لایسی زیات کړ او پا چاهی دربار ته ئې دسلامی له پاره ور تگ پرېښود، د ۱۰۳۸ ه کال دصفری په شپږو یستمه شپه (۱) چه دهندوانو ددیوالی شپه وه، خان جهان له دوو زرو پښتنو (چه زیاتره ئې خپلوان وو) دوولسوزامنواوزومانو، دوو درو سو وتنونو کرانو او کو رو کهو لسه له آگرې څخه په ډول اونفاره ووت اوددکن لور ته ئې مخ ونيو.

د (چنبل جنگ)

خان جهان چه له آگرې، اووت شا حبان مغار، یو نیم ساعت وروسته

راجا بیتل داس په مشرۍ پسی راو یستلې لمر خاته چه خان جهان لودی دا دهو لپور)
 په حدودو کښی د (چنبیل) (۱) تر سین پوری ووت د مفلو لښکری پسی
 ور ورسېدلې ، خان جهان پخپله د مفلو لښکرو منځه ونيوله او بنځی او
 کو چنیان ئې تر سین پوری وتل ، د ننکو ناموس او مالو دولت جنگ و
 د وو زرو پښتنو لځلو هغه توری و کړې چه د مفلو دېرش ، څلوېښت زره
 لښکری ئې په لځان پوری حیرانی کړې په دې جنگ کښی د پښتنو له خوا
 د خان جهان دوه تور یالی زامن (عظمت خان او حمین خان) (۲) یوزوم ئې
 شمس خان لودی ، د شمس خان دوه ورو نه (محمد او محمود) (۳) پنځه تنه
 نور په توره مشهور پښتا نه سر دا ران او شپېته تنه سپا هیان ووژل شول
 (۴) د مفلو له خوا اولس تنه درا نه امیران لکه خدمت پرست خان (۵) او
 نور . . . له دېرو سپاهیانو سره د پښتنو په تورو ومړل .

خان جهان ، او هله ئې غرمې ته د چنبیل تر سین پوری وتل مگر د مفلو دیر شو
 زرو لښکرو تر سبا د غه و خته پوری د ور پسی تللو (تعاقب) توان په لځان
 کښی نه ولید

نظام شاهي پاچهۍ ته او بنټل

خان جهان چه د چنبیل تر سین پوری وت ، د کوالیار ، چندیری او بند هیلکهنډله
 لاری ئې لځان (کو نډوانې) ته ورساوه او هلته ئې وارول ، څه وخت پس د لانجې
 او برار له لاری د احمد نکر نظام شاهي پاچهۍ (بالاکهات) ته واو بښت ،
 د بالاپور جاگیر دار بهلول خان میا نه او سکندر دو تانی چه هم لځا نونه

(۱) د چنبیل سین له اکری څخه ۱۵۵ کړوه لری دی

(۲) شهید افغان حسین خان د خان جهان زوم پل مگر بادشاهانه او ماثر د حیرت

ورورسول، خان جهان دنظام شاهي پاچهي پايتهخت ته پسي ورتهبر شو نظام الملك
ئي مخي ته راووت او پرتخت ئي ورسره كښيناوه خو ورخي هلتهو، نظام الملك
د جنگي تجهيزانو له پاره ډېري روپۍ ور كړي او خان جهان بيرته د مغلي
پاچهۍ سرحد (بېر) ته لختي راغي. (۱)

د شاه جهان وروتل

د ۱۰۳۹ هـ كال ددرېمي خورپه مياشت كښي شاه جهان له خپلو خورادرو
لښكرو سره د خپلو هغو ډېر شو زرو لښكرو په مرسته له آكري څخه دكن
ته وخوځېد چه په خان جهان پسي ئي ايستلي وې.

مغل پاچا درجب دمياشتي په نهمه ورځ د (نربدا) ترسين وروپور يوت
او د (خاندیس) (۲) په سيمه كښي ئي واړول.

درجب په شلمه ئي پنځوس زره نوري لښكري ددكن دواكمن (ارادت خان خان
اعظم) راچه كچه سټگه او بښايسته خان په مشري د خان جهان نيولولره
دبالا كهات لورته وخوځولي، پخپله درجب دمياشتي پر شپږو يستمه دخاندېس
پايتهخت (برهانپور) (۳) ته پسي ورغي، دكجرات حاكم شېرخان اود بنه گلاتي راجائي
همو كمارل چه په خان جهان پسي خپلي خپلي لښكري وروباسي.

د دريا خان او بنتل

د ابراهيم خان داؤدزي زوي دريا خان داؤدزي (۴) چه د مغلي پاچهۍ
خلورزري امير او د خاندېس ديوې سيمي جاگيردار ؤ د ۱۰۳۹ هـ كال دبرات
پر اته ويستمه د شاه جهان له لښكرو څخه چه په برهانپور كښي ؤ، د خان جهان
د مرستې له پاره مخ پر (دولت آباد) روان اوپرلاري د خان جهان ملشو (۵)

د (روه) اړوند وه

دخان جهان دليکنو او تحريك په اثر په روه کښی دشيخ رکن الدين روهيله زوی، کمال الدين چه دجهانگیر مغل پاچاه خوا څلور زری منصب اود (شېر خان) لقب ورکړه شوی ؤ، پورته شو (۱) دپادشاهنامې په قول له انکه څخه نيولي تر کابل پوری ټول پښتانه ورسره مله شول د پيرونيان کړوسې (عبدالقا در) د جلال الدين روښاني دزوی (کریمداد) اود میرداد روښاني دزوی (محمدزمان) په ملگری دڅه کونځیو او توریو اښکړې له تیرا څخه مخ پر پیښور راوځوځولې او د پیښور په اوه کړوهی. (یواگذر) کښی د شیرخان روهيله مل شو، داشغز او پیښور دشاوخوا محمدزی، ککیا نی، خلیل مهمند، داؤدزی او یوسفزی ئې هم دخان مله کړل د ۱۰۳۹ هـ کال دلوئ اختر په درېیمه ورځ ئې پر پیښور له هری خوا برید وکړ (۲) په دغه وخت کښی د کابل مغلی حاکم (لنکرخان ابوالحسن مشهدی) ؤ په پیښور کښی د لنکرخان نایب پښتنو وواژه او مغلی پاته امر په پیښور کښی کلابند شول دبنگتو مغلی حاکم (سعیدخان) لخوا پیښور ته ورساوه اود مغلی امیر دلاور خان کا کړ له زامنو (جلال خان او جمال خان) سره په پیښور ننوت د پښتنو په مقابل کښی ئې پښې وځړلې کلابندی ئې ټینکه کړه. مگر له بده مرغه د مغلو طرفدارانو د پښتنو په منع کښی درزونه واچول، عبدالقادر روښاني دشیپې له مخی تیراته وکوچېد، پر پاتو پښتنو مغل فوځونه راوغورل چېدل اوښه ئې وځیځېرل. شاه جهان سعید خان ته د دې خدمت په صله کښی څلور زری منصب او ورپسې په ۱۰۵۰ کال د کابل

د انگرېزانو او مرهټو سره جنگ

له يوې خوا د مغلو لښکري پر خولخايه دا احمد نگر پر نظام شاهي پاچهۍ ورتوي شوې له بلې خوا د مرهټو او انگرېزانو کډې لښکري دا احمد نگر پر سيمه ورغلي، خان جهان لودي يو لځای د مغلو د تر ټولو لوی لښکر (چه دارادت خان خان اعظم تر مشر تابه لاندې ؤ) مخه، نيولې وه اوله بلې خوا ئې د مرهټو او انگرېزانو د گډ لښکر سره چه پرا احمد نگر ئې برید کړی ؤ مقابلې کوله پای ته ئې د مرهټو او انگرېزانو لښکري پسې واخيستلي او يواځې د مغلو مقابلې پاته شوه (۱)

د (راجورې) جنگ

خان جهان چه د مرهټو له جنگه فارغ شو - څه لښکري ئې د بهلول خان ميانه او مقرب خان تر مشر تابه لاندې د بالا کهات په (د هارور) کلا کښې پرقي وی، څه لښکري ئې د دريا خان داودزی سره په (بنوسه) کښې وې څه لښکري چه له ده سره وې د ماليې د ټولولو له پاره شاوخوا نه سره ولاړی (۲) ده په خپله (بیر) د سيمي د (راجورې) په کلی کښې (۳) له درو څلوړو سوو پښتنو او کډو سره اړولی ؤ د پشکال د موسم د تېریدلو په انتظار کښې ئې شپې او ورځې سبا کولې چه ناڅاپه د مغلو هغه لښکري (چه د خان اعظم ارادت خان تر مشر تابه لاندې وی) پرور توی شولې، د خان جهان زوی (عزیز خان) د مغلو د سر لان فوځ (چه د صف شکن خان تر مشر توب لاندې ؤ) مخه ونيوله پخپله خان جهان د مغلو د لوی لښکر مخه ونيوله درو څلوړو سوو پښتنو د څو زرو مغلي لښکرو په مقابل کښې توری راو کښلی او مغلي لښکرو ته ئې بیا د چمبل د جنگ ننداره وروښودله کله جنگ وشو، د سرو کوتې جوړی شوې خان جهان

مناسب و نه گنل په جنگ کښې د غره لمنې ته تر شامو، په مغلي امر او کښې
 تر ټولو د مخه د دریا خان داؤدزی مغل پرسته زوی ناسیاله بهادر خان د ناهر داس
 او اهتمام خان په ملګری هڅه پسي وکړه. (۱) د خان جهان تور یالی وراره
 (بهادر خان) ئې مخه ونيوله، ناهر داس ئې وواژه ناسیاله بهادر خان ئې دره
 بحایه ټپي کړه.

وای ناسیاله بهادر خان په داسې حال کښې چه د نیوله لاسه دیاسیدلو توان
 نه درلود، د یوه پښتانه خلمی د توجه نڅښه شوو ئې غوښتله چه بې ننگه ککری
 ئې لځنی غوڅه کړي، مګر کله چه ناسیاله بهادر خان نارې کړي چه زه د دریان خان
 داود زی زوی یم، توریا لی پښتانه لاس لځنی واخیست او دا د پښتنو والی
 پیغور ئې ژوندی پرېښود.

خان جهان په دغه جنگ کښې د غرو په لمنو لمنو کښې د پاته پښتنو لځمو او کڼو
 سره لځان (سیو ګاون) ته ورساوماوله هغه ځایه (بیضا پور) ته ولاړ، له بیضا پوره
 څخه ئې (ایر کهتلې) ته چه د دروات آباد په نیم کړوهی کښې وه لځان ورساوه (۲)

د (چالیس ګاون) برید

خان جهان چه په (ایر کهتلې) کښې واړول، دریا خان داؤدزی له زروتنو
 پښتنو لځمو سره د اندول او چالیس ګاون د سیمو د نیولو په نیامت (چا ندور)
 او (چالیس ګاون) نه ره شو. شاه جهان چه په خبر شو دمغلو لښکری ئې
 د عبدالله خان په مشر توب پسي راوايستلې، دریا خان چه په خبر شو، اندول
 دهرن ګاون او د چالیس ګاون لځنی کښته برخسې ئې تالاکه کړې
 او بالا کهاټ ته وخوت (۳)

د بهلول خان او مقرب خان ماته

دراجوری له جنگه پس (خان اعظم ارادت خان) خپلی مغلی لښکری د (مانک دوده) له لاری د بهلول خان میانه (۱) او مقرب خان جنگ ته چه په (انبه جو کالی) او (دهارور) کښی وو، ولېز دولې د غره په لمن کښی پښتنو مخه ورته ونيوله د پر مغلی سپاهیان ئې ووژل مگر مغلی لښکری پسی وروختلی او د احمد نگر په شل کړوهی (دامن کاوون) کښی ئې واړول دمغلو لښکری چه د (دهارور) دوولس کړوهی ته پسی ورغلي، مقرب خان او بهلول خان د (انجن دوده) له گهاټه را کښته شول، او د دولت آباد سیمو ته ئې لځاونه ورسول (۲)

د پښتو نځوانیت

د ۱۰۳۹ هـ کال په پای کښی ساهو جی بهونسله مر هیتی هم له خپلو لښکرو سره دمغلو مل شو. دمغلو لښکری له درو خواو څخه پر نظام شاهي پاچهۍ را وگرزېدلې او نظام الملك ئې دومره وار خطا کړ چه نژدې د خان جهان په ورکړه دمغلو سره روغو وکړی، خان جهان چه خپله نقشه چه د پښتونخوا له خوا به شهر خان رو هیله او دد کن له خوا به دی دمغلو کمبله پسی ورتولوی په دکن کښی نا کامه ولیدله، نو ئې د پښتنو مشرانو لکه دریا خان داؤدزی، ایمل خان غرین او صدر خان یاسکندر خان په ملگری د مالوې، راجپوتانې او پنجاب له لاری د پښتونخوا په نیامت (۳) د خاندیس سیمی ته (چه دمغلو پاچهۍ وه) خپلی لښکری راوايستلی شاه جهان چه په خبر شو ۱۰۴۰ هـ کال د لومړۍ خور پر پنځه ویشتمه ئې سید مظفر بارهه،

دسین گودرونه ورته ونیسی د عبدالله خان تر مشرانا به لاندی لښکری دشا له خوا په پسی وې. مکر بیا هم سره ددو مره است حکاماتو مېر نی خان جهان د (دهرم پورې) پر گودرد (نربدا) تر سین پوری ووت اود مالوې اورا چپوتانی له لاری ئې دپنجاب (دپپالپور) ته پخوان ورساوه .

خو هلته چه ئې و کتل د پنجاب ار شو گانی او دآبا سین غاړه دو مـره ورته تـیـنـگـه کـرـه شـوې وه چه په هیڅ توگه دپښتو نخوا جـگـو غـر و تـه رسېدل ممکن نه ؤ لښکـه ئېچ نو بهر ته (مالوې) ته دبنـگـال په نیامت منځ ونیوه په لاره کښی ئې (اوجین) تالا کړ (نولاهی) ته پسی ور تېر شو اوله هغه خایه (نال گاون) ته ولاړ او دخلور می خور پر دولسمه تر (سرونج) تېر شو . (۱)

د(بکرماجیت)جنگ

خانجهان چه تر (سرونج) تیر شو، دخلور می خور پراودولسمه دجهجار سنگم بنديله زوی (بکرماجیت) له پنځلسو زروسپرو سره مخه ورته و نیوله په دغه وخت کښی له خانجهان سره صرف تقریبا یوزرتنه داسی خلمی پاته وو، چه میدان ته وتلای شوای، نور نویوه لویه قافله کښې، کوچنیان، رنځوران او ټپیان ورسره وو، چه دهنو ساتنه او تر یو خایه پوری رسول هم ددغو زرو تنو خلمو وظیفه وه په هر صورت دریا خان داؤدزی له خلورو سوو خلمو سره دبکرماجیت د پنځلسو زرو سپرو مخه و نیوله او پخپله خدا نجهان له پنځو سوو تورزنو خلمو، کډو او ټپیانو سره (بهاندر) ته چه د (اله آباد) په دیرش کړوهی کښی دی پخوان ورساوه او هلته ئې واړول.

شهیدان شول او په خورا میرانه له سهار څخه تر هاتنه پورې کړی وړغ
وجنگیدل.

طبا طبایي لیکي: «دریاخان او مله ئی درستم په څېرو جنگیدل، بله پسي
بر بدونه ئی و کړل او د لیونیو په دود ئی د جنگ ډاک تر ډیره پوری تو د
وساته خو چه پخپله دریاخان، یوزوی ئی (۱) او څلور سوه سره پښتانه و مرل
(۲) بکر حاجیت د دریاخان اوزوی ککړی (برهانپور) ته شاه جهان لره ولیږلې
، شاه جهان ددې خدمت په صله کښې بکر حاجیت ته (چه یوزوی منصب ئی درلود)
دوه زری منصب ورکړ او یو خاص خنجر یوه زرین موټی تو ر د او تو غ
ونفاره ئی خلالت ورواستاوه (۳)

د بهاندې پر جنگ

سید مظفر باره چه دخان جهان په حال خبر شو سمد ستی ئی پاچه اهی
لښکري پسي راوبرولې، خان جهان یوه ورغ تر منځ ددوی له رار سهد لو
خبر شو، کدی او کو چنیان ئی دخو میرو سره یو منزل پر منځ ولېږل، په
دوي پسي دسید مظفر باره لښکري راوړ سهد لي اخورا کلك جنگ ونښت
طباطبا يي ددې جنگ په باب کښې لیکي: «خان جهان له شپږ وسو و تو ر یالو
مېرو سره منځ پر را و گرز اوه او هسی جنگ ئی و کړ چه دتو ري په آب ئی
درستم او افراسیاب کار نا مي پر پولې ډېر مله ئی دجنگ په ډاک کښې
ومرل، اولې ئی تپیان له ډاکه ووتل». دمنتخب الباب مؤلف چه دپښتنو دښمنی
ئې له لیکنو څخه له ورا به څر کاند دده دسید مظفر دملگر و دستا ینی په ضمن
کښې لیکي:

ورنو ٿيڊل پڻينو هم هغه مهرا ٿي و ڪري ڇه ڊڊ ٻنمانو سيدانو خولي ٿي
ونه جڙدلي او آفرينو نه ٿي پروويل،

په ڊي جنگ ڪڻي دڄانجهان زوي (محمود) اويه توره منلي امير (صدر خان) ووڙل
شول. خانجهان دپاته پڻينو مهرو سره ڊ ڪالنجر خواته منڃو ٿيو، (ڪالنجر) ته ڇه
ورسپد دهغه ٽاي حاڪم نياز خان (۱) ياسيد احمد (۲) منجه ورتو ته و نيوله،
خانجهان دز مريو په ڇپر و جنگيد (۳) حسن خان يا حسين خان زوي اوڃه
نور تيان ماه ٿي له (۲۲) پيلا نو سره و نيول شول، پخپله خانجهان د (ڪالنجر)
تر ڪلا ٽپر شو اودسندره يا (سپيند ڀر) خور پر غاره ٿي وارول.

استري جنگ

خانجهان ڇه دخور پرڙي وارول خپلو ملوته ٿي وويل :

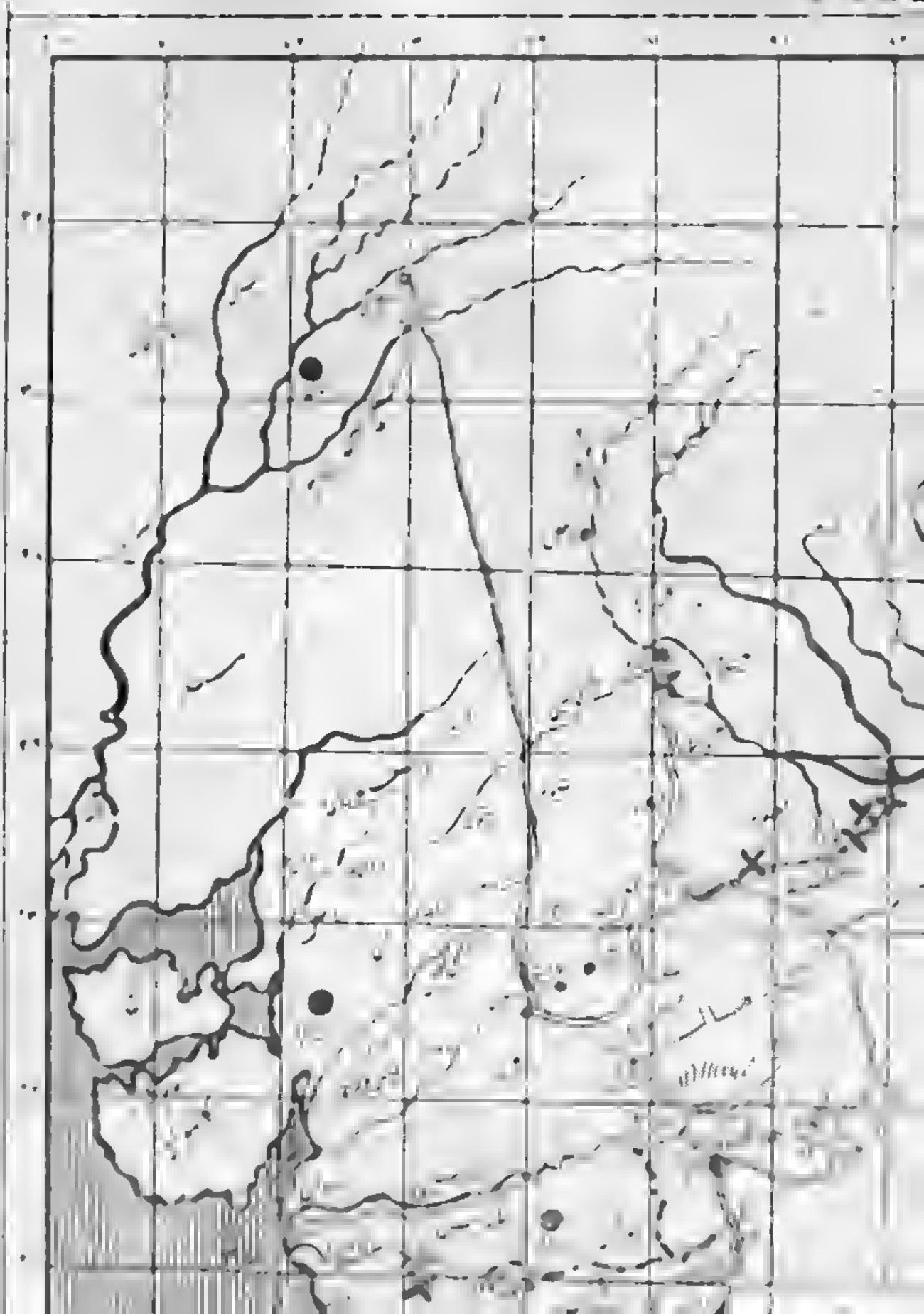
» نور زما په اور ٽانوانه مه راسره سوڃي « تر ڊي ڇه توره مو سره ٻيلوي
ښه دهري خواته ڇه اوس ٽانوانه ڪڻالاي شي « و خوڙي « او ما پريڙ ڊي « زما عمر
پاي ته رسيداي ڊي او له ڊي ٽا به بل لورته نه ٽم، زه پوهيڙم اوزما قسمت « (۴)
ٽولو ملو ٿي ڇه ترسل تنه زيات نهو و ٽواب ور ڪر :

» ننگيالي له ميدانه څڅه ديتيني پڻي نه لري « مونڙ ڇه ٽانوانه پڻتانه بولو
داپت نه شو وولا ي « (۵)

» دسيد مظفر اور اجا ماد هوسنگه لڻڪري پسي راور سيدلي خانجهان، عزيز خان
زوي او ملو ڇه ٿي دمخه لاله ژونده لاس پر بولي وڃمتو ولاڙو په جنگ ٿي لاس پوري
ڪر طباطبائي ليکي :

» هر پڻتون دمپرا ٿي اوزره ورتيا د اوريو بشري و پر غليم ورتوي شول
او خپل نو مونه ٿي رو بنا نه ڪر ل، خانجهان پخپله تر شو غشي لرل ليندي

سایه و شادابی
چلیپ و تنی به (نجات) و
خیل مسند و خیر و نیل
په داد و دی قتل و
مسلمان و کافران که
په سینه و شمشیر
در جست و او نه
حیران و حیران پاتو چل
ظالمان و قهر
په ضرر و پریشان
دختر و دختر

ئېي له لاسه وانه چوله او تر شو ئېي چه په پښو اولاسو کښې سېک (قوت) دې
له حملو څخه ئېي لځان و نه ژغوره تر هغو ئېي په خورامېرانه دتورو شو کوته لځا بونه
ور کول، خو دې، او عزيز خان زوی ئېي دغليم په تورو نوک نوک شول،
محمد هاشم خافي خان د پښتنو مخالف مورخ ليکي:

«خانجهان لکه ئېي زمرې غر مېېده در ستم په څېر جنگونه ئېي وکړل
دجنگ په ډاگ کښې ئېي ترمر که پورې بنې توري ووهلي که څه هم د(مادهوسنگه)
په بر چه پر خوله وموښت او بل تپ ئېي پر پښه پسي واخست بيا هم را کښينا ست
تر وروسته سلطنت پورې ئېي د غليم د حملو لځواب پرې نه شو و دو ست
او د بنمن ئېي پر مېرانه آفرينو نه وويل.»

په دې جنگ کښې چه د ۱۰۴۰ هـ کال داستري خور په آخره او ياد رجب
په لمري ورځ ؤ که څه هم خانجهان، عزيز خان زوی ئېي او نور توريالي مله ئېي
په خورا مېرانه ووژل شول خو ډير مغل ئېي تر لځانو جار کړل او ډيرې مغلي
ئېي په وای وای وژرولې او دا ئېي ثابته کړه چه د پښتنو وښي وړ يا نه دې
په دې نو که له هغو دوو زرو پښتنو مېرو څخه بيله هغو شو تنو چه کډې ئېي
تر يو لځايه ورسولي نور هيڅوک پاته نه شول چه په ژوند دې دې ننگي له
ډاگه څخه سروباسی.

د خانجهان ايمل خان (۱)، عزيز خان (د خانجهان زوی) او صدر خان سرونه
شا. جهان ته وليږل شول، شاه جهان ښار په ښار وگرزول او دبرهانپور په
کلائي و لځړول د خانجهان تن په برهانپور کښې د پلار تر څنگ، ښخ کړه شو
شا. جهان سيد مظفر خان بارهه ته د دې خدمت په صله کښې د (خانجهان)

فتحنامی جوړی شوی 'شاه جهان' (کلیم) شاعر ته د لاندنۍ رباعۍ خورادونه صله ورکړه:

ابن مزده فتح از پی هم ز بیا بود این کیف دوبالا چه نشاط افزا بود
در رفتن دریا (۱) سر پیرا (۲) هم رفت گو یاسر او حباب این دریا بود (۳)
د خانجهان د وژلی نېټه دا ده :

د که (آء) و (ناله) ز (افغان) برآمده، (۴)

$$۶ + ۸۶ + ۱۱۳۲ = (۱۰۴۰)$$

د خان جهان رشي

اکبر شاه نجیب آبادی لیکلی دی :

د خانجهان یو عالم، فاضل او توریالی سړی ؤ د رائی اصابت ئی منلی ؤ
د ۱۰۲۱ هـ کال د برات په میاشت ئی د اباچپور په بنا ر کښی د جمعی په شپه
په خوب کې د حضرت محمد (ص) زیارت وکړ، سهار ئی په دغه شکرانه کښی
تول شته (مال) پر غریباوو ویشل (۵)

د خانجهان معاصر مورخ د مآثر رحیمی مو لف لیکي:

د خانجهان د زمانې له توریالیو څخه دی او په دی لار کښی ساری نه لری، (۶)
(مآثر الامراء) مو لف لیکي :

خانجهان لودی خورا د روند زغمونکې رښتینی او سم سړی ؤ دروه او
دوه مخی ئی نه وه زده هیچا ته ئی زیان نه رساوه او د هیچا په زیان خوښ نه ؤ
درست ژوند ئی په برم کښی تیر شوی ؤ چاته ئی سر نه کښاوه لڅکه هر چا
رخه ورسره لرله د نوکری د دول ئی هم نه ؤ خو زمانې روغه ورسره ونه کړه.

او پخپلوا رزو گاناوئې بريالی نه کړ، دجهانگیر په پاچهۍ کښې کړ دو
امیرانو دده خولې ته کتل، حتی دهندوستان پاچا (جهانگیر) له خپله هغه
برمه سره دده له خبرې غاړه نه غړوله.

وايي چه شاه جهان مغل یوه ورځ خپل خان جهان سید مظفر باره ته وویل:
دا خطاب (خان جهاني) دهغه چاؤ چه زه او نور ټول شهزادگان ئې یوه نظر ته
تږيؤ اوده به له استغنا څخه بهراته کتل.

خانجهان وتلی مېړه او تراندازې زیات غیرنمن سړیؤ، کله چه ئې د شاه
جهان په وختو کښې هغه آب و عزت وریاته نه شول او هر کس ونا کس ئې
مقابلي ته په برېتو گوتې وهلی، دده غیرت داونه منلای شوای مخکې پر سره شوه
او دې غیرتو تر ژوند ئې دعزت مرگ غوره کړ، خانجهان ته د ژوند په
وروستیو کلو کښې دېر هانپوری شیخ فضل الله د صحبت په اغیزه د تصوف
شوق و منده شو، د شپې او ورځې به له ستانه ؤ خلقو ارعلماؤ سره ؤ، اوله دنیا څخه
ئې کړ کسه کېده، دده په دربار کښې د بدعتونو (لکه ساز، سرود، رقص،
او شراب) څرک هم نه ؤ دهغه وخت دمغلي سیاست خلاف ئې هندوانو ته
هیڅ التفات نه در اود.

دده د دربار دیوې میاشتي مصارف درې لکه روپۍ وې او عایدات ئې هم دومره ؤ
چه لږی روپۍ لاله دغه خرڅه زیاتېد لای شوای (۱)

د خانجهان اولاده

د خانجهان دېر زامن ؤ حسین خان (۲) عظمت خان (۳) محمود خان، عزیز خان
او څه تنه نور ؤ. دمغلو سره د جهنګ کښې ووژل شول او د پلار څه دندې نه

ننگی په اور کښې سپېلنی شول او هغه د پلار تر مړینې وروسته هم ژوندی وو.

۱- اصالت خان: درې زری منصب ئې درلود، د پلار تر مړینې وروسته ئې ژوند

په پرد پسې کښې تېر شو، او په (دولت آباد) کښې ومړ.

۲- مظفر خان: کله چه ئې پلار له مغلو سره په جنگ-جنگ اخته ؤ، دی لځنی

بېل شو او شاه جهان مغل ته ورغی.

۳- فرید خان: په جنگ-جنگ کښې مغلو ونیو. (۱)

۴- جهان خان: د مأمورالامراء مؤلف لیکي: جهان خان په جنگ کښې مغلو

ونیو مگر د باد شاهنامې مؤلف ئې نوم (جان جهان) راوړی دی او لیکي چه:

دخان جهان لودی تر مرگ وروسته جان جهان د دریا خان کو ئې ته

چه د بهادر خان مور وه او دخپل زوی (بها در خان) په جا گیر (سپېنده) کښې

او سپېدله، پناه وروړه، مغلی امیر عبدالله خان، فیروز جنگ خپله خوا چه

سپا (اقبال) پسې ورو لېږه او له هغه ځایه څخه ئې د دریا خان د کشر زوی

جلال خان سره بندی راووست، او عبدالله خان دیکه ناز خان په لاس شاه جهان

ته واستاوه. (۲)

۵- عالم خان: هم د پلار تر مرگ وروسته وتښتېد پای ته مجبور شو چه

مغلو ته ځان وسپاری.

۶- احمد خان: هم د پلار تر مرگ وروسته وتښتېد خو پای ته مجبور شو چه

مغلو ته ځان وسپاری:

۷- حسن خان: خان جهان چه د کالنجر د کلاد خا کم سید احمد سره

جنگ-جنگ په هغه جنگ کښې حسن خان مغلو ونیو.

ک. تور یالی بهادر خان لودی:

بهادر خان دخانجهان لودی ورا ره او دمحمد خان زوی و دمفلو په دربار کښې
ئې یوزری منصب درلود خلور سو ه ئې سپار وو (۱) د (راجورې) په جنگ
کښې چه په ۱۰۳۹ هـ کال کښې پښې شوده توره او میرانه غلیمانولاهمومنه،
خافي خان ليکي:

بهادر خان تور یالی د (راجورې) په جنگ کښې ښې توری ووهلې، پای ته ددې پرو
تپو له لاسه غوزار شو، له دیره غیرته بیرته را وغورځید توره ئې و کښله او
په خورا مېړانه ئې پر غلیم برید و کړ، آخر د غلیم په توپک ووېشته شواو ولوېد
پای ته (پر سرام) نومی راجپوت (چه د راجا بهادر سنگ له دلي و) (۲)
پر را و لځستل، غوښته ئې چه ددې مېړني زمري ککری غوڅه کړي،
خوهغه زمريالي پښتانه په دغه حال کښې (جمدر) له ملار او کښې او هغه راجپورت
ئې پر ورا نه وو یشت او د (پر سرام) جمدر د بها در خان پر غاړه برابر شو،
ککری ئې لځنی پرې کړه او د لاس د گوتمی، آس، توری او سپر سره ئې
خان اعظم ته ور وړه، خان اعظم دتور یالی بهادر خان ککری د (بیر) د کلا په
وره و لځرو له اود لاس گوتمی ئې چه دده نوم پر لیکلی و؛ شاه جهان لره برهاتپور ته
ولیز له اوشاه جهان مغل دیر په خونې شو.

قطب خان لودی

قطب خان شاهو خېل لودی د شیر شاه له امیرانو څخه و، د ۱۵۴۰ هـ ۹۴۷ ع کال
دعا شورې په ورځ چه شیر شاهي او همایونی لښکري جنګ ته سره ودریدلې،

«هااچه له لعايه و نه خوځي اوس به د لښکرو په خيال ورشي چه دلښکرو زړه هم ترشاشو، مخا منع دغليم پر لښکرو بريد کوه!»

شير شاه د ننگيالي مد بر قطب خان په خوله وکړه، د همایون پر لښکر وني بريد وکړ، اود مغلي فوځ کين څنگ (ميسره) نې پسي واخيست، د شير شاهي فوځ بني څنگ (ميمنه) بيرته ټينگ شو او مغلي نې پسي واخيستل (۱)

شير خان لودی (۲)

شير خان لودی د علي امجد خان زوی (۳) د شاه جهان مغل (۱۰۳۷-۱۰۶۸) په پاچهۍ کښي زېږيدلی دی (۴) د ميرزا عبدالقادر «بیدل» معاصر او د خپل وخت له ښو نثر ليکونکو او شاعرانو او د مغل د دربار له اميرانو څخه ؤ. مرآة الخيال چه مطبوعه نسخه نسي ۳۴۴ مخه ده او د شاعرانو پر تڼد کړه سر بيره د عروضو، قوافي، شعري صنايعو، موسيقي، انشاء، طب، علم الرؤيا، علم السحر، اخلاق، مصوف او عرفان څه څه بيانات پکښي شته، دده اثر دی او په ۱۱۰۲ هـ ۱۶۹۱ ع کال نې له ليکنې څخه فارغ شوی دی لکه څنگه چه وايي:

این چمن زار يکه مرآة الخيال خوانده ام

دار د از حسن معانی يك جهان رنگ کمال

صورت تاريخ ابجا مش توان بی پرده ديد

گر تأمل «پرده» بردارد ز (مرآة الخيال) (۵)

یا رب بدلم نویدا کرام رسان نقدی بکفم ز گنج انعام رسان
در ساحت امید من این گام مراد بنیاد نهادۀ به اتمام رسان
د کتاب په باب کنبی وائی :

بکد اخته ام دل و زبان را کاین نقش نموده ام جهان را
صد سحر و فسون بتا ر بستم کاین نغمه بروی کار بستم
دشتر بلکه ئی :

« منخد و می مظفرخان..... کاش فلک کج رفتار در باره اش راستی از
اعتقاد من می آموخت و زمانۀ بوقلمون برنگ خواش تلون مینمود و لکن
چه چاره که کیسه روزگار از نقد آرزو خالی است و مینای آسمان
از می مقصود نهی، ابر ازین غم چشم گریان دارد و سینه بریان، گل گریبان
چاکست و بلبل بانالۀ درد ناک، آه نیمشب عشاق در جست محبوب است و
سوز سینه پروانه در طلب نور مطلوب (۱) »

پلارئی هم لکه خنکه چه دی لیکی دخیل وخت له منلو فضلاو خنخه و اوپه
۱۰۸۴ هـ - ۱۶۷۳ ع کال مر دی. وروئی عبدالله خان لودی په ۱۰۸۷ هـ کال
د کابل په غرو کنبی شهید شوی دی (۲)

✕ سلیم خان لودی

محمد سلیم خان د لودی مشهور خان جهان له لمسیانو خنخه و، په دهلی کنبی
اوسېد، شاعر و اوپه قریحه ئی لرله.
لاندی بیت ئی دشتر بلکه ده:

ک خدا ناخداسته آه ش آئینه داش

استاد هدايت الله خان لودی

استاد هدايت الله لودی د شاه جهان آباد (د هلی) اوسېدونکی په بلاغت او فصاحت کښې مشهور ؤ، په خپل وخت کښې ئې په اردو شاعري کښې ساری نه درلود، (هدايت) ئې تخلص ؤ، دیوان ئې نه زړه بيته دی، او یوه بله رساله ئې د (چراغ هدايت) په نامه لیکلې ده (۱) نور مثنویات ئې هم شته، داردو ډیر شاعران ده ته د شاگردۍ نسبت لري، د (مجموعه نغز) مؤلف (میر قدرت الله قاسم) ئې هم له شاگردانو څخه ؤ.

د اشعارو بلکه ئې دا ده:

کوئی بهی چشم (هدايت) هی اشک سہی خالی

بہرا ہوا ہی یہ ہر یک حباب مین دریا

* * *

(هدايت) اس کی گلی مین یہ کیا خجالت ہی

کہ صبر بی ادب و نالہ و فغان گستاخ

* * *

صبا شبنم بهی آتش پر گویا روغن چہر کمی تہی

کہ جون جون دامن گل کو بجھاتی تہی بہر کمانہا

* * *

خبر ہی تجھے کو ای صیاد وہ نہا مرغ دل میرا

نری پتہ کی مین کوئی جانور بہی کل پھر کمانہا

* * *

با ده عشق سی معـ مور سا ار که دل کو
 خالی ر هتا هی تو بهر تا هی هوا سی شیشه

* * *

میر قدرت الله قاسم دده د اخلاقو په باب کښی لیکي :

« د دغه فقیر مشر به خان، حلم او حیا مروت او لخوا نمردی محبت او
 پاک طینتی منلې وه د هر چا زړه ئی سانه ما په خلو یښتو کالو کښی داسی
 خوک ونه لید چه له ده څخه دی خوابدی وی » (۱)

مصطفی خان شېفته لیکي :

« استاد (هدایت) د اردو د مشهور شاعر خواجه میر درد (رح) شاگرد او
 هریدو، طبیعی ئی د نظم په ټولو فنونو کښی قدرت درلود او د شعر په نکاتو
 او غوا مضو ښه پوهید » (۲) میر تقی میر چه په ۱۸۲۰ ع کال مړدی پخپله
 (تذکرۃ الشعراء) کښی لیکلی دی :

« اردو شعر ډیر ښه وایی د خواجه میر له ملگرو څخه دی که څه هم
 دی لځان کښته بولی مگر د قلم آس ئی د شاعرۍ په میدان کښی زیات کړندی
 او تر ډیرو مخکښی دی » (۳)

په (تاریخ نظم او نثر اردو) کښی لیکلی دی :

« تر میر تقی علاوه میر حسن هم (هدایت) ستایلی دی او ویلی ئی دی چه
 په شاعری کښی ئی د ستاینی وړ کمالات لرل » (۴)

استاد (هدایت) په ۱۲۱۵ هـ ۱۸۰۰ ع کال کښی مړ دی (۵)

حکیم ثناء الله خان لودی

ددهلی نامتو حکیم ثناء الله خان لودی د مشهور استاد هدایت الله خان (هدایت) وراره او د خواجه میر درد (رح) مرید ؤ په شعر کښی ئی (فراق) تخلص ؤ. خپل اشعار به ئی د خپل اکا او د اردو د مشهور شاعر میرزا محمد رفیع (سودا) او یا خواجه میر درد تر نظر تېرول په نورو علومو کښی هم ښه ؤ خو په طبابت کښی ئی حد اقل منلی ؤ په ددهلی کښی اوسید د گلشن ښار مؤلف په ۱۲۵۰ کښی لیکلی دی چه شو کاله کیږی مردی د مجموعه نغز د تالیف تر کاله (۱۲۲۱ هـ) پوری ئی ژوندیقینی دی دارد و اشعارو نمونه ئی داده:

چراغ لاونه گل چر هاو هما ری تربت په آپ هی آو
که تم دی گل هو تمهین چمن هو تمهین هو شمع مزار عاشق .

* * *

عشق کی سر کار مین مو تی هسی ته تی هین مدام
مرد همان چشم کی هوتی هی نت تنخواه اشک

* * *

ترا خط لی کی قا صد سی نهین پهولی سماتی هین
کبهوانکهنون په رکتهی هین کبهوسر پرچپهاتی هین (۱)
دیار سو شعر نمونه ئی :

دار باعی ئی د (مجموعه نغز) د تالیف د نیت په باب کښی ویلې ده:
چو فارغ شد از نظم این تذکره ابو القاسم استاد عالی جناب
(فراق) از سر جان بتارینم آن خرد گفت (مجموعه انتخاب) (۱)

(۴۴۴)

«مصحفی او میر حسن د (فراق) دیری ستاینی کړی دی» (۱)

نصر الله خان لودی

نصر الله خان د حکیم ثناء الله خان (فراق) زوی ؤ. په طب کښې ئې لوی لاس درلود

د خپل پلار شاگرد اود د پروښواخلا قوتښتن ؤ (۲)

شاعری ئې هم کوله «وصال» ئې تخلص ؤ، دائمي داردو شعر نمونه ده:

آینه کهور ئې کوسب سې نرالا نکلا

مونه تودیکه یو به بر اچا هني والا نکلا

گر می عشق کا کیا کیجی بیان تجھ سې (وصال)

دل جلا، جسم جلا، جیب مین چهالا نکلا (۳)

ژوند ئې د گلشن بیخار تر تالیف (۱۲۵۰ هـ کال) پوری یقینی دی (۴)

صاحبزاده عبدالقیوم لودی (۵)

صاحبزاده عبدالقیوم، سوابی (صوابی) د سیمې په (توپي) ک. لمی ک. ښي

په ۱۸۶۲ ع = ۱۲۴۲ ش کال وزېږېد او دخپلې کورنۍ یو نومیالی سړی شو.

پلار ومور ئې په ورکینه کښې ومړل اودی د پېښور په (مشن سکول) کښې

داخل او تر متوسطو تحصیلاتو وروسته سر ک. ا. ری نو کړی ور ک. پ. ه شوه له

تحصیلدارۍ څخه د پو لټیکل اجنټۍ رتبې ته ورسېد او د انگرېزانو خدمتو

په صله کښې ئې د خان بهادر، سر، نواب، کي، سې، آی، اي خطا بونه او ښاونه

واخیستل او په ۱۹۱۹ ع = ۱۲۹۹ ش کال له سرکاری وظیفې څخه تقاعد کړ شو.

ده په ۱۳۱۳ ع = ۱۲۹۳ ش کال د صوبد سرحد د نائب الحکومه چارچ روس

۱۳۰۳هـ ش کال خخه تر ۱۳۱۲ ش کمال پوری د متحد هندوستان په مرکزې
اسامبله کېښي، د شمالی پښتونستان (صوبه سرحد) د نماینده په حیث مقرو کړ
شوی ؤ د دغه خدمت په دوره کېښي په ۱۳۱۱هـ کال لندن ته د صوبه سرحد د نماینده
په نامه د گول میز په کنفرانس کېښي د گډون له پاره ولار، په ۱۳۱۲هـ ش کال چه
د صوبه سرحد لومړی اسامبله جوړه شوه دی وزیر اعظم کړ شو او د دې وزارت عظمی
په دوره کېښي ئې اجباراً اردو د صوبه سرحد تعلیمی ژبه کړه په ۱۳۱۷هـ ش کال
۷۵۵ کالو په عمر د زړه د درېدلو په اثر ومړ.

دی مصر، یونان، ترکیې، بلغاریې، استریا، هنگری، جرمنی، فرانس، سایبریا، چین
جاپان، هانګ کانګ، ملایا، امریکا، هسپانیې، شام، فلسطین او حجاز ته تللی ؤ
او په انګریزی، اردو او پښتو ژبو کېښي یوښه مقرر ؤ (۱)

غلام رباني لودی

د سرحد عالم وفا ضل شخصیت، لوی جرنل او منلی مشا ق غلام رباني په
۱۲۷۸! ۱۸۹۹هـ ع کال د پېښور د هزارې ضلعي په (سرای صالح) کېښي
زېږېدلی دی، متوسطه ښوونځی (میټرک) ئې په ایبټ اباد کېښي و لوست
اود پېښور په اسلامیه کالج کېښي ئې د بکلوریا (B.A) امتحان تر دی
وچه د (ترک موالات) د تحریک په لړ کېښي جامعه ملیه ته ولار هلته تر شپږو
مياشتو او سپېدلو وروسته خپل وطن ته را ستون شو او د خلافت په تحریک
کېښي ئې زیار یوست، لځکه نو انګرېزانو درې کاله له ۱۳۰۰ ش، ۱۹۲۱ ع
خخه تر ۱۳۰۳ ش، ۱۹۲۴ ع کال پورې له خپلې سیمې فرار کړه دغه وخت

(۳۴۶)

۱۹۲۹ع کال د لاهورد (مساوات) او په ۱۳۰۹ش ۱۹۳۰ع کال د لاهورد
(۱ حسان) اخبار معاون شو (۱)

په ۱۳۰۹ش ۱۹۳۰ع کال کښې يو کال بندي شو، په ۱۳۱۸ش ۱۹۳۹ع کال ئې د
(رښتیني خدایي خدمتگار) اخبار را ویوست، په ۱۳۱۸ش ۱۹۳۹ع کال ئې
اووه ورځنۍ (ترجمان) اخبار جاري کړ چه په ۱۳۲۰ش ۱۹۴۱ع کال د
انگرېز حکومت ور بند کړ (۲)

په ۱۳۲۱ش ۱۹۴۲ع کال (M.A) شو او د لاهور په کپا لېج کښې
د عربی ژبې پروفیسر شو، په پښتو، پارسي، عربي، اردو او انگرېزي ژبو پوره
پوهېږي او له عربي څخه ئې څو کتابونه په اردو ترجمه کړي دي، پېښور ته
د ناول نویسی نوي طرز ده را وورده (دختر سمرنا) ناول خو را محبوب
او مشهور دی، درست عمر ئې په سیاسیاتو کښې تیر کړ او د (هزارې) ضلعي
د بنگرانو په تنظیم کښې ئې لوی لاس درلود (۳)

ضحيه

په (۴۱) مخ پوری:

د زاره دهلی جنوب ته د (کهررا) په کلي کښې د قطب روډ پر خنګ یوه
شنخته مخ پر لمر خاته ولاړه ده چه دا مضمون ئی پر لیکلی دی :

«بسم الله الرحمن الرحيم چون قبة الاسلام دارالملك دهلې فی بلاد ممالك ،

از شر مغول ملاعین و فساد کفره و شیطاین رو بخرابی آورده و مسکن و حوش
و طیور گشته مساجد و مدارس و خوانق و نماز گاه و سایر خیرات مند رس و

بایر مانده بعون عنایت یزدانی و فیض رأفت سب-جانی بنده در گاه ربانی

(اقبال خان) عرف (ملو سلطانی) توفیق رفیق شد و اقبال مساعدت نمود تا دارالملك

دهلی و بلاد ممالك و سایر خیرات را بسعی جمیل و کوشش جلیل احیا کرده

و آبادان گردانید و این نماز گاه که از شعایر دین مسلمانی و از اعلام شرع

رحمانی است از خالص مال خود بنا فرمود تا عامه مسلمانان نفع گیرند و

باقی خیر را بدعائی خیر مدد نمایند فی السادس من شهر شعبان عمت بر کاته

سنه سبع و ثمان مائه (۸۰۷) بنای این عمارت روحانی بفرمایش بنده دل پسند خانی ،

له دی کتیبی خنجه خر کنند بیزی چه په زاره دهلی کښې د ملو اقبال خان

لودی په امر او مصرف د تېمور تر ناتار وروسته په ۸۰۷ هـ کال دامسجد ودان

شوی دی دا کتیبه علی اصغر حکمت په خپل کتاب (نقش پارسې بر احجار هند)

کښې د (کتیبه عید گاه کهرار) په نامه ضبط کړې ده (مجله روابط فر هنگی هند

و ایران شماره دسمبر ۱۹۵۷ ع)

په (۴۲) مخ پوری:

«د پنجاب (سلطان پور) سلطان دولت خان لودی جوړ کړی دی .

(۳۴۹)

مرگ وروسته دسره ند پر جا گیر خوایدی شو، نوئی لو مری دسلطان محمد شاه وزیر (حسام خان) ته چه په (بدایون) کښی ژپناه وروړه.

په (۷۶) مخ پوری:

د تاریخ داؤدی په ۱۳ مخ کښی د سلطان بهلول دخواښی نوم (متو بی بی) ضبط شوی دی، د مرقع افغان (مستو بی بی) نوم غلط غونډی ښکاره ځکه چه د مرقع افغان مأخذ ددغه نکل په باب کښی تاریخ داؤدی دی

په (۷۷) مخ پوری:

د تاریخ داؤدی په ۱۴ مخ کښی د شرقی فولخو د هغه افسر نوم چه مستو بی بی د کلا کلی ورو لېږلې دریا خان یا مبارک خان ضبط شوی دی.

په (۱۰۴) مخ پوری:

کنجینه سرورې په ۱۷۴ مخ کښی د سلطان بهلول د مریښی تاریخ په دی رباعی کښی راوړی شوی دی:

د چو اندر ملک جنت یافت شاهي شه دین شاه حق اکاه بهلول
عیان شد سن و سال انتقالش ز (حق آمو د شاهنشاه بهلول)،

۸۹۴

په (۱۰۴) مخ پوری:

د تاریخ داؤدی په ۲۱ مخ کښی لیکلی دی: په کوم باغ کښی چه سلطان بهلول ښخ کړ شو دهغه باغ نوم هغه وخت (وجود باغ) ؤ،

په (۱۴۱) مخ پوری:-

د تاریخ داؤدی په ۳۱ مخ کښی لیکلی دی: شهزاده نظام (سلطان سکندر) چه د تاتار خان جنگ ته ووت، میا حسین د پنځو وروڼو سره او دریا خان د شیر خان زوی هم ورسره ؤ.

په (۱۴۳) مخ پوری:-

تاریخ داؤدی په ۳۲ مخ کښی د شیخ سعید پر ملی د هغه زوی نوم چه د جند میدان ته د اویاتنوسره وتلی ؤ (میا حسن) راوړی او مله ئی ۱۷ تنه بولی

په (۱۴۴) مخ پوری:-

د تاتار خان د ورور نوم د تاریخ داؤدی په ۳۳ مخ کښی حسین خان ضبطدی.

په (۱۴۷) مخ پوری:-

د تاریخ داؤدی په ۳۴ مخ کښی د سلطان سکندر عمر د تخت نشینی په وخت کښی ۱۸ کاله لیکلی دی او د سلطان فیروزمانی د (آب سیاه) پر غاړه بولی چه غالباً (سیاه آب) د کالی نندی پارسو ترجمه ده. د کالی نندی پورو کی سین دی چه په گنگا کوبیزی، (رو هیله افغانز (۱۰۱) مخ)

د (داینسټک هستری آف نارتهرین انډیا) په دوهم ټوک کښی د جمناسین ته چه د دهلی تر خنګ تیریزی (کالی نندی) لیکلې ده.

په (۱۵۷) مخ پوری:-

تاریخ داؤدی په ۵۹ مخ کښی لیکلی دی د فتح خان د پورته کولو په شخړه

په (۱۸۱) مخ پوری -

د تاریخ داودی په ۴۴ مخ کښی لیکلی دی «د ریا خان لوانی وکیل به کری-
ورغ او د شی تر یوی پیری (پهرې) پوری د عدالت پرتنگا چه حاضر ؤ»

په ۱۸۲ مخ پوری -

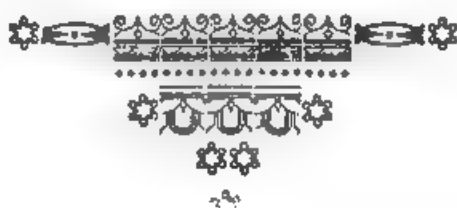
د تاریخ داودی په ۷۰ مخ کښی لیکلی دی «دوه بمب (برهمن) ورونه د
کوالیار ؤ»

په (۲۲۴) مخ پوری -

اته دیرشم امیر تکرار دی اووم امیر (کالایهار) او اته دیرشم امیر شیخزاده
محمد پر ملی سره یو دی .

په ۲۹۴ مخ پوری -

د شیر شاه سوری په ۲۳ مخ کښی د (کمبرج هستری آف انډیا) په حواله
لیکلی دی : «سلطان محمود لودی د اوريسې په (کاهاگون) کښی ومړ .

فهرست

مخ	مضمون	گنه
۱	امریر خبری	۱
۳	لودی آ-ب-ر	۲
۴	لودی اوسامیت	۳
۹	پنتا به او ملتان	۴
۱۰	سلطان حمید لودی	۵
۱۳	دملتان دپا چاهی حدود	۶
۱۵	شیخ رضی (رح)	۷
۱۶	سلطان نصر لودی	۸
۱۷	قرمطیت او ملتان	۹
۱۹	ابوالفتح سلطان داؤد لودی	۱۰
۲۲	غازی ملک سلیمان لودی	۱۱
۲۳	کوچنی داؤد لودی	۱۲
۲۴	ملک محمود لودی	۱۳
۲۴	ملک شاهو لودی	۱۴
۲۴	شیخ احمد لودی (رح)	۱۵
۲۴	سلطان فخرالدین لودی	۱۶
۲۶	لوی خان ظفر خان لودی	۱۷

مخ	مضمون	کتاب
۴۱	عادل خان لودی	۲۲
۴۲	ملک خضر لودی	۲۳
۴۲	سلطان دوات لودی	۲۴
۴۴	اختیار خان لودی	۲۵
۴۵	اسد خان لودی	۲۶
۴۶	ملک الهداد لودی	۲۷
۴۸	دریا خان لودی	۲۸
۴۸	قاتار خان لودی	۲۹
۴۹	دشامو خیلو پاچی	۳۰
۵۰	سلطان شه «اسلام خان» لودی	۳۱
X ۵۴	المتوکل علی الرحمن سلطان بھلول لودی	۳۲
۱۲۵	ابو المظفر غازی سلطان سکندر لودی	۳۳
۲۴۲	سلطان ابراہیم لودی	۳۴
۲۹۲	سلطان محمود لودی	۳۵
۲۹۶	حمید خان سارنگ خانی	۳۶
۲۹۶	قاتار خان سارنگ خانی	۳۷
۲۹۷	شہزادہ قاتار خان لودی	۳۸
- ۲۹۸	میابلبن شاہو خیل	۳۹

مخ	مضمون	صفحہ
۳۰۱	محمد خان لودی	۴۴
۳۰۱	احمد خان لودی	۴۵
۳۰۲	اسد اللہ خان لودی	۴۶
۳۰۳	محمد نور خان لودی	۴۷
۳۰۴	الہداد خان لودی	۴۸
۳۰۵	محمد عبدالحکیم خان	۴۹
۳۰۵	محمد حسن خان	۵۰
۳۰۵	دخانجہان یوسف خیل لودی، گورنی	۵۱
۳۰۷	شہر خان لودی	۵۲
۳۰۷	عالم خان لودی	۵۳
۳۱۱	شجاع الملک لودی	۵۴
۳۱۲	عمر خان لودی	۵۵
۳۱۳	مسند عالی دولت خان لودی	۵۶
۳۱۷	محمد خان لودی	۵۷
۳۱۸	خانجہان لودی	۵۸
۳۳۸	نور یالی بہادر خان لودی	۵۹
۳۳۸	قطب خان لودی	۶۰
۳۳۹	شہر خان لودی د «مرآت الخیال» مؤلف	۶۱
۳۴۰	سلیم خان لودی —	۶۲
۳۴۱	ہدایت اللہ خان «ہدایت»	۶۳

(۳۵۵)

تصاویر:

- ۱ المتوکل علی الرحمن سلطان بهلول لودی د (۵۴-۵۵) مخو تر منځ
- ۲ د چراغ کلاور له دباندې خوا څخه د (۱۰۴-۱۰۵) مخو تر منځ
- ۳ د چراغ کلاور له دننې خوا څخه د (۱۰۴-۱۰۵) مخو تر منځ
- ۴ د المتوکل علی الرحمن سلطان بهلول لودی هدیره د (۱۰۴-۱۰۵) مخو تر منځ
- ۵ د المتوکل علی الرحمن سلطان بهلول لودی د هدیرې یو شیشک د (۱۰۴-۱۰۵) مخو تر منځ
- ۶ د المتوکل علی الرحمن سلطان بهلول لودی قبر د (۱۰۴-۱۰۵) مخو تر منځ
- ۷ د شیخ نصیر الدین چراغ دهلی هدیره د (۱۰۴-۱۰۵) مخو تر منځ
- ۸ ابوالمظفر غازی سلطان سکندر لودی د (۱۲۴-۱۲۵) مخو تر منځ
- ۹ ابوالمظفر غازی سلطان سکندر لودی د هدیرې ور د (۱۲۶-۱۲۷) مخو تر منځ
- ۱۰ د ابوالمظفر غازی سلطان سکندر لودی د هدیرې کومبته د (۱۲۶-۱۲۷) مخو تر منځ
- ۱۱ براکنبند (لویه کومبته) د (۲۴۰-۲۴۱) مخو تر منځ
- ۱۲ د شاهوخیلو د پاچاهۍ کور نور دنورد

- ۱۶ دسلطان ابراهيم لودی سرلوشي
هدیره د(۲۷۸ - ۲۷۹) منخو تر منخ
۱۷ دسلطان ابراهيم لودی دهد یرې
عمومی منظر د(۲۷۸ - ۲۷۹) منخو تر منخ

نقشې:

- ۱ په خلورمه هجری پېړۍ کښې دملتان
دپاچهۍ حدود د(۱۴ - ۱۵) منخو تر منخ
۲ دسلطان سکندر دپاچهۍ حدود د(۱۷۴ - ۲۷۵) منخو تر منخ
۳ دخانجهان لودی دجنگ دډا کو
نقشه د(۳۳۴ - ۳۳۵) منخو تر منخ

(۳۵۷)

ماخذونه

- ۱- منتخب التواريخ (پارسو) د ملا عبدالقادر بدایونی
تالیف
- ۲- تذکرة الاولیاء
افغانی () د حسینی تالیف قلمی
- ۳- زین الاخبار () د ابوسعید عبدالحمی
گردیزی تالیف د طهران چاپ
- ۴- تاریخ فرشته () د محمد قاسم هندو شاه تالیف د نولکشور »
- ۵- سیر المتأخرین () د غلام حسین طباطبائی
تالیف د » »
- ۶- روضة الصفا () د محمد خاوند شاه
هروی تالیف د » »
- ۷- تاریخ خورشید جهان () د شیر محمد خان کندها پور
تالیف د اسلامیه لاهور »
- ۸- پته خزانة (پښتو) د محمد هوتک تالیف د کابل »
- ۹- حیات و اوقات (پارسو) د عبدالغفور
سلطان محمود امنی ترجمه د » »
- ۱۰- خان جهان لودی (پښتو) د یوسفزی اکبر شاه نجیب آبادی
تالیف د مولانا عزیز الرحمن

- ۱۴- تذکرہ بابری «بابر نامہ» (پارسو) دمنگل بابر پاچا ترکی تالیف اودخان خانان
پارسو ترجمہ «چتر پیر بہا پریس بمبئی چاپ
۱۵- اصحابہ فی تمیز الصحابہ (عربی) دابن حجر عسقلانی تالیف د مصر چاپ
۱۶- فرهنگ نو بہار (پارسو) د محمد علی تبریزی تالیف، د تیریز چاپ
۱۷- طبقات ناصری () دمنہاج جوزجانی تالیف د کویتہ چاپ
۱۸- مرقع افغان (اردو) د مولوی ابرار حسین تالیف د علی کرد
انجمن ترقی اردو چاپ
۱۹- دہند طلائع تاریخ (ہندی) د یوشواناتھ جگناتھ دجالندر چاپ
۲۰- د ۱۳۱۵ کال کالندہ • د کابل چاپ
۲۱- د کابل مجلی د شپہزو • د کابل چاپ
۲۲- د کابل مجلی د شپہزو • د کابل چاپ
۲۳- تاریخ افغانہ (اردو) د شہاب الدین خان «ثاقب» جلوانی تالیف
دلاہور چاپ
۲۴- تاریخ فیروز شاہی (پارسو) د شمس سراج عقیف تالیف د کلکتہ چاپ
۲۵- عرب و ہند کی تعلقات (اردو) د سید سلیمان ندوی تالیف دالہ ابا د چاپ
۲۶- تاریخ سلطانی (پارسو) د سلطان محمد خان بابر کرائی تالیف
د بمبئی چاپ
۲۷- د لہل ساطع () د مہدی واصف تالیف د مدراس چاپ

- ۳۳ کتاب الهند (اردو) د حکیم ابور یحان بیرونی تالیف او دسید
اصغر علی ترجمه د دہلی چاپ
- ۳۴ مفتاح التواریخ (پارسو) دمسترقا مسو ویلیام بیل تالیف د... چاپ
- ۳۵ پیدہلی کتب د لودیو دھدیرو کتب
- ۳۶ حیات افغانی (اردو) د دپتی حیات خان تالیف د لاہور چاپ
- ۳۷ مآثر رحیمی (پارسو) د عبد الباقي نھاوندی تالیف د لاہور چاپ
- ۳۸ مرآت سکندری (پارسو) د سکندر خان تالیف د بمبئی چاپ
- ۳۹ آریانا دائرة المعارف (پښتو) د آریانا دائرة المعارف د انجمن تالیف
د کابل چاپ
- ۴۰ حدود العالم (پارسو) د طهران چاپ
- ۴۱ مخزن افغانی () د نعمت الله هراتی نورزی تالیف قلمی
- ۴۲ مسالك الممالك (عربی) د ابو اسحاق ابراهیم بن محمد اسطخری
تالیف د لندن چاپ
- ۴۳ تحفة الپشتون (اردو) د موج حسین مہمند تالیف قلمی
- ۴۴ اشوك اعظم () د سید حفیظ تالیف د دہلی چاپ
- ۴۵ مرآت احمدی (پارسو) د
- ۴۶ فرهنگ نظام () د سید علی داعی تالیف د حیدر آباد دکن چاپ
- ۴۷ کاروان خیال (اردو) د محمد عبدالشاهد خان شروانی د بجنور چاپ

- ۵۲۔ گنجینہ سروری (پارسو) دمولوی غلام سرور لاہوری تالیف دولکشور چاپ
- ۵۳۔ تاریخ کجرات (د) دشاہ ابوتراب ولی تالیف د کلکتہ داشیانک سوسائٹی چاپ
- ۵۴۔ نسب افاغنه (اردو) د محمد عبدالسلام عمر خیل تالیف قلمی
- ۵۵۔ شوکت افغان (اردو) د محمد عبدالحکیم لودی تالیف
- ۵۶۔ تاریخ کیاہی (د) دباری تالیف دلاہور چاپ
- ۵۷۔ خلاصۃ الانساب (پارسو) دحافظ رحمت خان، برہنچی تالیف قلمی
- ۵۸۔ عجایب ہندوستان (اردو) دخان احمد حسین خان تالیف
- دلاہور چاپ
- ۵۹۔ مرآت الخیال (پارسو) د شیر خان لودی تالیف دببٹی چاپ
- ۶۰۔ مائر الامراء (د) د مصباح الدولہ شہنواز خان عبدالرزاق خواقی تالیف د کلکتہ چاپ
- ۶۱۔ مجموعہ نغز (د) دمیر قدرت اللہ قاسم دہلوی تالیف د کلکتہ چاپ
- ۶۲۔ تذکرۃ علمای ہند (د) د محمد عبدالشکور رحمان علی خان تالیف
- د لکھنؤ چاپ
- ۶۳۔ ادبیات سرحد (اردو) د فارغ بخاری تالیف دببٹیو ر چاپ
- ۶۴۔ اخبار الاخیار (پارسو) د شیخ عبدالحق دہلوی تالیف د دہلی چاپ
- ۶۵۔ قاموس المشاہیر (اردو) د نظامی بدایونی تالیف دبدا یون چاپ
- ۶۶۔ تاریخ بمبئی (پارسو) د ابو نصر عبدالجبار عتبی تالیف او دابو اشرف
- ناصر یاز سوتر جمہ دایران چاپ

- ۷۰ هندوستان منین قدیم اسلامی درس گاهین (اردو) دابوالحسنات۔
 - عبدالشکور ندوی تالیف داعظم گره چاپ
- ۷۱ المنجد (عربی) الالب لويس معلوف اليسوعی دیروت چاپ
- ۷۲ برهان مائثر (پارسو) سیدعلی طباطبائی د مطبع جامعہ دہلی چاپ
- ۷۳ خواص خان ولی (اردو) دیوسفزی اکبرشاه نجیب آبادی تالیف ددہلی چاپ
- ۷۴ روہیلہ افغانز (انگریزی) دچارلس ہڈلین تالیف
- ۷۵ بایزیدروہیان (پشتو) دقیام الدین خادم تالیف د کابل چاپ
- ۷۶ دشمالی ہند د پاچھیو تاریخ (انگریزی) داج۔سی۔رای تالیف د کولکتنی چاپ
- ۷۷ مجلہ روابط فرہنگی ہندو ایران (پارسو) او (انگریزی) ددہلی چاپ
- ۷۸ - شیرشاہ سوری دعثمان صدقی تالیف د کابل چاپ

(۳۶۲)

دسريو او قبيلو نومونه

الف

× (سلطان) ابراهيم (لودی) ۸۰ - ۵۰ - ۱۰۵ - ۱۰۶ - ۱۰۷ - ۱۱۳ - ۱۱۵ -

۱۲۰ - ۱۲۱ - ۱۶۶ - ۱۷۴ - ۱۷۶ - ۲۱۹ له ۲۳۱ پورې په هرمخ کښې

۲۳۳ - ۲۳۶ - ۲۳۷ له ۲۴۱ نه تر ۲۶۶ پورې - له ۲۶۸ نه تر ۲۹۳ پورې -

۲۹۵ - ۲۹۶ - ۲۹۸ - ۳۰۱ - ۳۰۲ -

(شيخ) ابراهيم - ۲۳۵

ابراهيم - ۳

× ابراهيم خان (داؤدزی) ۳۲۶

× ابراهيم (شرواسی) ۱۲۰ - ۱۳۱ - ۱۳۳ - ۱۳۴ - ۲۳۴

(شيخ) ابراهيم مصطفى ۲۹۱

(شرقي) ابراهيم شاه ۳۹ - ۴۳ - ۴۴ - ۴۵ - ۴۶ - ۴۸ - ۴۹ - ۸۴

× ابراهيم خان (مليزي) ۳۹۳ - ۳۹۵

✓ ابراهيم خان (د سلطان حسين ورور) ۹۸

× ابراهيم خان (لواسی) ۹۸ - ۱۶۹ - ۱۷۰

× ابراهيم (کشميري) ۱۷۴

ابراهيم (کالواني) ۲۸۵

ابرار حسين ۲۴۷ - ۲۸۲ - ۲۸۴

ابراهيم اسحاق ۱۲

(۲۶۴)

ابن حوقل - ۱۹

(سید) ابن رسول الله - ۱۰۴

ابی حاتم ۱۷

(شیخ) ابوالعلاء ۱۲۷ ✕

(شیخ) ابوالفضل ۳۱۶ - ۳۱۷ ✕

ابوالفتوح (کالیوی) ۱۲۳

✕ ابوالفتوح = داؤد

ابوالحسن قره‌بی ۳۲۴

ابدالی (درانی) ۱۰۷

ابوشکور (سالی) ۱۸۸

احمد شاه بابا ۵ - ۲۸۰

احمد شاه (خلجی) ۱۵۹

احمد یار خان (لودی) ۳۰۳

احمد خان (پنی) ۲۹۳

احمد خان (یوسف‌خیل) ۳۰۶ - ۳۰۷

✕ احمد خان (لودی) ۳۰۱ - ۳۰۲

احمد (لودی) ۵۰

(سلطان) احمد شاه (کجراتی) ۶۴ - ۳۱۰ - ۳۱۱

احمد خان (میواتی) ۶۶ - ۸۲ - ۹۰ - ۹۱ - ۱۲۲

احمد خان (جلوانی) ۹۱ - ۱۴۲

(۳۶۴)

احمد (پرملى) - ۱۵۹ - ۱۶۶ - ۲۳۴

احمد (زند پير) ۱۱۷

احمد خان (شروانى) ۱۲۲

احمد خان (سيستانى) ۱۲۲ - ۱۷۴

احمد خان (ديرخان لودى زوى) ۲۳۷

احمد خان (لودى) ۲۲۷ - ۲۳۲

X (شيخ) احمد (لودى) ۲۴

X (دوم شيخ) احمد (لودى) ۲۰۰

اختيار خان (لودى) ۴۳ - ۴۴ - ۴۵

(سيد) اخن يا سيد الحسن ۱۷۹

اختيار الملك (كجراتى) ۳۱۱

X (ملك) آدم (كاكر) ۱۶۲ - ۱۷۰ - ۲۱۸ - ۲۲۵ - ۲۲۶ - ۲۴۸ - ۲۴۹ - ۲۵۰

۲۵۱ - ۲۵۴

(بابا) آدم (ع) ۱۶۵

ادريس ۴۴

(خان اعظم) ارادت خان ۳۱۹ - ۳۲۶ - ۳۲۸ - ۳۳۰ - ۳۳۸

X آرايش خان ۲۷۴ - ۲۹۱

اسماعيل خان (لوانى) ۱۴۰ - ۲۲۷

اسماعيل خان (دخوان خان زوى) ۱۵۹

(شزاده) اسماعيل خان (لودى) ۲۱۹ - ۲۴۳

(۳۶۵)

اسلام خان (شروانی) ۲۲۵ - ۲۳۷ - ۲۵۴ - ۲۵۵ - ۲۵۸

اسدالله خان (لودی) ۳۰۲

اسد خان (لودی) ۴۵ - ۴۶ - ۴۸ - ۱۰۶ - ۱۲۳

(راجا) اشوک - ۹

اصالت خان (لودی) ۳۳۷

اصغر خان - ۱۵۹ - ۲۳۳

(بین الدوله) آصف خان (وزیر اعظم) ۳۱۹ - ۳۲۳

اصطخری - ۱۹

اعظم هما یون (دعالم خان لودی خیل) ۳۱۰ - ۳۱۱

اعظم هما یون (دسلطان بهلول زوی) ۱۰۰ - ۱۰۲ - ۱۱۳ - ۱۱۸ - ۱۳۹ - ۱۴۱

۲۴۸ - ۲۵۳ - ۲۵۴

اعظم هما یون (دسلطان سکندر زوی) ۲۲۰ - ۲۴۳

اعظم هما یون (شروانی) ۱۲۹ - ۱۵۵ - ۱۶۶ - ۲۱۵ - ۲۱۷ - ۲۲۳ - ۲۲۴

۲۴۳ - ۲۴۶ - ۲۴۷ - ۲۴۸ - ۲۵۲ - ۲۵۳ - ۲۵۴ - ۲۵۵ - ۲۵۸ - ۲۶۲

(دوم) اعظم هما یون (شروانی) ۲۳

اعظم خان - ۲۱۵ - ۲۲۵

اعظم خان (شروانی) ۲۳۲

(مولانا) اعظم - ۱۲۳

(اعتماد الدوله) اعتماد خان (کجراتی) ۳۱۹ - ۳۱

(۳۶۶)

اکبر (مغل) ۱۰۷ - ۱۸۹ - ۱۹۵ - ۲۰۱ - ۲۵۲ - ۲۸۰ - ۳۰۰ - ۳۰۲ - ۳۱۲

۳۱۳ - ۳۱۴ - ۳۱۵ - ۳۱۶ - ۳۱۸

اکبر شاہ (یوسفزی) ۳۱۵ - ۳۱۶ - ۳۱۷ - ۳۳۵

الیتکین ۱۰ - ۱۱ - ۱۲

(ملک) الماس - ۳۲

الف خان - ۳۱۰

(شیخ) الهداد (عثمانی) ۱۷۹ - ۲۳۸

(ملا) الهداد - ۱۷۹

(ملک) الهداد (لودی) ۴۶ - ۴۷ - ۴۸ - ۵۴

الهداد خان (لودی) ۳۰۳ - ۳۰۴ - ۳۰۵

(حاجی) الیاس = (شمس الدین شاہ بہنکرہ)

اللہ یار خان (لودی) ۳۰۲

مستمر الیت - ۱۹

امیر زادہ (مروزی) ۳۹

(شیخ) امان پائی پتی ۲۴۱

(سید) انام یا (سید ابن انام) ۵۶

(امیر) انوک - ۱۱

انندپال ۲۰

اندر سنگہ - ۱۶۳

انکرپڑ (قام) ۳۲۸

(۳۶۷)

(مستقر) ایلفنستون - ۹

اهمل خان (ترین) - ۳۳۰-۳۳۴

(ب)

(ملك) باری (بت) - ۹۳-۱۰۰

بابک الخزمی - ۱۷

☐

☐

(جام) بایزید - ۱۶۴-۱۶۵

☞ (شیخ) بایزید (یرملى) - ۲۸۹-۲۹۱-۲۹۲-۲۹۳-۲۹۴-۲۹۵

✕ (خواجه) بایزید (لودی) - ۷۵-۱۰۲-۱۰۶-۱۱۲-۱۱۸-۱۴۱

باباقشقه (منزل) - ۱۱۵-۲۶۶-۲۶۷-۲۶۸-۲۹۸

بیا بر - ۲-۵۰-۱۰۶-۱۰۷-۱۰۹-۱۱۵-۱۱۶-۱۲۱-۱۶۰-۱۹۵

۲۱۹-۲۲۴-۲۲۸-۲۲۹-۲۳۰-۲۳۱-۲۳۳-۲۳۶-۲۵۶

۲۵۷-۲۶۴-۲۶۵-۲۶۶-۲۶۷-۲۶۸-۲۶۹-۲۷۱-۲۷۲

۲۷۳-۲۷۴-۲۷۵-۲۷۶-۲۷۷-۲۷۸-۲۷۹-۲۸۰-۲۸۱-۲۸۲-۲۸۵

۲۸۶-۲۸۷-۲۸۸-۲۸۹-۲۹۰-۲۹۱-۲۹۲-۲۹۳-۲۹۴-۲۹۵-۲۹۶

۲۹۷-۲۹۸-۲۹۹-۳۰۶

بابا قلی بیگ - ۲۸۹

باز بهادر - ۳۰۲

✕ بار بکشا . (لودی) - ۵۰-۹۲-۹۳-۱۰۰-۱۰۲-۱۱۴-۱۱۸-۱۳۷-۱۳۹

۱۴۰-۱۴۱-۱۴۳-۱۴۴-۱۴۸-۱۴۹-۲۰۹-۲۲۳-۲۲۷-۲۲۸-۲۳۳

(۳۶۸)

بحرین ۱۸-

بختیار (خلجی) ۲-

بدرالدین (بہم) ۲۰۳-۲۰۴-۲۳۴-۲۴۸

بدین (قام) ۱۷-

بدین (بدھن) ۱۷۹-

بدھن (نائب عرض) ۹۶-

براہیم (دیبی متوزوی) ۷-۳

برم دیو ۳۹-

برهان الملک ۲۹۷-

برہمن ۲۳۸-

بریخ = بریج ۸-

بکرماجیت (۱) ۲۸۵

بکرماجیت (گوالپاری) ۲۵۲-۱۶۲

بکرماجیت (بند پلہ) ۳۳۲-۳۳۱

بلوخی (قام) ۲۶۵-۲۶۹-۲۷۸

بل (سومیرہ) ۲۳

بلو = بھلول

بنو سام (عشیرہ) ۸-۷-۵

بنگش ۳۲۷-

بہوا ۱۷۰-۱۸۱-۱۸۳-۱۸۴-۱۸۵-۱۹۱-۱۹۶-۲۰۱

۲۲۱-۲۲۲-۲۴۰-۲۵۱

(۳۶۹)

بہلول۔ (میانہ) ۳۲۱-۳۲۵-۳۲۸-۳۷۰

بہائیہ۔ (پاسی) ۱۰-۱۱-۱۷-

بہر پور سنگمہ۔ ۳۰۴

بہیکن خان لوانی۔ ۲۵۴-۲۶۵

بہیکن خان (ینی) ۲۵۲

۴ بہیکن خان (لودی) ۱۶۷-۱۶۸-۲۰۰-۲۰۱-۲۲۷

(شہزادہ) بہیکن خان = محمد شاہ شرقی

بہیکن خان (پر ملی) - ۱۷۵

بہجت خان - ۱۷۳-۱۷۴

بہرام خان - تاناز خان

بہرام خان (دسامانی حکم) ۴۰-۴۳

بہرام خان (لودی) - ۴۰-۵۰

بہادر خان (مہتہ) ۱۲۳

بہادر شاہ (کجراتی) - ۱۱۶-۲۶۸-۲۹۷-۳۰۸

بہادر خان = دریا خان

بہادر خان یا بہار خان - سلطان محمد لوانی

(توریالی) بہادر خان (لودی) ۳۲۹-۳۳۸

(ناسیانہ) بہادر خان (داؤدزی) - ۳۲۹-۳۳۸

بہار خان - ۲۶۵

(۳۷۰)

بیرم خان (د سامانی حاکم) - ۴۳

بیت نیکه - ۳

بیدار خان - ۲۵

﴿پ﴾

پاندو - ۳۷۹

پشهو رای - ۸۰

پرملی (قبیله) - ۲۹۲-۸

پرتھوی راج - ۲۸۰

(رای) پرتاپ - ۶۷-۶۸-۸۳-۸۹-۱۲۳

(رانا) پرتاپ - ۳۱۴

(شہزادہ) پرویز - ۳۱۸-۳۱۹-۳۲۰-۳۲۱

پر سرام - ۳۳۸

پرانگی - ۳

(راجا) پھار سنسکھہ - ۳۴۸

پھار خان لوانی = سلطان محمد لوانی

پھار خان یا پھار خان لودی - ۳۰۶

پولا - ۵۳

(قاضی) پیا را - ۱۷۶

پیر محمد (د گودنپور لاسی) - ۳۲-۳۳

﴿ت﴾

(۳۷۱)

(شهزاده) تاتار خان (لودی) ۲۹۸-۲۹۷-۱۱۶

تاتار خان (لودی) ۱۱۸-۹۰-

تاتار خان ۱۱۳-۱۲۰-۱۳۰-له-۱۳۰-نه تر ۱۴ پوری - ۲۲۶-۲۳۴-۳۴۹-۳۵۰

(ملك) تاج الدين — ۳۲

(ملك) - تاج الدين (كنزوه) ۱۶۷ - ۱۶۸

(راي) ترلوك چند-۹۸

(مير) تقی - (مير) ۳۴۲

توری (قبيله) ۳۲۷

توخی (۰) - ۸

تھیوسی دایلهز (يونانی) ۱

(گود) تیمور-۲ - ۳۲ - ۳۳ - ۳۶ - ۳۷ - ۳۸ - ۳۹ - ۴۱ - ۴۲ - ۱۰۵ -

۱۲۵ - ۲۵۶ - ۳۴۸

تیمور سلطان-۲۷۶

(ث)

(حكيم) ثناء الله خان (فراق) ۳۴۳ - ۳۴۲

(ج)

(مولانا) جامی (رح) - ۲۳۶

(میرزا) جانی بیگ-۳۱۵

جسونت راو (مولکر) - ۳۰۳ - ۳۰۴

کک

(۳۷۲)

(مولانا) جلال الدین (بلخی) ۲۳۸

(سلطان) جلال الدین (لودی) ۵۰ - ۲۱۹ - ۲۲۳ - ۲۲۴ - ۲۰۶ - ۲۳۵ -

۲۴۲ - اوله ۲۴۴ نه تر ۲۵۳ پورې

(سلطان) جلال الدین (خلجی) ۱۰۶

(شهزاده) جلال خان (لودی) ۸۵ - ۱۱۳ - ۱۱۶ - ۱۲۹ - ۱۶۶ - ۱۶۸ -

۱۶۹ - ۱۷۰ - ۱۷۱ - ۲۱۰

(شهزاده) جلال خان (شرقی) ۸۷ - ۸۸ - ۱۱۴

جلال خان (موسین زی) ۳۵۲

جلال خان (اجودهنی) ۸۷

جلال خان (دسلطان علاء الدین لودی زوی) ۱۱۵

جلال خان (لودی) ۱۶۸ - ۲۳۲

جلال خان سوری = سلطان سلیم شاه

جلال خان (لوانی) ۲۹۴

جلال الدین (دیپرویشان لسی) ۳۲۷

جلال خان (کاکر) ۳۲۷

جلوانی (قبیله) ۲۶۷

جمال خان (کاکر) ۳۲۷

(شهزاده) جمال خان (لودی) ۱۱۷

جمال خان (سارنگه خانی) ۱۲۳ - ۱۷۴ - ۲۶۲ - ۲۶۳ - ۲۷۱

(شیخ) جمال خان (برملی) ۱۲۳ - ۱۷۴ - ۲۶۲ - ۲۶۳ - ۲۷۱

(۲۷۳)

(امیر) جوہا خان- ۸۴ - ۸۶ - ۸۹ - ۱۲۳

(وای) جہالہ - ۴۰

جہان خان یا خان جہان لودی ۳۳۷

جہجہار سنگھ (بندیلہ) ۳۲۳ - ۳۲۴ - ۳۳۰

(شاہ) جہانگیر ۳۱۸ - ۳۱۹ - ۳۲۰ - ۳۲۱ - ۳۲۳ - ۳۲۷ - ۳۳۶

جہانگیر (ماکری) ۱۷۴ -

(راجا) جیپال - ۱۰ - ۱۱ - ۱۳ - ۱۷

﴿ج﴾

(ملک) چمن - ۴۶ - ۴۷ - ۱۲۳

(میا) چمن (کنبو) - ۱۶۸ - ۲۴۵

چکر سوام ۹ -

چر چی (مباد) - ۳۰۹

﴿ح﴾

لحاخی (فبیہ) ۳۲۷ -

لحیرک خان - ۵۲ - ۵۳

﴿ح﴾

(خلیفہ) حا کم بامر اللہ ۲۳ -

حا جی خان (اودی) - ۱۶۸

حا فظ خان - ۱۷۳

حا جی خان (یوسف خیل) - ۲۳۰

(۳۷۷)

خبیب الرحمن خان (شروانی) - ۱۲۰

حجا ج (تقی) - ۹-۴

حسن شاه (دکشمیر یا چا) - ۱۰۲-۹۳

حسن علی = علی حسن

(شهزاده) حسن (شرقی) - ۸۷-۸۶

حسن خان (نورزی) - ۲۵۸

(سید) حسن - ۱۰۲

(شیخ) حسن (ءلانی) - ۱۲۸-۱۲۷

(شیخ) حسن خان (طاهری)

(شهزاده) حسن خان یا حسین خان لودی - ۲۴۳-۲۲۰

حسن خان (دشیر شاه یلار) - ۲۲۸

حسن خان (یرملی) - ۲۵۰-۲۸۹

حسن خان (دخان جهان لودی زوی) - ۳۳۶-۳۳۳

حسن (میوانی) - ۲۹۱-۲۹۲-۲۹۳

(میر) حسن - ۳۴۴-۳۴۲

حسام خان (وزیر) - ۳۴۹-۶۳-۶۲-۶۱

حسین (اوسونی) - ۳

(شاه) حسین (لنکا) - ۱۶۴-۱۳۸-۹۳-۹۲

حسین خان (دخان جهان لودی زوی) - ۱۱۹-۹۴

حسین خان یا حسن خان (دخانار خان ورور) - ۳۵۰-۱۳۴

(۳۷۵)

(سلطان) حسین (شرقی) ۸۷-۸۸-۹۰-۹۱-۹۲-۹۴-۹۵-۱۰۰ پوری- ۱۱۴

۱۱۶-۱۲۲-۱۳۶-۱۴۳-۱۴۸- پوری- ۱۵۱-۱۵۲-۱۵۳-۱۵۴-۱۵۸-۲۱۶

(میا) حسین (برملی) ۱۴۱-۱۳۳-۲۲۱-۲۲۴-۲۲۷

۲۵۴-۲۵۹-۲۶۴- پوری- ۳۵۰

حسین خان (لوانی) ۲۹۲

حسین خان (لودی) ۳۲۵-۳۳۶

(شیخ) حسین (ناگوری) ۱۲۴

(شیخ) حسینی- ۱۸۹

حمید - ۴

(سلطان) حمید (لودی) ۵-۷-۱۰-۱۱-۱۲-۱۳-۱۵-۱۶-۱۹-۲۵

(وزیر) حمید خان- ۶۲-۶۳-۶۷-۶۸-۷۲- پوری

حمید خان (اودی) ۲۷۴-۲۷۵

حمید خان (سارنگه خانی) ۲۹۶

حمدان (فرمط) ۱۷

(شیخ) حمزه (کاگر) ۲۲۶

حیدر شاہ (دکشمیر یاچا) ۹۳

(خ)

خان جهان (پیرخان لودی) ۲-۳۰۵-۳۰۶-۳۱۶-۳۴۰ پوری

خان جهان (دفعہ و زشام و وزیر) ۲۷-۲۹-۳۰

(۵۷۶)

خان جهان (ده لوب امير) ۱۰۵

خان خانان (برملی) ۱۰۶-۱۴۹-۱۵۹-۱۶۶-۲۲۵

خان خانان (لوانی) ۱۰۶-۱۴۹-۱۶۰-۲۱۷

خان غازي ۱۹۷

خا لدین عبدالله - ۴

خا فی خان = محمد هاشم خا فی خان

خٲك (قبيله) ۳۲۷

خداداد (لودی) ۳۷

خدمت پرست خان - ۳۲۴-۳۲۵

خرشبون - ۸

(شهزاده) خرم = شاه جهان

(ملك) خسرو غز لوی - ۲۴

خسرو (كوكلتاش) ۲۶۷-۲۶۸

خسرو خان - ۱۰۶-۱۵۳

خسرو بیگ - ۲۷۴

خضر خان (شروانی) - ۲۹۵

خضر خان (د سلیمان خان ورور) ۱۵۶-۱۵۷-۱۷۴

خضر خان (دا وی) ۲۸۲

(مسند عالی) خضر خان ۳۱-۴۰-۴۱-۴۲-۴۳-۴۴-۴۵-۴۶-۵۰-۵۱-۵۲-۵۵-۹۹

(۳۷۷)

خلیل خان (نیازی) ۱۰۸

خواص خان (دسلطان سکنده رامپور) ۱۵۹-۱۶۰-۱۶۱-۱۶۷

خواص خان (دمیا بهوایلار) ۲۲۱

خواص خان (شیرشاهی امیر) ۲۳۱

خواجه کلان-۲۷۴-۲۸۱

(سلطان الشرق) خواجه جهان-۳۸

(ملك) خواجه (لودی) ۵۰

(شیخ) خواجو ۱۷۹

خوشال ختک - ۳۱۴

(ملك) خوتزایی بی ۹۹

(سلطان) داؤد (لودی) ۱۹-۲۰-۲۲

(کوچی) د (لودی) ۲۳

(رای) د ۳۱

داؤد خان ۲۷۵-۲۷۶

(ملك) د (کرانی) ۲۸۱-۲۸۷-۲۹۰-۲۹۶-۲۹۷

داؤد خان (پرملی) ۱۶۶

داؤد زی (قبیلہ) ۳۲۷

(رای) داند ۹۸-۱۰۱

(شہزادہ) دانیال (بنگالی) ۱۵۴

(۳۷۸)

درياخان (جشی) ۳۱۱

» (ديپاني حاکم) ۲۶۱-۲۷۱

» (اوانی) ۱۲۱-۱۳۱-۱۳۳-۱۵۵-۲۲۶-۲۳۳-۲۴۴-۲۵۵-۲۵۷-۳۵۱

» (داؤدی) ۳۲۶-۳۲۸-۳۲۹-۳۳۰-۳۳۷

دوگاداس-۳۳۰

دروزی (فرقه) ۲۳

دلاورخان (خان خانان) ۲۲۲-۲۲۳-۲۵۱

» (هلیزی) ۱۰۷-۲۴۵

(ناسیاله) » (لودی) ۱۰۷-۲۲۹-۲۳۰-۲۳۱-۲۶۴-۲۶۹-۲۷۳-۲۹۸

دلاورخان (کاکر) ۳۲۷

دلپسندخان-۳۴۸

(سلطان) دولت (لودی) ۴۲-۴۳-۴۴-۵۱-۲۲۸-۳۴۸

(شهزاده) دولت خان-۱۷۴-۱۷۵-۲۱۰

دولت خان لودی = شیرخان یوسف خیل

(ناسیاله) دولت خان (لودی) ۱۰۷-۱۱۵-۱۶۰-۱۶۴-۱۶۵-۲۲۸-۲۲۹-۲۴۰

۲۳۱-۲۴۳-۲۵۰-۲۵۶-۲۶۴-۲۷۴ پوری به هرمخ کنبی ۲۸۶-۳۰۶

(مسند عالی) دولت خان (لودی) له ۳۱۲ نه تر ۳۱۸ پوری

دوئانی (قبیله) ۳

(۳۷۹)

﴿ج﴾

دملی-۲-۲۵-۲۶-۲۷-۲۸-۳۱-له ۳۴ نه تر ۵۳ پورې-له ۵۶ نه تر ۷۰ پورې ۷۲-۷۳
۷۴-۷۵-۷۸-۷۹-۸۰-۸۱-۸۲-۸۳-۸۴-۸۶-۹۰-۹۲-۹۴-۹۵-۹۶-۹۷-۱۰۰-۱۰۵
۱۰۸-۱۰۹-۱۱۱-۱۱۲-۱۱۳-۱۱۵-۱۱۷-۱۱۸-۱۱۹-۱۲۰-۱۲۲-۱۲۴-۱۳۶
۱۳۷-۱۳۸-۱۳۹-۱۴۰-۱۴۳-۱۴۴-۱۴۹-۱۵۰-۱۵۵-۱۵۸-۱۵۹-۱۶۳-۱۷۲
۱۷۳-۱۷۶-۱۷۹-۱۸۷-۱۹۴-۱۹۵-۱۹۶-۲۲۸-۲۳۰-۲۳۱-۲۳۳-له ۲۳۷ نه تر ۲۴۴
پورې-۲۵۰-۲۶۶-۲۶۹-۲۷۰-۲۷۱-۲۷۲-۲۸۰-۲۸۱-۲۸۴-۲۸۷-۲۸۸-۲۹۱
۲۹۲-۳۰۳-۳۱۹-۳۲۲-۳۴۱-۳۴۳-۳۴۸-۳۵۰
دنگور-۸۶

﴿و﴾

(ملک) راجو ۳۴

(ملکه) راجی بی بی-۸۵-۸۶-۸۷-۸۸-۹۵

رای سهره لنکا (دملتان پښتون پاچا) ۸۲-۹۲

راجی بی بی (لودی) ۳۱۳

راجپوت (قبیله) ۳۱۴-۳۱۷-۳۳۸

راجی حامدشاه-۳۳۹

(شیخ) راجو-۲۵۵

رحیمداد-۲۹۶

رحیمداد خان لودی-۳۰۲-۳۰۳

رحمان خان (لودی) ۳۰۲

(۷۸۰)

و غبت خان - ۹۲

(سید) رفیع الدین (محدث) - ۱۸۶

و رکن الدین روهیلہ = شیر خان روهیلہ

(بیر) روتیان - ۳۲۷

(سید) روح اللہ - ۲۰۴

﴿ز﴾

زردشت - ۱۷

(ملکہ) زیبا - ۱۱۲ - ۱۱۳ - ۱۳۶

(ملک) زین الدین - ۱۹۰

﴿س﴾

ساگزئی (سجزی) - ۸

سام - ۵ - ۶ - ۷

سارنگ خان (لودی) - ۳۰ - ۳۱ - ۳۲ - ۳۳ - ۳۵ - ۴۰ - ۴۱ - ۴۸ - ۱۲۳ - ۲۲۸ - ۱۹۶

سارنگ خان - ۵۱ - ۵۲

(حاجی) سارنگ - ۲۳۳ - ۲۵۴

(رای) سالباهن - ۱۵۱

سالار مسعود (رح) - ۲۰۷

سahوجی (بہو نسلہ) - ۳۳۰

سز فراز خان (مشوانی) ۲۵۲-

سرمست خان (سربنی) ۲۵۲-

سردان ۳۸۷-

شیخ سعدالدین ۱۲۳-

مولانا سعدالدین ۲۴۰-

سعادت (باریک) ۳۴-

سعید خان (شروانی) ۲۵۸- ۱۶۲- ۱۵۸-

سعید خان (لودی) ۱۷۰- ۱۷۳- ۱۷۴- ۲۱۳- ۲۱۲- ۲۱۵- ۲۲۷- ۲۴۷- ۲۴۸- ۲۵۴-

۲۵۵- ۲۶۱-

سعید خان ۱۷۹-

سلطان سعید ۲۵۷-

سعید (دشیخ احمد یار) ۲۴-

سعید (حاجب) ۲۳۵- ۲۴۴-

شیخ سعید (پرمای) ۱۲۳- ۱۲۹- ۱۳۰- ۱۳۱- ۱۳۲- ۱۳۳- ۱۸۹- ۱۹۲- ۱۹۳-

۳۱۰- ۲۲۰- ۲۲۱- ۲۵۹- ۳۵۰-

سعید خان (مقلی حاکم) ۳۲۷-

سعد الله خان (لودی) ۳۰۳-

سکاکی ۱۸۹-

سکندر (سوری) ۳۰۲-

(سلطان) سکندر (لودی) ۲- ۴۹- ۵۰- ۸۵- ۱۰۲- ۱۰۳- ۱۰۶- ۱۰۷- ۱۱۳- ۱۱۴-

(۳۸۲)

۲۴۲ پوری - ۲۴۵-۲۴۷ - ۲۵۱-۲۵۶ - ۲۵۹-۲۶۱ - ۲۸۰-۲۸۲-۲۸۴-۲۸۶

۲۸۸-۲۸۹-۲۹۰-۲۹۳-۳۰۱-۳۰۶-۳۰۰

سکندر شاه (شروانی) ۷۶

سکندر ۲۸۸-

سکندر سلطان (مغل) ۲۰۷

(ملك) سکندر (تجند) ۵۲ ۵۹-۶۰-۶۲-۳۰۰

سکندر شاه (بهنگه) ۲۷

سکندر (دوتانی) ۳۲۱-۳۲۰-۳۲۵-۳۳۰

سکندر خان کاکر ۲۲۶-۲۵۴

سکیت سنگم ۱۰۱-۴

(ملك) سلیمان (لودی) ۱-۲۲-۲۳

سلیمان (غرشین) ۸-۲۵۲

(سید) سلیمان (لودی) ۴-۲۳

سلیمان (فرمطی) ۱۸

(ملك) سلیمان ۵۰-

سلیمان خان ۱۵۶-

سلیمان (برملی) ۱۵۹-۱۶۹-۱۷۰-۲۲۵-۲۷۰

سلیم خان (لودی) ۳۴۰

سلیم شاه (سوری) ۲۲۶-۲۸۸-۳۱۰-۳۱۲

سلطان شاه = اسلام خان

(اس) سلطان شاه ۸۷-

(۴۸۴)

سلطان احمد (پروانوی) ۲۹۶

(ملک) سماء الدین - ۳۰

(شیخ) سماء الدین - ۱۰۴ - ۱۳۶ - ۱۳۷ - ۲۳۶

(رای) سمیر - ۴۰

سنهاری بی بی = زیبا ملک

سنگھو مشرا (دراجا اشوک لور) ۶

(را نا) سنگا - ۱۱۵ - ۲۳۱ - ۲۵۷ - ۲۵۸ - ۲۵۹ - ۲۶۰ - ۲۶۱ - ۲۹۲ -

۲۶۳ - ۲۶۴ - ۲۸۹ - ۲۹۰ - ۲۹۱ - ۲۹۳ - ۲۹۸

سوری (قبیلہ) ۱۰۳ - ۱۱۸ - ۱۱۹

(ولا نا) سید محمد - ۱۷۹

سیانی (سامی) ۳ - ۷

سیف الدین (لودی) ۳۷

سیام ، سیاما - ۶ - ۷

(خان اعظم) سید خان - ۴۷

سید علی بیگ (منل) ۱۶۰

سید احمد ۳۳۳ - ۳۳۷

﴿ش﴾

شاہ منصور - ۲۸۱

شاہو خیل (مشیرہ) ۳ - ۴۹

(۳۸۴)

شاهجهان (منزل) ۱۰۶ - ۳۰۵ - ۳۱۹ - ۳۲۴ - ۳۲۶ - ۳۲۷ - ۳۳۰

۳۳۲-۳۳۴ تر ۳۲۹

شاه حسین (برلاس) ۲۷۶

شجاع الملك (لودی) ۳۱۱

شعرانی - ۱۸

(ملا) شکیمی (اسفہانی) ۳۱۷

شمشیر خان - ۱۲۳

(ملکہ) شمسہ بی بی - ۵۸ - ۸۶ - ۱۱۲ - ۱۱۴

شمس خان (اودی) ۳۲۵

شمس خان (اودی) ۳۸

شمس خان - ۱۵۷

شمس الدین بہنکرہ - ۲۵ - ۲۶ - ۲۷

شمس الدین (الشمس) ۱۰۹

(سید) شمس الدین - ۷۷

(سلطان) شہاب الدین (فوری) ۱ - ۲ - ۴ - ۷ - ۲۴ - ۱۰۹ - ۲۸۰

(شہزادہ) شہاب الدین (خلجی) ۱۷۲

شہاب الدین (کردیزی) ۳۹

شہاب الدین (ثاقب) ۴۲

شہاب خان - ۳۷

شہناز خان (کنوہ) ۳۱۴

(۲۸۵)

۳۰۸-۳۰۷-۳۰۲-۲۹۹-۲۶۵-۲۹۴-۲۸۸-۲۸۷-۲۷۶-۲۸۳-۲۸۱-۲۳۷-۲۳۴

۳۳۹-۳۳۸-۳۱۶-۳۱۲

شیر خان (یوسف خیل) ۳۰۶-۳۰۷-۳۱۰-۳۱۲

شیر خان (شاهو خیل) ۲۳۲-۳۰۱

شیر خان (بولادی) ۳۱۱-۳۱۲-۳۱۳

شیر خان (دکجرات-حاکم) ۳۲۶

شیر خان (دوده-یا) ۳۲۷-۲۳۰

شیر خان (دمرات الخیال مؤلف) ۲۳۹

شیر خان (اوانی) ۱۴۳-۱۵۰-۲۱۹-۲۲۶-۲۲۷

شیر خان (دچندی ری جا کم) ۱۰۱

شیر خان (۲) ۱۷۰

(قندهاری) شینخزاده ۳۵۵

شینخعلی (کابلی) ۵۴-۵۳

شینخا (ککهر) ۴۱-۴۶-۴۷

شیوا یا سیوا-۶

(منی)

نیایسته خان ۳۲۶

(صی)

(نشینداده) - حاج خان (خلی) ۱۷۴ ۱۷۵-۲۲۷ ۲۵۹-۲۵۰

صدر خان (سربشی) ۲۱۴

صدر خان - ۳۶۶ - ۳۴۳

صدر خان (خفجی امیر) ۱۷۳

(شیخ) صدیق - ۲۳۵

صدر خان (شیخزاده) ۱۶۰

صدر خان (لودی) ۳۱۰

صدر جنگ، (مقل امیر) ۳۴۱

صف شکن خان (مقل امیر) ۳۲۸

صلاح الدین - ۲۹۰ - ۲۹۳

چوبی

(شیخ) ضیا - ۱۹۲ - ۲۴۰

(قاضی) ضیا - ۲۹۱

ط

(میا) طه (برملی) ۲۰۵ - ۲۰۶ - ۲۶۰ - ۲۶۱ - ۲۶۲

(شیخ) طاهر (کابلی) ۲۳۵ - ۳۹

طاهر (تبریزی) ۲۷۸

طباطبایی = غلام حسین طباطبایی

طفای خان - ۴۷

(شاه) طهماسب (صلوی) ۲۸۳

- عادل خان (لودی) ۳۰-۳۱-۴۱
عالی خان-۳۲
عالم خان (لودی) ۱۱۶-۱۶۰-۲۲۷-۲۳۲-۲۹۳
وزیر) عالم خان (لودی) ۲۰۷-۳۱۳
عالم خان (دخا نجهان لودی زوی) ۲۳۷
عالم خان (دجام بایزید زوی) ۱۶۴
عبدالباقی (نهارندی) ۳۱-۴۱-۳۱۶
(شیخ) عبدالله خان (سهروردی) ۷۲-۱۱۷-۲۲۹
عبدالله خان (لودی) ۳۴۰
(ملا) عبدالله (اجودهنی) ۱۳۵-۱۳۶
عبدالله خان-۳۲۹-۳۳۱-۳۳۴-۳۰۷
عبدالله - ۲۳
عبدالله خان (شاهوخیل) ۳۰۳
(ملا) عبدالله (تلنبی) ۱۷۹-۱۸۸-۱۸۹-۲۳۶-۲۴۰
(شیخ) عبدالحق (دهلوی) ۱۲۴-۲۳۹
(شیخ) عبد الجلیل-۱۸۹
عبدالقادر (رو بنانی) ۳۲۷
عبدالقادر (بیدل) ۳۳۹
عبدالقادر (بدا یونی) ۷۳-۱۷۶-۱۸۸

عبدالحمی (حیاتی) ۲۳۶

عبدالعزیز (میرآخورد) ۲۶۷-۲۶۸-۲۷۴

عبدالرحیم (خان خانان) ۳۱۴-۳۱۵-۳۱۶-۳۱۸

عبدل خان (کنبو) ۳۱۴

(صاحبزاده) عبدالقیوم-۳۴۴

عبدالملی (کاکر) ۱۰۷

(شاه) عباس (صفوی) ۳۱۹

(شیخ) عثمان-۱۲۳-۲۳۵

عجب دیو-۹۳

عدلی-۳۰۲-۳۱۲

عرفی (شیرازی) ۳۱۷

(میا) عزیزالله (سنبللی) ۱۷۹-۱۸۸-۲۴۱

(میرزا) عزیز کوکه-۳۱۴-۳۱۷-۳۱۹

عزیز خان (لودی) ۳۲۸-۳۳۳-۳۳۴-۳۳۶

(میرزا) عسکری-۲۸۱-۲۹۴

عصامی-۷-۲۵

(میا) عطا (شاهوخیل) ۲۹۳-۲۹۴

عظمت خان (لودی) ۳۲۵-۳۳۶

(شیخ) علی سرور (لودی) ۲۹۹

علی مبارک-۲۵

(۳۸۹)

علی خان (ناکوری) ۱۷۴-۱۷۵-۲۱۰

(سید) علی (مشهدی) ۱۸۷

علی حسن (خراسانی) ۲۲۱-۲۶۳

علی اصغر (حکمت) ۳۴۸

علیخان (برملی) ۱۰۶-۲۵۴-۲۸۸-۲۸۹

علی امجدخان-۳۴۹

علاء الدین (دهاروال) ۳۴

(سلطان) علاء الدین (لودی) ۵۰-۸۷-۱۰۲-۱۱۴-۱۱۵-۱۱۶-۱۱۸-۱۲۱-۱۳۸

۱۳۹-۲۰۹-۲۳۰-۲۳۱-۲۶۵ تر ۲۷۱-۲۷۵-۲۹۷-۲۹۸-۳۰۸-۳۰۹

(سلطان) علاء الدین (خضرخانی) ۴۸-۶۶-۶۷-۶۸-۷۲ تر ۷۵-۸۱-۸۳-۹۹-۱۲۲

د د (خلجی) ۲۸۵-۳۸۳

د د (بنگالی) ۱۵۴-۲۳۳-۲۸۷

(ملک) د (جلوانی) ۱۶۷-۱۶۹-۱۷۰-۲۴۴

عمرخان (ککپور) ۲۹۳

د (شروانی) ۱۰۵-۱۲۰-۱۳۰-۱۳۱-۱۳۳-۱۳۴-۱۳۶-۱۴۲-۱۴۷

۱۴۹-۲۳۴-۲۹۳

(شیخ) عمر - ۲۳۵

عمرخان (بولادی) ۳۱۳

د (لودی) ۳۰۷-۳۱۰ تر ۳۱۳

د (لودی) ۱۶۵-۱۶۶-۱۶۷-۲۳۳-۲۳۴

(۳۹۰)

(دوهم) عماد الملك (كجراتى) ۳۱۱

(ملك) عنبر (حبشى) ۳۲۱

عيسى خان (درانى) ۱۰۷-۲۵۰

• (شروانى) ۱۲۰-۱۹۳

• (لودى) ۱۱۸-۱۳۷ تر ۱۴۰

• (۲) ۶۸-۸۳

غازى خان (ترين) ۲۶۴-۲۸۶

• (لودى) ۱۱۵-۲۲۹-۲۳۱-۲۵۴-۲۶۵ تر ۲۶۹-۲۷۱ تر ۲۷۴

• ۱۲۳-

• (مفل) ۱۶۰

غرشين (قبيله) ۸

(اما م) غزالى (رح) ۱۲۴

غلام حسين (طباطبائى) ۱۱۴-۱۹۶-۱۹۷-۲۳۲-۲۳۳

غلام ربانى (لودى) ۲۴۵

(مولوى). غلام سرور (لامورى) ۱۹۰

(سلطان) غياث الدين (غورى) ۷

• (تغلق) ۲۴

• (خارجى) ۶۴-۱۰۱

(۴۹۱)

فتح خان (د کشمیر پاچا) ۱۷۴

» (حبشی) ۳۲۱

(بی بی) فتحه (د سلطان ابراهیم ملکه) ۲۸۸-۲۸۶

(سلطان) فخرالدین (لودی) ۲۶-۲۵-۲۴

فرید = شهرشاه سوری

(شیخ) فرید (دریا بادی) ۲۶۲

فرید خان (لودی) ۳۳۷

(شیخ) فضل الله (برهان پوری) ۳۳۶

فضل الله خان - ۲۳۵

(سلطان) فیروز شاه - ۲۶-۲۷-۲۸-۲۹-۳۴-۵۰-۱۰۹-۱۳۷-۳۵۰

فیروز خان (لودی) ۳۰۰-۲۳۲-۶۱-۶۰-۵۹-۵۶-۵۰

» (سوری) ۲۸۷-۲۸۱

» (سارنگ خان) ۲۹۲-۲۹۰

» (پشتون) ۱۶۸

» (د اصغر خان زوی) ۱۵۹

(رای) فیروز - ۵۳

» (د سلطان ماول و رور) ۵۵

(شیخ) » (دهاوی) ۱۲۴

قاصر - ۳۴۳

(وزیر) قتلغ خان - ۹۶-۱۳۶

قداح = میمون دیوان

قدر خان = بیدار خان

قدرخان (خلجی) ۶۴

(میر) قدرت الله (قا سم) ۳۴۱-۳۴۲

قدرت - ۳۴۳

قدم نرک - ۲۸۸

قربان - ۳۴۳

قرا مطه (فرمطیان) ۱۵-۱۷-۱۸-۲۱-۲۳

قرشی - ۵-۷-۸

قریش (قبیله) ۵

(سلطان) قطب الدین = رای سهره لنکا

قطب (ایبک) ۲۵-۲۸ =

(ملک) (لودی) ۲۹

(ملا) ۱۷۹

(بختیار) ۹۴-۲۳۷

قطب خان (دعالم خان زوی) ۳۱۱

(شیرشاهی امیر) ۳۳۸-۳۳۹

(دحسین خان زوی) ۵۶-۶۸-۸۳-۸۹-۱۲۲

(۳۹۴)

قلندر پیاہ-۲۹۰

(شیخ) قمر الدین-۱۶۴

قوام خان-۴۵

قوام الملک-۱۵۹-۲۷۳

قیس عبدالرشید-۴

قیام خان ۶۸-۶۹

کا مران خان (سدوزی) ۲۴

(ملک) کالا (لودی) ۵۰-۵۴-۵۵

کالی خان-۵۳

کالا پھاڑ (پر ملی) ۱۰۲-۱۱۸-۱۳۹-۱۴۰-۱۴۱-۱۴۳-۱۴۹-۲۰۹-۲۲۳

۲۴۴-۲۴۸-۲۵۰-۲۵۵-۲۸۶-۳۵۱

(ملک) کالا لو-۸۱

(شہزادہ) کا مران (منزل) ۲۷۴-۲۸۱-۲۸۳-۲۸۷

کا کمر (قبیلہ) ۱۰۷

کالی = کالیگا-۶

(شیخ) کبیر-۱۲۴

کبیر خان (لودی) ۲۳۲-۲۴۹

کیور چند-۹۱

کپہ پیگ-۲۷۲

(۳۹۴)

(راجا) کرشن - ۱۶۲-۱۹۷

(سری) کرشنا - ۶

کشن سنگمہ - ۱۶۳

ککیانی (قبیلہ) - ۳۲۸

کلیم - ۳۳۵

کمال الدین (درویش) - ۳۲۷

کمال خان (لودی) - ۳۰۷-۳۱۲

کمال خان (سلطان علاء الدین زوی) - ۱۱۵

(ملک) کمال - ۳۰

کمال مین - ۳۱

کمال الملک (کمال خان) - ۴۶-۴۷-۵۴

(راجا) کنیش - ۱۶۲

(ملک) کندو-یا-کندومو = عادل خان لودی - ۴۱

کورو - ۲۷۹

(ملک) کھندو - ۱۵۲-۱۵۳

(رای) کھین - ۱۲۳-۱۴۰

(گت)

(راجا) کجہ سنگمہ - ۳۲۶

(جا) کنیش = راجا کرشن

کھنک مبارک - ۸۸

(۳۹۵)

لنكرى خان-۳۲۴

لنكر خان (ابو الحسن مشهدي) ۳۲۷

(شهزاده) لطيف-۳۰۷

لکھم چند-۱۵۱

لوانى (قبيله) ۳

(لارده) ليك-۳۰۳

م

(خليفه) مامون الرشيد-۱۷ - ۱۸

مان سنگهه-۱۴۲ - ۱۵۹ - ۲۵۰ - ۲۵۲

ماد هوسنگهه-۳۳۳ - ۳۳۴

مان سنگهه (دبنگلانى راجا) ۳۱۷

مان سنگهه-۳۱۸

(راجا) مازك ديويانايك ديو-۱۶۱ - ۱۶۲ - ۱۶۴

مبارك خان = باربكشاه

مبارك خان (لوانى) ۸۳ - ۹۹ - ۱۲۱ - ۱۲۸ - ۱۳۰ - ۱۳۱ - ۱۳۳ -

۱۴۳ - ۱۴۴ - ۱۴۸ - ۱۴۹ - ۱۵۳ - ۱۵۴ - ۱۵۵ - ۲۲۶

مبارك خان (موجى خيل) ۱۴۹ - ۱۵۶ - ۲۳۳

(ملك) مبارك-۳۱ - ۳۴

(سيد) مبارك - ۳۱۱

(۳۹۶)

(سلطان) مبارکشاه (خضر خانی) ۴۶-۲۷-۴۸-۵۲-۵۳-۵۴-۸۳-۸۴-۲۴۹

مبارز خان لوانی = سلطان محمد لوانی

مبارز خان ۴۴-۹۹

متو (بی بی) ۳

متو بی بی یا مستوی بی بی ۷۶-۷۷-۸۰-۸۱-۳۵۰

مجاهد خان (علیزی) ۱۶۶-۱۶۷-۱۶۸-۲۵۳

مجاهد خان (ملتان) ۲۹۶

مجد الدین (با بر) ۲۳۷

مقاضی (مجد الدین) ۲۳۵-۲۴۴

(سلطان) محمود (لودی) ۵۰-۱۱۵-۱۱۶-۲۱۹-۲۳۱-۲۴۳-۲۹۰

قر ۲۹۶-۲۹۸-۲۹۹-۳۰۶-۳۰۷-۳۵۱

(سلطان) محمود (غزنوی) ۱-۱۳-۲۰-۲۱-۲۲-۱۶۲-۲۸۰

(سلطان) محمود (خارجی) ۶۳-۶۴-۶۸-۹۱-۱۰۱-۱۰۵-۱۷۳-۱۷۵-۲۵۲

(سلطان) محمود (کجراتی) ۱۱۶-۳۰۷-قر ۳۱۰

(شاه) محمود (لنکا) ۱۶۴-۱۶۵

محمود خان (ددریاخان زوی) ۳۰-۴۲

محمود خان (دفا در خان پلار) ۴۴

(سلطان) محمود (تفلیق) ۳۱-۳۴-۳۵-۳۶-۳۷-۳۹-۴۰-۴۴-

۴۵-۴۶-۴۸-۴۹

(سلطان) محمود (لودی) ۵۰-۱۱۵-۱۱۶-۲۱۹-۲۳۱-۲۴۳-۲۹۰

(۳۹۷)

محمود خان (شروانی) ۲۲۴

محمود خان لودی - ۱۴۱ - ۱۵۴ - ۱۵۶ - ۱۶۸ - ۲۲۷ - ۲۳۲

محمود (سثریانسی) ۲۵۳

محمود خان (یوسف خیل) ۴۰۷ - ۳۱۲

محمود (دخان جهان زوی) ۲۶۹ - ۲۷۱

(مولانا) محمود - ۲۸۵

محمود خان (لوانسی) ۲۹۱

محمود خان (دهالم خان امسی) ۳۲۵

محمود خان (دییرخان لودی زوی) ۳۲۳ - ۳۳۶

(حضرت) محمد (ص) ۳۳۵

محمد بن احمد النسفی - ۱۸

(سلطان) محمد = سلطان بهلول

محمد سام = شهاب الدین غوری

محمد - ۴

محمد بن قاسم ثقفی ۹ - ۱۹

محمد (موتک) ۱۵

محمد بن حسین (ذیدان) ۱۷

محمد بن اسماعیل - ۱۷

(سلطان) محمد (تغلق) ۲۴ - ۲۵ - ۲۶ - ۲۴۰

محمد قاسم (فرشته) ۸۲ - ۱۱۲

(۳۹۸)

(سلطان) محمد شاه (شرقی) ۸۵ تر ۸۹ - ۱۱۴

(سلطان) محمد شاه (خضر خانی) ۴۶ - ۴۷ - ۴۸ - ۵۴ - ۵۷ - ۵۸ - ۵۹ - ۶۲

تر ۶۶ - ۸۱ - ۱۰۶ - ۲۴۱ - ۳۰۰ - ۳۴۹

(ملک) محمد (لودی) ۵۰

محمد خان (لودی) ۲۳۲

محمد شاه (دکشمیر پاچا) ۱۰۲ - ۱۷۴

محمد شاه (خالجی) ۱۰۵

(سید) محمد - ۱۰۲

محمد و سول (کلات وال) ۱۰۸

(شیخ) محمد (برملی، خان خانان) ۱۲۱ - ۱۳۷ - ۱۴۲ - ۲۱۳

(سید) محمد (گیسو دراز) ۱۲۳

(سید) محمد (العسینی) ۱۲۲

محمد شه (لودی) ۱۵۸ - ۲۳۴

(سلطان) محمد (لو انی) ۲۲۶ - ۲۳۳ - ۲۴۹ - ۲۵۲ - ۲۵۸ - ۲۹۳ - ۲۹۴

محمد خان (ناکو ری) ۱۷۴

(سید) محمد (مہدائی) ۱۸۸ - ۲۳۸

(شیخ) محمد (بند کی) ۳۰۲ - ۳۰۳

محمد زیتون - ۲۱۷ - ۲۸۹

محمد علی (خنک جنک) ۲۳۰ - ۲۵۶ - ۲۶۷ - ۲۷۰ - ۲۷۴

(شیخ) محمد نور بخش - ۲۳۸

(۳۹۹)

محمد اوصاف علی خان (لودی) ۳۰۴

محمد منور علینخان (لودی) ۳۰۴ - ۳۰۵

محمد عبدالحکیم خان (لودی) ۳۰۴

محمد خان (دپیرخان لودی ورور) ۳۱۷ - ۳۳۸

(ملا) محمد (مذهب) ۲۷۴

(میرزا) محمد رفیع (سو دا) ۳۴۳

محمد شاه (مقل) ۲۸۰

محمد زمان میرزا ۲۸۱ - ۲۹۴

محمد سلطان میرزا - ۲۸۸ - ۲۹۰ - ۲۹۲ - ۲۹۷ - ۲۹۹

(شیخ) محمد غوث (کوالیاری) ۲۹۶

(شیخ) محمد - ۲۹۷

محمد خان (دشاهین خان لسی) ۳۰۱ - ۳۰۲

محمد نور خان (لودی) ۳۰۳ - ۳۰۴

محمد شیرخان (لودی) ۳۰۳

محمد خان لودی (دعالم خان لسی) ۳۲۵

(روشنانی) محمد زمان - ۳۲۷

محمد هاشم (خانی) ۲۳۴ - ۳۳۸

محمدزی (قبیله) ۳۲۷

(شیخ) محمد (ملا ده) ۱۹۰ - ۲۲۹

(شهرزاده) محبوب خان (لودی) ۱۱۷

(۴۰۰)

(ملك) مرهبا- ۴۸ - ۴۹

(ملك) مروان دولت-۵۰

(مولا نا) مرشد-۲۵۶

مرهقه (قاضی) ۲۸۰-۳۲۸

(سلطان) مسعود (غزنوی) ۲۲-۲۳

(دوهم سلطان) مسعود (غزنوی) ۱۶۲

مسعود سعد سلمان-۱۶۲

مسعود بیگ-۱۸۸

مصطفی- ۳۴۴

(دوهم) مظفر شاه (کجراتی) ۵۰-۱۱۵-۲۶۵-۲۶۶-۲۶۸-۳۰۷

(دریم) » (کجراتی) ۳۱۳-۳۱۵

مظفر شاه-۳۰۸

مظفر خان (لو دی) ۳۳۷

(سید) مظفر (بارمه) ۳۲۴-۳۳۰-۳۳۲-تر-۳۳۵

مظفر خان (مغلی میر) ۳۲۲

(میا) معروف (یرملی) ۱۲۱-۲۲۴-۲۵۹-۲۶۰-۲۹۲

(خلیفه) معتصم بالله-۱۸

» معتضد بالله-۱۸

(ملك) معین الدین-۳۷

معظم خان (علیزی) ۱۰۱

معتمد خان (دوانی) ۸۰۷-۲۵۰

(۴۰۱)

مقرب خان - ۳۲۸-۳۲۹-۳۳۰

(مقرب الملك) مقرب خان - ۳۴-۳۴-۳۵

(خلیفه) مقتدر بالله - ۱۸

مکهن (یرملی) ۱۷۵-۲۵۸- تر ۲۶۰ ۲۸۹-۲۹۰

ملکشه = اسلام خان

(مبا) ملی یا میا علیج - ۱۸۱-۱۸۲

(شیخ) ملی قتال (شروانی) ۱۱۷

منصور (سامانی) ۱۱

(ملا) منہاج - ۱۲۰

منو چهر (مفل) ۱۶۰

(شیخ) - منیر (بہاری) ۱۵۴

(سلطان) مودود (غزنوی) ۲۲

(شہزادہ) موسی خان (لودی) ۱۱۷

موسی خان (لودی) ۳۰۶

(شہزادہ) مہندر - ۶

مہرو یہ (دقداح المسی) ۱۸

مہمند (قبیلہ) ۳۲۷

(خانن) مہابت خان - ۳۱۹-۳۲۳

مہر سلطانہ (سلطان ابراہیم لور) ۲۸۸

مہدی خواجہ - ۲۹۱

مہابت خان (بدایونی) ۴۴-۴۵

۱۸ ۱۷

(۴۰۲)

میر علی-۳۷

میران سید خان-۱۴۵-۱۴۶-۱۴۷-۲۱۹

(شیخ) مینا-۱۲۳

میر علی بیگ (مغل اویز) ۱۶۰

میا شیخ (بدایونی) ۲۳۸

میرزا مغل-۲۸۸

میرداد (روشنانی) ۳۲۷

(خواج) میردرد (رح) ۳۴۲

(ن)

نا هرداس-۳۲۹

نا در (افشار) ۲۸۰

(میرزا) ناصر یاد گار-۳۰۷

نرسنگه-۳۸

نرسنگه (درای پرتاب زوی) ۸۹

نرسنگه (درای بلبل و رزوی) ۱۵۰

(سلطان) نصر (لودی) ۱۹-۱۷-۱۶-۱۵-۴

(سلطان) نصرت شاه (تغلق) ۴۱-۳۷-۳۶-۳۵-۳۴-۳۲

نصرت شاه یا نصیب شاه یا نقیب شاه-۲۹۵-۲۸۷

نصرت خان (لودی) ۳۰۶

نصرت خان-۴۶

نصرت الله خان (وصال) ۳۴۴

(۴۰۳)

(شیخ) نصیر الدین (د جمال خان یلار) ۲۴۰

نصیر الملک (عادل خان) ۳۶

(شہزادہ) نظام خان = سلطان سکندر لودی

نظام خان - ۲۹۰-۲۹۲

نظام الملک ۳۱۸-۳۲۶-۳۳۰

(شیخ) نظام الدین احمد (مرو) ۷۳-۷۴-۱۱۲

نظیری (نیشاپوری) ۳۱۷

نعمتو بی بی-۱۷۱

(سید) نعمت اللہ-۱۸۹

نعمت اللہ (مرو) ۱۹۰-۲۸۵

نور جہانہ (ملکہ) ۳۱۹-۳۲۰

نہنگ خان (لودی) ۱۲۲-۲۴۲

نہال سنگہ-۱۵۹

نیلسن وایت (انکریز) ۱۰۹-۱۷۲-۲۸۰

نیازی (نبیہ) ۳-۵۵-۱۰۳-۱۱۸-۱۱۹

واسکود گاما (پرتگالی) ۱۷۲

(خانہ خان) وزیر خان-۱۲۳

ولی خان-۲۸۱

ویلہام بیل (انکریز) ۳۷

ویشوانانہ-۲۸۲

(۴۰۴)

همایون (مغل) ۱۰۶-۲۱۹-۲۲۴-۲۳۱-۲۳۶-۲۷۰-۲۷۴-۲۷۵-۲۸۰-۲۸۳ -
۲۸۷-۲۹۰-۲۹۱-۲۹۵-۲۹۸-۳۰۲-۳۰۷-۳۳۹
(میرزا) هندال (مغل) ۱۱۶-۲۸۱-۲۹۸
هندوپیک ۲۵۶-۲۹۸
(سلطان) هوشنگ ۱۰۵
هیون نساگ (چینی سیاح) ۱۴
هیبت خان ۹۸
هیبت خان = خلیل خان درانی
هیبت خان (شروانی) ۱۱۶-۱۴۲-۱۴۳-۱۵۶-۱۵۷
هیبت خان (لوانی) ۱۴۹
هیبت خان (یاسف خان) ۱۳۰-۳۴۹
هیمو (بقال) ۴۸۰

* می *

(ملك) یعقوب ۳۰
(ملك) یوسف (شروانی) ۴۲
(شیخ) یوسف (فریشی) ۷۵-۸۲-۹۲-۱۱۴-۱۱۷
یوسف خان (جلوانی) ۹۱-۱۲۲
یوسف خان (خاص خیل) ۱۲۲
یوسف قتال ۱۹۷
یوسف (اودی) ۲۴۲
یوسف خان (یوسفزی) ۲۹۳

یوسف خان (عشره) ۳۰۶

(۴۰۵)

دخایو نومونه

﴿الف﴾

ابا سین - ۲۱-۲۲-۳۲-۲۵۶-۲۵۷-۲۷۱-۲۸۲-۳۳۱

ابرکوه (ابر قوه) ۸

آب سیاه = کالی ندی

اهک - ۳۲۷

ا تا وه - ۳۹-۸۳-۸۹-۹۱-۹۲-۹۷-۹۸-۱۰۱-۱۰۳-۱۱۵-۱۳۹-۲۰۹-۲۲۷

۲۳۲-۲۵۰-۲۹۱-۲۹۲

اتاو (کجرات) - ۳۱۳

اجودهن - ۳۱-۲۰۲

اجمیر - ۱۶۰-۲۶۸-۲۹۳-۳۱۹

احمد آباد - ۱۱۶-۳۰۸-۳۰۹-۳۱۱-۳۱۲-۳۱۳

احمد نگر - ۳۱۵-۳۱۸-۳۲۲-۳۲۵-۳۲۸

ارپل - ۱۴۹

ار غسان (ارغستان) ۸-۱۵۵

ارول - ۱۸۱

اسی - ۱۶۲

آسیر - ۲۹۷

آسام - ۲

اساول - ۳۱۰

(۴۰۶)

اگر۔ ۱۴۲-۱۴۳-۱۶۰-۱۶۲-۱۶۳-۱۶۳-۱۶۵-۱۶۶

۱۶۸-۱۷۰-۱۷۱-۱۷۲-۱۷۵-۱۷۶-۱۸۲

۱۸۷-۱۹۵-۲۱۶-۲۱۷-۲۱۸-۲۱۹-۲۲۱

۲۲۶-۲۳۰-۲۳۲-۲۴۰-۲۴۲-۲۵۳-۲۴۸

۲۴۹-۲۵۰-۲۵۱-۲۵۲-۲۵۳-۲۶۱-۲۶۳

۲۷۰-۲۸۰-۲۸۱-۲۸۳-۲۸۴-۲۸۵-۲۸۷

۲۸۸-۲۸۹-۲۹۰-۲۹۱-۲۹۲-۲۹۶-۲۹۷

۲۹۸-۳۰۲-۳۰۷-۳۱۴-۳۱۸-۳۱۹-۳۲۴-۳۲۶

اله آباد۔ ۳۳۱

الورد (الورد) ۱۳

امرتسر۔ ۳۴۵

امریکا۔۔۔ ۳۴۵

املوہ۔ ۳۰۴

انبالہ۔ ۱۳۱-۲۷۴

اندول۔ ۳۲۹

انبہجو کالہی۔ ۳۳۰

انجن دودہ۔ ۳۳۰

انہو نیشیا۔ ۱۷۲

اودیت نگر۔ ۱۶۶-۱۶۷-۱۶۸-۱۷۰-۲۳۵

اوریسہ۔ ۲۱۹-۲۹۵-۲۹۶-۳۵۱

(۴۰۷)

اوج-۳۲

ایران-۸۳-۳۱۹

ایر کچیلہ-۳۲۹

ایبٹ آباد-۳۴۵

ایلچپور-۳۳۵

﴿ب﴾

بائسوارہ-۳۱۴

بارہ (کلی) ۱۵۴

باندروہ-۲۷۰

باند هوگر-۱۵۵

بارہ-۲۳۴-۲۹۰

بالا کہات ۳۱۸-۳۱۹-۳۲۲-۳۲۵-۳۲۶-۳۲۸

بانگرمو-۲۲۵-۲۵۴

باری = ندارہ ماری-۱۰۰-۱۰۱-۱۷۵

بجوارہ-۵۱

بد خشان-۱۱۶-۲۵۷

بداؤن (بداؤن) ۴۵-۴۶-۴۷-۶۷-۶۸-۷۲-۷۳-۷۴-۹۳-۹۹-۱۰۱-۱۰۲-۱۱۳

۱۱۸-۱۴۱-۲۰۹-۳۴۹

برہمناباد-۱۰

برشار = پیپنور

(۴۰۸)

بروده - ۳۱۰

بسمد (نبار) ۱۴

بصره - ۱۸

بغداد - ۱۸-۱۹-۲۵۲

بکسر - ۹۸

بکهل کاون - ۱۵۲

بلری - ۱۴

بل کهاپ - ۱۷۲

بلغاریه - ۳۴۵

بلوچستان - ۱۱۶

بنوک (بنو) ۱۳

بند هیلکهند - ۲۴۶-۳۲۵

بنسکال - ۲-۲۴-۲۵-۲۶-۲۷-۲۹-۴۹-۵۰-۱۵۲-۱۵۴-۱۵۸-۲۰۱-۲۰۸-۲۱۹

۳۱-۳۳-۳۳۶-۲۸۷-۴۱۵-۳۲۱-۳۳۱

بنوسه - ۳۲۸

بنگلانی - ۳۱۷-۳۲۶

بنارس - ۲۶-۱۵۰-۱۵۱-۲۱۶

بیز - ۱۰۲

بوری - ۱۰۷

بهار یا بهیر (کلی) ۱۷۱

(۴۰۹)

بہو گاؤں - ۸۳-۸۹-۲۴۷
بہکر - ۲۸

بہوم کلی - ۱۱۷
بہتوارہ - ۹۱

بہلوں پورہ - ۱۰۹-۲۷۴
بہلسہ - ۱۰۱-۲۵۷-۲۵۹

بہار - ۴۹-۵۰-۹۹-۱۰۰-۱۰۷-۱۴۳-۱۴۷-۱۵۱-۱۵۲-۱۵۳-۱۵۴-۱۵۵-۲۱۹
۲۲۳-۲۲۶-۲۳۹-۲۴۰-۲۴۴-۲۵۵-۲۵۸-۲۹۴-۲۹۵-۳۰۲-۳۰۷

بہرا بیج - ۴۹-۹۹-۱۰۲-۱۱۱-۱۲۴-۱۳۹-۱۴۳-۲۰۷-۲۰۹-۲۲۳
بیانہ - ۳۴-۳۸-۶۶-۹۱-۱۰۱-۱۱۵-۱۱۶-۱۲۱-۱۳۹-۱۴۰-۱۴۱-۱۴۲-۱۴۳
۱۴۴-۱۵۹-۱۶۰-۱۶۳-۱۷۵-۱۸۹-۱۹۵-۲۳۱-۲۶۱-۲۶۴-۲۹۰-۲۹۲-۲۹۳
۲۹۷-۲۹۸-۲۹۹-۳۰۳-۳۱۲

بیر - ۳۲۶-۳۲۸-۳۳۸

بیضاپور - ۳۲۹

بیر = تریلا

بہروزہ - ۱۴

بہر سرور - ۲۳۰-۲۷۱

بیاب - ۳۲

بیٹالی - ۳۸-۴۴-۴۵

﴿پ﴾

پالم - ۶۷

(۴۱۰)

پتھر ہندہ (کلا) ۴۶- ۵۳.

پتھر ۳۱۱- ۳۱۲

پتھر (کلی) ۱۳۱- ۱۵۴

پتھر (سبہ) ۵۰- ۱۴۹- ۱۵۰- ۱۵۱- ۱۵۳- ۱۵۴- ۱۵۵- ۱۵۶- ۱۵۸- ۱۸۱

۲۹۳- ۳۰۰

پتھالی ۹۶- ۱۱۵- ۱۱۸- ۱۳۷- ۱۳۸- ۱۳۹- ۱۴۰- ۲۰۹- ۳۰۴

پتھوارہ ۲۶۹

پتھالہ (کلا) ۲۵۶

پرستی پال ۱۴۳

پتھوستان ۴۴۵

پغمان (پغمان) ۸

پنجاب ۱۰- ۱۱- ۱۷- ۴۰- ۵۱- ۵۷- ۵۸- ۶۰- ۶۱- ۷۵- ۹۰- ۹۲- ۹۳

۱۰۲- ۱۱۴- ۱۱۵- ۱۱۸- ۱۱۹- ۲۲۸- ۲۳۱- ۲۴۲- ۲۵۶- ۲۶۴- ۲۶۵

۲۶۶- ۲۶۹- ۲۷۳- ۳۰۰- ۳۰۶- ۳۳۰- ۳۳۱- ۳۴۸

پنجگونی ۱۴۳-

پنجشیر ۱۴

پتھاپور ۳۱۰

پتھور ۱۰- ۱۴- ۴۱- ۳۲۷- ۳۴۴- ۳۴۵

پنجھوارن (رام پنجرہ) ۹۶

(ن)

(۴۱۱)

نلوندی-۵۳

تووه-۲۶۱

تہا نیسر-۱۳۴-۲۳۵-۲۸۰

تہوارہ=بتہوارہ-۹۱

تہاننگر-۱۷۵

تہرہوت-۴۹-۱۵۳

تیراکہ-۲۱۷

تیرا-۳۲۷

﴿ت﴾

تاندہ-۲۲۸-۲۹۵

تل (تالہل)-۱۳

تویہ-۳۴۴

تہتمہ (سندہ)-۲۸-۳۱۶-۳۲۱

تہتمہ (بہ شمالی ہند کنبی)-۹۸-۱۴۳-۱۴۴-۱۴۹-۲۱۷

﴿ج﴾

جابر سری-۱۴

جاجنگر-۲۹

جالندھرا-۴۶-۵۲-۲۲۹-۲۴۲-۲۶۶-

جاج مٹو-۲۲۴

(۴۱۲)

جالیسر-۹۶-۱۴۲-۱۶۰

جرمنی-۳۴۵

جسوت یا جنبوت-۹۳

چمنا-۴۸-۶۶-۹۴-۹۵-۹۷-۹۸-۱۴۲-۱۶۳-۲۷۶

جمو-۳۱-۵۲-۹۳

جماپور-۳۰۹

جوند یا جموند (کلا) ۱۴۵-۱۴۷

چندوار (چندرود) ۱۴

جنور-۱۶۶

جهاندارد-۳۱۴

جهرنا (سین) ۸۷

جهان نما-۳۵-۳۶

جهتره-۱۴۱-۱۴۲

جونپور-۲۷-۲۹-۳۸-۳۹-۴۸-۴۹-۵۰-۶۸-۷۴-۷۵-۷۶-۷۹-۸۱-۸۳-۸۴-۸۵

۲۶-۸۸-۹۱-۹۵-۹۹-۱۰۰-۱۰۱-۱۰۲-۱۱۴-۱۱۵-۱۱۹-۱۳۹-۱۴۰-۱۴۱

۱۴۳-۱۴۴-۱۴۶-۱۴۸-۱۴۹-۱۵۰-۱۵۱-۱۵۵-۱۵۶-۱۵۸-۱۸۷-۱۹۳-۲۰۹

۲۱۶-۲۱۹-۲۲۳-۲۲۶-۲۲۸-۲۳۳-۲۴۰-۲۴۲-۲۴۳-۲۴۴-۲۴۵-۲۴۶-۲۴۷

۲۹۱-۲۹۴-۲۹۵-۲۹۷

جوکا-۱۴۳-۱۴۴-۱۴۵

جوسی بیاک-۱۴۳

جیلیم (سین) ۵۳

(۴۱۳)

چرنولی ۲۴۸

چناب (-:ن) ۱۰-۱۰۹-۲۷۲

چندوار-۶۶-۹۰-۱۰۰-۱۲۲-۱۳۹-۱۴۲

چندیروی-۱۰۱-۱۷۳-۱۷۴-۲۱۳-۲۱۸-۲۲۱-۲۲۵-۲۲۷-۲۵۰-۲۵۸-۲۵۹-

۳۲۵-۲۶۳-۲۶۲

چنبل (سین) ۱۶۲-۱۶۶-۱۶۷-۲۱۹-۳۲۴-۳۲۵-۳۲۸

چنار یا چنار-۱۴۹-۲۴۱-۳۱۲

چیتور-۱۶۳-۲۵۷-۲۸۹-۲۹۳

چین-۳۴۵

(ح)

حاجی پور-۳۰۰

حجاز-۱۹۰-۳۴۵

حمار-۴۹-۶۶

(خ)

خاندیس-۳۱۹-۳۲۱-۳۲۲-۳۲۳-۳۲۶-۳۳۰

خانوه = جالو

خراسان-۱۸-۲۱-۲۲-۲۸۱

خوساب-۱۰۷-۲۵۰

خوامن پور-۲۲۸-۲۹۵

خیر پور-۱۷۶

(۱۴۱)

درویشپور-۱۵۳-۱۵۴-۱۵۵-۲۰۱-۲۲۳

دکن-۳۰۹-۳۱۰-۳۱۵-۳۱۶-۳۱۸-۳۱۹-۳۲۱-۳۲۲-۳۲۳-۳۲۶-۳۳۰

دلمؤ-۱۴۴-۱۴۹

دند و قه-۳۰۸

دون-۱۴

دوآ به (دکنکا او جمنامنگ) ۳۶-۳۷-۴۲-۴۳-۴۵-۵۱-۸۲-۸۳-۱۰۲-۱۱۸-۲۵۰

۲۷۱

دوات آباد-۳۲۶-۳۳۰-۳۳۷

دوروزله-۵۵

دولقه-۳۰۸

دهرم پور-۳۲۱

دهرن کاون-۳۲۹

دهارور-۳۲۸-۳۳۰

دهلندی-۱۰۰

دهویامو-۹۶-۹۷-۱۱۹

دهار-۴۶-۴۷

دهور یاد هنیور-۴۰

دهولیور-۳۹-۱۰۰-۱۰۱-۱۶۰-۱۶۱-۱۶۲-۱۶۳-۱۶۴-۱۶۶-۱۶۷-۱۶۸

۱۹۵-۲۰۱-۲۱۷-۱۳۵-۲۸۹-۳۲۵-۳۳۱

دیلم-۱۷

دینور-۱۵

(۴۱۵)

﴿و﴾

راوی (سین) ۱۶۵-۱۷۱

رامیان-۱۵

رایسین-۱۸۲

راجپوتانه-۲۸۹-۳۳۰-۳۳۱

رانوکا=رای کاون=زرنکار-۹۸

راجگره-۲۵۳

راجوره-۷۲۸-۴۴۸

راولپنڈی-۳۴۵

راپری-۸۳-۸۶-۹۶-۹۷-۹۸-۱۲۰-۱۲۱-۱۲۲-۱۳۸-۱۳۹-۱۶۰-۲۲۵-۲۳۳

۲۹۲

رنتھور-۲۹۷

رنتھپور-۱۰۰-۱۰۱-۲۵۷

روم-۲۴۶

روه-۱۰-۶۷-۱۰۷-۳۲۷

رہنك-۱۰۲

رہت (سین) ۹۹

ریتھوریا رانتھپور-۱۷۴-۱۷۵-۲۱۰

﴿ز﴾

زابلستان-۱۰

(۴۱۶)

سادهور- ۴۲- ۶۱

سارن- ۹۳- ۱۰۷- ۱۵۵- ۲۲۱- ۲۳۳

سارده- ۱۵۵

سارن- کپور- ۱۰۱- ۲۵۷- ۳۱۰

سپره (بین)- ۱۷۰

ست پله- ۱۹۷

ستار کاون- ۲۴- ۲۵- ۲۷

ستلج (سین)- ۵۲- ۱۱۷- ۱۲۲- ۲۶۷- ۳۰۴

سدو سان- ۱۴

سروا- ۲۹۴

سرو نج- ۳۳۱

سر کچه- ۱۵۰

سرا ندیب- ۲۳۶

سرستی- ۸۶- ۸۷- ۸۹- ۱۱۴

سروهی- ۳۱۴

سرهند- ۴۳- ۵۱- ۵۲- ۵۴- ۵۵- ۵۹- ۶۰- ۶۱- ۶۲- ۶۳- ۶۵- ۶۶- ۷۵

۷۸- ۹۴- ۱۰۷- ۱۱۲- ۱۱۳- ۱۱۷- ۱۱۸- ۱۱۹- ۱۲۹- ۱۵۹- ۱۷۹

۲۴۲- ۲۵۰- ۲۶۷- ۲۶۹- ۲۷۳- ۲۷۴- ۲۷۵- ۲۹۴- ۲۹۸- ۳۰۰

۳۰۱- ۳۰۲- ۳۴۹

سرای صالح- ۳۴۵

(۴۱۲)

۲۴۱-۲۰۵-۲۰۲-۱۹۵-۱۹۳-۱۹۲-۱۹۰-۱۸۸-۱۷۹-۱۶۱

۳۱۲-۲۹۸-۲۹۲-۲۶۴-۲۵۸-۲۴۸

سنگام-۲۵

سنگمر-۹۴

سند-۹-۱۰-۱۷-۲۸-۳۱۵

سندره یاسهیندیر-۳۳۳-۳۳۷

سوابی (سوابی)-۳۴۴

سومنا-۲۳

سوالک (غر)-۴۲

سورت-۳۱۳

سونی پت-۲۷۴

سونهار-سنهارن-۹۷

سپسرام-۲۲۸-۲۹۴

سیری-۲۷-۳۴-۳۵-۴۴-۴۷-۱۰۴

سیوی-۱۳-۸۲

سیو کاون-۳۲۹

سیدپور-۲۵۷

سیالکوٹ-۲۴-۴۵-۹۳-۱۰۹-۱۱۵-۲۵۷-۲۶۶-۲۶۷-۲۶۸

-۲۷۲-۲۶۹

(۱۸)

شمشابات - ۸۴ - ۸۶ - ۸۹ - ۹۶ - ۱۱۳ - ۱۱۶ - ۱۲۳ - ۱۲۹ - ۱۵۰ - ۱۶۰

شنوران - ۱۰

شور - ۴۹ - ۱۶۴

شهد بو - ۱۵۰

شیو پور - ۱۷۴

﴿ع﴾

عراق - ۱۹۰ - ۱۹۴ - ۲۳۶ - ۲۸۱

عربستان - ۱۹۴

علی گڑھ - ۱۲۰ - ۳۰۴

﴿غ﴾

غازی پور - ۲۳۳ - ۲۴۴ - ۲۵۵ - ۲۵۸

غزنی - ۱۰ - ۱۱ - ۱۲ - ۱۲ - ۱۷ - ۱۹ - ۲۰ - ۲۱ - ۲۲ - ۲۴ - ۳۲ - ۸۱ - ۲۸۰

غوردک - ۲۱

﴿ف﴾

فارس - ۱۷ - ۲۳۶

فتحپور - ۴۱

فرانس - ۳۴۵

فلسطین - ۳۴۵

(۴۱۶)

قتلغپور-۱۵۴

قلعه نظر-۱۱۶

قندهار (کندهار-کندهار) ۸-۲۱-۳۲-۸۱-۱۰۷-۱۵۵-۲۴۵-۲۸۶-۳۱۹-۳۲۰

قنوج-۹-۱۵-۲۲-۳۹-۴۰-۴۵-۴۸-۴۹-۸۶-۸۷-۸۸-۸۹-۱۱۴-۱۲۱-۱۴۰-

۱۴۳-۱۴۸-۲۲۳-۲۲۷-۲۴۷-۲۴۸-۲۵۴-۲۵۵-۲۹۲-۳۱۳

کابل-۱۰-۱۴-۳۲-۴۲-۵۳-۵۴-۱۱۵-۲۲۸-۲۳۱-۲۳۶-۲۵۶-۲۵۷-۲۶۵

۲۶۹-۲۷۱-۲۷۳-۲۸۱-۲۸۲-۲۸۶-۲۸۷-۳۱۸-۳۲۷

کاپیسا (بردان) ۱۵

کالیپی-۴۴-۹۷-۹۸-۱۰۰-۱۰۲-۱۱۳-۱۱۵-۱۱۸-۱۲۳-۱۳۹-۱۴۱-۱۶۸

۱۶۹-۱۷۱-۲۱۰-۲۳۲-۲۴۳-۲۴۶-۲۴۸-۲۴۹-۲۹۳-۷۰۷

کالی ندی (سین) ۱۳۷-۳۵۰

کانه گر-۱۴۵

کالنجر-۲۴۶-۳۳۳-۳۳۷

کاها گون-۳۵۱

کاشغر-۲۸۱

کویه-۱۴۹

کرماج (کورمه) ۱۰

کری-۳۱۱

(۴۲۰)

کشمیر-۲۰-۵۲-۹۳-۱۰۲-۱۷۴-۲۰۸-۲۵۱

کالانور-۵۲-۲۳۰-۲۶۷-۲۷۱

کمانگران-۵۵

کنندار-۲۸۹-۳۲۳-۳۲۴

کنیت-۱۵۱

کولی-۱۴-۹۲

کوفه-۱۷

کول-۶۶-۸۳-۹۶

کوهانه-۱۰۷

کوکه-۱۶۶

کودکان-۹۱

کولی (سین)-۱۴۴

کودهره-۳۱۰

کهررا-۳۴

کهرور-۲۹۹

کپارن کپالی-۱۵۰

کپکر (سین)-۱۴۸-۲۷۴-۲۹۸

کپتره-۱۴۱

کپیتل یا کپیتلر-۳۸-۴۴-۹۶-۱۶۰

﴿گ﴾

(٤٢١)

گردیز - ١٥

گرمه: لده - ٦٢

گرمه کتنگ - ٢٩-٢٥٣

گنگا (سبز) - ٣٨-٤٥-٨٦-٨١-٩٥-٩٦-١٢١-١٤٣-١٤٢-١٥٢-٢٢٤-٢٨٣

٢٨٩-٢٩١-٢-١١٢-٢٩٤-٢٩٩-٢٥٠

گوا ایار - ٣٤-٣٩-٠-٩١-١٧-٩٨-١٠١-١٠٢-١٠٣-١١٣-١٣٦-١٤٢-١٥٩

١٦١-١٦٢-١٦٣-١٦٥-١٦٦-١٦٧-١٧١-١٧٢-١٧٣-٢١٥-٢١٦-٢٢٢٢٣

٢٣٣-٢٥٠-٢٥١-٢٥٢-٢٥٣-٢٥٤-٢٨٩-٢٩٢-٢٩٣-٢٩٧-٣١٢-٣١٣

٣٢٣-٣٢٥

گور کم: بور - ١٠١-٢٤٨

گوندوانه - ٢٥٣-٣٢٥

﴿ل﴾

لبنان - ٢٣

لغمان = لغمان = لمپا کا - ٨-١٠-١٥ تر

لکھی جنگل - ٥٢

لکھنوتی - ٢٥-٢٧-١١٣-١٥٢-١٥٣-١٧٩-٢٢٢-٢٢٧-٢٣٣-٢٤٢-٢٥٢

لکھنؤ - ٢٢١-٢٤١-٢٨١-٢٨٩-٢٩٠-٢٩٣-٢٩٥-٢٩٨

لندن - ٢٥٥

له کا - ٦

لر کر (لر کر) - ٨

لودی توفیق الودی کردن - ٢٤١

(۴۲۲)

لهامبور-۱۰۰

لهور (لاهور) ۱۰-۱۵-۲۴-۳-۴۱-۲۶-۴۰-۵۲-۵۸-۶۵-۶۷-۱۱۵-۱۱۸-

۱۲۰-۱۶۰-۱۸۹-۲۲۸-۲۴۱-۲۵۶-۲۵۷-۲۶۴-۲۶۵-۲۶۷-۲۶۹-۲۷۱-

۳۲۶-۳۴۵-۴۰۶-۴۹۳

﴿م﴾

ماندور (دما لوی یا زینت) ۶۴-۶۸-۱۷۲-۱۷۳-۳۲۲-

ماره روه (بار مروه) ۶۸-۹۶-۱۴۰-

ماوه ۳۱-۶۳-۶۴-۱۱۸-۱۰۱-۱۰۵-۱۷۲-۱۷۳-۱/۴-۲۲۱-۲۲۵-۲۵۲-

۲۵۳-۲۵۷-۲۵۹-۲۶۲-۲۶۶-۳۰۲-۳۰۷-۳۲۱-۳۲۲-۳۲۳-۳۲۴-۳۳۰-۳۴۱-

ماچی واره ۵۱-۱۵۹-

مالک دوده-۳۳۰

مالیر-۱۱۸

ماوراالنهر-۱۹۰

مبارکپور-۵۴

متهرا-۱۶۲-۱۸۷-۱۰۷-۳۰۲-

مجهولی-۹۰-۱۱۹

مچهای کره-۱۵۵

مدینه منوره-۲۴۵

مستنگ-۸

مصر-۱۹-۲۳-۳۲۵

(۷۶۴)

ملونی (کلا) ۲۷۲

ملایا- ۳۴۵

ملتان ۱ تر ۹-۵ تر ۳۱-۲۳ تر ۳۳-۴۰-۴۱-۴۳-۴۵-۹ تر ۵۱-۳-۵۵ تر ۶۶-۵۵

۷۵-۸۱-۸۲-۹۰-۹۲-۱۰۷-۱۱۴-۱۱۷-۱۳۸-۱۱۴-۱۱۷-۱۸۱-۲۰۱-۲۳۸

۲۳۹-۲۴۱-۲۵۰-۲۹۵-۳۱۹-۳۲۰

منصوره- ۱۴-۱۳-۹

مندرا بل- ۱۶۳

موان-کیر- ۲۳۱

مروانی- ۱۲۲-۱۰۹-۶۶

مهران (سین) ۱۳

مہابن- ۳۰۳

مہوبہ- ۳۰-۲۹

میوان- ۳۰-۳۱-۳۷-۴۱-۴۶-۶۵-۸۲-۸۳-۹۰-۶۰-۲۳۲-۲۶۱-۲۸۸-۲۹۲

۲۹۳

میرآدم- ۳۱-۴۲-۴۴-۱۱۹-۳۰۳

مین پور- ۱۲۰

میو پور- ۱۲۴-۱۷۵-۲۱۰

﴿ن﴾

ناگور- ۴۱-۶۶-۱۷۴-۲۱۰

نابم- ۳۰۴-۳۰۵

نجاہری- ۱۴

نور- ۱۶۳-۱۶۹-۱۷۰-۱۷۱-۲۱۵-۳۲۳

(۴۲۴)

نولافى - ۳۳۱

نوباره - ۲۳۰-۲۶۷

نمرانج - ۱۴

نیشاپور - ۱۸

﴿ز﴾

وجودباغ - ۳۴۹

ویهند - ۱۰-۱۱-۲۰

﴿ه﴾

هائسى (کلا) ۴۹-۶۶-۲۱۹-۲۲۰-۲۴۳-۲۵۳

هانگ کانگ - ۲۴۵

هتیاپور - ۲۹۷

هرات - ۲۴۶

هردوار - ۳۷

هزاره (خاندان) ۴۴۵-۴۴۶

هسپانیه - ۳۴۵

هنگری - ۳۰۵

هندوستان - ۲-۱۳-۲۲-۳۴۷-۳۷-۴۲-۵۶-۵۸-۷۰-۷۸-۱۰۵-۱۰۸-۱۱۰

۱۱۵-۱۱۶-۱۱۷-۱۲۲-۱۲۵-۱۲۳-۱۶۵-۱۷۲-۱۷۴-۱۸۷-۱۱۰-۱۱۱-۱۱۲

(۲۲۵)

* (ی) *

یمن - ۱۳۶

بولگدز - ۳۲۷

یونان - ۳۴۵

تک - ۵۵۵

(الف)

سهون

نوم	نوم	کربنه	نوم
تهیومی دایهز	تهیوسی دایهز	۶	۱
سام نریمان	سام بن ضعاک اوسام نریمان	۱	۷
راشه کوه	دامنه کوه	۱۵	۸
غرت	غرب	۱۸	۱۳
الرود	الرود	۱۸	۱۳
سایمان بن حسن	سایمان بن حسن	۱۲	۱۸
سیکی	سیکی	۱۴	۱۹
القاسم مقدس	القاسم مقدس	۲۱	۱۹
فاطمی دفرمطی	فاطمی قرمطی	۵	۵
۲۱- ۳۸۷	۴۲۱- ۳۸۷	۱	۲۰
نه شود	نه شو	۱۰	۲۱
پرستد	په سندن	۲۲	۲۲
۷۵۲- ۷۲۹	۷۲۵- ۸۲۲	۱۹	۲۴
۷۲۹	۷۲۵	۲۰	۲۴
لومری جلد	•	۲۴	۲۵
اوماتی	ماتی	۸	۲۸
()	(۱)	۵	۳۱
سهاوندی	نھاوندی	۶	۳۲
لمری جلد	دوهم جلد	۲۲	۳۳
مباشت	مباشت ئی	۱	۳۴
ملك الیاس	ملك العاس	۷	۳۵
خیلی	خیل	۱۶	۳۶
میار	میاره	۵	۳۷

(ب)

منه	کړينه	ناسم	سم
۱۴۰	۱۲	اقبال خان	اقبال خان
»	۲۰	مامخ	مغامخ
»	۶	کورستان	کورستان
»	۱۱	سهاوندي	نھاوندي
»	۱۷	دهلي	ددهلي
۴۳	۲۱	اميرانو	داميرانو
۴۵	۱۵	ونير	ونير
۴۶	۴	د اوښولي	دروښولي
۴۶	۸	دروښولي	دروښولي
۴۷	۸	اوپته	اوپته
»	۱۴	بي کلا	په کلا
۴۸	۱۷	موهبا	مرهبا
۵۲	۱۴	کلان نور	کلانور
۵۳	۱۱	ميطان	ملتان
»	۲۳	سهاوندي	نھاوندي
۵۴	۸	۸۴۹-۸۳۷	۸۴۷-۸۳۷
»	۱۸	ورورؤ	و دور
۵۹	۲۲	«ملك تحفه زوى»	«ملك تحفه» زوى
۶۰		(۶)	(۶۰)
۶۰	۹	وخېږلي	وخېږولي
»	۱۹	دى	دى تي
»	۲۲	پنجاب	پنجاب
۶۱	۵	نېټي	نېټي
۶۶	۱	وبېلولي	وبېلولي
۶۸	۶	وژله	وژلي
۶۹	۱۱	شوله	شوله
۷۰	۲	کاز	

(ج)

مخ	کتابچه	نام	م
۷۳	۱۶	ولېزله دا	ولېزله اودا
۷۴	۲	او غېتای	رد او غېتای
»	۲۴	فخره	مغزن
»	۲۴	د سلطان محمود	د سلطان محمود
۷۵	۲	۵۶	۸۵۶
»	۵	سره	لره
»	۷	(۳)	•
»	۹	۸۶۵	۸۵۶
»	۱۰	(۴)	(۳)
»	۱۳	(۵)	(۴)
»	۱۵	(۶)	(۵)
»	۲۳	(۴) سیرا المتاخرین ۱۳۸ مخ	•
»	۲۴	(۵)	(۴)
»	۲۵	(۶)	(۵)
»	»	په حواله	•
۷۶	۳	د پښتنې	پښتنې
۷۸	۸	شوی دی	شوی وې
۷۹	۳	پاچا	د پاچا
»	۲۴	او شوکت افغان درېم جلد ۸۲ مخ	•
۸۰	۱۱	وور	وور
»	۱۳	جنگه	جنگه کنهې
»	۱۴	فوغونه	فوغونه
»	۲۰	ساتندوی	ساتندوی
»	۲۱	پخپله	پخپلو
»	۲۳	دا ستانه	وا ستانه
۸۱	۳	د پوښتیدل	و پوښتیدل
		د خپل	د خپل

(د)

مخ	کړنه	ناسم	سم
۸۶	۱۰	پا ته	پای ته
۸۷	۳	دې	دې لیک
۸۷	۹	اوجودهنی	اوجودهنی
۸	۱۲	سلطان	دسلطان
۸	۱۴	فورا	خورا
۸	۱۶	اوجودهنی	اوجودهنی او
۸	۱۷	دشهادت علم	دشهادت عالم
۸	۱۹	ورسیدل	ورسید
۸۸	۱	اودی	لودی
۸۹	۱۷	وغچ	دغچ
۹۰	۱۸	سمدلاسه	سمدلاسه نې
۹۱	۱۰	پغواله	پغوالا
۸	۱۱	()	(۴)
۸	۱۲	(۵)	(۶)
۸	۲۳	موقع	موقع افغان
۹۲	۲	سلطا	سلطان
۸	۹	پغلیه	پغلیه
۸	۱۲	شېي	شېي نې
۹۳	۱۲	پنجابی	پنجاب د
۹۴	۲	دلی	دلی
۸	۹	(۴)	(۳)
۸	۲۵	۳۱۵ مخ	•
۹۶	۱۷	مینغ	پنځم
۱۰۰	۲۶	خورشید جهان	تاریخ افغانه
۸	۸	تاریخ افغانه ۴۹ مخ	خورشید جهان ۷۹ مخ
۱۰۱	۲	ننه پور	ننه پور
۸	۵	دک	دک

(۱)

مخ	کتابه	نام	سم
۱۰۴	۷	مربنی	دمربنی
»	۱۸-۱۷	کلی	کلا
۱۰۶	۱۵	۸۲۴	۸۴۴
»	۱۷	خاناخان	خانا
۱۰۷	۸	پشتنو	دپشتنو
۱۰۷	۱۵	خوساب	خوشاب
»	۱۷	دهبدالملی	دهبدالملی
۱۱۰	۱۶	خپله	خپلهئی
۱۱۱	۱	ورنه	ورته
۱۱۱	۱۷	بشلاوه	فشلوه
۱۱۱	۲۲	ملاقادن	ملاقازن
۱۱۳	۳	وروستیو	په وروستیو
»	۷	سلطان	سلطان
»	۱۱	ستاری	ستاری
۱۱۳	۱۲	۱۸۶۲	۸۶۲
»	۱۴	۸۱۰	•
»	۲۱	تاریخ سلطانی	تاریخ خورشید جهان ۷۶ مخ
»	۲۱	موقع افغان ۷۰ مخ دا احمد	تاریخ فرشته لمری جلد
		یادگار د تاریخ افغانه په حواله	۱۷۸ مخ
۱۱۴	۲۲	۱۲ مخ	۸۲ مخ
۱۱۶	۱۹	فتح خا	فتح خان
۱۱۸	۱۶	و	•
۱۱۸	۱۷	تربور	تربورو
۱۲۰	۲۴	تذکره علمای هند	اخبار الاخبار
		واخبار الاخبار	•
۱۲۱	۵	(۲)	•
»	۹	تررود	د،رود

(و)

مخ	کاربینه	نام	سم
۱۲۵	۲۱	پوره	پوده
د	۲۱	بغوت	بوخت
۱۲۵	۲۲	طباطبائی	دطبا طبائی
۱۲۶	۱۹	اخشندو	ختلو
۱۲۹	۱۰	نومبالی	اونو میالی
»	۱۶	()	(۱)
۱۳۲	۱۸	برپش	برپش
»	۱۹	تپدل	تپدل
۱۳۳	۱۳	مباحسین	مباحسین له
۱۳۶	۱۱	پریزدی	پری نه زدې
د	۱۷	۸۰۴	۸۹۴
۱۳۷	۶	دری پلا	شیخ چه دوی پلا
د	۱۰	توربره	دتوربره
د	۱۳	۸۴	۸۹۴
۱۴۲	۲	ترهغه	ترهغه نی
د	۸	له	د
۱۴۳	۲	م	م د
۱۴۴	۵	هغه	هغه
۱۴۵	۲۰	مرفع	دمرفع
د	۱۱	حسین	حسین د
د	۲۳	دده	د
۱۴۷	۹	مونبر	مونبره
۱۴۷	۱۲	خوا	خورا
۱۴۸	۹	قنوج	دقنوج
د	۱۵	لوی	لوی

(ز)

مخ	کریه	نام	سم
۱۵۵	۶	ارغستان	ارغسان
»	۸	کتره	کتره
۱۵۶	۶	ربرمی	زبرمی
»	۱۸	لوی	لوی
۱۵۷	۵	وکتل	وکتله
»	۲۰	()	(۱)
۱۵۸	۲۰	خیلی	دخیلی
۱۵۸	۲۱	خاورو	دخاورو
۱۵۹	۵	(ماچی وادی)	د(ماچی وادی)
»	۱۳	خواس	خواس خان
»	۱۹	بوخت	په بوخت
»	۲۲	احمد سیمان	احمد سیمان
۱۶۰	۴	جالیه	جالیه
»	۲۰	سنگدر	سنگدر
»	»	۹۰	۹۰۹
۱۶۱	۱۳	بوینه	بوینه
۱۶۲	۵	کنش	کنش
»	۹	دای نایک	رای نایک
»	۲۰	محمود	محمود
۱۶۵	۲۱	پشکال	دپشکال
۱۶۶	۱	په	په
»	۵	سور شور	سور شور
»	۲۵	۸۳	۱۸۳
۱۶۹	۹	کلابندی کر	کلابندی کر
»	۲۰	دومری	دومری سختی
۱۷۰	۱۸	تنخوا	تنخواو
۱۷۱	۴	پنڈیہ	پنڈیہ

(ح)

مخ	کر بنه	ناسم	سم
۱۷۳	۱۲	مجدود	محمد
۱۷۵	۹	(مبویور)	(مبویور)
۱۷۶	۸	نورو	دنوو
۱۸۲	۱۳	نیاونخی	په نیا ونخی
۱۸۴	۱	شو	شول
۱۸۵	۶	مدعی	مدعی
»	۱۵۱	وغو بنتلی	واغوستلی
۱۸۸	۱۷	سالی	سالی
۱۸۹	۱	دسکالی	دسکاکی
۱۹۰	۱	دزکریو	دزده کریو
»	۲۴	الاصفیا	الاصفیا
»	۱۱	رسالیه	رساله
»	۱۴	طلب	طلب
»	۱۷	سکندر	سکندری
»	۲۱	اتناکر	رتناکر
۱۹۳	۱	ویل	وویل
»	۱۵	رحی	رو حی
»	۱۹	۹۵	۹۰۵
۱۹۴	۳	()	(۱)
»	۲	(۱)	(۲)
»	۱۶	()	(۳)
۱۹۵	۱۰	ود	وود
»	۱۷	دعه	په دغه
۱۹۶	۲	پاچا	پاچاهی
»	۵	دوک	دوک

(ط)

مع	کریه	نام	م
۲۰۴	۱۷	کرم	کرم
۲۰۵	۲	لیکو	لیکی
۳	۴	سوپره	سوپره
۳	۱۹	دینی	دینی
۳	۳	دوغلی	دوغلی
۲۰۶	۱	زده	زده
۳	۳	له خانه	له خانه
۳	۲۳	سینلو	سینلو
۲۰۷	۱۲	لی	لی
۳	۲۲	عزا	عزا
۲۰۸	۱	کتلی	کتله
۳	۳	دهنه	دهنو
۳	۱۶	ق	ق
۲۰۹	۱	امیرا	امیرانو
۳	۲	امیرا	امیرانو
۳	۱۹	ورنه	ورته
۳	۲۲	ورنه	ورته
۲۱۰	۱	۹۴	۹۱۴
۳	۳	نقد	نقدی
۳	۵	۶۲۲	۹۲۲
۲۱۲	۱۰	()	(۱)
۲۱۳	۱۳	وکره	ورکره
۳	۲۰	چندبری	چندبری
۲۱۴	۳	طلاور	طلاوور
۳	۵	طلاور	طلاوور
۳	۸	داو کزراوه	ورو کزراوه

(ی)

صفحہ	کرنہ	نا سم	سم
۲۱۹	۲۲	ابواہم	ابراہیم
۲۲۰	۱۶	جودہ کری وہ چہ سلطان	جودہ کری وہ چہ پاخہ
		جوہریان او بیخہ سلطان	
۲۲۱	۹	خراسان	خراسانی
۲۲۲	۵	(۱)	(۲)
۲۲۳	۲	(۰۰)	(۵۰۰)
۲	۱۷	مہرؤ	مہرؤ
۲	۲۵	مکر معاصر	مکر ددہ معاصر
۲۲۴	۷	داعظم	اعظم
۲	۹	اعظم	داعظم
۲	۱۲	ابراہیم نی	ابراہیم دی
۲	۱۳	۹۲۲	۹۳۳
۲	۱۴	د احمد خان	د نصیر خان
۲	۱۵	جاج	یہ جاج مو
۲	۱۶	لقب ور کر	لقب
۲۲۵	۶	سلیمان	د سلیمان
۲	۱۲	کرہ نکیور	کرہ مانکیور
۲۲۷	۵	۸۶۵	۸۹۱۵
۲	۱۵	ولینز	ولہنرہ
۲۲۸	۱۹	۹۰۸	۹۲۸
۲۲۹	۱	سلطان پور	اوسلطان پور
۲	۷	نصبت	نصیب
۲	۱۲	واختل	یہ واختل
۲	۱۸	۸۲۹۳	۸۹۳۲
۲	۲۱	لار مور	لاہور
۲۳۰	۲۰	ملغو	ملغو
۲۳۱	۹	بیائی لہ	بیالہ

(ك)

منح	گربنه	نام	سم
۲۳۰	۲۳	تاریخ	تاریخ
۲۳۶	۱	ملا	ملاؤ
۲۳۷	۳	شمالی	جنوبی
۸۷	۸۷	موسی.....	موسی.....
۹	۹	هر دو صفت	هر دو صفت
۲۳۹	۷	راجق	راجن
۲۴۰	۱۷	شیخ	دشیخ
۲۴۱	۱۱	و	ده
۱۷	۱۷	۸۳۸	۸۳۷
۲۴۲	۴	لیکلی	لیکلی دی
۲۴۲	۴	۸۴۴ - ۱۶۲ ع	۸۴۴ - ۱۶۲ ع
۹	۹	۹۲۳ - ۵۰۲	۹۲۳ - ۹۲۲
۱۲	۱۲	۹۰۳	۹۲۳
۲۳	۲۳	۱۷۰	۱۷۵
۱۲	۱۲	یاسقه	یاسته
۱۹	۱۹	شہزادہ	دشہزادہ
۲۰	۲۰	ورور	ورور
۳	۳	کپنی	کپنی ٹی
۶	۶	سبو	سیمو
۲۲	۲۲	۷۲	۱۷۲
۱۰	۱۰	ولا	ولا داو
۳	۳	شغہ	شغہ ٹی
۲۵	۲۵	کپد لو	کپد او صرف
۲۲	۲۲	بغنی	بغنی
۳	۳	بغنی	بغنی

(ل)

سم	ناسم	گرښه	منځ
اکري	گري	۱۴	۲۵۳
همايون	هم سايون	۱۹	۲۵۳
مات کړاو	مات کړو	۹	۲۵۴
څوورنځی	څوورنځی	۱۳	»
پنځوسو	پنځوسو	۱۴	»
له زامنو	امن	۱۷	»
دقنوج	قنوج	۱۹	»
ابراهيم	ابراهيم	۴	۲۵۵
که موښه	که ښی	۵	»
پنځوسو	پنځوسو	۸	»
ياچهي	ياخهي	۱۶	۲۵۷
رنتيور	نتيور	۱۷	»
بيدي	بيهي	۷	۲۵۸
سوري	سهي	۱۰	»
(۳)	()	۱۵	»
(۵)	()	۲۶	»
سيهي	سيو	۱۸	۲۵۹
ياسه	ياسه	۵	۲۶۸
۹۴۳	۴۳	۲۱	۲۶۸
۹۳۱	۳۳۱	۱۰	۲۶۹
ترجنگک سيف خان	ترجنگک	۷	۲۷۱
شيخ جمال	شيخ جما	»	»
لودی سره	لودی	۸	»
ورر سېدلی	ر سېدلی	۱۵	»
ورر سېدلو	در سېدلو	۱۳	۲۷۳
(در پيمه خور)	ددر پيمه خور	۱۰	۲۷۵
يوو يشتمه	يوو يشتمه ښي	»	»
---	جلوانی	۱۱	»

(۴)

منح	کربنه	فاسم	سم
۲۸۳	۱۶	بدامنیو	بدامنیو
۲۸۴	۴	کولای	کولای کپدلی
۵	۱۷	زرغی	زرغی
۲۸۶	۱۲	گراال	کمرل
۵	۲۷	ته ریخ	تاریخ
۲۸۸	۱	ممرسلطان	مهر سلطان
۲۸۹	۰۳	(۵)	۵
۵	۲۲	۲۳۴ مخ	۲۴۳ مخ
۲۹۰	۵	چه ار	چه اکره
۲۹۱	۱۴	دسنگا	دکنکا
۲۹۲	۳	محمود	محمود
۲۹۳	۱۵	اعظم همایون	دوهم اعظم همایون
۵	۱۷	به بزیه	بایزید
۲۹۴		چونپور	خواص پور
۲۹۶	۱۴	شاه وخوا	شاوخوا
۳۰۰	۷	پشتو	پشتو
۵	۱۷	مه یاره	له یاره
۳۰۱	۲	ندای	ندری
۵	۱۸	کال	کال چه
۳۰۴	۲۰	خاص	خاصی
۳۰۶	۵	مای خیل	بایی خیل
۳۰۷	۲۱	هذال	هندال
۳۰۸	۶	یوچم	یوچم
۳۰۸	۱۴	وکره	وکره
۳۰۹	۹	ابزلی	لپزلی
۳۱۱	۲۰	پیتن	پتن
۳۱۲	۱۷	دورونوبه مانی	دورونوبه
۳۱۳	۲	یا ۹۸۰	یا ۹۸۲
			وزله اود پشتنوبه مانی

(ن)

مخ	کرنه	نام	سم
۳۱۵	۹	مندهی	سندھی
۳۱۶	۱	کچی	-
۳۱۶	۲	شوه	شو
۳۱۷	۱۲	جنگ	جنگ کچی
۳۱۸	۱۶	ماسنگه	ماسنگه
۳۱۹	۹	۱۰۲۳	۱۰۲۲
۳۲۰	۱۸	شهرزاده	دشهرزاده
۳۲۰	۱۹	منل	مل
۳۲۱	۲	مرت	مروت
۳۲۶	۲۳	۱۰۸	۷۷
۳۲۹	۶	ياسيدلو	ياسيدلو
۳۲۹	۸	دريان خان	دريا خان
۳۳۰	۱۸	۱۰۴۰	۱۰۴۰
۳۳۱		مشرا تابه	مشرا تابه
>		شمال شرقی بهوړيال	جنوب شرق بهوړيال
>		شمال شرق چنده يري	جنوب شرق چنده يري
		جنوب نو ننگه	شمالی نو ننگه
		منتخب الیاب	منتخب الیاب
۳۳۳	۷	نور تیان	نور تیان
۳۳۴	۱۲	مغل نی	مغل نی هم
۳۳۴	۱۹	بنخ کره شو	بنخ کره شو (۲)
۳۳۴	۲۶		(۲) مائرا الامرا - ۱- توك ۷۳۹ مخ
۳۳۵	۷	۱۱۳۲+۸۶	۱۱۳۲-۸۶
۳۳۷	۱۱	خپله	خپل
۳۴۱	۹	اشكك سهی	اشكك سهی
۳۴۲	۱	رکه	رکه
۳۴۳	۷	۱۲۵۰	۵۱۲۵۰
۳۴۳	۱۸	(۱)	(۲)
>	۲۰	(۲)	(۳)
۳۴۴	۱۲	عبدال قمر	عبدال قمر

LŪDĪ PAŠTĀNƏ

BY

ABDUL SHAKŪR RAŠĀD

PAŠTŌ TŌLANƏ

KĀBƏL